

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
2016-YL-003**

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE
GÜRCİSTAN'DA AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ-RUSYA FEDERASYONU
REKABETİ**

**HAZIRLAYAN
Bilal Alper TORUN**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Utku YAPICI**

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bilal Alper TORUN tarafından hazırlanan Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Gürcistan'da Amerika Birleşik Devletleri-Rusya Federasyonu Rekabeti başlıklı tez, 28.12.2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :	Yrd. Doç. Dr. Utku YAPICI	ADÜ Nazilli İİBF	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Merve İrem YAPICI	ADÜ Nazilli İİBF	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Esra Burcu BULGURCU GÜREL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İİBF	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla.....tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Bilal Alper TORUN

ÖZET

SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE GÜRCİSTAN'DA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ-RUSYA FEDERASYONU REKABETİ

Bilal Alper TORUN

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Utku YAPICI

2016, 153 sayfa

Soğuk Savaş boyunca iki süper güç arasında yaşanan ve 1991'de SSCB'nin dağılması ile sona erdiği iddia edilen rekabet, 2000'li yıllarla birlikte eski Sovyet coğrafyasında farklı bir biçimde kendini göstermiştir. ABD ve RF arasında yenilenmiş bir Büyük Oyun şeklinde gerçekleştiği düşünülen bu rekabetin en açık şekilde görüldüğü devletlerin başında ise Gürcistan gelmektedir.

1990'lı yıllar, Gürcistan için ekonomik ve politik istikrarsızlıklar ve iç savaşlar dönemi olmuştur. 2003 Gül Devrimi ile yeni bir dönemin kapılarını aralayan Gürcistan üzerindeki ABD-RF rekabetinin çeşitli nedenlerle dönem dönem farklılaştığı görülmüştür. Bu farklılaşmaya neden olan kırılma noktaları ve olaylar, tarafların bir sonraki dönem politikalarına da yön vermiştir.

Bu tezde, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD-RF rekabeti Gürcistan üzerinden ele alınacak ve rekabete ilişkin kırılma noktalarının tarafların Gürcistan üzerindeki politikalarını nasıl şekillendirdiği çözümlenmeye çalışılacaktır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Gürcistan, ABD, RF, NATO, Dış Politika

ABSTRACT

THE UNITED STATES-THE RUSSIAN FEDERATION RIVALRY ON GEORGIA IN THE POST-COLD WAR ERA

Bilal Alper TORUN

Master Thesis, Department of International Relations

Thesis Supervisor: Asst. Prof. Dr. Utku YAPICI

Rivalry between two super power during the Cold War which is asserted that it has ended by dissolution of USSR, has reemerged distinctly on the former Soviet geography by 2000's. Georgia, is one of the most overtly seen states of this rivalry which has been asserted as a renewed Great Game between US and RF.

1990's was a period of economic and political instability and civil wars for Georgia. US-RF rivalry on Georgia, which opened the doors of a new era by the 2003 Rose Revolution, has emerged in different areas. The breaking points and events that caused this distinction has directed the next term policies of the parties.

In this thesis, it is going to be evaluated the rivalry between US-RF on the basis of Georgia and be analyzed how the breaking points of the rivalry forms parties's policies on Georgia.

KEYWORDS: Georgia, US, RF, NATO, Foreign Policy

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ilk olarak; yoğun temposu ve akademik çalışmaları arasında bana zaman ayıran, fikirleriyle yol gösteren, hatalarımı sabırla düzelteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Utku YAPICI'ya teşekkürü bir borç bilirim. Tez süresince hiçbir desteklerini esirgemeyen Adnan Menderes Üniversitesi(ADÜ) Uluslararası İlişkiler Bölümü Arş. Gör. Hikmet MENGÜASLAN ve Gönül TEZCAN'a ve Marmara Üniversitesi Arş. Gör. Emre KURT'a desteklerinden dolayı teşekkür eder, her sorumu sabırla ve içtenlikle cevaplayan başta ADÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU olmak üzere tüm bölüm hocalarıma saygılarımı sunarım.

Tez çalışmamda kaynak desteği de dahil olmak üzere ilgi ve yorumlarını eksik etmeyen, Yrd. Doç. Dr. Barış GÜRSOY ve Yrd. Doç. Dr. Ali BİLGENOĞLU'na, değerli fikirleri ile tez sürecinde sürekli yanımda olan Arş. Gör. Erkam SARI ve Arş. Gör. Sercan YAVAN'a tezime yaptıkları katkılardan dolayı çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her koşulda yanımda olan ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen sevgili annem Ayşe TORUN, babam Nihat TORUN ve kardeşlerim Ülkü TORUN ile İlker TORUN'a da teşekkür ve sevgilerimi sunuyorum.

Son olarak bu yoğun süreçte desteğine en çok ihtiyaç duyduğum ve her zaman, her koşulda yanımda olan, sevgi ve desteği ile güç kazandığım, Eylül Renin TUTU'ya sevgilerimi, teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilal Alper TORUN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xv
TABLolar DİZİNİ	xvii
HARİTALAR DİZİNİ	xix
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	xxi
GİRİŞ	1
1. 1991-2001 DÖNEMİ: REKABETTEN ÇOK İŞBİRLİĞİ.....	12
1.1. ABD Politikaları: Demokrasi Yardımı ve Enerji Politikası	14
1.1.1. Clinton Doktrini: Demokrasinin Yayılması ve Demokrasi Yardımı.....	15
1.1.2. Enerji Politikası.....	21
1.2. RF Politikaları: Batı İle İşbirliği'nden Yakın Çevreye Geçiş	24
1.2.1. Sovyet Sonrası Dönemde RF: Ekonomik ve Politik İstikrarsızlık	26
1.2.2. RF Dış Politikasında Yol Ayrımı: Batı Mı? Avrasya Mı?	29
1.2.3. Yeni Dış Politika Kavramsallaştırması: Doktrinler Dönemi.....	31
1.2.3.1. Ulusal Güvenlik Doktrini	34
1.2.3.2. Dış Politika Doktrini	38
1.2.3.3. Askeri Doktrin.....	39
1.3. ABD-RF Rekabetinin Gürcistan Üzerindeki Etkileri.....	41
1.3.1. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan: İstikrarsız Bir On Yıl	45
1.3.1.1. Gamsahurdiya Dönemi: Etnik Milliyetçiliğin Yükselişi.....	47
1.3.1.2. Şevardnadze Dönemi: Otoriter Demokrasi Ve Kısmi İstikrar	50

1.3.2. Gürcistan'da Yeni Dönemin İlk İşareti: 2000 Yılı Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi	58
2. 2001-2008 DÖNEMİ: REKABETİN YÜKSELİŞİ	61
2.1. ABD Politikaları: Bush Doktrini-Renkli Devrimler Yoluyla Demokrasiyi Yayma	64
2.1.1. Bush Doktrini: Önalıcı Vuruş İle Demokratikleştirme Politikası.....	65
2.1.2. Demokratikleştirme Politikasının Yeni Aracı: Renkli Devrimler	72
2.2. RF Politikaları: Artan Merkezileşme ve Yakın Çevre'de Etkinlik.....	77
2.2.1. Putin İle Merkezileşme: Otoriter Demokrasi.....	80
2.2.2. Putin'in Aktif Dış Politika Yaklaşımı: Yakın Çevre ile "Yakınlaşma" Politikası.....	84
2.3. ABD-RF Rekabetinin Gürcistan Üzerindeki Etkileri	88
2.3.1. 11 Eylül Sonrası Gürcistan: Şevardnadze'nin ABD-RF Arasında Denge Arayışı.....	89
2.3.2. Saakaşvili'nin İlk Dönemi: Gül Devrimi İle ABD Etkisinde Dış Politika..	92
3. 2008-2012 DÖNEMİ: DENGELİ REKABET	111
3.1. ABD Politikaları: Obama İle Yeniden Başlama (Reset) Politikası Ve Akıllı Güç	113
3.2. RF Politikaları: Medvedev İle Güvenlik Politikası'nda Süreklilik, Dış Politika'da Abd İle İşbirliği	118
3.3. ABD-RF Rekabetinin Gürcistan Üzerindeki Etkileri	122
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	127
KAYNAKLAR.....	135
ÖZGEÇMİŞ.....	153

SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
FSA	: Freedom Support Act
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
PfP	: Peacefor Partnership
RF	: Rusya Federasyonu
SOCAR	: State Oil Company of Azerbaijan Republic
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Vd.	:Vediğerleri

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. 1992-2000 Güney Kafkasya'ya Yönelik ABD Yardımları	20
Tablo 2.1. 2001-2008 Güney Kafkasya'ya Yönelik ABD Yardımları	88
Tablo 2.2. AGİT Kasım 2003 ParlamentoSeçimSonuçları.....	94
Tablo 4.1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Gürcistan'da ABD-RF Rekabeti.....	129

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1.1. Gürcistan'ın Özerk Statüdeki Bölgeleri Abhazya ve Güney Osetya....	46
Harita 1.2. Ağustos-Ekim 1993 Gürcistan İç Savaşı.....	53
Harita 1.3. Ekim-Aralık 1993 Gürcistan İç Savaşı.....	55

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 2.1. Birleşik Ulusal Hareket Partisi'nin Tiflis Sokaklarındaki Sloganı.....	96
Fotoğraf 2.2. 13 Temmuz 2006 Ceyhan BTC Töreni.....	104

GİRİŞ

Arapça kökenli bir sözcük olan ‘rekabet’in sözcük anlamı Türk Dil Kurumu Genel Türkçe Sözlüğü’nde “*aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış*¹” olarak ifade edilmektedir. Büyük Britannica sözlüğünde de ‘*competition*’ ya da ‘*rivalry*’ olarak karşımıza çıkan sözcük genel olarak “*aynı hedef doğrultusunda mücadele eden tarafları*” işaret etmektedir². Buradan da anlaşılacağı üzere rekabetin doğasında aynı amacı gütmeye, aynı hedefe odaklanma yer almaktadır.

Aynı hedefe yönelmiş tarafların mücadelelerini dini metinlere de atıfta bulunarak ilk insan olan Adem’in oğulları Habil ile Kabil arasında yaşanan mücadeleye kadar dayandırmak mümkündür. Tevrat’ta, İncil’de ve Kuran’da³ neredeyse aynı ifadelerle yer alan bu mücadele Habil ve Kabil’in Allah’a sunmuş oldukları kurbanlar ile başlamaktadır. Habil’in kurbanının Allah tarafından kabul edilmesine karşılık Kabil’in kurbanının reddedilmesi, öfke ve kıskançlıkla hareket eden Kabil’in küçük kardeşi Habil’i öldürmesine neden olmuştur. Dini metinlere göre dünya üzerindeki ilk cinayet olan bu olay, insanoğlu arasından ilk katilin de çıkmasına neden olmuştur⁴.

İnsanlar arasında başlayan bu mücadele, tarihsel süreçte insanların örgütlenme süreçlerine paralel olarak önce kabile ve klanlar arası çatışmalara dönüşmüş ve daha sonra yerini belirli bir toprak üzerinde kontrol sahibi olan devletler arasında yaşanan mücadele ve savaflara bırakmıştır. Rekabetin sözcük anlamında da yer aldığı üzere söz konusu mücadelelerde tarafların aynı amaçları güttüğü görülürken bu amaçların kimi zaman ekonomik, kimi zaman politik, kimi zaman ise dini faktörlerle oluştuğu gözlemlenmiştir.

¹ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.558e833e72e1a8.73029772

² Encyclopedia Britannica, <http://www.britannica.com/dictionary/competition>

³Kuran’da Maide Suresi 27-30. ayetlerde bu mücadeleden bahsedilmiştir. Bkz: <http://mushaf.diyaret.gov.tr/#> . Tevrat ve İncil’de ise söz konusu mücadele Yaratılış Kitabı kısmının 4. bölümünde ilk 9 ayette yer almıştır. Bkz: <http://www.yolgosterici.com/tevat/tevat01.htm>

⁴ Daha detaylı bilgi için bkz: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Cain_and_Abel

Uluslararası ilişkilerde rekabet kavramı ise devletler arasında yaşanan mücadelelere odaklanmaktadır. Bu mücadeleleri çözümlenebilmek ve uluslararası ilişkileri inceleyebilmek için 20.yy'ın başlarından itibaren farklı kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlar arasında öne çıkan güç kavramına vurgu yaparak uluslararası ilişkileri insan doğası üzerinden açıklama yoluna giden klasik realist kuramdır (Arı,2008: 159).

Uluslararası ilişkileri realist bakış açısıyla inceleyen Thomas Hobbes ünlü eseri Leviathan'da insanın doğası itibariyle kötü, bencil ve çıkarları peşinde koşan bir varlık olduğunu ifade etmiştir. Doğa durumu (*state of nature*) vurgusu yapan Hobbes, insanların doğal hallerinde hayatlarının tehlikede olduğunu ve kimseye güvenemeyeceklerini belirtmiştir. Hobbes bu nedenle insanların güvenliklerini sağlayarak bu korkularını gidermek amacıyla ortak bir örgüt kurmaları gerektiğini ve böylece mantıkları sonucu değil korkuları sonucu ortaya çıkacak bu örgütün yani devletin (*Leviathan*) kendilerini tehditlerden koruyacağını ifade etmiştir (Burchill vd., 2014: 56).

Realistler uluslararası sistemde var olan en önemli aktör olarak ulus-devleti işaret etmiş ve uluslararası politikayı egemen ulus devletlerarası ilişki süreci olarak görmüşlerdir (Arı, 2008: 43). Klasik realizmin en temel eserlerinden sayılan *Politics Among Nations*'ın yazarı Hans J. Morgenthau da bu ilişki sürecini açıklarken güç kavramına vurgu yapmış ve tıpkı Thucydides ve Hobbes gibi politik faaliyetlerin temel uğraşısının gücün hedeflenmesi, elde edilmesi ve kullanılması olduğunu, işte bu nedenle de uluslararası politikanın herşeyden önce bir güç mücadelesi olduğunu belirtmiştir (Aydın, 2004: 40, Morgenthau, 1948: 13).

Morgenthau'nun uluslararası politikayı daha fazla güç peşinde koşan aktörler arasındaki sürekli bir çatışma alanı şeklinde algılaması onu, "Devlet adamları, güce bağlı olarak tanımlanan çıkarlar temelinde düşünürler" sonucuna götürmüştür. Bu nedenle Morgenthau, uluslararası politikanın, güç açısından tanımlanan ulusal çıkara dayalı nesnel ve evrensel kurallarla yönetildiğini savunmuştur. İnsan doğasında bulunduğu inandığı 'sınırsız güç ihtirası'ndan dolayı Morgenthau gücü, rekabete dayalı bir dünyada başka hedeflere ulaşmak için kullanılacak bir araç olarak değil; aksine başlı başına bir amaç olarak tanımlamıştır (Morgenthau, 1948:13). Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere klasik realizm temelde güç, çıkar ve insan doğası üzerinden şekillenmiştir.

Yukarıda genel olarak değinilen klasik realizm anlayışı uluslararası politikayı insan doğası üzerinden açıklamasının da etkisiyle birçok düşünürce bilimsellikten uzak ve indirgemeci bir yaklaşım olduğu yönünde eleştirilmiştir. Tüm bu eleştirilere karşın realist yaklaşıma bilimsellik katmak ve yaklaşımı daha sistemli bir hale getirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi 1979 yılında Kenneth Waltz tarafından yayınlanan *Theory of International Politics* (Uluslararası Siyaset Kuramı) kitabıdır.

Klasik realizmden farklı olarak başını Waltz'un çektiği neorealist düşünce, gücü bir amaç olmaktan çok araç olarak görmüştür. Waltz'a göre anarşik bir uluslararası sistemde her devletin öncelikli amacı hayatta kalmak, egemenliğini korumak, güvenliğini sağlamaktır(Arı, 2008: 189). Tıpkı Waltz gibi John J. Mearsheimer da devletlerin asıl amacının güçlerini doruğa çıkartmak yerine hayatta kalmak olduğunu ve bunun büyük güçlerin davranışlarından yola çıkarak da kanıtlanabileceğini belirtmiştir. Mearsheimer'a göre devletler temel motivasyonları olan hayatta kalmak ve güvenliklerini sağlamak için uluslararası politikada saldırgan davranırlar (Viotti ve Kauppi, 2010: 106).

Stuart Kaufman'a göre ise neorealist kuramın temel iddiası, anarşinin devletleri çok kutuplu sistemde hegemonyayı ve bir hegemonun ortaya çıkmasını engellemek üzere bir araya getiren ve özerkliklerini muhafaza etmelerini sağlayan bir türself-help düzene (her devletin kendi başına olduğu bir sistem) eklemeye zorladığıdır(Kaufman, 1997: 177). Aynı şekilde John Baylis de, uluslararası sistemde devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için diğer devletlere rağmen kapasite artırımına gitmeleri ve güç mücadelesine girmeleri gerektiğini ifade etmiştir(Baylis, 2008: 72).

Uluslararası ilişkileri devletler arasında düşmanlık ve rekabetin ortaya çıkardığı bir güç mücadelesi olarak gören realist yaklaşımlara karşı devletler arasında rekabet olduğunu fakat bu rekabetten kaçınılmaz olarak çatışma ve savaş çıkmayacağını, devletler arasında işbirliğinin de mümkün olduğunu iddia eden Neoliberal görüşler de mevcuttur. Başını Robert O. Keohane, Joseph S. Nye, Robert Axelroad gibi düşünürlerin çektiği neoliberalizm yukarıda genel hatlarıyla değinilen neorealist yaklaşıma bir meydan okuma niteliğindedir (Baldwin, 1993: 4). Neoliberaler, uluslararası sistemde rekabetin ve anarşinin varlığını kabul etmekle birlikte devletler arasında karşılıklı bağımlılığın arttığını ve bu karşılıklı bağımlılığın ağırlıklı olarak kendisini ekonomik konularda gösterdiğini iddia

etmektedirler (Lipson, 1993: 72). Neoliberallere göre devletler karşılıklı olarak çıkar sağlayacaklarına inanmaları durumunda işbirliğine gidip ortak kurumlar oluştururlar (Axelrod ve Keohane, 1993: 87).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere uluslararası ilişkilerde kuramsal tartışmaların temelinde yer alan neorealist ve neoliberal yaklaşım uluslar arasında bir rekabetin olduğu konusunda uzlaşmaktadır. Realistler bu rekabetin çıkar ve düşmanlıklar üzerinden şekillendiğini iddia ederken neoliberaller karşılıklı bağımlılık ve işbirliği ile rekabetin çatışma olmaksızın gerçekleşebileceğini öne sürmektedirler. Her iki düşünce de işbirliği ihtimalini kabul etmektedir. Aralarındaki temel tartışma neorealist yaklaşımın uluslararası işbirliğini sınırlandırıcı öğelere vurgusuna karşılık neoliberallerin uluslararası işbirliğinin faydalarına odaklanması ile yaşanmaktadır (Baldwin, 1993: 24). Her iki yaklaşımda da vurgulandığı üzere devletlerin ortaya çıktıkları andan itibaren belli amaçlar uğrunda diğer devletlerle güç mücadelesine girerek rakip olmaları kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devletler arasında yaşanan rekabet siyasi tarihte birçok savaş ve çatışma şeklinde kendini göstermiştir. Dünya üzerinde farklı coğrafyalarda farklı amaçlar uğruna farklı kavim ve uluslar arasında çatışmalar, savaşlar, ittifaklar ve düşmanlıklar yaşanmıştır. Siyasi tarih açısından devletler arası rekabetin doruk noktaya çıktığı iki büyük savaş⁵ bulunmaktadır. Her iki savaş da yukarıda bahsedildiği gibi birbirine rakip konumda olan devletlerin aynı amaçlar uğruna güç mücadelesine girmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu amaç ilkinde sömürge yarışında öne geçmek olurken ikincisinde diğerleri üzerinde askeri ve politik hegemonya kurmak olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ve Amerikalı gazeteci H. B. Swope tarafından üretilerek Walter Lippman tarafından yaygınlaştırılan bir kavram olarak karşımıza çıkan Soğuk Savaş⁶ (Evans ve Newnham, 2007: 557) ise iki

⁵ Daha detaylı bilgi için bkz: McNeill, W. H. (2002). *Dünya Tarihi* (6. Baskı) (Çev. Alaeddin Şenel). Ankara. İmge Kitabevi. 763-789.

⁶ Oral Sander'e göre bu kavram, İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan iki büyük gücün etrafında kümelenen küçük devletler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın doğrudan silah kullanılmadan sürdürüldüğü ve taraflar arasında güvensizliğin hakim olduğu bir dönemi ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz: Sander, O. (2008). *Siyasi Tarih 1918-1945* (17.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi. 224. ; Evans ve Newnham'a göre ise kavram İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı ile Doğu blokları arasında ne savaşın ne de barışın olduğu

süper güç olarak kabul edilen (Sander, 2008: 201) Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği'nin rekabeti bağlamında ifade edilmiştir. Zira Almanya, İtalya ve Japonya savaştan mağlup ayrılmış, galip tarafta yer alan İngiltere ve Fransa ise savaşın tüm yükünü çekmiş ve ekonomik olarak ağır şekilde yıpranmıştı. Savaş sonrasında ayakta kalabilen iki büyük devlet olarak ABD ve Sovyetler Birliği karşımıza çıkmaktaydı (Sander, 2008: 194; Uçarol, 2013: 918).

17 Temmuz – 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında Berlin'in 26 kilometre güneybatısında bulunan Cecilienhof Sarayı'nda Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Josef Stalin, İngiltere Başbakanı Winston Churchill⁷ ve ABD Başkanı Henry S. Truman'ın katılımıyla gerçekleştirilen Potsdam Konferansı Soğuk Savaş'ın şekillenmesinde etkili olan ilk gelişme sayılabilir. Çünkü bu konferans sırasında Nazilerin yenilmesi sonucu Orta ve Doğu Avrupa'da oluşan güç boşluğunun doldurulması noktasında müttefik güçlerin çıkar çatışması içine girdiği görülmüştür. Churchill, Stalin'in Orta Avrupa'yı kontrol etme girişiminin önüne geçmeye çalışırken; Stalin toprak kazanımını ülkesinin çektiği acıların karşılığı olarak görmüş; Franklin Roosevelt'in ardından başkanlığa gelen Truman ise müttefikler arasındaki işbirliğini devam ettirmenin yollarını aramıştır (Kissinger, 2000: 466). 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında gerçekleştirilen Yalta Konferansı'nda başlayan "Üç Büyükler"⁸ arasındaki bu tarz görüş ayrılıkları Potsdam Konferansı ile birlikte daha da derinleşmeye başlamış (Vernadsky, 2011: 521), bir tarafta İngiltere ve ABD'nin diğer tarafta ise Sovyetler Birliği'nin yer aldığı taraflar ortaya çıkmıştır (Uçarol, 2013: 877). Bu durumun Soğuk Savaş boyunca da devam ettiğini söylemek mümkündür.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ağır bir ekonomik durumla karşılaşan, sömürgelerinden çekilmeye başlayan ve ABD'ye olan ekonomik bağımlılığı giderek artan İngiltere'nin (Sander, 2008: 245) arka planda kalması ile iki kutuplu yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmıştır. Kutuplardan birinin ABD diğeri de

bir dönemi ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz: Evans G. ve Newnham J. (2007). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü (Çev. H. A. Utku). İstanbul: Bilimevi Yayınları. 557-563.

⁷ 1945 Temmuz ayında İngiltere'de yapılan seçimleri kaybettiği için yeni Başbakan Clement Attlee, Churchill'in yerini almıştır.

⁸ Bu kavram 1943 Tahran ve 1945 Yalta Konferansları'nda çekilen fotoğraflar sonrası ortaya çıkmıştır. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.historytoday.com/max-beloff/big-three-churchill-roosevelt-and-stalin-peace-and-war>

SSCB olduğu bu yeni düzende her iki devlet de direkt olarak bir çatışma içine girmek yerine sistemde yer alan diğer devletler üzerinde hegemonya kurarak ya da onları yanlarına çekerek rekabeti sürdürme yolunu seçmiştir. Rekabet Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Uzakdoğu ve Asya gibi dünyanın farklı coğrafyalarında farklı yoğunlukta kendini gösterirken, Batı Avrupa ağırlıklı olarak ABD kontrolünde bulunmuş Orta Asya ve Kafkasya bölgesi ise Sovyet etki sahası içerisinde yer almıştır. Böylece dünya, Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü (NATO) çerçevesinde kümelenen Batı Bloğu ile Varşova Paktı kapsamında biraraya gelen Doğu Bloğu arasında bir güç mücadelesinin yaşandığı rekabet sahnesine dönüşmüştür (Uçarol, 2013: 925-939).

Soğuk Savaş boyunca iki büyük güç arasındaki ilişkinin belli dönemlerde gerildiği bazen de yumuşadığı görülmüştür. ABD temelde Batı Avrupalı müttefiklerine ve NATO çerçevesinde Yunanistan ve Türkiye'ye destek vererek SSCB'yi çevrelemeye yönelik bir politika izlemiştir. 1947 yılı ile birlikte Amerikan dış politikası komünizm ile savaş temelinde şekillenmeye başlamıştır (Sander, 2008: 257). Bu kapsamda ilk olarak 1947 yılında Truman Doktrini'ni⁹ ilan ederek Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardımda bulunan ABD yönetimi, Sovyet yayılcılığına karşı caydırıcı bir tepki ortaya koymuştur (İşyar, 2009: 606). Buna ek olarak 1948 yılında yürürlüğe koyduğu Marshall Planı ile de Batı Avrupa devletlerinin savaş sonrası adeta tükenmiş ekonomilerini canlandırmayı hedeflemiştir (Sander, 2008: 259-260).

Sovyetler ise ABD'nin 'çevreleme politikası'¹⁰ (*containment policy*) olarak ifade edilen ve Truman Doktrini ve Marshall Planı ile hayata geçirilen bu politikasına karşılık Orta ve Doğu Avrupa'da hakimiyet kurma stratejisi izlemiştir.

⁹ ABD Başkanı Henry S. Truman tarafından başlatılan ve ABD'nin Güney Doğu Avrupa'da müttefikleri olarak gördüğu Türkiye ve Yunanistan' a yönelik toplamda 400 milyon dolarlık askeri yardım programını ifade etmektedir. Evans G. ve Newnham J. (2007). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü (Çev. H. A. Utku). İstanbul: Bilimevi Yayınları. 146. (Eserin orijinali 2001'de yayımlandı). Sander'e göre bu doktrin komünizme karşı açılan savaşın ve Soğuk Savaş'ın da çıkış noktası sayılabilecek bir gelişmedir. Sander O. (2008). Siyasi Tarih 1918-1994 (17. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi. 257-259.

¹⁰ İlk olarak ABD'li diplomat George F. Kennan tarafından 1947 yılında Sovyet yayılcılığının uzun dönemli, sabırlı ama sağlam ve ihtiyatlıca çevrenmesi ve bu amaçla Sovyet coğrafyası etrafında müttefikler edinerek Sovyetler Birliği'nin siyasi olarak kuşatılması olarak ifade edilmiştir. Bkz. Evans G. ve Newnham J. (2007). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü (Çev. H. A. Utku). İstanbul: Bilimevi Yayınları. 131-132. (Eserin orijinali 2001'de yayımlandı.)

Bu stratejinin temelde Batı ile arasına bir tampon bölge koyarak kendisine karşı girişilecek saldırılarda avantaj sağlamak ve savaşı sınırlarından uzakta yürütmek amacına dayandığı söylenebilir (Sander, 2008: 236). Bu amaçla Stalin döneminde doruk noktasına ulaşan bir yayılma politikası izlendiği görülmüştür. Doğu Avrupa'nın yanında Türkiye, Yunanistan ve İran'da da etkisini arttırmak isteyen SSCB, savaş sonunda askerlerini çekmeyi taahhüt ettiği İran'dan çıkmadığı gibi söz konusu ülke sınırlarına asker yığmaya başlamış ve böylece Doğu Akdeniz ve Ortadoğu bölgesinde de etkinliğini arttırmaya başlamıştır (Uçarol, 2013: 920).

Ekim 1962'de Küba Krizi ile ilk kez doğrudan karşı karşıya gelen ve nükleer savaşın eşiğinden dönen taraflar (Sander, 2008: 322-329), 1950'ler ile oluşan '*dehşet dengesi*¹¹'nin yanı sıra 1962'de Küba bunalımı ile nükleer bir savaşın nelere mal olabileceğini fark ederek yumuşama sürecine girmişlerdir (İşyar, 2009: 628-629). Nitekim 1949'da ABD'nin askeri stratejisi olan '*kitlesel karşılık*' , 1957'de SSCB'nin Sputnik uydusunu başarılı bir şekilde yörüngeye oturtması ve böylece kıtalararası balistik füze imkanına kavuşması ile yerini 'sınırlı savaş' anlayışına bırakmıştır. ABD'nin atom gücü tekelinin bozulması ve Dwight D. Eisenhower ile sınırlı savaş anlayışının benimsenmesi 1960'ların başında NATO'nun 'esnek karşılık' stratejisine geçmesine neden olmuştur (Sander, 2008: 340).

Soğuk Savaş boyunca yukarıda da değinildiği gibi farklı dönemlerde farklı politikalar izleyen taraflar için Soğuk Savaş'ın Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona ermesi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılması, ABD'nin Soğuk Savaş boyunca ulaşamadığı Sovyet kontrolünde adeta bir kapalı kutu durumunda olan Orta Asya ve Kafkasya'ya erişim imkanına kavuşmasına neden olmuştur. Enerji açısından zenginliklerinin yanı sıra söz konusu bölgelerin jeopolitik ve jeostratejik önemleri de iki büyük güç olan ABD ve RF arasındaki rekabetin tetikleyici unsurlarından olmuştur. Güney Kafkasya bölgesi ise zengin enerji kaynaklarına sahip Orta Asya bölgesinin dünyaya çıkış kapısı olarak görülmüştür (Demirağ, 2005: 133; Gökçe, 2008: 180; Sapmaz, 2008: 28; Çelikipala, 2012: 8).

¹¹Yabancı kaynaklarda '*Balance of Terror*' olarak geçen bu kavram temelde iki aktörün birbirlerini yıkımla tehdit edebilecekleri bir durumu ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Evans G. ve Newnham J. (2007). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü (Çev. H. A. Utku). İstanbul: Bilimevi Yayınları. 146. (Eserin orijinali 2001'de yayımlandı.)

1990'ların ortalarından itibaren ABD'nin bölgeye yönelik politikalarında enerji kaynaklarına erişim ve bölge ülkelerinde demokrasinin geliştirilmesiyle oluşturulacak istikrar temel anlayış olarak ortaya çıkmıştır. Bölgede Batı tarzı demokrasilerin geliştirilmesi ile oluşturulacak istikrarlı ortam ile güvenli ticari ilişkilerin geliştirilmesini hedefleyen Washington, 11 Eylül Saldırıları sonrasında bölgenin jeostratejik konumunu da dikkate almaya başlamıştır (Cornell, 2005: 111). Bu noktada hem Azeri petrolünün uluslararası pazarlara taşınmasında temel güzergah (Kauzlarich, 2001: 13) olan hem de 11 Eylül sonrası ABD operasyonlarında coğrafi konumu ile stratejik önem kazanan Gürcistan karşımıza çıkmaktadır.

Altın çağını 12. yüzyılda Kraliçe Tamar yönetiminde yaşayan Gürcü Krallığı, 16. ve 17. yüzyıllarda İran ile Osmanlı arasında rekabet sahası haline gelmiş ve birçok kez el değiştirmiştir. 1783 yılında Gürcü kralların imzaladığı Georgievsk Anlaşması ile Gürcistan Rus Çarlığı'nın koruması altına girmiş, 1800 yılında ise ülke toprakları Rus Çarı I. Pavel tarafından ilhak edilmiştir (Mert, 2004: 117-118; Broers, 2009: 101). 1917 Bolşevik Devrimi sırasında Rusya'da çıkan karışıklıklardan faydalanarak Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan eden ilk Güney Kafkasya ülkesi olan Gürcistan'ın bu bağımsızlığı çok fazla sürmemiştir. Mart 1921'de Kızıl Ordu tarafından işgal edilen Gürcistan, Güney Kafkasya ülkeleri arasında Sovyetler'e en son teslim olan ülke olmuştur (Zürcher, 2007: 22). Bu tarihten itibaren 1991'de Sovyetler Birliği dağılına kadar Sovyetler Birliği içinde bir Sovyet Cumhuriyeti olarak yer almıştır. 1991'de Sovyetler'in dağılması ile bağımsızlığına tekrar kavuşan Gürcistan, Sovyet sonrası dönemde iç karışıklıklar, etnik çatışmalar, darbeler, ekonomik krizlerle boğuşmanın yanında aynı zamanda büyük güçlerin politikalarına da konu olmuştur.

Güney Kafkasya bölgesi tarih boyunca Yunanlar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Moğollar, Osmanlı, İranlılar ve Ruslar tarafından jeostratejik konumu itibariyle adeta bir tampon bölge olarak kullanılmıştır (Kauzlarich, 2001: 7; Demirağ, 2005: 126; Nation, 2007: 2; Sapmaz, 2008: 34). Bölgede İran ve Osmanlı ile giriştiği mücadeleler sonucu tüm Kafkasya üzerinde hakimiyet kuran ilk büyük güç olan Rus Çarlığı 20. yüzyılın ilk çeyreği sona ermeden bu misyonunu Sovyetler Birliği'ne devretmiştir.

Soğuk Savaş boyunca tam bir Sovyet kontrolü altında olan bölge Sovyetler'in dağılması ile Rusya'nın kontrolü dışına çıkmış ve 1990'ların ortalarına doğru ise Batı ve özellikle ABD etkisine açık hale gelmiştir. Bölge devletlerinden Gürcistan, Baltık devletleri ile birlikte Sovyet kontrolünden en çok rahatsız olan Sovyet Cumhuriyetidir. Gürcistan, tıpkı Baltık devletleri gibi SSCB'nin dağılmasının ardından RF'nin bölge üzerindeki en önemli politik kontrol aracı olarak meydana getirdiği Bağımsız Devletler Topluluğu'na (*Commonwealth of Independent States-CIS*) üye olmayı reddetmiştir (Demirağ, 2005: 133; Kasım, 2011: 131). SSCB'nin dağılması ile Rus etki sahası içerisinde nispeten çıkan Gürcistan, tekrar aynı etki sahasına girmek için direnmiştir. Ermenistan gibi RF ile iyi ilişkileri bulunmayan ve Azerbaycan gibi enerji zengini de olmayan Gürcistan (Metreveli ve Hakobyan, 2001: 369), bölgede etkin bir politik aktör olma umudunu bölge dışı aktörlerin yanında yer alıp RF ve İran gibi bölgesel güçleri dengeleme politikası gütmeye stratejisine dayandırmıştır. Her fırsatta Avro-Atlantik ittifaka katılım için göstermiş olduğu ilgi ve batılı kimliğe yapmış olduğu vurgu, Gürcistan'ı küresel bir güç olan ABD ile bölgenin en etkili gücü olan RF arasında rekabet oyununun tam ortasında bırakmıştır (Yapıcı, 2008: 187; Abushov, 2009: 202).

Güney Kafkasya ve Gürcistan'a yönelik literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgeler üzerinden bir inceleme yapılırken ABD-RF rekabetinin ikinci planda kaldığı görülmektedir. Cavid Veliev ve Kafkassam Başkanı Araz Arslanlı'nın derlediği "*Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*"¹² adlı çalışma; Güney Kafkasya ülkelerinin 20 yıllık bağımsızlık süreçlerinde yaşanan gelişmelerin ele almıştır. Çalışmada bağımsız araştırmacı Kamil Ağacan'ın da Gürcistan üzerine bir makalesi bulunmaktadır. "*Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü*"¹³ isimli çalışmasında Ağacan, bağımsızlık sonrası Gürcistan yönetimlerini detaylı olarak ele almış, ülkedeki toprak bütünlüğü sorununa vurgu yapmıştır. Ülkenin dış politikasına da değinen Ağacan, bağımsızlık sonrası Gürcistan'ın, ABD ile RF arasında istikrarsız bir politika izlediğini ve 2008 Ağustos Savaşı

¹² Veliev C. ve Arslanlı A. (2011). *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*. Ankara: Berikan Yayınevi.

¹³ Ağacan, K. (2011). Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Öyküsü. Veliev C. ve Arslanlı A. (Ed.). *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*. Ankara: Berikan Yayınevi.

ile Batı ile bütünleşme hızının düştüğünü ifade etmiştir (Ağacan, 2011:94).

Cristopher Zürcher Kafkasya coğrafyası üzerinde Sovyet sonrası dönemde yaşanan etnik çatışma ve isyanları ele aldığı “*The Post Soviet Conflicts: Rebellion, Ethnic Conflict, and Nationhood in the Caucasus*” adlı eserinde Gürcistan’ın yakın tarihini incelemiş, sorunlu bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya’ya ilişkin bilgilere yer vermiştir. Çalışmada Sovyet sonrası dönemde Gürcistan’da yaşanan çatışmaların kaynağı Sovyet döneminde uygulanan etno-federal yönetim yapısı ile ilişkilendirilmiş fakat Gürcistan üzerindeki ABD ve RF arasında yaşanan rekabet çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Gürcistan üzerindeki rekabeti konu alan çalışma sayısı az olmakla birlikte Per Gahrton’ın “*Georgia: Pawn in the New Great Game*”¹⁴ adlı kitabı bu konuda kapsamlı bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Gürcistan’ın bağımsızlık sonrası dönemde ABD ve RF arasında yaşandığı düşünülen ‘Büyük Oyun’¹⁵’da adeta bir piyon konumunda olduğunu vurgulayan Gahrton 1783 Georgievsk Anlaşması¹⁶’ndan itibaren Gürcü siyasi tarihini ele almış, Gürcistan’ın büyük güçler tarafından bir kukla ve tampon bölge olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Fakat bu çalışmada da yine aynı şekilde iki büyük güç olarak ABD ve RF’nun

¹⁴ Gahrton, P. (2010). *Georgia: Pawn in the New Great Game*. New York: Pluto Press.

¹⁵ Büyük Oyun kavramı ilk olarak İngiltere adına Afganistan’da görev yapan Yüzbaşı Arthur Conolly tarafından kullanılmıştır. 1840’lar ile birlikte, Hindistan’a ulaşmada önemli bir geçiş noktası olarak görülen Afganistan üzerinde ve genel olarak Orta Asya bölgesinde yaşanan İngiltere ve Çarlık Rusyası rekabetini ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Hopkins, A. D. (2008). *The Making of Modern Afghanistan*. New York: Palgrave Macmillan, Bondarevsky, G. L. (2002). *The Great Game A Russian Perspective*. Hastings: Christiebooks, Demirağ, Y. (2006). “Büyük Oyun”: 19. Yüzyılda Rusya ve İngiltere’nin Orta Asya’da Rekabeti. Demirağ, Y. ve Karadeli, C. (der.). *Geçmişten Günümüze Değişen Orta Asya ve Kafkasya*. Ankara: Palme Yayıncılık.

¹⁶ 24 Temmuz 1783’te Rus Çarı II. Katerina ile Kartli-Kaheti (Gürcistan’ın doğusu) Kralı II. Erekle arasında imzalanan antlaşmadır. Bu antlaşma ile Kartli-Kaheti Krallığı olarak bilinen Gürcistan, Rus Çarlığı’nın koruması altına girmeyi kabul etmiştir. Antlaşmaya göre Gürcistan topraklarının Rus Çarlığı kontrolüne girmesine karşılık Çarlık tarafından krallık tacının Gürcistan Kralı Erekle ve varislerinde kalacağı garanti edilmiş, Gürcü Ortodoks Kilisesi’nin bağımsızlığı ve Gürcistan’ın Müslüman devletlerin saldırılarından korunacağı kabul edilmiştir. 18 Aralık 1800’de Rus Çarı I. Pavel’in Kartli-Kaheti’yi ilhak etmesiyle antlaşma işlevini kaybetmiştir. Bkz. Cornell, S. E. (2001). *Small Nations and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*. London: Curzon Press (s. 132), Karumidze, Z. ve Wertsch, J. V. (2009). “Enough!” The Rose Revolution in the Republic of Georgia 2003. Monson, G. C. (der.). *Georgia After the Rose Revolution*. New York: Nova Science Publishers, Inc. (s. 144). , Haro, F. (2010). *Georgia and the Caucasus Region*. New York: Nova Science Publishers, Inc. (s.102).

rekabetinden çok Gürcistan'ın içinde bulunduğu krizler detaylı olarak ele alınmış ve bir anlamda rekabet konusu ikinci planda kalmıştır.

Gürcistan'daki ABD-RF rekabetini U.S. Army War College'da görev yapan Dr. R. Craig Nation'ın rapor niteliğindeki çalışmalarında da görmek mümkündür. Balkanlar da dahil olmak üzere farklı bölgeler üzerine yayınları bulunan Nation'ın 2007 yılında Strategic Studies Institute için hazırlamış olduğu "*Russia, The United States and The Caucasus*" ve 2010 yılında Russia / NIS Centre için hazırladığı "*Results of the Reset in U.S.-Russia Relations*" adlı çalışmalarda ABD-RF ilişkilerinin Gürcistan üzerindeki etkilerini görmek mümkündür. Nation'a göre ABD-RF rekabeti; çekişen dünya görüşleri, çatışan öncelikler ve önemli güç asimetrisinin bir ürünüdür (Nation, 2010: 6).

Yukarıda yer alan çalışmalarda da görüldüğü üzere Gürcistan üzerinde yaşanan rekabet konusu literatürde ya hiç yer almamış ya da daha geniş kapsamlı bölgesel çalışmalar içerisinde kendisine yer bulabilmiştir. Bu çalışmada literatürdeki eksikliği doldurmak amacıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD ile Sovyetler Birliği'nin ardılı olarak görülen Rusya Federasyonu (RF) arasında Gürcistan üzerinde yaşanan rekabet ele alınacak, rekabetin ortaya çıkmasında etkili olan faktörler ve bu rekabet sürecinde ABD ve RF politikaları açısından dönüm noktası olan gelişmeler tespit edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada belirlenen kırılma noktaları bölümlerin de sınırlarını oluşturmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılması Gürcistan'da yaşanan rekabet açısından ilk kırılma noktası olarak görülmüş ve bu tarihten itibaren hem Güney Kafkasya bölgesinde hem de Gürcistan üzerinde önemli etkiler doğuran 11 Eylül 2001'de gerçekleşen El Kaide saldırılarına kadar olan dönem çalışmanın birinci bölümünü oluşturmuştur. 11 Eylül olayları ile başlayan ikinci bölümü sona erdiren gelişme ise 2008 Ağustosunda Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan ve literatürde "*Beş Gün Savaşı*" olarak bilinen çatışma olmuştur. Beş Gün Savaşı ile 1 Ekim 2012'de gerçekleştirilen Parlamento Seçimleri sonucunda ABD ile yakın ilişkileri olan Gürcistan Devlet Başkanı Mikheil Saakaşvili'nin partisinin iktidarı kaybettiği zaman aralığını kapsayan ve RF'nin etkinliğini giderek arttırdığı 2008-2012 dönemi ise çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Saakaşvili'nin partisinin iktidarı kaybetmesi ile başlayan dönem devam ettiği için 2012 sonrası gelişmelere çalışmada yer verilmeyecektir. Çalışmada bu kırılma noktalarının rekabete taraf olan ABD ve RF'nin politikalarında nasıl bir dönüştürücü etkiye sahip olduğu incelenecektir.

1. 1991-2001DÖNEMİ: REKABETTEN ÇOK İŞBİRLİĞİ

Sovyetler Birliği'nde 1985 yılında Mihail Gorbaçov'un iktidara gelmesi hem Rus tarihi hem de dünya siyasi tarihi açısından adeta bir dönüm noktası niteliğindedir. Gorbaçov'un 1987'de ortaya koymuş olduğu '*glasnost*' (açıklık), '*perestroyka*' (yeniden yapılanma) ve '*demokratizatsiya*' (demokratikleşme) ilkeleri (Yapıcı, 2010: 124-125) hem Sovyet Cumhuriyetleri'nde hem de Sovyet uyudusu olarak nitelendirilen Doğu Avrupa devletlerinde büyük bir dönüşümün fitilini ateşlemiştir (Ağacan, 2011: 57; Uçarol, 2013: 1104).

Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nin sağlıklı bir biçimde işlemeyen politik ve ekonomik düzenini yeniden yapılandırmak üzere ortaya koyduğu '*perestroyka*' ilkesi serbest piyasa ekonomisine geçişi gerektiren bir nitelikte olmuştur. Bu anlayış daha sonra da görüleceği gibi Yeltsin döneminde hızlı bir biçimde ve ağır şartlar altında serbest piyasa ekonomisine geçişi ve bu geçişi sağlayabilmek için '*şok terapi*' olarak adlandırılan ekonomik programları gerektirmiştir (Yapıcı, 2010: 18-19). Sosyal anlamda şeffaflığı ve demokrasinin gelişmesini hedefleyen '*glasnost*' ve '*demokratizatsiya*' ilkeleri de Sovyet Cumhuriyetlerinde ve Doğu Avrupa'daki Sovyet etkisinde bulunan devletlerde Sovyet karşıtlığı, ulusçuluk ve nihayet bağımsızlık hareketlerinin açığa çıkmasında etkili olmuştur (Uçarol, 2013: 1096).

Sovyetler Birliği'nde yaşanan bu gelişmeler şüphesiz ki ABD açısından da önemli sonuçlar doğurmuştur. Öncelikle Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Soğuk Savaş dönemi boyunca tamamen Sovyet kontrolünde olan bölge ile diplomatik ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Hatta ABD yönetimi Gürcistan'ın da içinde bulunduğu Güney Kafkasya ülkeleri ile ilk diplomatik ilişkileri kuran ülkelerden biridir (Cornell, 2005: 111). 1992 ortalarına gelindiğinde ABD'nin neredeyse tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinde elçiliği bulunmaktaydı (Kauzlarich, 2001: 15).

Sovyet sonrası dönemin ilk yıllarında ABD, içinde güney Kafkasya ülkelerinin de yer aldığı Sovyet coğrafyasındaki yeni bağımsız ülkelere (*Newly Independent States-NIS*) ekonomik destek vermeye başlamıştır. ABD yönetimi böylece ekonomik kalkınmayı destekleyerek bu ülkelerin bölgesel güçler olan Rusya ve İran karşısında egemenliklerini korumasını sağlamaya çalışmıştır. Yardımlar yapılırken Güney Kafkasya ülkelerine daha fazla önem verildiği dikkat çekmektedir. Bölgenin Hazar enerji kaynaklarına ulaşma açısından kilit önemi ve

bölge ülkelerinden Azerbaycan'ın enerji zengini bir ülke olması bu durumu etkileyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında ABD dış politikasının bu yönde şekillenmesinde ABD karar alma sürecinde etkisi göz ardı edilemeyecek kadar büyük olan Ermeni diasporasının ve bölgeye yönelik ekonomik çıkarları bulunan ABD enerji şirketlerinin de payı vardır (Baban ve Shiriyev, 2010: 94).

1991'de Sovyetler'in dağılmasının, eski Sovyet cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarına olanak sağlamakla birlikte, aynı zamanda bu devletleri Sovyetler'den kalma kurumlar yerine kendi kurumlarını ve yönetim yapılarını kurmaya zorladığı da bir gerçektir (Zürcher, 2007: 2). Zira o dönemde Gürcistan'ın da içinde bulunduğu eski Sovyet cumhuriyetlerinin bağımsızlık için hazır olduklarını söylemek mümkün değildir. Bu ülkeler bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen işleyen bir yönetim yapısına, gelişmiş sivil kurumlara, kamusal olarak planlanmış çıkar tanımlamalarına ve bu çıkar tanımlamaları ile uygulamaya koyacakları bir dış politika anlayışına sahip değillerdi (Jones, 2003: 85).

Rusya, İran ve Türkiye gibi bölgesel güçlerin, enerji zengini fakat istikrar yoksunu bu bölgede etkinlik kurmak için fırsat kolladıkları (Jones, 2003: 87) ortamda ABD bölge dışı politik ve ekonomik bir aktör olarak sahneye çıkmıştır. ABD'nin bölgeye yönelik politikalarının merkezinde Rusya ve İran'ın Hazar enerji kaynaklarına giden en kestirme güzergah olarak görülen Güney Kafkasya'da hegemonya kurmasını önlemek yer almaktadır (Kauzlarich, 2001: 6). Tüm bu çıkar çatışmalarına karşın 1990'ların özellikle ilk yarısının ABD ve RF arasında daha çok işbirliği çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu durumda daha sonraki bölümlerde de belirtileceği gibi RF yönetiminde yer alan Atlantikçi anlayışın ve küresel ekonomi ile bütünleşme çabalarının etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Bu bölümde sırasıyla Güney Kafkasya bölgesi ve özellikle Gürcistan'a yönelik ABD ve RF politikaları ele alınacaktır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasının söz konusu aktörlerin politikalarında ne gibi değişimler yarattığı incelenecektir.

1.1. ABD Politikaları: Demokrasi Yardımı ve Enerji Politikası

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası Zbigniew Brzezinski tarafından "kara delik" olarak tanımlanan (Brzezinski, 2015: 127) Rusya Federasyonu'nun dolduramadığı bir güç boşluğu ABD için bir fırsat doğurmuştur. Fakat Sovyet dönemi boyunca birer Sovyet Cumhuriyeti olan bölge devletlerine karşı Moskova'dan bağımsız olarak politika geliştirmekten kaçınan Washington, 90'ların başında da bu tutumunu sürdürmüş, SSCB'nin ardılı durumunda olan Rusya Federasyonu'nda yaşanan küresel ekonomiyle bütünleşme çabalarını desteklemiştir (Abushov, 2009: 202). Bunun yanında yeni bağımsızlıklarını kazanan devletlerde yaşanan iç çatışma ve sorunların da çözümünde aktif bir şekilde yer almaktan ziyade Rusya'nın tepkisini çekmeyecek şekilde destek verme politikası gütmüştür (Kauzlarich, 2001: 5). Clinton dönemi Dışişleri Bakanı Strobe Tallbott'un aktif olarak takip ettiği 'önce Rusya' (Russia First) politikası (Ismailzade, 2010:5) bunun en açık göstergelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu politika ile Clinton yönetiminin Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını kazanan yeni devletlerle ilişkiler kurarken bunu Moskova'yı yatıştırıcı politikalar izleyerek yaptığı (Caşın, 2010: 338), Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde yer alan petrol ve gaz rezervlerine ulaşmayı sağlayacak aktif politikalar izlemekten kaçındığı görülmüştür (Cohen, 1997: 2). Bunun yanında Clinton döneminde Rusya ile komşuları arasında yaşanan çatışma ve problemlerde ABD'nin pek fazla müdahil olmadığı ve hatta RF'yi destekler bir tavır aldığı görülmektedir (Tchantouridze, 2011: 61). Bu durum Gürcistan'ın da içinde yer aldığı bazı Sovyet sonrası bağımsızlığını kazanmış devlet liderleri tarafından eleştirilmiş ve ABD yönetiminin bu yaklaşımının üzerlerinde bir baskı oluşturduğu ifade edilmiştir (Cohen, 1997: 16).

Demokratik bir RF, ABD tarafından dost olarak görülmekle birlikte ABD yönetimi Rusya'nın bölge üzerinde sömürgeci emellerle politikalar yürütebileceğini de hesaba katmaktadır. Bu nedenle Gürcistan'ın da içinde yer aldığı bölge ülkelerinin egemenlik ve toprak bütünlüklerinin korunması ABD'nin ulusal çıkarları arasında yer almaktadır (Cohen, 1997: 6). Bu durum ABD'yi bölgeye yönelik bazı demokrasi projeleri yürütmeye sevk etmiştir.

ABD'nin Sovyet sonrası dönemde Gürcistan'ın da içinde yer aldığı Kafkasya ve Orta Asya bölgesine yönelik politikalarında öne çıkan en önemli stratejik araçların başında 'demokrasinin yayılması' (*democracy promotion*)

gelmektedir. Bu politika ile söz konusu coğrafyada yer alan ülkelerde demokratik yönetimleri kurma, geliştirme ve böylece söz konusu toplumları batılı yaşam tarzına kavuşturma amacı güdülmüştür (Metreveli ve Hakobyan, 2001: 367). Soğuk Savaş döneminde ABD başkanı Ronald Reagan'ın 'Demokrasi Projesi' (*Project Democracy*) hamlesi ile kültürel bir boyut da kazanan bu politik yaklaşım, uygulandığı ülkelerde Amerikan tarzı demokrasinin kurulmasını ve böylece SSCB'ye karşı etkin bir mücadele sergilenmesini hedeflemiştir (Mitchell, 2009b: 11).

Reagan döneminde SSCB'ye karşı adeta bir silah olarak kullanılan demokrasi projesi, Clinton ile yerini demokrasinin yayılması ve demokrasi yardımına (*democracy assistance*) bırakmıştır. SSCB'nin dağılması ile Orta Asya ve Hazar Havzası enerjilerine ulaşılması, bu enerji kaynaklarının ABD'li şirketlerin söz sahibi olduğu konsorsiyumlar ile enerji ihtiyacı duyan gelişmiş Batı pazarlarına ulaştırılması hedefinde bir araç konumuna gelmiştir.

Sonuç olarak 1990'larla birlikte küresel bir güç konumunda olan ABD'nin Ortadoğu petrollerine en önemli alternatif olan (Cohen, 1997: 1) Orta Asya enerji kaynaklarına ulaşmak için kullanmış olduğu temel politika Rusya Federasyonu dahil olmak üzere eski Sovyet coğrafyasında yer alan ülkelere dış yardımlarda bulunarak bu ülkelerde demokratik yönetimlerin kurulmasını teşvik etme, Amerikan tarzı demokrasilerin yaygınlaşması ile söz konusu ülkelerin Batı ve ABD ile yakınlaşmasını sağlama yönünde olmuştur (Metreveli ve Hakobyan, 2001: 367-368). Güney Kafkasya bölgesi ise coğrafi konumu ve enerji kaynaklarına olan yakınlığının da etkisiyle ABD dış politikası açısından jeostratejik olarak önemli bir bölge olmuştur (Zarifian, 2015: 4). Bu durum ABD'nin 42. Başkanı olarak 1993 başında göreve başlayan Bill Clinton'ın politikalarında kendini iyice göstermiştir.

1.1.1. Clinton Doktrini: Demokrasinin Yayılması ve Demokrasi Yardımı

Ağustos 1991'de yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi'nde, 1990'lar boyunca ABD'nin çıkar ve hedeflerine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası güvenliğe yönelik tehditlerin belirsizleştiği yeni bir döneme girildiğine vurgu yapılan bu belgede istikrarın sağlanmasına ilişkin politikaların izlenmesi, Sovyetler Birliği'nde yaşanan demokratik değişimin desteklenmesi, piyasa ilkelerine dayalı açık ve

serbest, ticaret ve yatırım kısıtlamalarının kaldırıldığı uluslararası ekonomik sistemin hakim kılınması ABD'nin temel hedefleri arasında gösterilmiştir (Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi, 1991: 3).

Söz konusu belgede ABD'nin uluslararası ekonomik sistemin yukarıda belirtildiği gibi açık ve serbest nitelikte olmasına verdiği desteğin devam edeceği belirtilmiş, bu doğrultuda küresel ekonominin gelişimine vurgu yapılmıştır. Küresel ekonomiyi geliştirmenin en iyi yolunun ise politik istikrarın sağlanması ve özgür toplumların oluşturulması olduğu ifade edilmiştir (Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi, 1991: 2). Bu noktada karşımıza ABD'nin yumuşak gücü (*soft power*) olarak görülen demokrasi yayılması ve demokrasi yardımları politikası çıkmaktadır.

ABD'nin uluslararası sistemde yer alan diğer devletleri demokratikleştirme girişimlerinin başlangıcı 28. ABD Başkanı Woodrow Wilson'a kadar götürülebilir (Ağır, 2006: 82). Wilson'ın demokrasiyi yayma projesi olarak nitelendirebileceğimiz bu anlayışı dünyayı ABD için daha güvenilir bir yer haline dönüştürme amacındaydı (Mitchell, 2009b: 10). Bu söylem, 1917'de Wilson'ın Kongre'ye yapmış olduğu konuşmada kendini göstermiştir. Wilson'a göre ABD, Almanya'ya karşı savaş ilanında bulunarak dünyayı demokrasi için daha güvenli bir hale getirebilecekti (White House).

İkinci Dünya Savaşı boyunca Nazilerle yapılan mücadeleyi özgürlük ve demokrasinin korunması kapsamında ele alan ABD yönetimi, Soğuk Savaş boyunca Sovyetler ile girilen mücadeleyi de yine demokrasi mücadelesi olarak sunmuş ve söylemlerini bu yönde şekillendirmiştir. Zira 'demokratik Batı' ile 'otoriter komünizm' arasındaki bir savaş olarak görülen Soğuk Savaş boyunca ABD'nin temel politikası anti-komünist rejimlerdeki demokratikleşme hareketlerine destek vermek olmuştur (Mitchell, 2009b: 10).

Wilsonile başlayan demokratikleştirmemiyonu, 1970'lerde Başkan Jimmy Carter'ın 'insan hakları' kavramını dış politikaya eklemesiyle yeni bir boyut kazanmış (Mitchell, 2009b: 10) ve nihayet 1990'lara gelindiğinde Bill Clinton yönetimindeki ABD dış politikasının temel unsuru haline gelmiştir. ABD Başkanı Clinton, 27 Eylül 1993'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapmış olduğu konuşmasında görev süresi boyunca Amerikan dış politikasının 'demokratik genişleme' kavramı çerçevesinde şekilleneceğini açıklamıştır. Clinton, dış

politikadaki üç önceliğini şu şekilde sıralamıştır:

- Amerikan askeri ve güvenlik kapasitesini yeniden yapılandırmak,
- Ekonominin uluslararası ilişkilerdeki rolünü arttırmak,
- Demokrasiyi yayma projeleri yoluyla demokratik genişleme sürecini başlatmak (Brinkley, 1997: 111-112).

1995’de yayınlanan Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi’nde Washington, demokrasiyi yayma ve demokrasi yardımlarının, demokratik yönetimlerin ve serbest pazarın oluşmasına katkı sağladığını ve insan haklarına saygıyı arttırdığını belirtmiştir. Bu nedenle demokrasiyi geliştirmeye yönelik bu projelerin hem ABD’nin ulusal güvenliği hem de uluslararası güvenlik için olmazsa olmaz bir role sahip olduğunu ifade etmiştir (Mitchell, 2009b: 13).

Clinton yönetimindeki ABD, demokratikleştirme misyonunu terörizme ve ulusal güvenliğine karşı yapılabilecek saldırılara karşı önemli bir savunma mekanizması olarak görmesinin yanında ekonomik olarak da önemli sonuçlar doğuracak bir araç olarak görmüştür. Zira, Washington’a göre demokratik ülkeler genellikle iş dünyasında yozlaşmanın ve rüşvetin nispeten az olduğu, anti-demokratik liderlerin uygulamalarının görülmediği ülkeler olduklarından iyi birer ticaret ortaklarıdır. Bu ülkelerde piyasa yasal sistemlerle yönetilir ve bu nedenle bu ülkeler yabancı yatırımcılar için güvenilir alanlardır (Mitchell, 2009b: 17).

Clinton Doktrini olarak adlandırılan ve Clinton’ın Ulusal Güvenlik danışmanı Anthony Lake tarafından şekillendirilen ‘demokratik genişleme’ kavramı Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgeleri’nde de görüldüğü gibi ekonomiyi dış politikanın merkezine yerleştirmekteydi. Buna göre Soğuk Savaş döneminde düşman unsur olarak görülen komünizm ‘çevreleme’ politikası ile bertaraf edilmeye çalışılmış, Soğuk Savaş sonrasında ise komünizm tehdidinin yerini korumacı ekonomik politikalar ve anti-demokratik yönetimler almıştı. Bunlarla mücadele ise ‘demokratik genişleme’ politikası ile gerçekleştirilecekti (Brinkley, 1997: 117-118).

Clinton Doktrini ile ABD yönetimi, işbirliğine dayalı güvenlik önlemlerinin hayata geçirilebilmesi için etkili bir diplomasi yönteminin kullanılması, uluslararası sorun ve anlaşmazlıklarda çok taraflı çözümlere

başvurulması gerektiğini ifade etmiş; caydırıcılık ve önleyici diplomasiye vurgu yapmıştır (Ağır, 2006: 77-78).

Özellikle eski Sovyet coğrafyasındaki ülkeleri hedef alan demokratik genişleme politikası, NATO'nun genişleme süreci ile de ilişkilendirilerek jeostratejik bir anlam da kazanmıştır (Zarifian, 2015: 3). Bu noktada Sovyetler Birliği'nin dağılması ile bağımsızlığını kazanan ve tekrar Sovyetler'in ardılı konumundaki RF'nin etki sahasına girmek istemeyen Güney Kafkasya ülkeleri hem demokratik genişleme politikasına hem de NATO'nun genişleme politikasına dahil edilme açısından biçilmiş birer kaftan olarak görülmüşlerdir.

24 Ekim 1992'de ABD'nin 41. Başkanı George W. H. Bush tarafından imzalanarak yürürlüğe giren ve eski Sovyet cumhuriyetlerini hedef alan “Özgürlüklere Destek Yasası” (*Freedom Support Act-FSA*), Clinton döneminde de etkin olarak kullanılmıştır. Bu yasa, ABD'nin bölgeye yönelik yumuşak güç araçlarının en somut örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Tarnoff, 2007: 1). Özgürlüklere Destek Yasası ile eski Sovyet cumhuriyetlerine ilk aşamada 16,6 milyar dolar tutarında yardım yapılması planlanmış (Metreveli ve Hakobyan, 2001: 371), yirmi yılın sonunda bu rakam 41 milyar dolara ulaşmıştır (US Embassy, 2012). Bu yasa kapsamında yapılan yardımlar 4 paket program halindedir;

- Demokrasi ve ekonomik reform programı,
- Ekonomik ve sosyal reform programı,
- İnsani yardım programı,
- Güvenlik programı (Tarnoff, 2007: 1-3).

Birinci paket olan demokrasi ve ekonomik reform programı ile, eski Sovyet coğrafyasında otoriter yönetimlerden demokrasiye geçiş sürecinin kolaylaştırılması planlanmıştır. Söz konusu ülkelere yapılacak maddi yardımların yanı sıra; bu ülkelerde siyasi partilerin, bağımsız medya kuruluşlarının, parlamentonun ve hükümet dışı örgütlerin de desteklenerek sivil toplumun yaratılması hedeflenmiştir (Tarnoff, 2007: 1).

Ekonomik ve sosyal reform programı, 1995 yılında ABD tarafından bölge ülkelerine yapılan yardımların %43,5'ini oluşturmaktadır. Bu paket ile eski Sovyet cumhuriyetlerinde özelleştirmelerin önünün açılması, yeni bir vergi ve ticaret hukukunun yaratılması, çiftçi ve işadamlarının uzmanlaşmasının sağlanması, küçük ve orta ölçekli girişimcilerin krediler ile desteklenmesi ve bu sayede serbest piyasa ekonomisinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır (Tarnoff, 2007: 2).

1995 yılı yardımlarının %23,6'sını oluşturarak neredeyse güvenlik programı kadar önem verilen insani yardım programı, gıda ve ilaç yardımlarını kapsamaktadır. 1995 yılında yapılan yardımlarda gıda yardımları, insani yardım programının %80'ini oluşturmaktadır (Tarnoff, 2007: 2).

Son olarak güvenlik programı kapsamında yapılan yardımlar, SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan nükleer silahların yayılması sorununa yönelik kullanılmıştır. Nükleer, kimyasal ve biyolojik silah ve materyallerin taşınması ve saklanması güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla yardımlar yapılmıştır (Tarnoff, 2007: 3). Zira ABD yönetiminin Soğuk Savaş'ın ardından en büyük kaygılarından biri de eski Sovyet cumhuriyetlerinde kalan nükleer silahların bir ülkede (RF kastedilerek) toplanması ve bu silahların uluslararası güvenliğe oluşturduğu tehdidin ortadan kaldırılmasıydı (Cornell, 2001: 357; Rywkin, 2003: 7).

ABD'nin bölge ülkelerine yönelik yardımları için en önemli platformlardan biri olan The United States Agency for International Development (USAID) verilerine¹⁷ göre 1992-2000 yılları arasında ABD'nin Gürcistan'a toplamda 680.663.936,00 dolar tutarında yardım yaptığı görülmektedir. 1990'ların başında bu yardımların büyük çoğunluğunu gıda ve sağlık yardımları oluşturmaktadır. SSCB'nin dağılması sonrası Gürcistan'da yaşanan iç çatışma ve savaşlar bu durumun temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990'ların ortalarından itibaren ise yardımların Özgürlüklere Destek Yasası (FSA) kapsamında ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı tarafından sağlandığı görülmüştür.

¹⁷ Yardımlara ilişkin detaylı verilere ulaşmak için bkz. <https://explorer.usaid.gov/query> (25.11.2015).

Tablo 1.1. 1992-2000 Güney Kafkasya'ya Yönelik ABD Yardımları

1992-2000 ABD Yardımları			
	Azerbaycan	Ermenistan	Gürcistan
1992	-	23.015.450,00	14.000.000,00
1993	125.617,00	90.051.540,00	114.208.945,00
1994	43.423.376,00	154.019.873,00	81.457.886,00
1995	21.259.655,00	105.687.068,00	96.226.066,00
1996	13.545.482,00	78.984.004,00	61.314.045,00
1997	4.753.480,00	20.047.269,00	6.233.684,00
1998	29.958.699,00	85.264.995,00	84.814.914,00
1999	35.866.108,00	93.756.380,00	110.045.996,00
2000	54.966.595,00	104.150.389,00	112.362.400,00
Toplam	203.899.012,00	754.976.968,00	680.663.936,00

Kaynak: USAID Data Query. (25.11.2015). <https://explorer.usaid.gov/query>

Tablo 1.1.'de de görüldüğü üzere 1990'lar boyunca düzenli olarak ABD yardımı alan Gürcistan'ın 1990'ların sonuna doğru ABD ile iyi ilişkileri bulunan ve diaspora faaliyetleri ile ABD karar verme sürecine etki etmeye çalışan Ermenistan'dan dahi fazla yardım almaya başladığı görülmektedir. Bu durum daha sonraki bölümlerde de görüleceği gibi giderek artan şekilde devam etmiştir.

ABD yardımlarının hedefinde yer alan bölge ülkeleri de bu politikalara karşı olumlu yaklaşım içerisinde bulunmuşlardır. Bölge ülkelerinin bu yaklaşımlarının tarihsel süreçte tutarlı bir durum olduğu da gözlemlenmektedir. Zira başta Gürcistan olmak üzere Güney Kafkasya ülkeleri, Bizans'tan başlayarak ABD'ye kadar bölge dışı güçlerin yardımlarını kabul edip bu güçlere angaje olarak bölgesel aktörler olan İran ve özellikle Rusya'ya karşı bir dengeleme politikası gütmüşlerdir (Kauzlarich, 2001: 9). SSCB'nin dağılması ile oluşan ortamda da ABD bölge ülkelerinin RF'nin etki alanına girme tehlikesine karşı RF'yi dengeleyecek bölge dışı kurtarıcı güç olarak Güney Kafkasya ülkelerinin en önemli kozu olmuştur.

1994'te NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programı'na (NATO Partnership for Peace - Pfp) katılan Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan; 1997'de Avro-Atlantik Ortaklık Konseyi'ne (Euroatlantic Partnership Council) katılmışlar ve 1999'da ise Avrupa Birliği (AB) ile Ortaklık ve İşbirliği Antlaşmaları (Partnership

and Cooperation Agreements) imzalamışlardır (Gahrton, 2010: 6).

1.1.2. Enerji Politikası

Enerji politikalarının 1990'ların ortalarından itibaren Amerikan dış politikasının temel yönlendirici unsuru olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira bu tarihlerde Hazar Havzası'nda ciddi oranda petrol rezervinin keşfedilmesi ve 1994'te Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet PetrolŞirketi'nin – *State Oil Company of Azerbaijan Republic(SOCAR)*-uluslararası petrolşirketlerinin yer aldığı konsorsiyumile 30 yıllık petrol üretimini kapsayan ve 7,4 milyar dolar tutarında olan bir anlaşma imzalaması kritik bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır (Badalyan, 2011: 3). '*Asrın Anlaşması*' olarak bilinen bu anlaşma ile Azerbaycan petrolün çıkarılması ve pazarlanmasının büyük oranda batılı şirketlerinin katılımı ile gerçekleşecek olması (Demirağ, 2005: 127) Güney Kafkasya bölgesinin ve özellikle Gürcistan'ın enerji koridoruna dönüşmesine neden olmuştur (Demirağ, 2005: 148; Nation, 2007:3). Bu nedendir ki birçok siyaset bilimci tarafından da bölge tıpkı Süveyş, Panama ya da Hürmüz Boğazları gibi önemli bölgeleri birbirine bağlayan bir koridor olarak tanımlanmaktadır. Tek farkı bu bağlantının denizden değil karadan yapıyor olmasıdır. Hatta Orta Asya bölgesi bir enerji şişesi olarak düşünüldüğünde Güney Kafkasya bölgesi bu şişenin boğazı (*bottleneck*) konumundadır (Cornell vd., 2015: 13-14).Bu nedenle şişenin içindekini elde etmek isteyen kişinin şişenin boğaz kısmına sahip olması kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hazar ve Orta Asya petrol rezervleri istikrarsız Ortadoğu bölgesi petrolerine en önemli alternatif olarak görülmekte ve buna ek olarak bölgede yer alan doğal gaz kaynaklarının Kuzey Amerika gaz rezervlerinden daha fazla olduğu tahmin edilmektedir (Cohen, 1997: 1)

Bölge asırlar boyu 'İpek Yolu'nun güzergahı üzerinde bulunmuş ve Batı medeniyetini ve gelişmişliğini ortaya çıkaran kültürel rönesans bu güzergah üzerinde gerçekleştirilen ticaret ile mümkün olmuştur. Çin ve Hindistan'dan başlayan bu ticaret hattı Orta Asya ve Kafkasya üzerinden geçerek Batı Avrupa'ya ulaşmış, Batı Avrupa'da ekonomik kalkınmanın temelini oluşturmuştur (Cohen, 1997: 2).

1990'ların ortalarından itibaren enerji politikalarına daha fazla ağırlık veren ABD yönetimi için Güney Kafkasya bölgesi ve bu bölgenin enerji koridoru

olarak görülen ülkesi Gürcistan (Demirağ, 2005: 129) daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bu durum da bölgeyi ve Gürcistan'ı ABD dış politikasının öncelikleri listesinde hızla yukarı çıkarmıştır. Amerikan Savunma Bakanlığı'nca 1994'te Güney Kafkasya bölgesinin stratejik olarak önemli bölge olarak belirlenmesi de bu yükselişi açıkça ortaya koymaktadır (Cornell, 2005: 111-112). Yukarıda da belirtildiği gibi tarih boyunca üzerinden geçtiği coğrafyalara büyük katkı sağlayan 'İpek Yolu', batılı projelerle kurulacak petrol boru hatları ile tekrar canlanarak Orta Asya, Güney Kafkasya ve Avrupa arasında ticaret kapasitesi bir hayli arttırma potansiyeline sahiptir (Nation, 2007: 4; German, 2009: 345). Bu çerçevede Poti ve Batum limanlarına sahip olan Gürcistan da İpek Yolu üzerinde çok stratejik bir konumda yer almaktadır (Cohen, 1997: 10). Gürcistan bu stratejik konumu ile 'İpek Yolu'na açılan bir kapı olarak görülmektedir (Metreveli ve Hakobyan, 2001: 369).

Bu noktada ABD'nin bölgeye yönelik politikalarını daha iyi anlayabilmek için sorulması gereken en önemli soru şudur: ABD yönetiminin bu dönemde bölgeye yönelik temel çıkarları nelerdir ve bu çıkarlar doğrultusunda uygulamayı planladığı politikalar ve kullanmak istediği araçlar nelerdir? Bu sorunun cevabı ABD yönetiminin Sovyet sonrası dönemin ilk on yılında ortaya koyduğu temel yaklaşımın da ipuçlarını verecektir.

İlk olarak daha önce de vurgulandığı gibi bölgeye yönelik ABD politikalarının jeopolitik, ekonomik ve stratejik çıkarlar ekseninde şekillendiğini söylemek mümkündür (Baban ve Shiriyev, 2010: 94). Özellikle 1980'lerin sonundan itibaren Bakü'de faaliyet göstermeye başlayan büyük ölçekli yabancı ortaklı petrol şirketleri ile ABD'nin bölgeyle ilk ciddi bağlantılarını kurduğu söylenebilir (Tchantouridze, 2011: 62). Bu nedenle özel olarak ABD ve genel olarak Batı dünyasının bölgeye yönelik ilk yaklaşımları daha çok ekonomik nitelikler taşımıştır (Adıbelli, 2008: 13). Washington, bölge ülkelerine yönelik politikalarında ticari ve ekonomik ilişkiler kurma stratejisine ağırlık vermiştir.

Ticari ilişkilerin temelini ise Hazar enerji kaynaklarının Batı pazarlarına taşınması konusu oluşturmuştur. ABD yönetimi, Hazar Havzası enerji kaynaklarının batı pazarlarına güvenli şekilde transferine önem vermektedir (Cohen, 1997: 5). Hazar havzasında petrol ve gaz rezervlerine sahip Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın bu kaynakların çıkarılması ve temel tüketici konumundaki Batı pazarlarına taşınması konusunda teknik yeterliliğe ve ekonomik

güce sahip olmamaları bölgenin hem büyük güçleri olarak görülen RF, İran ve Türkiye'nin hem de küresel bir aktör olarak ABD'nin bölgeye yönelik projelere ilgi duymasına neden olmuştur (Tchantouridze, 2011: 60-61).

1996'da Azerbaycan ile RF arasında imzalanan anlaşma uyarınca Aralık 1997'de petrol sevkiyatına başlayan Bakü-Novorosiysk petrol boru hattı, Bakü-Grozni-Tihoretsk güzergahını takip ederek RF'nin Novorosiysk limanına ulaşmaktaydı. Bu hat 1347 km olup güzergahından da anlaşılacağı üzere RF kontrolünde bulunmaktaydı. Günde 100.000 varil kapasitesine (Badalyan, 2011: 3) sahip olan bu hattın tamamen RF'nin kontrolünde bulunması ve RF'nin Çeçen siahli gruplarla girmiş olduğu mücadeleler nedeniyle zaman zaman bu hat üzerinden yapılan petrol transferinin durması ABD'ye ve Batı pazarına güven vermemektedir (Cornell vd., 2005: 19). Bunun yanında petrolü çıkaran Azerbaycan da daha uzun ve masraflı olan bu hat üzerinden gönderdiği enerjinin maddi karşılığını yeterince alamadığını düşünmemekteydi (Cohen, 1997: 6; German, 2005: 350).

RF, her ne kadar Hazar enerji kaynaklarının Avrupa'ya transferinde tek başına söz sahibi olmak istese de (Demirağ, 2005: 134; Yapıcı, 2008: 187; Abushov, 2009: 187), zaman içerisinde farklı petrol boru hatları da (Bakü-Supsa, Bakü-Tfilis-Ceyhan) inşa edilerek faaliyete geçirilmiştir.

İkinci olarak ABD'nin yukarıdaki çıkarları çerçevesinde ulaşmak istediği hedefler ve uygulamaya koyduğu politikalar ise şu şekilde sıralanabilir: yeni dünya düzeni söylemi çerçevesinde Orta Asya ve Orta Asya'ya geçişte adeta bir köprü ve koridor vazifesi gören Kafkasya'da Amerikan varlığını sağlamlaştırmak, Sovyetlerden ayrılan yeni devletlerin ulusal bağımsızlık hareketlerine destek vermek, bölgesel güçlerden İran'ın Orta Asya ve Kafkasya'ya yayılmasını önlemek, RF ile yakınlaşmaya başlayan ve ekonomik olarak her geçen gün büyüyen Çin'in bölge üzerindeki etkinliğini sınırlamak, bölgeye yönelik enerji projeleri geliştirerek Ortadoğu'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak, Amerikan çıkarlarını tehdit eden enerji projelerine karşı politikalar geliştirmek, Müslüman ülkelerle ilişkiler geliştirerek radikal İslam yerine Batı ile uyumlu daha ılımlı İslam'ı teşvik etmek olarak sıralanabilir(Caşın,, 2010: 326; Soltanifar, 2005).

Yukarıdaki hedeflere ek olarak Sovyetlerin dağılmasının ABD'nin bölgede Rus etkinliğinin azaltmaya ve İsrail'e bir tehdit olarak gördüğü İran'ı çevreleyerek

etkisiz hale getirmeye yönelik politikalar yürütmesine de imkan sağladığı görülmektedir (Caşın, 2010: 326).

1.2. RF Politikaları: Batı ile İşbirliği'nden Yakın Çevreye Geçiş

Rus Çarlığı ve SSCB dönemlerinde varlığını koruyan Güney Kafkasya ve Gürcistan üzerindeki Rus hegemonyası Aralık 1991'de sona ermiş, Gürcistan SSCB'den ayrılan diğer tüm Sovyet Cumhuriyetleri gibi bağımsız bir devlet olarak uluslararası arenaya çıkmıştır. Güney Kafkasya bölgesi coğrafi konumunun da etkisiyle tarihten günümüze Rus dış politikasının temel yönelim alanları içerisinde yer almıştır. Rus Çarlığı, Güney Kafkasya bölgesini, kolonileştirmekten çok kontrolü altında tutmak istediği Kuzey Kafkasya'dan gerçekleştireceği ileri hareketlerde bir tampon bölge olarak görmüş ve bölgeye stratejik bir önem atfetmiştir. Güney Kafkasya'ya yönelik Rus inisiyatifi gerek Çarlık Rusyası'nda gerekse Sovyet döneminde genellikle iki temel politika üzerinden yürütülmüştür: böl ve yönet politikası ve Ruslaştırma politikası (Kauzlarich, 2001: 9).

Stalin dönemi, Güney Kafkasya bölgesinde yaşanan böl ve yönet politikasının en belirgin örneklerinin görüldüğü bir zaman aralığını ifade etmektedir. Bu politika Sovyetler Birliği'nin etno-federal yönetim yapısının da temellerini oluşturmuştur (Zürcher, 2007: 26). Ermeni çoğunluğun yaşadığı Dağlık Karabağ bölgesini Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti içerisinde bırakan Stalin, aynı şekilde yoğun Gürcü nüfusunun yer aldığı Abhazya bölgesini Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içerisinde özerk bir cumhuriyet (autonomous republic) olarak belirlemiş, Güney Osetya bölgesini de özerk bir bölge (autonomous oblast) olarak Gürcistan içerisinde bırakmıştır (Kauzlarich, 2001: 11). Böylece Sovyet yönetimi çözümü günümüzde dahi gerçekleştirilememiş etnik çatışmaların fitilini ateşlemiştir.

Sovyetler'in dağılmasının ardından tüm Sovyet sonrası cumhuriyetlerde olduğu gibi RF'de de ciddi ekonomik ve politik sorunlar yaşandığı görülmüştür. Batı ile iyi ilişkiler kurarak Sovyetlerden kalma bozuk ekonomik yapısını küresel ekonomiyle bütünleştirmeye çalışan RF'nin bu dönemde Güney Kafkasya ve Orta Asya gibi eski Sovyet coğrafyalarına yönelik aktif politikalar geliştirdiğini söylemek pek mümkün değildir.

1990'ların başında Batı ile işbirliği içerisinde (Karabayram, 2011: 104) ve Atlantikçi bir yönetim ile şekillenen Rus dış politikası, 1990'ların ortalarından itibaren devlet yönetiminde giderek etkisini arttıran Yeni-Avrasyacı anlayışın da etkisiyle yakın çevresine yönelik etkin politikalar geliştirme ekseninde şekillenmeye başlamıştır. Bu kapsamda 1993 yılı Rus dış politikası açısından çok önemli bir tarihtir. 1993'te Rus Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan ve ordunun iç ve dış politikadaki rolünü yeniden tanımlayan bir 'Askeri Doktrin' hazırlanmıştır. Aynı yıl yeni bir 'Dış Politika Konsepti' kabul edilerek RF'nin ekonomik canlanma olmaksızın yeniden ayağa kalkmasının mümkün olmayacağıın altı çizilmiş ve bu nedenle Batı ile girilen ekonomik ilişkilerin yanı sıra Hazar enerji kaynaklarını da dikkate alarak RF'nin yakın çevresinde etkin olması gerektiği belirtilmiştir (İşyar, 2010: 180).

Yukarıda belirtilen 1993 yılı gelişmeleri RF Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev tarafından hazırlanan "Yakın Çevre Doktrini" ile yeni bir boyut kazanmış, bu durum RF'nin ulusal güvenliğini yakın çevresi ile ilişkilendirmesi sonucu eski Sovyet cumhuriyetlerinin iç işlerine karışma yönündeki politikalarına meşruiyet zemini hazırladığı izlenimi yaratmıştır (Öztürk, 2001: 36). "Yakın Çevre Doktrini", RF'nin Monroe Doktrini olarak da adlandırılmıştır (Litera, 1994: 45; Tellal, 2010: 206). Kozirev, Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu (Commission on Security and Cooperation in Europe) 1992 Aralık zirvesinde yapmış olduğu konuşmada¹⁸ bu yönelimin ilk sinyallerini vermiştir :

"Sovyet sonrası coğrafya, RF'nin askeri ve ekonomik araçları da kullanarak tam anlamıyla çıkarlarını korumak zorunda olduğu bir post-emperyal alandır. Bu çıkarlar göz ardı edilirse RF'nin kaderi de SSCB'den farklı olmayacaktır. Bu çıkarları görmezden gelmek isteyen her kim olursa olsun unutmamalıdır ki bahsettiğimiz kendisi ve dostları için tekrar ayağa kalkabilecek bir devlettir."

RF'nin, 1990'ların başındaki dış politikası Boris Yeltsin ile Batı tarzı liberal demokrasiye uyum sağlama çerçevesinde şekillense de bu durum uzun sürmemiş ve yerini devletin ekonomi ve yönetimde daha fazla etkisinin hissedildiği, merkezi kontrolün arttırılmaya başlandığı bir döneme bırakmıştır. Bu

¹⁸ Konuşma ilgili daha detaylı bilgi için bkz: Why Putin Doesn't Trust the West? <http://www.bloombergview.com/articles/2014-11-24/why-putin-doesnt-trust-the-west>

durumda RF'nin, "yeni-sömürgecilik" olarak da ifade edilen ve sömürgeci bir gücün sömürü uyguladığı ülke üzerinde direkt olarak fiziki müdahalede bulunmadan; politik, ekonomik ve kültürel kontrol kurma politikasına uygun bir tutum sergilemesinin de etkisinin olduğu düşünülmektedir. 200 yıldan fazla bir süre bölge üzerinde kontrolü bulunan RF, Soğuk Savaş sonrasında da bu kontrolü ve başta Gürcistan olmak üzere "yakın çevre"si olarak gördüğü ülkeler üzerindeki politik üstünlüğünü devam ettirmek istemiştir. Bu isteğini işbirliği içerisinde gerçekleştiremediği durumlarda da söz konusu ülkelere "yeni-sömürgeci" yöntemlerle baskı uygulamaktan geri durmamıştır (Abushov, 2009: 188-189).

RF'nin, 1990'lı yıllardaki Gürcistan politikasını daha iyi anlayabilmek, Sovyet sonrası dönemde ülkenin içine girmiş olduğu ekonomik bunalım ve politik istikrarsızlıkları tahlil etmek ile mümkün olabilecektir. Üretim düşüştüğü, enflasyonun giderek arttığı, bütçe açıklarının kontrol edilemediği (Yapıcı, 2010: 16) RF'de iç politikadaki tutarsızlıklar dış politikada da etki kaybının yaşanmasını tetiklemiştir. Bu nedenle Sovyet sonrası dönemde RF'nin ekonomik yapısını ve iç politik sorunlarını incelemek dış politikadaki bu etki kaybının da boyutlarını ortaya koymamızda yardımcı olacaktır.

1.2.1. Sovyet Sonrası Dönemde RF: Ekonomik ve Politik İstikrarsızlık

Trenin'in bir 'çevre ülke' olarak ifade ettiği RF, Sovyetler'in dağılması sonrası giderek Batı ve özellikle ABD mali yardımlarına bağımlı hale gelmiş, ülkenin dış borcu bu dönemde 150 milyar doların üzerine çıkmıştır (Trenin, 2001: 286). Gorbaçov'un, henüz SSCB dağılmadan 1986 yılında liberal ekonomiye geçişi sağlamak, ekonomiyi rayına oturtarak Birliği ayakta tutmak amacıyla başlattığı *yeniden yapılanma (perestroika)* anlayışı (Mau, 1995: 407; Yapıcı, 2010: 19), SSCB'ye bağlı Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Başkanı Boris Yeltsin'in 28 Ekim 1991'de5. Halk Temsilcileri Kongresi'nde yapmış olduğu konuşmada vurguladığı özelleştirme, liberalleşme ve piyasa ekonomisine geçiş yoluyla ekonomik istikrarın sağlanması fikirleri (Yapıcı, 2010: 21-22) ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Ocak 1992'de RF başkanlık görevine gelen Yeltsin'in ilk ve en önemli amacı Gorbaçov'un aksine komünist ekonomiyi düzeltmek ve onarmak değil tamamen ortadan kaldırarak liberal, serbest piyasa ekonomisine geçmektir (Desai, 2005: 87). Yeltsin bu hedefini gerçekleştirmek için ekonomik ve mali işlerle ilgili

düzenlemeleri yapmak üzere başbakan yardımcısı olan Yegor Gaydar'ı başbakan olarak görevlendirdi. 2 Ocak 1992'de, Gaydar tarafından 'şok terapi' olarak bilinen reform programı uygulamaya konuldu. Bu reformlar ile ülkedeki sosyalist ekonominin hızlı bir biçimde piyasa ekonomisine dönüştürülmesi hedeflenmiş, bu kapsamda fiyatlar ve ticaretin serbestleştirilmesi ve enflasyonu önlemek için sıkı para politikası uygulanması planlanmıştı (Yapıcı, 2010: 22-23).

John Marangos'a göre "*şok terapi modeli*" ile amaçlanan kişisel çıkarlarla (self-interest) şekillenen kalkınmanın önündeki sosyal engellerin kaldırılmasıdır. Bununla hedeflenen ise uzun vadede tam istihdamı, istikrarı ve büyümeyi garantileyecek serbest piyasa ve serbest girişim ekonomisinin oluşturulmasıdır (Marangos, 2004: 222).

Ne var ki "*şok terapi*" programı umulduğu gibi sonuçlar vermedi. Uygulanan ekonomik program ile üretimde düşüş ve enflasyonda artış gözlemlendi. Buna paralel olarak federatif bir yapıda olan devletin bazı bölgelerinde bu programın uygulanamayacağına dair itirazlar yükselmeye başladı. Devletin ekonomik bütünlüğünü de tehdit eden bu gelişmeler sonucu Gaydar yönetiminin bazı bölgelerde programdan tavizler verdiği görülmüştür (Yapıcı, 2010: 24).

Yukarıdaki gelişmelere ek olarak "*şok terapi*" programını savunanların programın uygulanmasında çok önemli rol biçtikleri dış yardım ve borçlanma da umulduğu gibi gerçekleştirilememiştir. Uzun vadede gerçekleşecek olan dış yardımların pazar ekonomisine geçiş sürecinde olmazsa olmaz olduğu düşünülmüştür. Fakat ilk iki yıl için yıllık 30 milyar dolar, üçüncü ve dördüncü yıllar için ise yıllık 20 ile 25 milyar dolar civarında planlanan dış yardımlar gerçekleşmemiş, 1995'te RF'nin ABD'den almış olduğu dış yardım miktarı 380 milyon dolar tutarında kalmıştır. Bu tutar aynı dönemde ABD'nin Mısır'a yapmış olduğu yardımın da 1/6'sına tekabül etmektedir (Marangos, 2004: 228).

Şok terapi programından olumlu sonuç alınamaması RF içindeki muhaliflerin de harekete geçmesine neden olmuştur. Politik istikrarsızlığın doruk noktaya çıktığı görülmüş, devlet başkanı, parlamento (Duma) ve ordunun birbirinden bağımsız ve çıkar çatışması içerisinde hareket etmesi ile merkezi otoritenin zayıfladığı gözlemlenmiştir (Abushov, 2009: 193). Öncelikle liberal görüşleriyle ve Batı yanlısı yaklaşımlarıyla bilinen Gaydar'ın yerine Batı'ya ve hızlı liberalleşmeye mesafeli duran Viktor Çernomırdin başbakanlığa getirilmiştir.

Çernomırdin, görev süresinin ilk döneminde Gaydar'ın programını yavaşlatarak uygulamaya çalışsa da (Yapıcı, 2010: 42) sonraki dönemlerde bu tavrını koruyamayarak 1993-1998 yılları arasındaki görev süresi boyunca tutarsız bir ekonomi politikası izlemiştir. Bu ekonomi politikası, 1995 yılında Yeltsin'in çıkarmış olduğu bir kararname ile "kredi karşılığı hisse" uygulamasını başlatması ile daha da sorunlu bir hale gelmiştir. Bu uygulama sonrasında devlet ülke içindeki nüfuzlu işadamlarından alacağı krediye karşılık devlet kurumlarından hisse vermeyi taahhüt etmiş, kredilerin geri ödenememesi sonucu ise hisselerin mülkiyeti bu işadamlarının eline geçmiştir (Yapıcı, 2010: 56). Böylece ülke içerisinde artık politik konularda da önemli nüfuza sahip 'oligark' olarak adlandırılan güçlü işadamları sınıfı oluşmuştur. Bozuk ekonomik yapının ortaya çıkardığı bu sınıf, elde ettiği güç sonucu devletin ekonomi politikasında da belirleyici olmaya başlamış ve Çernomırdin'in görev süresi boyunca yaşanan tutarsız politikaların oluşmasında son derece etkili olmuştur. Görev süresi boyunca bazı dönemlerde devletçi bir tavır alan Çernomırdin'in bazen ise Batılı yatırımcıları destekleyen politikalarla liberal kanada kaydığı görülmüştür (Öztürk, 2010: 15).

Ekonominin yanı sıra 11 Aralık 1994'te başlayan Birinci Çeçenya Savaşı da Rus iç ve dış politikasında önemli bir dönüşümün fitilini ateşlemiştir. Rus ordusunun Çeçen silahlı gruplar karşısında etkisiz kalması 1995'ten itibaren yakın çevrede yer alan eski Sovyet cumhuriyetlerinde RF'nin giderek zayıflayan bir bölgesel güç olduğu imajını yaratmış, RF'yi dengelemek adına bölge dışı güçlerle ittifaklar kurma girişimleri için bu devletlere cesaret vermiştir. İç politikada ademi merkezîyetçiliğin yükselmesinde de etkili olan bu gelişme ekonomik sorunlarla da birleşerek RF'de merkezi otoritenin zayıflamasına neden olmuştur (İşyar, 2010: 196).

Ekonomide, iç ve dış politikada yaşanan bu kötü gidişat Yeltsin'in 23 Mart 1998'de Çernomırdin'i görevden almasına neden olmuş, fakat Çernomırdin yerine göreve gelen eski Enerji Bakanı Sergey Kriyenko'nun yönetimi de selefinden farklı olmamıştır. 17 Ağustos 1998'de Kriyenko Hükümeti ruble devalüasyonuna, iç borçların silinmesine ve dış borçlarda 90 günlük moratoryuma gidilmesine ilişkin kararını açıklamış ve bu durum 1998 Ekonomik Krizi olarak tarihe geçmiştir (Yapıcı, 2010: 70).

Tüm bunların bir sonucu olarak RF, dış politikadaki merkezi konumunu da kaybetmiş (Yapıcı, 2010: 15), özellikle Kosova Krizi ile RF'nin Avrupa güvenliğindeki öneminin büyük ölçüde azaldığı görülmüştür. Batı ve NATO kapsamında ABD, RF'ye rağmen politikalar uygulamaya koymuştur (Trenin, 2001: 286).

Ağustos 1999'da başbakanlık görevine gelen Putin, 2000 yılında yapılan seçimler sonucunda başkanlık koltuğuna oturmuş ve RF için yeni bir dönüşüm süreci başlamıştır. 2000'li yıllar ile dünya piyasalarında görülen petrol fiyatındaki artış ve buna paralel olarak Putin dönemi artan petrol üretimi de RF'nin devlet bütçesine olumlu bir gelişme olarak yansımıştır (Baev, 2007: 97). RF'de yaşanan olumlu ekonomik dönüşümün doğal olarak dış politikaya da yansımaları olmuştur. Putin'in iktidara gelmesi ile RF'de yönetici elitin batı ve ABD yanlısı Atlantikçi anlayıştan Yeni-Avrasyacı olarak da ifade edilen yeni bir yaklaşıma kaydığı görülmüştür.

1.2.2. RF Dış Politikasında Yol Ayrımı: Batı mı? Avrasya mı?

Rusya'da batıcılık fikri çok eskiden beri var ola gelmiş bir yaklaşımdır. Rus Çarlığı döneminde Büyük Petro ve II. Katerina'nın Rusya'da batılı bir dönüşüm yaratmak için uygulamaya koydukları reformlar bu varoluşun en büyük kanıtlarıdır (Vernadsky, 2011: 191). Bolşevik Devrimi ile Rus Çarlığı'nın ortadan kalkması ve II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş Rusya'nın batı ile ilişkilerinde uzun süreli bir kopuşa neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısı içerisinde ABD ile rekabete giren SSCB adeta bir kapalı kutu konumunda bulunmuş, sosyalist yönetim yapısı içerisinde Batıcı/Atlantikçi düşüncelerin ortaya atılması mümkün olmamıştır.

25 Aralık 1991'de SSCB Devlet Başkanı Mihail Gorbaçov istifa etmiş ve aynı gün Kremlin Sarayı'ndaki Sovyet bayrağı yerine RF bayrağı çekilmiştir (Öztürk, 2001: 15). Bu değişim ile RF de trajik bir dönüşüm sürecine girmiştir. Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkeleri üzerindeki politik gücünü kaybetmenin yanında ciddi oranda da toprak kaybına uğrayan RF, uluslararası alandaki büyük güç konumunu da kaybetmiştir. Hatta Dmitri Trenin'e göre bu tarihten itibaren RF bir '*çevre ülke*' konumuna düşmüştür (Trenin, 2001: 286). RF, dış politikadaki merkezi konumunu tekrar kazanmak için toparlanma sürecine girmek istemektedir. RF'nin tekrar büyük güç konumuna yükselme ve Avrasya olarak da ifade edilen

Sovyet coğrafyası üzerinde tekrar söz sahibi olma iddiası devam etmektedir. Ülkede SSCB döneminden kalan nükleer silahlar ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyeliği de bu iddiayı destekleyen maddi unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında RF'nin de diğer Sovyet cumhuriyetleri gibi dağılma sonrasında yeni bir rol ve kimlik arayışına girdiği görülmektedir (Abushov, 2009: 190). Bu çerçevede ülke yönetiminde Batıcılar olarak bilinen Atlantikçiler ile Avrasyacılar arasında yaşanan tartışmalar RF'nin 21. Yüzyılda tekrar büyük güç olma iddiasının felsefi temellerinin oluşmasında son derece etkili olmuştur (Kaya, 2010: 144).

Gorbaçov'un reform politikası ile Sovyet ekonomisini toparlama girişiminin başarısız olması ve hatta bu girişimin Sovyetleri dağılmaya götürdüğünden ve SSCB'nin ardılı olarak uluslararası alana çıkan RF'de işbaşına gelen Boris Yeltsin ve ekibinin ekonomiyi küresel ekonomi ile bütünleştirme politikalarından daha önce bahsedilmişti. Yeltsin ve ekibinin RF'nin ekonomik ve politik olarak yeniden güçlenmesi ve bölgesinde egemen konuma gelmesinin ekonomik ve sosyal reform programı Batı ve ABD ile yapacağı işbirliği ile mümkün olacağını düşünmesi ülke yönetiminde net bir şekilde Batıcı/Atlantikçi bir anlayışın egemen olduğunu göstermekteydi. 1990'lı yılların başlarına denk gelen bu dönemde RF'nin birçok konuda ABD ile işbirliği içerisinde olduğu, RF Dışleri Bakanlığı görevinde Atlantikçi olarak bilinen Andrei Kozirev'in bulunduğu, hatta RF'nin ABD tarafından Irak'a uygulanan ambargo kararını destekleyerek Basra Körfezi'ne iki savaş gemisi gönderdiği görülmüştür (İşyar, 2010: 174).

Yukarıdaki durumlarda ülke yönetiminde Atlantikçi düşüncenin bulunmasının yanı sıra 1994-1996 tarihleri arasında yaşanan Rus-Çeçen Savaşları sonucunda RF ile ABD'nin radikal İslama ve ulusçuluğa dayalı silahlı faaliyetleri ulusal güvenliklerine tehdit olarak görmeleri de etkili olmuştur (Öztürk, 2001: 36). Bu tarihten itibaren iç politikada Çeçen silahlı gruplarla mücadele eden RF yönetimi, bu mücadeleyi uluslararası alanda da meşru kılabilmek adına Batı ve ABD ile işbirliğine önem vermiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi RF içinde Atlantikçi olarak tanımlanan anlayış Soğuk Savaş'ın bitmesini RF-ABD işbirliği için bir fırsat olarak görmüş ve yönetimde hakim olduğu dönemlerde bu işbirliğini geliştirici politikalar uygulamıştır. Fakat daha önce belirtildiği gibi RF'nin ulusal çıkarlarının Batı ile

işbirliğinden daha çok Avrasya ile kucaklaşması ile gerçekleşeceğini düşünen Avrasyacı akım bu duruma tepki göstermiştir. Hatta Alexander Dugin gibi Avrasyacılara göre bu durum Avrasya'ya, kıtasallığa ve tüm Avrasya devletlerinin olası egemenliğine vurulan bir darbe olarak görülmüştür (Dugin, 2005: 10). Kökenleri 1920'lerde ortaya atılan klasik Avrasyacılığa dayanan Yeni Avrasyacılık, Batı-karşıtlığı, Rus ulusçuluğu ve Ortodoksluk üzerinden şekillenen klasik Avrasyacılıktan daha çok grubu kucaklaması ve bu yönüyle melez bir nitelik taşımasıyla ayrılmaktadır (İşyar, 2010: 144).

1990'ların ortalarından itibaren Batı ile işbirliği konusunda temkinli davranan Çernomyrdin Hükümetleri'nin etkisi ve Atlantikçi anlayışla şekillendirilen ekonomi politikalarındaki başarısızlık ile yönetimde Avrasyacı yaklaşımın daha ağır basmaya başladığı görülmüştür (Demirağ, 2005: 132). Bu dönemden itibaren RF dış politikasında her iki görüşün de izlerinin görülmesine karşın Avrasyacı yaklaşımın etkisinin giderek arttığı gözlemlenmiştir (Öztürk, 2001: 50) Bu etkinin en fazla görüldüğü alan ise RF'nin 1993'ten başlayarak çıkartmış olduğu doktrinlerdir.

Vladimir Putin, göreve geldikten sonra RF'yi uluslararası alanda selefi Yeltsin'den çok daha farklı bir konumda gördüğünü kanıtlayan yeni doktrin ve politikalar geliştirmiştir. Ulusal Güvenlik, Dış Politika ve Askeri Doktrinlerden oluşan bu yeni yaklaşım 2000'li yıllar ile ABD-RF ilişkisinin de dönüşüme uğramasında etkili olmuştur (Karabayram, 2011: 111). Aynı konular üzerine farklı tarihlerde ortaya konulan bu doktrinlerdeki farklılıklar, RF'nin 1990'ların başındaki Atlantikçi anlayıştan, Batı'yı ihmal etmemekle birlikte Avrasya'ya yönelen Yeni-Avrasyacı etki ile yakın çevresini daha fazla önemsemeye ve buna yönelik aktif politikalar ortaya koymaya başladığı yeni bir döneme girdiğini de göstermesi açısından incelemeye değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.3. Yeni Dış Politika Kavramsallaştırması: Doktrinler Dönemi

1990'lı yıllar Rus dış politikasının şekillenmesinde belki de en önemli unsurlardan biri 1993'ten itibaren ortaya konulan ulusal güvenlik, dış politika ve askeri doktrinler olmuştur. Bu doktrinler ile RF'nin, yeni ulusal güvenlik ve tehdit tanımlamaları yaptığı görülmüştür. Bu doktrinlerin kısaca detaylarına, benzerlik ve farklılıklarına değinmek RF'nin 1990'lar boyunca yürüttüğü ve sonraki

dönemlerde de ortaya koyduğu dış politikanın daha iyi anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Doktrinler dönemi olarak da adlandırabileceğimiz bu dönem, daha önce de ifade edildiği gibi 1992’de Rus Genel Kurmay Başkanlığı’nın bir askeri doktrin oluşturma girişimleri ile başlamıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev tarafından Ocak 1993’te gündeme getirilen “Yakın Çevre Doktrini”, Nisan 1993’te Yeltsin tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir (İşyar, 2010: 180).

“Yakın Çevre Doktrini”; coğrafi yakınlık, ekonomik bağlantılar, askeri güvenlik ve ortak Sovyet geçmişi ile ilişkilendirilerek RF tarafından eski Sovyet coğrafyasında özel çıkar tanımlamalarının yapılması ile ortaya çıkmıştır (İşyar, 2010: 181). Yakın çevresini ulusal güvenlik sahası olarak gördüğünü ifade eden RF (Öztürk, 2001: 36), “Yakın Çevre” yi dış politika öncelikleri arasında görmüştür (Yapıcı, 2010: 292).

“Yakın Çevre” ile başlayan doktrin politikası 2 Kasım 1993’te yürürlüğe giren RF Askeri Doktrini ile devam etmiştir. RF Askeri Doktrini, üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla;

- Doktrin’in politik temelleri,
- Askeri temelleri,
- Askeri-teknik ve ekonomik temelleridir (Basic Provisions of the Military Doctrine of Russian Federation, 1993).

1993 RF Askeri Güvenlik Doktrini’ne göre RF’nin askeri güvenliği ve temel çıkarları diğer devletlerle kurulacak işbirliği sonucu gerçekleşecek uluslararası düzen ile ilişkilendirilmiştir (İşyar, 2010: 178). Doktrin giriş bölümünde Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle ortadan kalkan ideolojik ayrılığın sonucu olarak ortaklık ve işbirliğinin daha fazla önem kazandığı ve buna bağlı olarak RF’nin çıkar çatışmasına girmediği hiçbir devletle başka herhangi bir sebeple düşman olmadığı vurgulanmıştır (Öztürk, 2001: 35; İşyar, 2010: 177).

RF bu doktrin ile aynı zamanda nükleer silaha sahip olmayan ve 1 Temmuz 1968 tarihli Nükleer Silahların Yayılmasının Önleme Anlaşması’na taraf olan hiçbir devlete karşı nükleer güç kullanmayacağını da belirtmiştir. Fakat RF

yönetimi aynı zamanda meşru müdafaa hakkını saklı tuttuğunu, nükleer silaha sahip olmayan bir devletin nükleer bir güç ile yapacağı ittifak ile RF veya müttefiklerine saldırması durumunda nükleer gücün kullanılabileceğini de eklemiştir (Akarslan, 1994: 138; Öztürk, 2001: 36).

Doktrinde Birleşmiş Milletler (BM) şartına vurgu yapılmış, uluslararası uyumsuzlukların barışçıl yöntemler çözülmesi, devletlerin egemenlik ve toprak bütünlüklerine saygı gösterilmesi gerektiği ve RF'nin buna uygun bir tutum içerisinde olduğu ifade edilmiştir. BM'nin yapısında da değişikliklere gidilmesi gerektiğini belirten RF, BM devre dışı bırakılarak alınacak kararların uluslararası güvenliğe yarardan çok zararı olacağını ifade etmiştir (Öztürk, 2001: 36-37).

Yine bu doktrin ile çeşitli tehdit algılamalarını da belirten RF, BDT ülkelerinde yaşanan iç çatışmaları, ulusal güvenliğine yönelik en önemli tehdit olarak tanımlamıştır (Öztürk, 2001: 36). Özellikle Güney Kafkasya'da yaşanan çatışmaların "spill-over" (yayılma) etkisi yaratarak Kuzey Kafkasya'ya ve dolayısıyla RF içerisine yayılması endişesi bu tehdit algılamasının oluşmasında en büyük etken olmuştur (Nation, 2007: 28; Sapmaz, 2008: 35-36; Abushov, 2009: 191-192). Bu tehdit algılamasının bir sonucu olarak Gürcistan'ın da içinde bulunduğu Güney Kafkasya bölgesinin RF'nin "yumuşak karnı" olduğunu söylemek mümkündür (Tellal, 2010: 207). RF, aynı zamanda BDT ülkelerinde ve özellikle Güney Kafkasya'da yaşayan Rus vatandaşlarının güvenliklerine ilişkin tehditleri ulusal güvenliği ile ilişkilendirerek "yakın çevre" ve "RF'nin etki sahası" şeklinde adlandırdığı politikalarına meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır (Abushov, 2009: 189).

1995 yılına gelindiğinde ise RF, "yakın çevre" doktrininin de etkisiyle 940 No.'lu Başkanlık Emri ile Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgesini "hayati çıkar alanları" olarak gördüğünü ilan etmiş ve bu bölgelere yönelik amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir:

- Özel bir Rus nüfuz bölgesinin kurulması,
 - BDT bölgesinde yabancı varlığı ve etkisinin sınırlandırılması,
 - Bölgesel çatışmaların önlenmesi veya çevrelenmesi,
 - Sınırlar dışındaki etnik Rusların ve Rus vatandaşlarının korunması
- (İşyar, 2010: 191-192).

1.2.3.1. Ulusal Güvenlik Doktrini

2000 yılı yeni bir milenyumun başlangıcı olduğu gibi RF dış politikasında da yeni bir dönemin kapılarını açmıştır.2000 yılında ulusal güvenlik, dış politika ve askeri konular üzerine üç adet doktrin ilan edilmiştir. Yeltsin'den farklı olarak Batı'ya karşı mesafeli yaklaşımı ile bilinen Putin'in 31 Aralık 1999'da Yeltsin'in istifası üzerine başkanlık koltuğuna oturduğu göz önüne alındığında 2000 yılında ortaya konulan doktrinlerin içeriği hakkında da fikir yürütülmesi kolay olacaktır.

10 Ocak 2000 yılında yürürlüğe giren Ulusal Güvenlik Doktrini¹⁹, dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla:

- Uluslararası alanda RF,
- RF'nin ulusal çıkarları,
- RF'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditler,
- RF'nin ulusal güvenliğinin sağlanmasıdır.

Doktrin ilk bölümünde SSCB'nin dağılmasıyla oluşan yeni uluslararası sistemin çok kutuplu yapısına vurgu yapılmış (Kasım, 2006: 33) ve bu kapsamda devletlerin bu çok kutuplu yapıda buldukları konumun politik, ekonomik, teknolojik, ekolojik ve bilgisel (*information*) faktörlerden daha fazla etkilenmeye başladığına vurgu yapılmıştır. RF'nin çok kutuplu dünyanın yaratılmasında elinden geleni yapacağı ifade edilmiştir. (National Security Concept of RF). Buradan da anlaşıldığı gibi RF'nin, NATO ve dolayısıyla ABD'nin uluslararası sorunlarda BMGK'yı saf dışı bırakarak inisiyatif geliştirmesine yönelik bir tepkisi söz konusudur (Yapıcı, 2010: 229).

BMGK'nın saf dışı bırakılmasına yönelik eleştirinin arkasında yatan en önemli sebep ise NATO'nun Mart 1999'da BMGK toplantısında RF'nin vetosuna rağmen (Ker-Lindsay, 2009: 80) uluslararası hukuk kurallarına aykırı bir biçimde BMGK'yı devre dışı bırakarak Kosova Krizi²⁰'ne müdahalesi olmuştur.

¹⁹ 2000 yılı RF Ulusal Güvenlik Doktrini tam metni için bkz: National Security Concept of Russian Federation (10.10.2015).
<http://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/gazeta012400.htm>

²⁰ Kosova Krizi hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Knudsen T. ve Lausten C. (2006).

Yugoslavya Federal Cumhuriyeti²¹'nin dağılması sonrası Sırbistan ve Karadağ arasında kurulan federasyon içerisinde özerk durumda bulunan Kosova'nın bu özerkliğinin 1989 yılında Sırp lider Slobodan Miloseviç tarafından kaldırılması Arnavut ayrılıkçılar ile Sırp güçleri arasındaki çatışmaların şiddetlenmesine neden olmuştur (Tim Judah's Kosova, 2007: 26). 1996'da ortaya çıkan ve Sırbistan'daki Arnavut ulusçularını tek çatı altında toplayan Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) (Ercan, 1998), 1997 yılının ikinci yarısında ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından terör örgütleri listesine eklenmiş olmasına karşın 1998'e gelindiğinde hem ABD tarafından bu listeden çıkartılmış hem de ABD ve Batı Avrupa devletleri ile resmi diplomatik ilişkiler kurmaya başlamıştı (Sancaktar, 2014: 136-137). Batılı basın-yayın organlarının Sırbistan silahlı güçlerinin Müslüman sivil halka karşı katliamlara giriştiğine yönelik haberleri, başta Sırp lider Miloseviç olmak üzere Sırp komutanlarına 'Kosova-Bosna Kasabı' (Butcher of Bosnia) lakaplarının takılması uluslararası toplumun da dikkatlerinin bu bölgeye çekilmesine neden olmuştu (Hastings, 1998; Beaumont, 2000; Strauss, 2000). Bu durum RF'nin bölgede yaşanan olayları kaygı ve dikkat ile de takip etmesine neden olmuştur.

Doktrin'in ilk bölümünde vurgulanan bir diğer husus da kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi gerektiğidir. Bazı devletlerin askeri kitle imha silahlarını öne çıkararak uluslararası ilişkilerde mesafe kat etmeye çalıştıkları belirtilmiş ve bu durumun RF'yi zayıflatmaya yönelik girişimlerle pekiştirildiği ifade edilmiştir (Öztürk, 2001: 21).

Doktrin'in ikinci bölümünde 'RF'nin ulusal çıkarları', bireyin, toplumun ve devletin çıkarlarının ekonomik, iç politik, sosyal, uluslararası, bilgisel, askeri, sınır güvenliğine ilişkin, ekolojik ve diğer alanlarda dengeli bir birleşimi olarak tanımlanmıştır. RF'nin ulusal çıkarlarının temel unsurunun bireyin, toplumun ve devletin uluslararası terörizm de dahil olmak üzere terörist saldırılardan, doğal ve doğal olmayan tüm acil durumlar ve bunların sonuçlarından korunması olarak belirtilmiştir. RF'nin ulusal çıkarlarının güvence altına alınmasının ancak istikrarlı

Kosova between War and Peace: Nationalism, Peacebuilding and International Trusteeship. New York: Routledge.; Kosova Sorunu ile ilgili olarak BM kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler için bkz. Ker-Lindsay, J. (2009). Kosovo: The Path to Contested Statehood in the Balkans. New York: I.B. Tauris

²¹ 1929 yılında Batı ve Merkezi Balkanlar'da kurulan ve 2003 yılında yaşanan dağılma ile Sırbistan-Karadağ Federal Cumhuriyeti adını alan devlettir. Detaylı bilgi için bkz. <http://global.britannica.com/place/Yugoslavia-former-federated-nation-1929-2003>

ekonomik kalkınma temelinde mümkün olduğu vurgulanmıştır (National Security Concept of RF). Bu nedenle de ekonomik çıkarları RF için kilit önemde görülmektedir (Öztürk, 2001: 22).

Doktrin'in üçüncü bölümü olan 'RF'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditler' bölümünde ülke ekonomisinin durumu, devlet yönetim birimlerinin ve sivil toplumun yetersizliği, Rus toplumundaki sosyo-politik bölünme, organize suçların ve terörizmin giderek artması, uluslararası ilişkilerdeki bozulmanın şiddetlenmesi gibi faktörler RF ulusal güvenliğine zarar veren geniş çaplı iç ve dış tehditler olarak tanımlanmıştır. Doktrin'in bu bölümünde yer alan uluslararası alandaki temel tehditler kısmı ise konumuz ile yakından ilgilidir. Doktrine göre aşağıdaki hususlar uluslararası alanda RF, ulusal güvenliğini tehdit eden temel noktalar:

- RF'nin politik, ekonomik ve askeri gücünün zayıflatılması,
- Bazı devlet yada devletlerarası organizasyonların uluslararası güvenliğin sağlanmasında kullanılan mevcut mekanizmaların rolünü zayıflatması,
- NATO'nun doğu yönlü genişleme politikası üzerinden askeri-politik blok ve birliklerin güçlendirilmesi,
- Rus sınırlarına yakın noktalarda askeri üs ve birliklerin konuşlandırılması ihtimali,
- Kitle imha silah ve aygıtlarının yayılması,
- BDT içindeki bütünleşme sürecinin zayıflatılması,
- RF sınırlarına yakın yerlerde ve BDT üyesi ülkelerin sınırları içinde gerçekleşen çatışmaların şiddetlenmesi (National Security Concept of RF).

Doktrin'in yukarıda ifade edilen bölümünde yer alan NATO'nun doğu yönlü genişlemesinden duyulan kaygı 2000'ler ile birlikte RF'nin dış politikada yaşadığı dönüşümde etkili bir faktör olmuştur. NATO'nun sorumluluk sahasının ötesindeki bölgelerde BMGK sınırlamaları dışına çıkarak askeri güç kullanmasının stratejik bir doktrin seviyesine ulaştığı ve bu durumun uluslararası alanda istikrarsızlığa neden olacağına dair endişelerin varlığından söz edilmiştir (Kasım,

2006: 33).Bu dönem ile birlikte RF'nin NATO'nun genişlemesinden de duyduğu endişe ile yakın çevresine yönelik emperyal emeller gütmeye başladığı da iddia edilmiştir (Öztürk, 2001: 27).

Doktrin'in son bölümü olan 'Rusya'nın ulusal güvenliğinin sağlanması' kısmında ise RF'nin ulusal güvenliği sağlamak için kendisine hedef olarak belirlediği temel unsurlardan öne çıkanları şunlardır:

- RF'ye yönelik iç ve dış tehditlerin hızlı bir şekilde öngörülüp açığa çıkarılması,

- İç ve dış tehditleri önlemek ve etkisiz hale getirmek için uzun dönemli hesapların yapılması,

- RF'nin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve sınır güvenliğinin sağlanması,

- Ekonominin canlandırılması, bağımsız ve toplum merkezli bir ekonomi politikasının takip edilmesi,

- RF'nin teknolojik alanda yabancı kaynaklara bağımlılığının azaltılması,

- RF toprakları üzerinde yaşayan insanların ve Rus vatandaşlarının bireysel güvenliklerinin, anayasal hak ve özgürlüklerinin sağlanması,

- RF devlet gücünün, federatif ilişkilerin, RF içerisindeki yerel özerklik ve yasamanın, etnik ilişkilerinin ahenginin geliştirilmesi ve hukukun güçlendirilmesi ile toplumda sosyo-politik istikrarın sürdürülmesi,

- RF'nin askeri potansiyelinin canlandırılması ve mümkün olduğunca yüksek seviyede sürdürülmesi,

- Rusya'nın dünyanın öne çıkan ülkeleri ile ilişkilerinde eşit ve karşılıklı çıkara dayanan işbirliğinin oluşturulması,

- Kitle imha silahlarının yayılmasını önleyici rejimlerin kuvvetlendirilmesi,

- Yabancı devletlerin RF'ye yönelik istihbarat girişimlerinin ve huzur

bozucu faaliyetlerinin açığa çıkarılması, önlenmesi ve ortadan kaldırılması (National Security Concept of RF).

Bunların yanında RF içerisinde hangi federal bölgede işlendiğine bakılmaksızın terör eylemlerine katılmış kişilerin takibinin tüm RF eyaletleri üzerinde yapılabileceği de belirtilmiştir. Bu durum Putin'in iktidara gelişi ile merkezi otoriteyi güçlendirmeye yönelik politikalar izlemeye başladığının kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.3.2. Dış Politika Doktrini

2000 yılında ortaya konulan doktrin üçlemesinin ikincisi RF Dış Politika Doktrini'dir. Bu doktrin beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 'Genel Prensipler', ikinci bölüm 'Modern Dünya ve RF'nin Dış Politikası', üçüncü bölüm 'Küresel Sorunların Çözümünde RF'nin Öncelikleri', dördüncü bölüm 'Bölgesel Öncelikler', beşinci ve sonuncu bölüm ise 'RF'nin Dış Politikasının Şekillenmesi ve Uygulanması' olarak adlandırılmıştır. Burada doktrinin tüm bölümlerinden detaylı olarak bahsedilmeyecek, doktrin içerisinde vurgulanan ve özellikle RF'nin 2000 sonrası dönemde de NATO ve ABD ile ilişkilerini şekillendireceği düşünülen hususlar aktarılacaktır.

Doktrinde dikkat çeken önemli hususların başında RF'nin yeni bir uluslararası düzenin oluşturulmasına yönelik girişimlerde 1993 Askeri Doktrini'nde de vurguladığı gibi çok kutuplu bir yaklaşımı benimsediğini ifade etmesidir. Çok kutuplu dünyada devletler arası ilişkilerin adalet, karşılıklı saygı ve karşılıklı işbirliği prensipleri üzerinde şekillenmesi gerektiği ifade edilmiş, BM'nin 21. yüzyılda uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde merkez konumda kalmasının önemine vurgu yapılmıştır. RF'nin dünya meselelerinde BM'nin ve BMGK'nın etkisini azaltıcı her türlü girişimin tereddütsüz bir şekilde karşısında olduğunun altı çizilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi NATO'nun 1999 Kosova müdahalesi RF'nin bu konudaki tepkilerinin temel çıkış noktası konumuna gelmiştir.

Bölgesel öncelikler başlığı altında BDT'nin RF dış politikasında öncelikli alan olduğu ve bu kapsamda BDT üyesi devletlerle yapılacak çok taraflı ve ikili işbirliğinin RF'nin ulusal güvenlik hedefleri içerisinde yer aldığı ifade edilmiştir. BDT coğrafyasının yanında Avrupa devletleri ile olan ilişkilerin de RF'nin

geleneksel dış politika öncelikleri arasında yer aldığı belirtilmiştir. RF, Avrupa güvenliğinin sağlanmasında her türlü işbirliğine açık konumdadır.

NATO ile ilişkiler kısmı ise belki de belgenin en önemli ve ilginç bölümleri arasında yer almaktadır. Buna göre RF, NATO ile işbirliğinin kıtada güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından ifade ettiği önemin farkında olduğunu ve yapıcı etkileşime açık olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte RF, NATO'nun genişleme politikası başta olmak üzere politik ve askeri ilkelerinin RF'nin güvenlik çıkarları ile uyuşmadığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, RF'nin NATO'nun genişleme politikasına olan olumsuz yaklaşımı devam etmektedir.

2000 yılı RF Dış Politika Doktrini incelendiğinde çalışma konuzu da göz önüne alarak belgenin NATO ve dolayısıyla ABD ile ilişkilere ışık tutması açısından son derece önemli olduğu görülmektedir. Zira RF yönetimi, bu doktrin ile NATO'nun genişleme stratejisine yönelik kaygı ve eleştirilerini dile getirmekle birlikte NATO'yu uluslararası güvenliğin sağlanmasında önemli bir partner olarak gördüğünü de ifade etmektedir. Ekonomik yardımlar ve işbirliği çerçevesinde şekillenen 1990'lı yılların genel anlayışının 2000 yılı Dış Politika Doktrini'nde de kendini gösterdiği görülmektedir.

1.2.3.3. Askeri Doktrin

2000 yılında çıkarılan üçüncü doktrin ise RF Askeri Doktrini²²'dir. Doktrin temelde üç bölümden oluşmaktadır. Askeri-Politik İlkeler, Askeri-Stratejik İlkeler ve Askeri-Ekonomik İlkeler. 21 Nisan 2000 tarihinde RF Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından imzalanan belge, 1993 Askeri Doktrini'nin yerini almıştır.

Yeni Askeri Doktrin modern savaşların nedenlerinden, RF'nin karşılaştığı iç ve dış tehditlere, Rus ordusunun yönetimi ve finanse edilmesinden RF'nin güç kullanma ilkelerine kadar geniş bir çerçevede tasarlanmıştır. Doktrin'in ilk bölümü olan askeri-stratejik ilkeler bölümünde RF'nin askeri-politik durumunu belirleyen faktörlere yer verilmiş; ulusal, etnik ve dinsel aşırılıkların giderek güçlendiğinin,

²² Doktrin 22 Nisan 2000 tarihinde Nezavisimiya Gazeta'da Rusça olarak yayınlanmış ve ABD Dış Yayın Bilgi Servisi (U.S. Foreign Broadcast Information Service- FBIS) tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Doktrin'in İngilizce tam metnine ulaşmak için bkz: https://www.armscontrol.org/act/2000_05/dc3ma00

yerel silahlı çatışmaların yayıldığıнын, bölgesel silahlanma yarışlarının arttığıнын altı çizilmiştir (Russia's Military Doctrine).

Doktrinde ayrıca RF'ye yönelik dış tehditler de belirtilmiştir. Buna göre temel dış tehditler şunlardır:

- RF'ye yönelik toprak talepleri ve içişlerine müdahale durumu,
- Uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde RF'nin çıkarlarını göz ardı etmeye yönelik ve çok kutuplu dünyanın etkili merkezlerinden biri olan RF'nin güçlenmesine karşı olan girişimler,
- RF'nin ve müttefiklerinin sınırlarına yakın bölgelerde gerçekleşen silahlı çatışmalar,
- RF'nin askeri güvenliğini olumsuz yönde etkileyecek şekilde askeri blok ve ittifakların genişlemesi,
- RF'nin müttefiklerinin sınırlarına yakın bölgelerde BM Şartı'na aykırı olarak yabancı askeri birliklerin konuşlandırılması,
- Yabancı ülkelerdeki RF vatandaşlarına ayrımcılık yapılması, haklarının çiğnenmesi, özgürlük ve yasal çıkarlarına zarar verici girişimlerde bulunulması (Russia's Military Doctrine; Öztürk, 2001: 39-40).

Doktrin'in genel bir değerlendirilmesi yapıldığında çok kutuplu bir dünya düzeninin savunulduğu ve NATO kapsamında ABD'nin BM'yi etkisizleştirilmesine yönelik bir tepki olduğu görülmektedir. BM Şartı'na uygun olarak hareket eden ve RF'nin çıkarlarına zarar veren politikalar izlemeyen tüm devletlerin RF tarafından ortak olarak görüldüğü belirtilmektedir. Buradan hareketle bunun tam tersi yönde hareket eden ve başta Kosova müdahalesi olmak üzere uluslararası sorunlarda giderek daha fazla etkinlik göstermeye başlayan NATO ve dolayısıyla ABD'nin RF tarafından ortak olarak görülemeyeceği ve hatta rakip olarak tanımlanabileceği sonucuna ulaşılabilmektedir (Öztürk, 2001: 43-44).

RF'nin 1990'ların başında geçirdiği ekonomik ve politik dönüşüm süreci ABD ile iyi ilişkiler, küresel ekonomi ile bütünleşme, dış yardımlarla ekonomik gelişim sağlama ekseninde başlamış da olsa 2000'lere gelindiğinde adeta kabuk

değiştirmiştir. 1993'te ortaya konulan 'Yakın Çevre Doktrini' ile ilk sinyallerini veren RF'nin yeni dış politika anlayışı Putin'in iktidara gelişi ile yeni bir boyut kazanmış ve RF hem bölgesinde hem de uluslararası alanda daha aktif politikalar takip edeceğine dair işaretler vermiştir. 2000 yılı bu anlamda önemli bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000 yılı ile birlikte milenyuma yeni bir 'Ulusal Güvenlik Doktrini', 'Dış Politika Doktrini' ve 'Askeri Doktrin' ile giriş yapan RF, bundan sonraki dönemde hem bölgesel hem de küresel anlamda çok daha farklı bir görüntü çizeceğini tüm dünyaya duyurmuştur. Şüphesiz bu durum en çok RF'nin yakın çevresi olarak nitelendirdiği bölgede yer alan eski Sovyet cumhuriyetleri üzerinde etki yaratmıştır. SSCB'nin dağılması ile nispeten Rus kontrol sahası dışına çıkabilen bu devletler, RF'nin geçirmiş olduğu bu dönüşüm ile tekrar aynı etki sahası içine dahil edilme endişesine kapılmışlardır. Gürcistan, daha önce de belirtildiği gibi SSCB'ye katılmamakta direnerek en son SSCB üyesi olan Güney Kafkasya ülkesi olmuş, RF'nin bu yeni dış politika ve ulusal güvenlik anlayışını kendi egemenliğine yönelik bir tehdit olarak algılamıştır. RF'nin bu yeni yaklaşımı ve ABD'nin bir dış güç olarak Gürcistan ile hem doğrudan hem de NATO üyesi olan Türkiye üzerinden kurduğu ilişkiler Gürcistan'ı RF ile ABD arasında bir denge politikası oluşturmaya itmiş, bunun da Gürcistan dış politikası üzerinde önemli etkileri olmuştur.

1.3. ABD-RF Rekabetinin Gürcistan Üzerindeki Etkileri

Soğuk Savaş'ın yumuşama dönemine girmesi ile Sovyet Coğrafyası'na ait birçok bölgede olduğu gibi Kafkasya'da da ulusçu hareketler baş göstermiştir. Daha önce de değinildiği gibi Sovyet lideri Gorbachov'un başlatmış olduğu Glastnost (açıklık) ve Perestroika (yeniden yapılanma) süreçleri bu ulusçu hareketlerin ulusal bağımsızlık mücadelesine dönüşmesinde etkili olmuştur (Ağacan, 2011: 57). Bu hareketlerin yoğun şekilde yaşandığı (USAK, 2008: 2) ve bölgedeki büyük güçler arası rekabetin faturasını en ağır şekilde ödeyen ülke olarak karşımıza Gürcistan çıkmaktadır. Ekonomik sıkıntıların yanı sıra etnik temelli sorunlarla da mücadele eden Gürcistan'ın dış etkiye açık coğrafyası ve nüfus yapısı bütünlüğüne yönelik tehditlerin ortaya çıkmasında son derece etkilidir (Kasım, 2011: 63).

Sovyet sonrası dönemde diğer Güney Kafkasya ülkeleri gibi Gürcistan da demokrasi ve liberal ekonomi politikası etkisinde bir dönüşüm sürecine girmiştir. Gürcistan'ı diğer Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinden ayıran özellik ise Batılı kimliğine yapmış olduğu vurgudur. Bu kimlik tanımlamasının yanında Avro-Atlantik ittifaka katılım için yoğun bir çaba gösteren Gürcistan, Batı ve özellikle ABD yardım ve politikalarına en fazla ilgi duyan Güney Kafkasya ülkesi olmuştur.

Gürcistan'ın Batılı kimliğine yapmış olduğu vurgunun kökeninde ise Hıristiyanlık kimliği yatmaktadır. M.S. 337'de Hristiyanlığı benimseyen Gürcü halkının 14. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar İslam ile mücadelesinde temel çıkış noktası olan Gürcü Ortodoksluğu, 1980'ler ile başlayan bağımsızlık hareketlerinde de yine aynı görevi üstlenmiş ve Gürcü kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde Kilise bağımsızlık hareketlerinde adeta bir toplanma noktası olmuş, bağımsızlık gösterileri ise dini törenleri andırır şekilde mumlar, haçlar ve dini motifler içermiştir. Gürcü Ortodoks kilisesi gerçek Gürcü kimliğinin savunucusu olduğunu iddia etmiştir. Gürcü krallıklarından başlayarak İslami etkinin en üst noktaya ulaştığı zamanlarda ve ülkenin Rus Çarlığı kontrolü altına girdiğinde de bu misyonunu sürdüren kilise, ateist Sovyet yönetimi boyunca zayıf fakat sembolik rolünü üstlenmeye devam etmiştir (Jones, 2003: 88-90).

Gürcistan'ın Batılı kimliğinin aslında Hıristiyan kimliği ile iç içe geçmiş durumda olduğu söylenebilir. 14. Yüzyıldan itibaren Gürcülerin Persler, Moğollar ve Osmanlı ile yapmış oldukları mücadelelerde Hıristiyanlık Batılılığın simgesi olmuş ve böylece Gürcüler girmiş oldukları mücadele ve savaşlarda Müslümanları öteki olarak tanımlarken kendilerini Batılı olarak görmüşlerdir. Bu durumun derin etkilerini Gürcü sanatında ve müzelerinde de görmek mümkündür (Jones, 2003: 91).

Bolşevik Devrim'e kadar liberal Rusya yönetimi totaliter ve anti-demokratik yanına rağmen Gürcülerce Batı ile kurulacak ilişkilerde bir kanal olarak görülmüş ve tepki çekmemiştir. Fakat Bolşevik Devrim Gürcistan için Batı ile olan ilişkilerin kopması olarak görülmüştür. Bolşevik yönetim modern Avrupa'nın bir parçası olmaktan uzak, demokrasi, özel mülkiyet ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlardan yoksun bir görüntü çizmiştir. Bu nedendir ki Gürcistan kısa süren bağımsızlık döneminde (1918-1921) Bolşevikler'e karşı bir Batılı güç olarak gördüğü Almanya'nın yanında yer alarak bu devletten yardım almayı yeğlemiştir (Jones, 2003: 92).

Kısa süren Gürcü bağımsızlığının ardından Kızıl Ordu'nun Tiflis'e girmesi ile Gürcistan'da Batı ile ilişkilerin kesilmesi olarak görülse de Sovyet yönetiminin Gürcistan'da batılılık kimliğini pekiştirdiğini söylemek mümkündür (Jones, 2003: 92). Sovyet yönetimi boyunca Gürcistan'da Bolşevik Sovyet yönetimine karşı oluşan tepki batılı kimliğin ön plana çıkmasında önemli rol oynamıştır. 1924 yılında yer altında örgütlenen Gürcü milis güçler henüz olgunlaşmamış Bolşevik Devrimi'ne karşı direnişe başlamışlar fakat bu başkaldırı hızlı ve sert bir biçimde bastırılmıştır. Bu direniş Stalin'in ölümü sonrası Sovyet cumhuriyetleri üzerindeki baskının azalmasıyla daha da güç kazanmış ve 1970'lere gelindiğinde Sovyet yönetimin Gürcü kimliği ve dilini asimile etmeye çalıştığını iddia ederek protestolara başlayan bir karşıt grubun meydana gelmesine neden olmuştur Gamsahurdiya'nın kurduğu Helsinki Grubu olarak anılan bu grup (Kasım, 2011: 63) Gürcistan'daki insan hakları ihlalleri, özgürlüklerin kısıtlanması gibi konuları gündemine almış ve buna ek olarak Sovyet yönetim tarafından Gürcistan'ın Ruslaştırma politikasına maruz kaldığını iddia etmiştir (Broers, 2009: 108). 1980'lerle birlikte ulusçu söylem daha da güç kazanmış ve tıpkı Baltık devletlerinde olduğu gibi Gürcistan'da da din, kültür ve politik anlayış üzerinden kendini açıktan açığa göstermiştir (Zürcher, 2007: 118).

1990'lara gelindiğinde ise Gürcü kimliğini şekillendiren unsurlar içinde Batılı kimliğin daha ağır basmaya başladığı görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi 1990'ların ilk yarısı bitmeden Batı inisiyatifi ile şekillenen kurum ve projelere dahil olmaya başlayan Gürcistan'ın 1999'da Avrupa Konseyi'ne dahil olması Batılı kimliğe yapılan vurgunun da artmasına neden olmuştur. Zira 1999 yılında gerçekleşen bu katılım sonrası Gürcistan Başbakanı Zurab Zvanya Avrupa Konseyi'ne yapmış olduğu konuşmada '*Ben Gürcüyüm ve bu nedenle bir Avrupalıyım*' diyerek Gürcü kimliğini Avrupalılık kimliği ile ilişkilendirmiştir (Jones, 2003: 90).

Gürcü elitlerinde ve toplumunda oluşan bu batılı kimlik anlayışı beraberinde Batı tarafından bölgeye yönelik geliştirilen politikaların olumlu bir şekilde karşılanmasını getirmiştir. Demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, serbest piyasa ekonomisi gibi kavramlar Güney Kafkasya ülkeleri arasında en çok Gürcistan tarafından sahiplenilmiş ve uygulamaya konulmaya çalışılmıştır. 1985'de Gorbaçov tarafından Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı olarak atanmış olan Eduard Şevardnadze'nin, ülkenin ilk devlet başkanı olan fakat uyguladığı etnik milliyetçi politikalar ile ülkeyi büyük bir çatışma ve kaos içine sokan

Gamsakhurdia'nın ardından yönetime el koyan Gürcistan Askeri Konseyi'nin davetiyle göreve gelmesi (Ağacan, 2011: 63) Gürcistan'da batılı tarzda yönetim anlayışının da ilk işaretlerini vermiştir.

Selefi Gamsahurdiya'nın yönetimi sonrasında demokrasinin göz ardı edildiği ve devlet aygıtlarının çalışamaz duruma geldiği bir ortamda iktidara gelen Şevardnadze, ekonomiyi liberalleştirmeye ve bu amaçla özelleştirmelere yönelmiştir. Fakat ülkenin mevcut durumu bu girişimler sonucunda çarpık bir ekonomik ve sosyal yapının da ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ağacan, 2011: 68).

Şevardnadze'nin reform girişimlerine başladığı bu dönemde Gürcistan hükümeti ülkenin birçok kırsal alanına elektrik ve altyapı dahi götüremez durumdadır. Ülkede enerji ve bütçe krizlerinin yanı sıra yolsuzluk, kaçakçılık ve sağlık sektöründen trafik polislerine ve hatta üst düzey yöneticilere kadar yayılan bir rüşvetçilik görülmektedir. Bu koşullar altında göreve başlayan Şevardnadze yönetimi, basına tanınan kısmi özgürlükler, hükümet karşıtı yayınlara izin verilmesi, hükümet dışı örgütlerin etkinliklerinin arttırılması gibi nedenlerle yarı demokratik yarı otoriter bir nitelikte görülmektedir (George, 2009a: 139, Mitchell, 2009a: 174).

Tüm bunlara ek olarak ülke içerisinde özerk bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya'da yaşanan çatışmalar ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Gürcistan devleti, RF'nin de destek verdiği ayrılıkçı bölgeler üzerinde kontrolü tamamen kaybetmiştir. RF'nun tepkisinden çekinen Şevardnadze'nin ayrılıkçı bölgeler üzerine Gamsahurdiya'nın aksine daha pasif ve temkinli bir politika izlemesi bu bölgelerde yaşanan çatışmaların 'donmuş çatışmalar' (*frozen conflicts*) halini almasına neden olmuştur (Wheatley, 2009: 125).

Gürcistan her ne kadar Batılı kimliğe vurgu yapsa da, yukarıda bahsedilen sorunların da etkisiyle 1990'larla başlayan bağımsızlık sürecinde yönetici elitin Sovyet döneminden kalma deneyimlerinin ve merkezi yönetim anlayışının karar verme sürecinde bir hayli etkili olduğu görülmektedir (Jones, 2003: 87). Yönetici elitin karar verme süreci üzerindeki bu hakimiyeti SSCB'de de var olan ve SSCB'nin dağılma sürecinde ve RF'nin ilk dönemlerinde de görülen ve 'nomenklatura kapitalizmi' olarak adlandırılan yapının Gürcistan'da da ortaya

çıkmasına neden olmuştur. Bu yapı, devlet yöneticilerinin ve bu yöneticilerle yakın ilişkileri bulunan kişilerin rüşvet ve yağma yöntemiyle devlet gücünü kişisel çıkarları doğrultusunda kullanmaları sonucu ortaya çıkmaktadır (Yapıcı, 2010: 15-18).

1.3.1. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan: İstikrarsız Bir On Yıl

Gürcistan için Aralık 1991'de SSCB'nin dağılması ile yetmiş sene önce 1921'de kaybedilen bağımsızlığın tekrar kazanılması, adeta bir yeniden doğuş anlamına gelmiştir. Bu tarih Gürcistan Devleti'nin bağımsız bir aktör olarak uluslararası arenaya çıkmasına imkan tanımış olsa da 90'lı yıllar Gürcistan için hiç de kolay geçmemiştir.

Gürcistan'ın bağımsızlık sonrasında yaşamış olduğu etnik temelli ve toprak bütünlüğünü tehdit eder nitelikteki sorunların temellerinin aslında SSCB dönemindeki etno-federal prensibe dayanan yönetim yapısından kaynaklandığı görüşü oldukça yaygındır (Demirağ, 2005: 129). Bu prensibe göre, federal bir yapıda olan Sovyetler Birliği'nin altında birleşik cumhuriyetler ve aynı şekilde federe birimler olan bu cumhuriyetlerin de içinde özerk cumhuriyet ve bölgeler bulunmaktaydı (Wheatley, 2009: 120). Bir Sovyet Cumhuriyeti olarak Gürcistan da bu prensip uyarınca Abhazya ve AcaraÖzerk Cumhuriyetleri'ni (autonomous republic) ve Güney Osetya özerk bölgesini (autonomous oblast) içinde barındırmaktaydı Harita 1'de de görüldüğü gibi söz konusu bölgelerden Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan-RF sınırları üzerinde bulunmaları ve aynı zamanda bu özerk bölgelerin halklarının RF içerisinde yer alan Kuzey Kafkasya halkları ile akraba topluluklar olmaları bölgelerde yaşanan çatışma ve sorunlara RF'nin müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır.

Harita 1.1: Gürcistan'ın özerk statüdeki bölgeleri Abhazya ve Güney Osetya

Kaynak: House of Commons – The Georgia Conflict

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmdfence/276/27606.htm>

Ülke içinde oluşan bu etnik temelli milliyetçi hareketler Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası bağımsızlığını kazanan genç Gürcistan Devleti'nin önündeki 10 yıl boyunca istikrarsızlık ve kaos içinde yönetilmesinde de büyük pay sahibi olmuş, bu kaos ortamında RF, her fırsatta duruma müdahale etmiş ve Gürcü merkezi yönetimiyle silahlı çatışmaya giren etnik gruplar yanlarında Rus askeri birliklerini bulmuşlardır. Bu nedenle RF'nin Gürcistan'daki askeri varlığını bu çatışmalara borçlu olduğunu söylemek pek de yanlış olmaz (Tellal, 2010: 208). Bu birlikler daha sonra çatışma yaşanan bölgelerde barış gücü olarak kalmış ve ileride çıkabilecek çatışmalarda RF'nin müdahalesi için bir araç olmuşlardır (King, 2008).

Daha önceki bölümlerde detaylı olarak ele aldığımız ABD ve RF'nin bölgeye yönelik politikalarının Gürcistan üzerindeki etkilerini görmek için Gürcistan'ın bağımsızlık sonrası on yılına damga vuran Gürcü liderler Gamsahurdiya ve Şevardnadze dönemlerini ele almak faydalı olacaktır. Bu

dönemlerde Gürcü yönetimin Avro-Atlantik dünya ve RF ile ilişkilerini incelemek Gürcistan'ın Per Gahrton'ın da belirttiği gibi ABD ve RF arasında oynanan “Büyük Oyun” içerisinde bir “piyon” olup olmadığını yorumlamamız konusunda da bize yardımcı olacaktır.

1.3.1.1. Gamsahurdiya Dönemi: Etnik Milliyetçiliğin Yükselişi

Henüz Sovyetler Birliği dağılmadan diğer Sovyet Cumhuriyetleri'ni takip ederek 31 Mart 1991'de bağımsızlık için referanduma giden ve 28 Nisan 1991'de bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'ın ilk devlet başkanı Zviad Gamsahurdiya olmuştur. Ülkenin Komünist Parti dışından ilk başkanı olan ve ilk çok partili seçimlerinde muhalefeti temsilen Gürcistan Komünist Partisi (GKP) karşısında Yuvarlak Masa İttifakı olarak ifade edilen muhalif grubun lideri olarak çıkan Zviad Gamsahurdiya, başkanlığı öncesinde de Sovyet iktidarına karşı aktif bir mücadele sergilemiş milli bağımsızlık savunucularından biridir (Ağacan, 2011: 60-61).

Bağımsızlığa giden süreçte Gamsahurdiya'nın etnik Gürcü milliyetçisi olması ve politikalarında bu etnik milliyetçiliğin başat rol oynaması önemli bir etkiye sahiptir. Böylece bağımsızlık sonrasında da uzun yıllar Gürcistan'ın en önemli sorunlarından birini oluşturacak olan toprak bütünlüğü sorununun fitili bu dönemde ateşlenmiştir. Bu sorun sonraki bölümlerde de bahsedileceği gibi küresel ve bölgesel aktörlerin katılımı ile girift bir konu haline gelmiştir. Bölge üzerinde yaşanan küresel rekabet Ruslar da dahil olmak üzere birçok batılı yorumcu tarafından yenilenmiş bir “Büyük Oyun” olarak tanımlanmış (Edwards, 2003: 83; Tellal, 2005: 65; Kasım, 2006: 33; Nation, 2007: 3; Caşın, 2010: 332; Tellal, 2010: 193) ve Gürcistan'ın bu iki büyük güç arasında piyon konumunda olduğu ifade edilmiştir (Broers, 2009: 99; Jones, 2009: 93).

Başkanlığı boyunca Sovyet karşıtı bir politika izlemeye çalışan Gamsahurdiya ülke içindeki azınlıklara karşı da sert bir politika ortaya koymuştur. ‘Gürcistan, Gürcülerindir’ sloganı çerçevesinde şekillenen Gamsahurdiya dönemi (Yapıcı, 2007:76; Kasım, 2011: 63) etnik çatışmaların da doruk noktasına ulaştığı dönemlerden biri olmuştur. Etnik şovenist bir karakterde olan Zviad Gamsahurdiya ülke içindeki azınlıkları hain olarak nitelemiş ve bu toplulukları Gürcistan'ın bağımsızlığı önündeki en büyük engel olarak görmüştür (Wheatley, 2009: 122). Gamsahurdiya'nın söylemlerinin de etkisiyle ülkede 1980'lerin sonunda başlamış olan etnik şiddet iyice artmıştır. Gamsahurdiya'nın yeni

bağımsızlığını kazanan Gürcistan'da demokratik bir yönetimden çok tek partili bir sistem, bir tür diktatörlük oluşturmaya çalıştığı gözlemlenmiştir (Mitchell, 2009b: 22).

1989'da Abhazya'nın Lıhni köyünde Komünist Parti Abhazya Bölge Komitesi Bürosu'nun ve Abhazya Bakanlar kurulunun düzenlediği toplantıda Abhaz Özerk Cumhuriyeti'nin statüsünü bağımsız Abhaz Cumhuriyeti olarak değiştirilmesine yönelik bir deklarasyon yayınlanması Tiflis'de yoğun tepki ile karşılanmıştır. Gürcistan milli bağımsızlık hareketinin başlattığı açlık grevleri bir süre sonra yüz binden fazla kişinin desteklediği bir sivil itaatsizlik eylemine dönüşmüştür. Kızıl Ordu'nun duruma müdahale etmesiyle çoğunluğu çocuk ve kadınlardan oluşan 20 kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan olaylar "9 Nisan Olayları" olarak tarihe geçmiş ve bu tarihten sonra Gürcü milli bağımsızlık hareketi de radikalleşmeye başlamıştır (Gahrton 2010: 58; Ağacan, 2011: 59). "9 Nisan Olayları" Gürcü halkında Sovyet yönetime olan öfkeyi ve dolayısıyla milliyetçi hareketleri arttırmış, SSCB'nin dağılmasından sonra RF'nin bölgeye ve Gürcistan'a yönelik politikalarına karşı oluşan tepkiler için de bir milad olmuştur (Metreveli ve Hakobyan, 2001: 370; Gahrton, 2010: 80).

Radikalleşme ile paralel olarak başlayan 'Gürcüleştirme' politikası da ülke içindeki çatışmaları körüklemiştir. 1989'da Abhazya'nın başkenti Sukhum/Sukhumi'da Gürcü dilinde eğitim verecek olan Tiflis Devlet Üniversitesi'nin kurulması ve kamusal alanda, üniversitelerde ve okullarda Gürcüce dışında dil kullanılmaması yönünde karar verilmesi ile Gürcistan merkezi hükümetine karşı tepkiler artarak ayaklanmaya dönüşmüştür (Wheatley, 2009: 122). Hemen ardından Eylül 1990'da Güney Osetya bölgesel yönetiminin Sovyetler Birliği içinde bağımsızlığını ilan etmesi (Gahrton, 2010: 58) ve buna karşılık Gürcistan yönetiminin Güney Osetya'nın özerk bölge (autonomous oblast) statüsünü kaldırdığını duyurması ile 18 ay sürecek olan iç savaş daha da alevlenmiştir. İç savaş ve düşmanlık Temmuz 1992'de Gürcü, Rus ve Oset ortak barış güçlerinin bölgede kontrolü ele almasına kadar devam etmiştir. Böyle bir ortamda iktidara gelen Gamsakhurdia'nın temel hedefi Gürcistan'ın SSCB'den ayrılarak bağımsızlığını kazanmasını sağlamaya yönelik politikalar geliştirmek olmuştur. Nitekim 31 Mart 1991 tarihli referandum sonuçlarına istinaden Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmiştir (Gahrton, 2010: 80).

Gürcistan'ın ilk devlet başkanı olan Gamsahurdiya döneminde Gürcistan-RF ilişkileri daha çok Abhazya ve Güney Osetya ile yaşadığı sorunlar çerçevesinde gelişmiştir. SSCB dağılına kadar anti-Sovyet bir yaklaşım içerisinde bulunan Gamsahurdiya, SSCB'nin dağılması ile gözünü ülke içerisinde merkezi otoritenin kurulması önünde en büyük engel olarak gördüğü azınlıklara çevirmiştir. Başta Güney Osetya ve Abhazya olmak üzere ülke içerisinde yer alan Azeri, Ermeni ve diğer azınlık topluluklar tarafından bu durum endişe ile karşılanmıştır (Gahrton, 2010: 69). 26 Mayıs 1991'de gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde oyların %87'sini alan Gamsahurdiya bağımsız Gürcistan'ın ilk devlet başkanı olmuştur. Yeni kurulan 245 sandalyeli Gürcistan Parlamentosu'nda özerk bölgeler olan Abhazya, Güney Osetya ve Acara'dan sadece 9 vekil kendisine yer bulabilmiştir. Bu durum ülke içindeki azınlık halkların endişelerinin haklı çıktığını göstermenin yanında Gamsahurdiya'nın seçim sloganı olan 'Gürcistan Gürcülerindir' sloganını da ispatlar nitelikte olmuştur (Gahrton, 2010: 81).

Gürcü milliyetçiliğinin ateşli bir sözcüsü ve bir insan hakları aktivisti olarak başladığı politik kariyerini 1991 başkanlık seçimleri ile yasal bir zemine oturtan Gamsahurdiya, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamak amacıyla özerk bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya'ya yönelik daha saldırgan politikalar ortaya koymaya başlamıştır. İnsan hakları savunucusu olarak başladığı politik kariyerinde geldiği nokta kimilerince diktatörlük olarak da nitelenmiştir (Alksnis, 1991: 61). Gürcü milliyetçilerinin Shida Kartli olarak adlandırdığı Güney Osetya topraklarının büyük bölümünü kapsayan bölgede Osetler ile Gamsahurdiya yönetimine bağlı güçler arasında yoğun çatışmalar yaşanmış, hatta bu çatışmalar bölge halkına akraba topluluk olan Kuzey Osetya bölgesel yönetimi tarafından bir 'soykırım' olarak tanımlanmıştır (Gahrton, 2010: 59).

Çatışmaların başladığı Kasım 1989'dan Nisan 1991'e kadar Sovyet lider Gorbaçov, Kuzey Osetya'dan gelen tüm baskı ve taleplere karşı bölgeye müdahale etmekte isteksiz davranmıştır. Olayların şiddetinin iyice artması üzerine Mart 1991'de Rusya-Gürcistan sınırında yer alan Kazbegi'de yapılan Gorbaçov-Gamsahurdiya görüşmesi ile Sovyet askerleri Güney Osetya'ya girmiş ve bölgede düzeni sağlamıştır. Güney Osetya halkı SSCB müdahalesini Gürcistan'a karşı kendilerini güvende sağlayacak bir girişim olarak görmüş, Gamsahurdiya ise durumu zafer olarak tanımlamıştır. Gamsahurdiya yaptığı açıklamada Shida Kartli bölgesine adaletin geldiğini ve Şinvali'nin (Güney Osetya'nın başkenti) Gürcü kontrolü altına geri döndüğünü ifade etmiştir. (Gahrton, 2010: 59).

SSCB'nin dağılmasının üzerinden bir ay dahi geçmeden Güney Osetya'da bir referandum düzenlenmiş, Gürcülerin katılmadığı bu referandumda Güney Osetya'nın RF'ye katılması yönünde %99 oranında oy çıkmıştır (Gahrton, 2010: 59). Güney Osetya ile yaşanan çatışmanın Gürcistan merkezi otoritesi üzerindeki olumsuz etkisine Gamsahurdiya'nın baskıcı yönetim anlayışı da eklenince çatışma Tiflis sokaklarına taşmıştır (Gahrton, 2010: 78; Ağacan, 2011: 62). Ulusal Muhafızlar olarak bilinen Gürcistan'ın silahlı kuvvetlerinin lideri Tengiz Kitovani, Mhedrioni (şövalyeler) isimli paramiliter örgütün lideri Jaba Ioselani ve eski başbakan Tengiz Sigua'dan oluşan Askeri Konsey duruma müdahale etmiş ve bir darbe ile Gamsahurdiya'yı başkanlıktan indirmiştir. Gamsahurdiya'dan boşalan başkanlık koltuğuna ise Mart 1992'de eski SSCB Dışişleri Bakanı ve Gürcistan Komünist Partisi eski Sekreteri Eduard Şevardnadze getirilmiştir.

Gamsahurdiya yönetiminin 10 ay gibi kısa bir dönemi kapsasa da Gürcistan'ın iç ve dış politikasında uzun yıllar sürecek bir etki bıraktığı söylenebilir. Zira, Şevardnadze döneminin ve sonraki dönemlerin de en önemli sorunu olarak görülen ülke içerisindeki özerk bölgelerle girilen çatışmalar Gamsahurdiya'nın azınlıkları ötekileştiren, sadece silahlı güç kullanarak bu halkları 'yola getirmeye' çalışan politikaları ile ivme kazanmış ve durum içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Bu durum iç politikada istikrarsızlığı körüklerken dış politikada da Gürcistan'ın RF ile ilişkilerinde daha ihtiyatlı olmak zorunda kalmasına neden olmuştur.

Kısa süren Gamsahurdiya yönetimi boyunca batı dünyasının ve özellikle ABD'nin Gürcistan ile ilgili bir politika geliştirdiğini söyleyemeyiz. Bu dönemde batının liberal ekonomi politikalarına geçiş sürecinde olan RF'yi destekleyen bir yaklaşımda olması, RF'nin yakın çevresinde yer alan bölgelere yönelik girişimlerde bulunmasını engellemiştir. Şevardnadze'nin göreve gelmesi ise Gürcistan için öncekinden çok farklı, yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır.

1.3.1.2. Şevardnadze Dönemi: Otoriter Demokrasi ve Kısmi İstikrar

Eduard Şevardnadze dönemi daha önce de bahsedildiği gibi Kitovani, Ioselani ve Sigua'dan oluşan Askeri Konsey'in yönetime el koyarak Şevardnadze'yi Tiflis'e davet etmesiyle başladı. Şevardnadze, Tiflis'e geldiğinde karşısında hem ayrılıkçı bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya'da yaşanan çatışmaları hem de Zviadistler olarak bilinen, Tiflis'ten kaçarak Çeçenya'nın

Grozni şehrine iltica eden devrik başkan Gamsahurdiya yanlılarının ülkenin batısında başlattıkları başkaldırıyı buldu. Bu dönemde Gürcistan merkezi otorite yokluğunda tam bir kaos içerisindeydi (Wheatley, 2009: 123).

Eski SSCB Dışişleri Bakanı olan, Batı'da Gorbaçov ile birlikte "perestroyka" ve "glasnost"un mimarı olarak bilinen ve oldukça iyi bir itibarı olan Şevardnadze'nin Gürcistan'da göreve gelmesi Avro-Atlantik dünyada olumlu bir gelişme olarak karşılanmıştır. Şevardnadze de göreve geldikten hemen sonra RF ile iyi komşuluk ilişkisi kurmak istediğini fakat Gürcistan'ın yönünün Batı olduğunu dile getirmiştir. Bu açıklama Batı dünyasından da hızlı bir cevap almış, Gürcistan 23 Mart 1992'de AB tarafından tanınmış, 12 Nisan'da Batı Almanya Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher'in Tiflis ziyareti gerçekleşmiş ve 23 Nisan'da Tiflis'te ABD Büyükelçiliği açılmıştır. Bu dönemde birçok Batılı yorumcu tarafından Şevardnadze'nin kaos içerisindeki Gürcistan'a "barış kahramanı" olarak geldiği yorumları yapılmıştır (Gahrton, 2010: 90-91).

Ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamında Şevardnadze'nin temel hedefleri ülkenin politik demokrasiye ve piyasa ekonomisine geçişini sağlamak ve ülke toprakları üzerinde devlet otoritesini tesis ederek ayrılıkçı hareketleri sona erdirmek olmuştur (George, 2009a: 137). Bu kapsamda ekonomik dönüşümü sağlamak amacıyla Sovyet sonrası dönemde RF'nin izlediği yoldan gidilmiş ve neo-klasik ve neo-liberal iktisat teorilerinin sistemik unsurları üzerinde şekillenen "şok terapi" programı 1992'de RF'de olduğu gibi Gürcistan'da da uygulamaya girmiştir (Gogolashvili, 2001: 175).

Şok terapi programı ve ekonominin hızlı bir şekilde dönüştürülme çabaları Gürcistan'da da RF'den farklı sonuç vermemiş, 1991'den 1994'e üretimin hızla düştüğü ve enflasyonun aylık %50-60 oranlarına ulaştığı görülmüştür (Gahrton, 2010: 87). Buna paralel olarak Gayri Safi Milli Hasıla'da (GSMH) 1990 yılında %15, 1991'de %20,1, 1992'de %44,2, 1993'te %29,3 ve 1994'te %11 düşüş olduğu gözlemlenmiştir (Wheatley, 2009: 124).

Şevardnadze göreve geldikten sonra ekonomik politikaların yanı sıra politik reformlara da girişmiştir. Gürcistan Anayasası'nın yazılması ve yargı sisteminin oluşturulmasını yakından takip etmiş, güçlü bir medyanın varlığına ve muhalif yayın organlarının kurulmasına izin vermiştir (Mitchell, 2009b: 26). Genç Gürcü Avukatlar Derneği, Özgürlük Enstitüsü gibi kurumlarla farklı

düşüncelerdeki gençlerin de yönetime katılmaları sağlanmıştır (George, 2009a: 139).

Basın ve fikir özgürlüğü açısından daha önce görülmemiş bir gelişmenin ortaya çıktığı Gürcistan bu dönemde Baltık dışı eski Sovyet coğrafyasında en demokratik ülke olarak görülmüş, özellikle 1990'ların sonuna gelindiğinde Gürcistan Parlamentosu'nda diğer bölge ülkelerinin aksine farklı seslerin kendisine yer bulabildiği gözlemlenmiştir (Mitchell, 2009b: 26).

Ekonomik ve politik reformlar kaos içerisindeki devlet yapısı üzerinde olumlu bir etki gösterse de Şevardnadze yönetimini en fazla zorlayan unsur ülkenin toprak bütünlüğünün sağlanması konusunda devletin içine girdiği sistemik kriz ve bu krizin devlet gücünü zayıf kılması olmuştur (Çelikpala, 2012: 5). Gamsahurdiya'nın baskıcı, şiddet yanlısı politikaları sonucu Güney Osetya ve Abhazya Gürcistan'dan ayrılma kararı almış bu duruma batıda Gamsahurdiya'nın doğduğu şehir olan Megrelya'da kontrolü ellerine geçiren silahlı Zviadist gruplar da eklenince ülke 1993 yılında iç savaşa sürüklenmiştir (bzk Harita 2). David S. Siroky ve David Aprasidze bu dönemi devlet-yıkan ulusçuluk (*state-breaking nationalism*) dönemi olarak tanımlamış ve 1990'ların başında başlayan bu dönemde devlet içi kurumların parçalandığını, etnik bölünmenin arttığını ve nihayet iki ayrılıkçı savaş ile sonuçlandığını ifade etmiştir (Siroky ve Aprasidze, 2011: 1228).

Şevardnadze toprak bütünlüğünü sağlama konusundaki ilk sınavını Güney Osetya'da vermiştir. Selefî Gamsahurdiya döneminde başlayan çatışmalar Şevardnadze'nin görevi devraldığı 1992 baharında yoğunlaşmış ve RF'de Güney Osetya topraklarına girerek çatışmalara müdahil olmuştur. 1992 yazında Yeltsin ile görüşen Şevardnadze, bölgeye Rus, Gürcü ve Oset askerlerden oluşan bir barış gücünün girmesini ve bölgede kontrolü sağlamasını kabul etmiştir. Çatışmaların geçici bir süre dondurulmasına neden olan bu uygulama uzun vadede RF'nin bölgedeki etkinliğinin de artmasına neden olmuştur (Çelikpala, 2012: 5).

Gürcü olan Stalin'in bu politikalarının Abhazları bölgede azınlık duruma düşürmeye çalıştığı iddia edilmektedir.

Sovyet dönemi boyunca Gürcistan içerisinde özerk bir cumhuriyet (autonomous republic) olarak yer alan bölge SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan Gürcistan Devleti'nin bir parçası olmayı tıpkı Güney Osetya gibi reddetmiştir. Bu durumda Gürcü yayılmacılığının ve bölgeye yönelik Gürcüleştirme politikalarının da etkisi olduğu iddia edilmektedir (Mert, 2004: 156). Ağustos 1992'de Abhazyaya giren Gürcü ordusuna yönelik Abhaz karşı saldırıları gerçekleşmiş hatta RF de bu saldırılarda Abhazlara hava desteği vermiştir (Ağacan, 2011: 84). Bu destek sonucu RF ve Yeltsin, Şevardnadze tarafından birçok kez eleştirilmiş ve suçlanmıştır (Gahrton, 2010: 89). 1993'ün ortalarında başlayan bu destek ile Gürcü ordusu karşısında zaferler kazanmaya başlayan Abhazlar 27 Eylül 1993'te Abhazyanın başkenti olan Sukhumi'de (Abhazlara göre Sukhum, Osmanlı'da Sohum), kontrolü sağlayarak Gürcü ordusunu Abhazyaya dışına atmıştır.

Gürcistan'ın Abhazyaya-RF ittifakı karşısında gerileyerek Abhaz topraklarından çekilmesi sonrası Şevardnadze'nin önünde iki seçenek kalmıştı: ya RF'nin isteklerini kabul ederek BDT üyeliği ve RF'nin üs taleplerin kabul edecek ya da RF'nin taleplerini geri çevirerek sorunu uluslararası alana taşıyıp destek sağlayacak. Şevardnadze'nin ilk aşamada ikinci seçeneği tercih ettiği görülmektedir. Sorunu BM gündemine taşımayı hedefleyen Şevardnadze, bu sayede Avrupa ve ABD'den de destek alacağını düşünmüştür (Ağacan, 2011: 85). Fakat durum Şevardnadze'nin tasarladığı gibi gelişmemiş ve Avrupa devletleri ve ABD, yakın ilişkiler kurmaya çalıştıkları RF ile karşı karşıya kalmayı göze almamış ve Gürcistan'ın taleplerine karşı ilgisiz kalmışlardır (Çelikipala, 2012: 7). NATO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve BM başvuruları sonrası Ağustos 1993'te 88 kişilik bir BM Gözlemci Misyonu'ndan fazlasını alamayan Gürcistan yönetimi RF'nin taleplerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze yapmış olduğu bir deklarasyon ile BDT'ye girmeyi kabul ettiğini belirtmiştir (Champion, 1993; Gahrton, 2010: 67-68). Bu durum 1990'ların genel havasının Batı ile RF arasında rekabetten çok işbirliği olduğunu doğrular niteliktedir.

Şevardnadze'nin RF'nin taleplerini kabul etmesinde etkili olan bir diğer gelişme de Çeçenya'ya iltica eden devrik lider Gamsahurdiya'nın Abhazyaya yenilgisi sonrası Gürcistan'a dönerek Zviadistler olarak bilinen silahlı grubu Tiflis

yönetimine karşı organize edip, ayaklandırması olmuştur. Ülkenin Samegrelo (Gürcistan'ın batısında yer alan bir bölge) bölgesini kontrolü altına alan Zviadistlere karşı Şevardnadze RF'den askeri yardım talebinde bulunmuştur. Bu durum İkinci Gürcistan İç Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur (bkz Harita 3). Harita 3'te de görüldüğü üzere Poti limanını da içerisine alan ve Zviadist grupların elinde bulunan yeşil bölge, doğudan Gürcü kuvvetleri ve batıdan Rus donanması saldırısına uğramış, RF ordusu aynı zamanda bölgeye yönelik hava hareketi gerçekleştirmiştir. BDT üyesi olan Gürcistan, RF ile yaptığı işbirliği sonucu Zviadist grupları Samegrelo bölgesinden çıkarmış, isyancıların lideri Gamsahurdiya'nın ise 31 Aralık 1993'te Samegrelo bölgesindeki Jikhashkari kasabasında başına sıkıdığı bir kurşun ile intihar ettiği belirtilmiştir.

Harita 1.3: Ekim-Aralık 1993 Gürcistan İç Savaşı

Kaynak: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/631417>

Ülkedeki ayrılıkçı güçlerle mücadelesinde RF'nin desteğini alan Şevardnadze, BDT üyeliğinin yanı sıra RF'nin üs taleplerini de kabul etmiştir. 3 Şubat 1994'te Yeltsin'in Tiflis ziyareti sırasında RF ile Gürcistan arasında "Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması" imzalanmış ve bu anlaşma ile Vaziani, Batum, Gudauta ve Ahalkaleki'de Sovyetlerden kalma üsler RF'nin kullanımına

verilmiştir (Demirağ, 2005: 133). Rus üslerine ek olarak Türkiye sınırının Rus devriyelerce korunmasına da izin verilmiştir (Mert, 2004: 166; Çelikpala, 2012: 6).1994'te imzalanan bu anlaşma daha önceki bölümlerde de yer verilen “Yakın Çevre Doktrini” ve “Askeri Doktrin” ile birlikte düşünüldüğünde RF'nin stratejik ve ekonomik çıkarlarının bulunduğu Gürcistan üzerinde daha fazla etkinlik kurma isteğini de ortaya koyması açısından önemlidir.

1990'ların sonuna dek Gürcistan RF ile ilişkilerinde daima temkinli olmayı hedeflemiş, RF'nin Abhazlara verdiği desteği eleştirse de uluslararası alanda beklediği yardımı görmeyince rotasını tekrar RF'ye çevirmiştir. Gürcistan'ın yönünün Batı olduğunu birçok kez ifade eden Şevardnadze ülke içerisindeki etnik çatışmaları sonlandırmak için RF yardımına mecbur kalmıştır. Bu durumda ayrılıkçı bölgeler üzerindeki Rus etkisinin payı da yadsınamayacak ölçüdedir. Bu bölgelerden özellikle Güney Osetya'da halkın büyük çoğunluğu RF içerisinde yer alan Kuzey Osetya ile birleşme taraftarıdır ve bu istek Güney Osetya yöneticileri tarafından da açıktan dillendirilmiştir (Cheterian, 2009: 165).

BDT içinde yer alarak tekrar Rus etkisine açık bir duruma gelen Gürcistan'ın Batı ve NATO ile ilişkilerinde Türkiye'nin de etkisi olduğu görülmüştür. 1992'de imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması ardından iki ülke arasında yapılan ziyaretler hız kazanmış, 1997'den sonra ise ortak askeri tatbikatların yapıldığı yakın bir ilişki kurulmuştur. Şevardnadze, RF'yi Batı ve daha özel olarak NATO ile dengeleme politikasında (Çelikpala, 2012: 7) Türkiye'yi önemli bir yerde görmüş hatta “Gürcistan, RF'nin güney kanadı değil, Türkiye'nin kuzey kanadıdır” diyerek Gürcistan'ın Avro-Atlantik dünya ile eklemlenmiş halde olduğunu ifade etmiştir (Demirağ: 2005: 134-135).

Göreve geldiği süreden itibaren selefi Gamsahurdiya'dan daha akılcı politikalar izlediği görülen Şevardnadze (Gahrton, 2010: 92), ülkede bağımsız ve istikrarlı bir devlet yapılanmasının önündeki en büyük engelin kuzeydeki büyük komşu ile kurulamayan sağlıklı ilişki olarak görmüştür. Bu kapsamda RF ile ilişkileri mümkün olduğunca normalleştirmeye çalışan Şevardnadze böylece devlet içerisinde kısmi bir istikrar dönemi yakalamış ve bu dönemi uygulamaya koyduğu reform paketleri ile değerlendirmiştir (Çelikpala, 2012: 6).

Şevardnadze'nin RF ile kurduğu nispeten iyi ilişkiler ile Gürcistan'ın uluslararası olarak tanınmasını kolaylaştırmış, Güney Osetya'da daha önce de

bahsedildiği gibi bir barış anlaşmasının imzalanmasını sağlamış, BM üyeliğinin önünü açmış ve merkezi otoriteye karşı ayaklanan Gamsahurdiya'nın ortadan kaldırılmasında Rus desteğinin alınmasını sağlamıştır (Gahrton, 2010: 93).

RF ile kurulan ilişkilerden sağlanan faydanın yanı sıra Hazar hidrokarbon kaynaklarının keşfi ile Gürcistan'ın başta ABD olmak üzere uluslararası alanda birçok aktörün ilgisini çeken bir ülkeye dönüşmesi de Gürcistan için yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. 1995 Başkanlık seçimlerin %74 oy alarak devlet başkanlığı koltuğuna oturan Şevardnadze, ülke içerisindeki muhaliflerini ortadan kaldırmış, kurmuş olduğu “Gürcistan Yurttaşlar Birliği” adlı parti ile parlamentoda çoğunluğu sağlamış ve böylece uzun bir süre sonra tüm sorunlara rağmen merkezi otoritenin kısmen de olsa tesis edildiği görülmüştür. Şevardnadze yönetiminin merkezi otoriteyi sağlama çabaları sırasında ülkede demokrasinin gerilediği ve otoriter yönetimin ortaya çıktığı görülmüştür (Çelikpala, 2012: 8).

1997'den itibaren “Özgürlüklere Destek Yasası” kapsamında ABD'nin gündeminde daha fazla yer edinmeye başlayan Gürcistan, 1 Ocak 1997'de kurulan Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi²³'nin de kurucu üyeleri arasında yer almıştır (Çelikpala, 2012:9). Şevardnadze'nin, Temmuz 1997'deki Washington ziyaretinde taslağı çizilen “ABD-Gürcistan Askeri ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması'nın” Mart 1998'de imzalanması ile ABD'nin birçok alanda Gürcistan'a destek vermesi de kararlaştırılmıştır. Buna göre ulusal hava sahası ve karasularının kontrolünden kara birliklerinin telsiz iletişimine kadar birçok konuda ABD ile işbirliği yapılması kararlaştırılmıştır²⁴.

Şevardnadze'nin RF'nin etki sahasından uzaklaşarak Avro-Atlantik dünyaya yaklaşması 1999 yılına gelindiğinde daha da hız kazanmıştır. 1998'de ABD ile askeri alanda yapılan işbirliğini, NATO üyesi Türkiye ile yapılan ortak deniz tatbikatı takip etmiş (Demirağ, 2005: 135-136) ve nihayet 1999'da Gürcistan AGİT üyelerinin de desteğini alarak ülkedeki Rus üslerinden Vaziani ve Gudauta'nın RF tarafından boşaltılmasını sağlamıştır (Tellal, 2010: 208).

²³ NATO üyesi ülkeler ile ortakları arasında politika ve güvenlik bağlamında diyalogun geliştirildiği çoktarafli bir platform olarak tanımlanan Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi hakkında detaylı bilgi için bkz: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm

²⁴ Detaylı bilgi için bkz: http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=13147&tx_ttnews%5BbackPid%5D=212&no_cache=1#.ViihmdLhBdg

1.3.2. Gürcistan’da Yeni Dönemin İlk İşareti: 2000 Yılı Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi

Daha önce de belirtildiği gibi 2000 yılı RF için yeni bir milenyumdan daha fazlasını ifade etmekteydi. Zira RF yönetimi bu yıl içerisinde ortaya koyduğu Ulusal Güvenlik Doktrini, Dış Politika Doktrini ve Askeri Doktrin ile yakın çevresini de ilgilendiren (hatta tedirgin eden), yeni bir dönemin başladığını ilan etmişti. RF’nin yakın çevresine yönelik özel çıkarları bulunduğunu ve bu çıkarları nedeniyle bu bölgede çıkarlarına aykırı şekilde gerçekleştirilecek her türlü inisiyatifte karşı olduğunu ilan etmesi, bu tür girişimlerde bulunan ülkeleri neredeyse düşman olarak tanımlaması (Öztürk, 2001:35) şüphesiz en çok Gürcistan’ı etkileyen bir gelişmeydi. 1990’ların ortalarından itibaren Batı dünyası ile ilişkilerini daha fazla geliştiren Gürcistan, bu açıklama ile “Yakın Çevre Doktrini’nin” temel hedeflerinden biri konumuna gelmişti. RF’nin bu yaklaşımının Gürcistan üzerindeki en önemli etkisi 10 Ekim 2000 yılında Gürcistan Hükümeti tarafından ilan edilen “*Gürcistan ve Dünya: Gelecek İçin Bir Vizyon ve Strateji*” belgesi olmuştur²⁵.

Gürcistan’ın ilk Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi olarak kabul edebileceğimiz bu belge 8 bölümden oluşmaktadır. Temel ulusal hedefler, Gürcistan’ın kısa tarihi, uluslararası ortam, Gürcistan’ın ulusal çıkarlarının korunup geliştirilmesi, dış politika hedefleri, uluslararası ekonomik strateji ve savunma stratejisi hakkında bilgiler verilen belgede Batı yanlısı yaklaşım bariz bir şekilde kendini göstermektedir. Belgede Gürcistan’ın ulusal hedefleri; bağımsızlık, güvenlik, özgürlük, ulusal bütünlük, refah ve barış başlıkları altında incelenmiş, bu hedeflere ulaşmak için uzun dönemli bir ulusal programın hazırlanması zorunluluğuna vurgu yapılmıştır. Bu programın hazırlanması ve yürütülmesinde uluslararası toplumun önde gelen üyelerinin Gürcistan’a olan desteklerinin altı çizilerek RF’ye karşı uluslararası toplumun Gürcistan’ın yanında olduğu imajı verilmeye çalışılmıştır.

Gürcistan’ın kısa tarihine yer verilen bölümde Gürcistan’ın 1921 yılı SSCB işgalini kabullenmediği, SSCB’nin dağılması sonrası başlanan devlet-inşası sürecinin 1995 yılında oluşturulan Gürcistan Anayasası ile hız kazandığı ifade

²⁵ NATO Vizyon Belgesi olarak da bilinen belgenin İngilizce tam metnine ulaşmak için bkz: http://www.parliament.ge/files/1_886_192675_nato_vision.pdf

edilmiştir. Bu noktada vurgulanması gereken önemli bir husus da yukarıdaki ifadelerle RF'nin Gürcistan üzerinde etki oluşturmayı hedefleyen politikalarına karşı bir savunma pozisyonuna giren Gürcistan Hükümeti'nin dış politika hedeflerinin ortaya konduğu bölümün tamamının Avrupa, NATO, AGİT ve Avrupa Konseyi ile ilişkiler üzerinden şekillenmesidir.

Dış politika hedeflerine yer verilen bölümde Gürcistan Hükümeti'nin 1994'te katıldığı NATO Barış İçin Ortaklık Programı'nın aktif bir üyesi ve Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi'nin kurucu üyesi olduğu belirtilmiş; bölgesel konular üzerinde bu platformlar üzerinden derin ve güçlü bir işbirliği geliştirmeyi hedeflediği vurgulanmıştır. Aynı zamanda RF'nin Gürcistan topraklarındaki askeri gücünün azaltılması ve ülkedeki Rus üslerinin kapatılması konularında AGİT kapsamında yürütülen çalışmaların önemine değinilmiştir.

Bölgesel işbirliği girişimlerine yer verilen bölümde BDT'nin ekonomik işbirliği açısından önemli olduğu vurgulanmış fakat BDT üyesi devletlerin bölgede çatışmaların çözülmesi noktasında birbirlerine yardımcı olmaları gerektiğini belirtilmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi Avro-Atlantik yanlısı bir yaklaşımla kaleme alınan belgede açıkça RF karşıtı bir tutum alınmasından da kaçınılmıştır. Bir başka bölgesel işbirliği girişimi olarak ise GUUAM Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü²⁶ gösterilmiştir. Kısaca GUUAM olarak adlandırılan örgütün temel hedefi politik, ekonomik, insani ve ekolojik sorunların çözümünde ortak bir karar mekanizması oluşturmak bu yolla Avrupa-Asya ulaşım koridorunda oluşturulacak ekonomik projelerde işbirliğini arttırmaktır.

İkili ilişkiler bağlamında açıklamalara da gidilen belgeye göre ABD ile ilişkiler Avrupa ve Avro-Atlantik yapılarla bütünleşme stratejisinin temeline oturtulmuştur. Avro-Atlantik dünya ile bütünleşme öncelikli ve temel strateji olarak belirtilirken RF ile ilişkilerin de karşılıklı saygı, denge ve refah çerçevesinde gerçekleştirilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir.

Özet olarak, 1991 ile uluslararası arenaya bağımsız bir aktör olarak çıkan Gürcistan, bağımsızlığın hemen ardından kökleri SSCB dönemine kadar dayanan etnik çatışmalar içerisine girmiş, 1992-1993 yıllarında ülkenin ekonomik, politik ve sosyal hayatında derin etkiler bırakan iki iç savaş yaşamıştır. Yaşadığı bu etnik

²⁶ GUUAM Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü,

temelli ve toprak bütünlüğünü tehdit eden çatışmaları uluslararasılaştırmaya çalışan Şevardnadze yönetimi beklediği sonucu alamamış ve çözüm için yönünü RF'ye dönmek zorunda kalmıştır. RF'nin bu dönemde ülke üzerinde oluşturduğu etki 1990'ların sonlarına doğru Gürcistan Hükümeti'nin Batı dünyası ile yaklaşması ile değişmeye başlamıştır. Bu durumda aşağıdaki faktörlerin etkili olduğu söylenebilir:

- 1995 yılında Hazar hidrokarbon kaynaklarının keşfi ile başta ABD olmak üzere uluslararası toplumun önde gelen devletlerinin bölgeye yönelik ilgisinin artması,

- 1990'ların ortalarından itibaren RF iç politikasında yaşanan dönüşüm ile ülkenin Atlantikçi anlayıştan Avrasyacı yaklaşıma doğru kayması,

- RF'nin 1993'te ortaya koyduğu fakat uygulamaya geçiremediği “Yakın Çevre Doktrini'ni” 2000 yılında yayınladığı Ulusal Güvenlik, Dış Politika ve Askeri Doktrin ile hayata geçirme girişimleri,

- Gürcistan'ın 1994 sonrasında RF'nin yardımı ile ayrılıkçı bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya sorunlarında çatışmayı durdurarak ekonomik reformları başlatabilmesi

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ABD ve RF arasında ortaya çıkan işbirliği ve yaklaşma henüz on yıl geçmesine rağmen yerini yavaş yavaş rekabete bırakır bir görünüme kavuşmuştur. Bu durumun RF'nin özel çıkar tanımlamaları yaptığı yakın çevresindeki ülkeler üzerinde de önemli etkiler bıraktığı şüphesizdir. Gürcistan için bu durumu en açık bir şekilde ortaya koyan gelişme ise 2000 yılı sonlarında ortaya koyduğu Ulusal Güvenlik ve Strateji belgesi olmuştur. Bu belge ile Gürcistan'ın ortaya koyduğu ulusal çıkar tanımlamalarının daha önceki bölümlerde yer verilen RF doktrinlerindeki çıkar tanımlamaları ile çakışması, RF yönetiminin de belirttiği gibi çatışmanın kaçınılmaz bir hale gelmesine neden olacak niteliktedir. Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan 2001-2008 dönemi, bu çıkar çatışmalarının önceki döneme göre daha net görüldüğü ve ABD-RF rekabetinin belki de doruk noktaya ulaştığı bir zaman dilimini ifade etmektedir.

2. 2001-2008 DÖNEMİ: REKABETİN YÜKSELİŞİ

43. ABD Başkanı George W. Bush'un, 11 Eylül akşamı gerçekleştirdiği Ulusa Sesleniş konuşması dünyanın farklı coğrafyalarındaki dinamikleri temelden sarsacak bir içeriğe sahipti (CNN,2001):

“Bugün vatandaşlarımız, yaşam tarzımız, özgürlüğümüz kasıtlı ve ölümcül terörist eylemlerle saldırıya uğramıştır. Amerika tüm dünyada özgürlüğün en parlak ışığı olduğu için hedef alınmıştır. Ve hiç kimse bu ışığın sönmelerini sağlayamayacaktır. Ordumuz güçlü ve hazır durumdadır. Önceliğimiz bu saldırılardan zarar görenlere yardım etmek,ülkemizde ve tüm dünyadaki vatandaşlarımızı muhtemel saldırılardan korumak için gereken her türlü önlemi almaktır. Hiçbirimiz bugünü unutmayacak ve tüm dünyada özgürlük, iyilik ve adaleti korumaya devam edeceğiz.”

11 Eylül 2001'de American Airlines'a ait Boeing 767 ve Boeing 757 tipi iki uçak kaçırılarak New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi kulelerine (İkiz Kuleler) hemen ardından Boeing 767 tipi üçüncü bir uçak ile ABD Savunma Bakanlığı merkezi Pentagon'a intihar saldırıları yapılmıştır (Halatçı, 2006: 81). Saldırıları herhangi bir örgüt üstlenmemekle birlikte saldırganların Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Lübnan ve Mısır uyruklu 19 kişiden oluştuğu tespit edilmiştir (FBI, 2001). Saldırıları ardından Bush'un yapmış olduğu ulusa sesleniş konuşması hem ABD dış politikasını hem de çalışma konumuz olan Gürcistan'ın da içinde yer aldığı eski Sovyet coğrafyasını derinden etkileyecek ifadeler içermekteydi. Öncelikle ABD Başkanı ve ABD karar verme mekanizmasının, sorunu uluslararası nitelikte gördüğü, konuşmada tüm dünya sözcüğünün birçok kez kullanılmasından anlaşılmaktaydı. Saldırı sonrası Bush, yaptığı açıklamalarla ABD'nin geleneksel realist politikalarının (cayırdıcılık, çevreleme gibi) ve Clinton dönemi çok taraflılık, işbirliği yaklaşımlarının aksine ön-alıcı vuruş stratejisi (preemptive strike) temelinde şekillenen tek taraflı ve yeni muhafazakar olarak adlandırılan bir tutum alacağını tüm dünyaya ilan etmişti (Ağır, 2006: 77). Hatta bu savaşın bir “Haçlı Seferi” (*crusade*) olduğunu ifade etmekten de çekinmemişti (Halatçı, 2006: 82). Başkan Bush'un ‘tüm dünyada özgürlük, iyilik ve adaleti korumaya devam edeceğiz’ ifadesi ise gelecek dönem için önemli ipuçları vermekteydi.

11 Eylül sonrası dönemde Orta Asya'nın ABD dış politikasında öncelikler sırasında hızla üst sıralara çıktığı görülmektedir. Küresel terörle mücadele misyonunu üstlenen ABD, bu çerçevede RF'nin Kafkasya'da Çeçen silahlı gruplarla yapmış olduğu mücadelede de RF'nin yanında saf tutarak (Nation, 2007: 8) Afganistan operasyonunda RF'nin desteğini almayı hedeflemiştir (İşyar, 2010: 202).

RF ise ABD'nin Afganistan operasyonu ile başlatmış olduğu küresel terörle mücadele politikasına göz yummuş ve bu kapsamda Çeçen silahlı gruplarla girmiş olduğu mücadelede Gürcistan'ın Çeçen silahlı gruplara destek verdiğini iddia ederek (Kasım, 2006: 32) Gürcistan sınırına asker yığmıştır (İşyar, 2010: 202).

Küresel terörle mücadele söylemi ile işbirliği çerçevesinde gelişen ABD-RF ilişkileri kısa bir süre içerisinde rekabetin arttığı gerilimli bir hal almıştır. Bu değişimde, ABD'nin stratejik öncelikleri arasında Afganistan operasyonu sonrasında Güney Kafkasya ve özellikle de ABD ileri hareketleri için bir lojistik merkez konumuna gelen Gürcistan'ın (Wilhemlsen ve Flikke, 2005: 400) öneminin artması etkili olmuştur. Daha önce de değinildiği gibi RF'nin 1993 Askeri Doktrini ve Yakın Çevre Doktrini ile NATO üyesi Türkiye ile sınırı bulunan Gürcistan'da çıkarlarını tehdit edecek nitelikte gelişmeleri kabul etmeyeceğini ilan etmesi ABD-RF ilişkilerinde 2001 sonrası rekabetin de temellerini oluşturmaktadır (İşyar, 2010: 176-181).

ABD'nin küresel terörle mücadele söylemi birçok akademisyen ve uzman tarafından inandırıcı bulunmamakta, ABD'nin yayılmacı politikaları için bir araç olarak tanımlanmaktadır. SSCB'nin dağılması sonrası “düşmansız” kalan NATO'nun varlığını devam ettirebilmek, güvenliğini tehdit ettiğini iddia ettiği yeni hedefler oluşturup bunlarla mücadelede meşruiyet kazanabilmek için dünyanın farklı coğrafyalarında askeri varlık oluşturduğu öne sürülmektedir. Bu bağlamda küresel terörle mücadele söylemi, uluslararası alanda destek bulma noktasında ABD yönetiminin elini güçlendirmiş, 11 Eylül Saldırıları sonrasında ise daha da anlam kazanarak ABD halkının desteğinin de kazanılması sağlanmıştır. Bu durum Pax-Britannica olarak da adlandırılan ve dünya üzerinde İngiliz sömürcülüğünün egemen olduğu 19yüzyıl boyunca Britanya yönetici elitinin İngiliz halkının desteğini almak için kullandığı “beyaz adamın yükü/sorumluluğu” (white man's burden) söylemini hatırlatmaktadır (Ataöv, 2001: 181-183). Buna

göre 11 Eylül sonrası kendi evinde saldırıya uğrayan ABD halkının küresel terörle “mücadelesi” artık bir haktan öteye geçerek sorumluluk halini almıştır.

ABD'nin dünyanın farklı coğrafyalarında ortay koyduğu askeri operasyonlar sonrası birçok sivilin hayatını kaybetmesi küresel terörle mücadele söylemine kuşku ile bakılmasında önemli bir etkidir. Nitekim, ABD'nin 1980'lerde Nikaragua'da gerçekleştirdiği ve binlerce insanın hayatını kaybettiği askeri müdahaleler sonrası Nikaragua'nın Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) başvurması ve UAD'ın yaptığı inceleme sonucu ABD'nin kuvvet kullanımına ilişkin uluslararası hukuk kurallarını ihlal ettiğine karar vermesi de bu anlamda dikkate değer bir gelişmedir (Ataöv, 2001: 185).

ABD'nin küresel terörle mücadele söyleminin nedenlerini doğru bir şekilde çözümlenmek önemlidir. 1990'ların ortalarından itibaren ortaya çıkan Hazar enerji kaynakları ile Orta Asya ve Kafkasya'nın jeostratejik önemini görece olarak arttığı bir ortamda ABD'nin küresel terörle mücadeleyi bir misyon olarak görüp söz konusu bölgelerde askeri varlığını pekiştirme politikası bir tesadüf müdür? Yine aynı şekilde yeni bir bin yıla yeni doktrinler ve bu doktrinlerle çerçevesi çizilen yeni bir ulusal güvenlik anlayışı ile giren RF'nin etki sahası olarak gördüğü coğrafyada ABD varlığının güçlendirilmesinin sadece terörle mücadele kapsamında değerlendirilmesi mümkün müdür?

ABD'nin yeni söylem ve misyonunun sebepleri üzerindeki tartışmalar üzerine sorular daha da arttırılabilir. Fakat çalışmanın kapsam ve içeriği açısından üzerinde durulması gereken durum geliştirilen bu söylem ve biçilen bu misyonun sonuçlarının Gürcistan üzerindeki etkilerine bakmak, ABD-RF rekabetinin hangi alanlarda ortaya çıktığına, tarafların bu rekabette kullandıkları araçlara ve rekabetin sonuçlarına odaklanmaktır.

ABD'nin 2001-2008 dönemi politikası incelendiğinde Gürcistan'ın ABD için 1990'lı yıllardaki enerji kaynaklarına açılan kapı olma özelliğinin yanına küresel terörle mücadele ve uluslararası güvenliğin sağlanması noktasında da önemli bir müttefik olma özelliğinin eklendiği görülmüştür. ABD'nin uluslararası güvenliği sağlama temelinde yeniden değerlendirmeye tabi tuttuğu Orta Asya ve Kafkasya politikası, bölge ülkeleri ile RF'nin tepkisini çekme pahasına yakın ilişkiler kurmayı gerektirmiştir. Bu durum bölgede ABD etkisinin giderek artmasına neden olmuştur (Kasım, 2006: 20). Bu bağlamda ABD politikalarında

“Bush Doktrini” ve ardından bölge ülkelerinde ortaya çıkan ABD destekli olduğu iddia edilen “Renkli Devrimler’in” önemli etkisinin olduğu görülmektedir.

RF için ise bu dönem 2000 yılında ortaya koyduğu doktrinler ile kuramsal temelini attığı aktif politikaları uygulamaya geçirebileceği bir zaman dilimini ifade etmektedir. RF’nin Putin yönetiminde “ulusal çıkar” boyutunda yeniden tanımladığı çıkarları için çatışmayı göze alabileceğinin işaretlerini vermesi rekabetin yükselişinin de temel nedenleri arasında yer almıştır.

Bu dönemde Gürcistan açısından en başta vurgulanması gereken gelişme 2003 yılında gerçekleşen “Gül Devrimi” olmuştur. Bu devrim yada bazı kesimlerce sivil darbe olarak nitelenen gelişme Gürcistan siyasi tarihinde Batı ve özellikle ABD ile yakınlaşmanın, buna paralel olarak ABD-RF rekabetinin, en üst seviyeye çıktığı bir dönemin kapılarını açmıştır (Kasım, 2006: 31; Nation, 2007: 24). Bu dönemde ABD’nin terörle mücadele kapsamında BDT’ye zarar verici girişimleri (GUAM’a destek gibi), RF tarafından tepkiyle karşılanmış ve bu tepkinin de bir sonucu olarak Gürcistan, ABD-RF arasında temel güç mücadelesinin yaşandığı bir ülke konumuna gelmiştir (Kasım, 2006: 38).

Bu bölümde önceki bölüme paralel olarak önce ABD’nin politikaları Bush Doktrini ve Renkli Devrimler çerçevesinde ele alınacak, ardından RF’nin Putin yönetiminde uyguladığı içerde merkezileşen/otoriterleşen, dışarıda da yakın çevre yaklaşımını hayata geçiren aktif politikalarına yer verilecek ve son olarak “Gül Devrimi” ile yeni bir dönemin başladığı Gürcistan’da ABD-RF rekabetinin sonuçları ve Gürcistan üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

2.1. ABD Politikaları: Bush Doktrini-Renkli Devrimler Yoluyla Demokrasiyi Yayma

11 Eylül Saldırıları uluslararası alanda önemli bir değişimin kapısını açmıştır. Bu saldırılar sonrasında küresel terörle mücadeleyi gündeminin ilk sırasına koyan (Rogov, 2003: 4) ve yukarıda da belirtildiği gibi 11 Eylül Saldırıları’nın hemen ardından “haçlı seferi” ilanında bulunan ABD yönetimi, Eylül 2002’de yayınlanan Ulusal Güvenlik Belgesi’nin giriş kısmında günümüz güvenlik tehditlerinin şekil değiştirdiğini, bireysel inisiyatiflerle ortaya çıkan terörist grupların ABD gibi bir ülkenin ulusal güvenliğini tehdit edebilecek noktaya geldiğinin altını çizmiştir. Bu tehditlerle mücadelede ABD elindeki tüm

silahları kullanacağı ve bu mücadelenin sadece terörist gruplarla sınırlı kalmayacağı; bu gruplara destek veren ülkelerin de ABD tarafından aynı yaptırım ve uygulamalara maruz bırakılacağı vurgulanmıştır. Çünkü Washington'a göre terörün müttefikleri medeniyetin düşmanlarıdır ve medeniyetin korunmasında ABD üzerine düşen sorumluluğu yerine getirecektir.

Bush yönetiminin gündeminde ikinci sıraya ise teröre destek verdiği iddia edilen ve ABD tarafından “haydut devletler” (*rogue states*) olarak tanımlanan Irak, İran ve Kuzey Kore ile mücadele yerleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı boyunca nasıl Mihver Devletleri olan Almanya, İtalya ve Japonya ABD tarafından demokrasi düşmanı bir eksen olarak ifade edilmiş ve yine aynı şekilde Soğuk Savaş boyunca SSCB nasıl ABD Başkanı Ronald Reagan tarafından “şeytan imparatorluğu” (*the evil empire*) olarak tanımlanmışsa bu devletler de Bush yönetimi tarafından “şer ekseni” (*axis of evil*) olarak ifade edilmiştir (Heisbourg, 2003: 75). SSCB ile mücadelede nasıl ki Truman Doktrini ile çevreleme politikası geliştirilmiş ve şeytan olarak görülen SSCB'nin yok edilmesi için Reagan Doktrini devreye sokulmuşsa şimdi de sıra küresel terörle mücadele ve haydut devletlerin demokratikleştirilmesi sürecinde Bush Doktrini'nin uygulamaya konulmasına gelmiştir (Rogov, 2003: 5).

Yukarıdaki gerekçelerin bir sonucu olarak ABD'nin üstlendiği misyonun yerine getirilmesinde kılavuz olarak görülen belge yeni Ulusal Güvenlik Belgesi olmuş, bu belge ile çerçevesi çizilen ABD'nin yeni misyonunun yöntemini belirleyen temel anlayış ise Bush Doktrini olarak ifade edilmiştir. Peki Bush Doktrini nedir? Temel unsurları, kapsamı ve amaçları nelerdir? Bu soruların cevapları çalışma konumuz olan Gürcistan'ın 2001-2008 dönemi boyunca dış politikası üzerinde önemli sonuçlar doğuracak ipuçları niteliğindedir. Zira Bush Doktrini, uzun dönem ABD stratejisini formüle eden (Rogov, 2003: 4), ABD'nin Orta Asya ve Kafkasya politikasında serbest piyasa, demokrasi ve enerji kaygılarının yanına “güvenlik” gibi hayati bir kavramın da eklenmesinde (Arı ve Pirinçi, 2010: 299) etkisi olan bir anlayıştır.

2.1.1. Bush Doktrini: Önalıcı Vuruş ile Demokratikleştirme Politikası

2002 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Belgesi'nde ABD yönetimi hedeflerini; politik ve ekonomik özgürlük, diğer devletlerle barışçıl ilişkiler

kurmak ve insanlık onuruna saygı olarak sıralamıştır. Bu hedeflere ulaşmak için ABD yönetiminin uygulayacağı temel stratejiler ise şu şekilde ifade edilmiştir:

- İnsanlık onuruna dair istekleri desteklemek,
- Küresel terörizmi yok etmek için oluşturulacak ittifakları kuvvetlendirmek ve ABD'ye ve dostlarına yapılacak saldırıları önlemek için çalışmak,
- Bölgesel çatışmaları yatıştırmak için işbirliği yapmak,
- ABD'yi, müttefiklerini ve dostlarını kitle imha silahları ile tehdit eden düşmanları engellemek,
- Serbest piyasa ve serbest ticarete dayanan yeni bir küresel ekonomik büyüme dönemi başlatmak,
- Açık toplumlarla oluşturulan gelişim çemberini genişletmek ve demokrasinin altyapısını inşa etmek,
- Diğer küresel güç merkezleri ile işbirliği için gündemler geliştirmek,
- ABD'nin ulusal güvenlik kurumlarını 21. yüzyılın meydan okumaları ve fırsatları ile başa çıkabilecek şekilde dönüştürmek²⁷.

Ulusal Güvenlik Belgesi'nin ilk cümlesinde 20. yüzyılın büyük çatışmalarının temelde özgürlük ve totaliterlik arasında geliştiği ve özgürlükçü güçlerin kesin zaferi ile sonuçlandığı belirtilmektedir. Ulusal başarı için sürdürülebilir olan tek modelin; özgürlük, demokrasi ve serbest girişim etrafında şekillenen bir model olduğu vurgulanmaktadır (The National Security Concept of U.S.). Bu değerlerin tüm dünyaya yayılmasının sadece ABD için değil tüm uluslar için faydalı olduğuna dair inanç, tıpkı Wilson ve Clinton'ın inancı gibi, ABD'nin bu değerleri tüm dünyaya yayma görevini üstlenmesine neden olmuştur. Şimdi de sıra yeni başkan George W. Bush'a gelmiştir. Küresel terörle mücadeleye girişen Bush'un temel hedefi serbest piyasa ve serbest seçimleri bunlara sahip olmayan uluslara götürmektir. Bush Doktrini ile meşrulaştırılan bu görev kimilerine göre

²⁷ Detaylı bilgi için bkz. The National Security Strategy of the United States of America, <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>

sadece bir göz boyama iken kimilerine göre doktrinin kalbini oluşturan bir unsurdur (Jervis, 2003: 366).

Bush Doktrini, en basit tanımlama ile kitle imha silahlarına sahip devletler yada kitle imha silahlarına sahip terörist grup ve devletlere yardım eden/etmesi muhtemel olan devletlere karşılık henüz tehlike tam olarak ortaya çıkmadan kuvvet kullanılmasını öngören yaklaşımdır (Halatçı, 2006: 81). Bu doktrin ile ABD yönetiminin Soğuk Savaş dönemi boyunca süren tehdit algısında köklü bir değişiklik yaşandığı ve yeni tehdit algısına yönelik yeni bir anlayışa geçtiği görülmektedir (Schmidt ve Williams, 2008: 197).

Robert Jervis'e göre Bush Doktrini dört temel unsurdan oluşmaktadır:

1- Devletlerin rejimlerinin dış politika tercihleri üzerindeki önemine dair kuvvetli inanç ve bununla ilgili olarak uluslararası politikayı dönüştürmek için bir fırsatın doğduğu,

2- Büyük tehlikelerin (terör saldırıları gibi) ancak “önleyici savaş” (*preventive war*) ile engellenebileceği algısı,

3- Gerektiği zaman tek taraflı eyleme olan isteklilik,

4- Barış ve istikrarın ancak bu kavramları ABD'nin önceliği haline getirmesi durumunda sağlanacağı düşüncesi (Jervis, 2003: 365).

Bush Doktrini'nin askeri güç ile uluslararası politikayı şekillendirme yaklaşımında “yeni muhafazakar” (*neoconservative*) görüşün etkisi büyüktür. 1997'de kurulan ve 26 Ocak 1998'de dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'a gönderdikleri açık bir mektupla²⁸ ABD'nin ve müttefiklerinin ulusal çıkarlarının askeri güç ile Irak'ta Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve rejim değişikliğinin gerçekleşmesine bağlı olduğunu ifade eden (Schmidt ve Williams, 2008: 193) “Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi” (*Project for a New American Century-PNAC*) üyesi birçok isim Bush Doktrini'nde öne çıkan yeni muhafazakar dilin de temsilcileri konumunda olmuşlardır.

²⁸ Francis Fukuyama, Robert Kagan, Paul Wolfowitz, Donald Rumsfeld gibi dünyaca ünlü birçok düşünür ve politikacının altında imzası bulunan mektubun tam metni için bkz. <http://www.dailykos.com/story/2008/01/28/444438/-Blast-from-the-Past-PNAC-s-1998-Letter-to-Clinton#>

Clinton'a yazdıkları mektupta Saddam Hüseyin'in elinde bulunduğu iddia edilen kitle imha silahlarına dikkat çeken bu grup, 21. yüzyılın ilk bölümünde uluslararası güvenliğin sağlanmasının ABD'nin bu konudaki tavrı ile gerçekleşebileceğini belirterek adeta ABD yönetimine bir misyon yüklemişlerdir. Uzun vadede Saddam Hüseyin Rejimi'ni yok etmenin ABD dış politikası için temel hedef olması gerektiğinin altını çizmişler ve askeri güç kullanarak gerçekleştirilecek bu eylemin birçok zorluk ve tehlike barındırdığını; fakat bu girişimde bulunulmamasının dünya güvenliği için daha büyük bir tehdit olduğunu ifade etmişlerdir.

1990'ların ortalarından itibaren ortaya konulan ve daha önceki bölümde de detaylarına yer verilen Clinton Doktrini ile taban tabana zıt bir anlayışta olan bu mektuba birçok anlamda paralel yeni bir mektup²⁹ 20 Eylül 2001 tarihinde aynı grup tarafından Başkan Bush'a da gönderilmiştir. Mektupta Dışişleri Bakanı Colin Powell'in küresel terörle mücadelede gerekli her türlü girişimin yapılacağı, terörist gruplar dünyanın neresinde olursa olsun bulunup yerinde imha edileceği, Saddam Hüseyin'in dünya üzerindeki önde gelen teröristlerden biri olduğu söylemlerine destek verildiği ifade edilmiştir. Dikkat çekici bir kısım ise 11 Eylül Saldırıları'na yönelik yapılan incelemede doğrudan Saddam Hüseyin ile ilgili bir bağlantı bulunamasa dahi Saddam Hüseyin Rejimi'nin devrilmesinin ABD dış politikasının bir hedefi olarak kalması gerektiğinin vurgulanmasıdır.

Bush yönetimi içerisinde önemli konumlarda yer edinmiş olan yeni muhafazakar anlayışın etkisinde şekillenen Bush Doktrini, Charles Krauthammer tarafından temelde yeni muhafazakar dış politika ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu politikaya göre ABD, dünyanın yegane süper gücüdür ve bu hegemonik konumunu uzun bir süre (sonu belli olmayan) muhafaza etmek istemektedir (Schmidt ve Williams, 2008: 194-195). Bu durum yeni muhafazakarlar arasında da yer alan Francis Fukuyama'nın "tarihin sonu" tezini akıllara getirmektedir. Bu tez bağlamında tarihin sona erdiğini, liberal demokrasinin diğer tüm ideolojiler karşısında açık bir zafer kazandığını -ki bu ifade 2002 Ulusal Güvenlik Belgesi'nin girişinde yer almaktadır- öne süren Bush

²⁹ Önceki mektuba taraf olanlar da dahil olmak üzere daha kalabalık bir grup tarafından kaleme alınan mektubun tam metni için bkz: <http://www.globalresearch.ca/articles/NAC304A.html>

yönetiminin liberal demokrasiyi ve piyasa ekonomisini tüm dünyaya yaymayı bir sorumluluk ve bir tarihi misyon olarak tanımladığı görülmektedir.

Bush Doktrini'nin bu misyonu gerçekleştirme noktasında en etkili araçları “önleyici savaş” ve “önalıcı vuruş” olarak bilinen askeri stratejiler olmuştur (Yapıcı, 2006: 33). Fakat Bush yönetiminin yaklaşımına bakılarak önleyici savaş ve önalıcı vuruş stratejilerinin iç içe geçmiş bir halde olduğu görülmektedir (Halatçı, 2006: 83). Çalışmanın içeriği ile ilgili olmadığı için bu kavramsal tartışmaya³⁰ girmek yerine bu kavramların Bush Doktrini içerisinde nasıl yer aldığı ve bu kavramlar ile hayata geçirilen ABD'nin yeni askeri stratejisinin Güney Kafkasya bölgesi ve Gürcistan açısından sonuçlarının neler olduğu tartışılacaktır.

Bush Doktrini'nin uluslararası hukukun sınırlamalarının dışında kalmasına olanak sağlayan (Yapıcı, 2006: 33) önalıcı vuruş stratejisi henüz tehditler oluşmadan vuruşun gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir (Halatçı, 2006: 83). Doktrin, tehditlerin ortaya çıkmasından önce tehdit olup olmayacağına karar verilmesini istihbarat çalışmaları ile ilişkilendirse de tehdit tanımlamalarında objektif ve somut bir karar verme sürecinin işletileceği büyük soru işaretleri barındırmaktadır.

Başkan Bush'un 1 Haziran 2002'de ABD Kara Harp Okulu olan West Point Akademisi'nin mezuniyet töreninde yaptığı konuşm³¹, ile ABD güvenlik stratejisinde yaşanan dönüşümü ve önalıcı vuruş stratejisini açık bir şekilde ortaya koymuştur:

“Geçtiğimiz yüzyılın büyük bir bölümünde ABD'nin savunma stratejisi Soğuk Savaş doktrinleri olan “çevreleme” ve “caydırma” politikaları üzerinde şekillendi. Bazı durumlarda hala bu stratejilere başvurulmaktadır. Fakat yeni tehditler yeni anlayışlar gerektirmektedir. ... Eğer tehditlerin tamamen somutlaşmasını beklersek çok geç kalabiliriz. ... Terörle savaş savunmacı bir anlayışta olmayacaktır. Savaşı düşmana götürmeli, düşmanın planlarını bozmalı

³⁰ Önleme (*prevention*) ve önalma (*preemption*) kavramlarının kullanımına ilişkin tartışma için bkz: Heisbourg, F. (2003). A Work in Progress: The Bush Doctrine and its Consequences. The Washington Quarterly. 26 (2), 77-80.

³¹Konuşmanın tam metni için bkz. <http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/02PTEX-WEB.html?pagewanted=all>

ve en kötü tehditlerle henüz ortaya çıkmadan karşılaşmalıyız (Heisbourg, 2003: 76-77).

Bush Doktrini'ne yönelik önemli eleştiriler de vardır. Eleştiriler arasında öne çıkan Doktrin'in uluslararası hukukun sınırlamalarını ortadan kaldırmaya yönelik bir anlayışa sahip olduğu iddialarıdır. 11 Eylül Saldırıları sonrasında önalıcı vuruş stratejisini dış politikasının temelinde oturtan ABD'nin, BM Antlaşması'nda kuvvet kullanımını meşru kılan durumların ötesine geçerek henüz oluşmamış tehditler üzerinden ulusal güvenliğini tehlikede görerek meşru müdafaa hakkını kullandığını iddia etmesi uluslararası hukukun da ihlaline sebep olmuştur. Bunun yanında yukarıda da bahsedildiği gibi doktrinin temelinde yer alan önalıcı vuruş stratejisi ile ortaya çıkan ABD'nin tek taraflı eylemleri uluslararası alanda diğer devletlerin de aynı tür eylemlere girişebilme ihtimalinin önünü açmıştır (Halatçı, 2006: 85).

Başkan Bush'un West Point konuşmasında vurguladığı gibi ABD'nin yeni stratejisi düşmanın kendisine gelmesini beklemek değil savaşı düşmana götürmek ve tehdidi yerinde yok etmektir. Bu kapsamda ABD'nin, ulusal güvenliğine tehdit olarak gördüğü terörist gruplar ve İslami aşırılıkçıları ortadan kaldırmak için savaşı onlara götürmesi gerekiyordu. Bu durumda Orta Asya ve Kafkasya bölgesinin ABD dış politikasında görece önceliğinin artmasına neden olmuştur (Cornell, 2004: 239).

11 Eylül Saldırıları sonrasında başlatılan küresel terörle mücadele kampanyası çerçevesinde gerçekleştirilen ilk hareket olan Afganistan Operasyonu'nda Güney Kafkasya bölgesi stratejik konumu ve Orta Asya'ya yakınlığı ile ABD tarafından daha da önem kazanan bir bölge niteliğine kavuşmuştur. ABD'nin 1990'lar boyunca bölge ile enerji ticaretine dayalı ekonomik bir ilişki kurmaya çalışan, bölgede yer alan petrol boru hatları nedeniyle ABD ile dost ilişkiler içerisinde olacak demokratik yönetimlerin ve istikrarı tesis etmeyi hedefleyen anlayışının 11 Eylül sonrasında değiştiği görülmüştür. Bu tarihten itibaren ABD yönetiminin öncelikleri sıralamasında küresel terörle mücadelede stratejik önemi olan müttefikler edinme kaygısının daha öne geçtiği görülmüştür (Cornell, 2004: 240). Bu dönemde ABD'nin temel hedeflerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- RF'yi çevrelemek,
- İran'ı yalnızlaştırmak,
- Hazar Enerji Kaynakları üzerinde belirli bir kontrol sağlayıp alternatif boru hattı rotaları geliştirmek,
- Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan gibi bölgesel müttefikleri ile ilişkilerini kuvvetlendirmek,
- Üs konuşlandırma hakları da dahil olmak üzere bölgede daha fazla askeri varlık oluşturma ihtimalini ortaya çıkarmak,
- Bölgesel istikrarın sağlanmasına destek olmak ve Abhazya, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ sorunlarını bu bölgelerin özerkliklerini garanti altına alarak; Gürcistan ve Azerbaycan toprakları ile tekrar bütünleşmelerini sağlayarak çözmek (Nation, 2007: 29).

Yukarıdaki hedefler incelendiğinde ABD'nin bölgedeki askeri varlığının ciddi oranda arttırılacağı kaçınılmaz bir gerçek olarak görülmektedir. Bu hedeflere ek olarak ABD'nin Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinde 1990'larda olduğu gibi demokrasiyi yayma projeleri geliştirmeye çalıştığı ve bu ülkelerin bölgesel güçler olan Çin ve bilhassa RF'nin etki sahası dışında kalmalarını ulusal çıkarları arasında gördüğü de bir gerçektir (Weitz, 2006: 160).

Önalıcı vuruş kavramını askeri stratejisinin merkezine yerleştiren ABD yönetimi bu kapsamda Afganistan Operasyonu'nun yürütülmesini kolaylaştırmak adına Orta Asya ve Kafkasya'da üsler açma ve bölgelerdeki askeri varlığını pekiştirme yoluna gitmiştir (Weitz, 2006: 162).Gürcistan-Azerbaycan-Özbekistan üzerinden oluşturulacak bir rota ise NATO topraklarından Afganistan'a yapılacak hava saldırılarında en mantıklı güzergah olarak görülmüştür (Cornell, 2004: 239).

ABD, Soğuk Savaş boyunca SSCB tehdidine yönelik bir askeri konuşlanma gerçekleştirdiği için ABD'nin Avrupa güçlerinin neredeyse %80'i Almanya'da bulunmakta ve aynı şekilde Asya kuvvetlerinin dörtte üçü Japonya ve Güney Kore'de yer almaktadır. 11 Eylül Saldırıları ile Soğuk Savaş döneminden çok farklı bir tehdit algısı edinen ABD için bu tehdit ile mücadelede askeri gücünü yeniden örgütlemek ve bu tehditlere uygun şekilde konuşlandırmak bir ihtiyaçtan

öte zorunluluk haline gelmiştir (Cornell, 2004: 241-242). Söz konusu zorunluluk Washington'u doğal olarak Orta Asya ve Kafkasya'ya yöneltmiştir.

ABD'nin Orta Asya'daki askeri varlık oluşturma girişimleri Özbekistan'ın güneyinde yer alan Hanabad'ta ve Kırgızistan'ın başkenti Bişkek yakınlarındaki Manas'ta açtığı iki askeri üs ile başlamıştır. Khanabad üssü yaklaşık 2000-5000 ABD askerine ev sahipliği yapmıştır. Üçüncü bir üs ise Tacikistan'ın Kulyab bölgesinde açılmıştır. Buna ek olarak çalışma konumuz olan Gürcistan'ın dış politikasında da önemli sonuçlar doğuracak olan Gürcistan Eğit ve Donat Programı (Georgia Train and Equip Program) başlatılmış ve bu sayede küresel terörle mücadelede ve Afganistan'a gerçekleştirilen Sürekli Özgürlük Operasyonları'nda (Operations Enduring Freedom) Gürcistan ordusundan da destek alınması planlanmıştır (Cornell, 2004: 239-240). Söz konusu program ve Gürcistan dış politikasındaki etkileri hakkında ileride (bkz. 2.3.1) daha detaylı bilgi verilecektir.

Bush Doktrini çerçevesinde Orta Asya ve Kafkasya'da askeri varlığını artırma yoluna giden ABD yönetiminin bölge ülkelerine yönelik ekonomik ve politik desteği de artarak devam etmiştir. Bölge ülkelerinde demokratikleşme hareketlerine destek veren ABD, demokratikleşme ve serbest piyasa ekonomisine geçiş ile Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinin RF'nin denetiminden kurtularak Batı ile bütünleşmeye yöneleceğini düşünmüştür. Bu kapsamda 2000'lerin başından itibaren bölge ülkelerinde ortaya çıkan demokratikleşme talepleri ve halk hareketleri söz konusu ülkelerin politik yaşamlarında önemli bir dönüşüme sebep olmuştur: Renkli Devrimler.

2.1.2. Demokratikleştirme Politikasının Yeni Aracı: Renkli Devrimler

Renkli devrimler, temel olarak şiddete yönelmeden ve sivil itaatsizlik eylemleri ile ülke yönetiminin görevden ayrılmasını hedefleyen halk hareketleri olarak tanımlanabilir (Bozkurt, 2006: 151). Çeşitli simge ve renklerle anılan bu halk hareketlerinin kökeni Nisan 1974 Portekiz Karanfil Devrimi'ne kadar götürülebilse de (Lane, 2009: 114) "renkli devrimler" kavramı esas olarak eski Sovyet coğrafyasında yaşanan halk hareketlerini nitelemek için kullanılmıştır. "Medeniyetler Çatışması" tezi popülaritesi tüm dünyaya yayılan Samuel P. Huntington, "Üçüncü Dalga: Geç 20. Yüzyılda Demokratikleşme" adlı eserinde Portekiz Devrimi'ni üçüncü dalga demokratikleşme hareketi olarak tanımlamıştır

(Huntington, 1991: 3). Lane'e göre ise renkli devrimler bu dalganın bir devamı niteliğindedir (Lane, 2009: 116).

1980'lerin sonlarında SSCB'nin politik gücünün azalmasına Gorbaçov'un başlattığı demokratikleşme hareketleri de eklenince sivil devrimler Sovyet etkisindeki Doğu Avrupa ülkelerine sıçramıştır. 29 Aralık 1989'da uzun süren gösteriler sonrası Çekoslovakya'da "kadife devrim" yaşanmış ve ülkenin başına ilk kez komünist olmayan bir lider Vaclav Havel gelmiştir. Bu devrimi Baltık ülkelerinde gerçekleştiren ve halkın gösteriler sırasında şarkılar söylemesi ile "Şarkılı Devrim" adını alan sivil devrimler takip etmiştir (Oğan, 2006: 150-151). Bu bağlamda ilk olarak 2000 yılında Sırbistan'da başlayan madenci grevi bir süre sonra ayaklanmasına dönüşmüş ve bu halk ayaklanması ise öğrenci örgütü Otpor'un da desteğini alıp Miloseviç rejimini sona erdirerek "Baldozer Devrimi" adını almıştır (Polese, 2011: 421-422). Balkanlar'da başlayan bu hareket birkaç yıl sonra RF'nin yakın çevresi olarak adlandırdığı bölgelere de sıçramış ve 2003 yılında Gürcistan'da "Gül Devrimi", 2004'te Ukrayna'da "Turuncu Devrim", 2005'te Kırgızistan'da "Lale Devrimi" gerçekleşmiştir (Silitski, 2005: 57).

Özgürlük, demokrasi, insan hakları gibi taleplerle meydanlara inen halkın genellikle seçim sonuçlarında hile yapıldığı iddiasında olduğu ve bu durumu mevcut rejimin görevden ayrılması için bir argüman olarak kullandığı görülmüştür. Söz konusu taleplerin Batı tarzı demokrasinin değerleri arasında olmasının yanı sıra göstericilerin şiddet içeren eylemlerde bulunmaması da başta ABD ve Avrupa olmak üzere uluslararası toplumdan bu gösterilere destek gelmesine neden olmuştur (Polese, 2011: 427). Bu desteğin içeriği incelendiğinde destek veren aktörlerin resmi devlet kuruluşlarından çok hükümet dışı örgütler (*non-governmental organizations*), sivil toplum ve düşünce kuruluşları olduğu gözlemlenmiştir.

Renkli devrimler olarak görülen bu halk hareketlerini diğer toplu gösteri ve protestolardan ayıran en önemli özellik, eylemler sırasında cep telefonları, internet, yerel ve dış basın gibi modern medya araçlarının etkin kullanımı; rock ve pop konserleri gibi toplu kültürel etkinlikler ile gençlerin (özellikle öğrencilerin) bu gösterilerin merkezinde yer alması olmuştur (Lane, 2009: 114). Gerek Sırbistan'da gerekse Gürcistan ve Ukrayna'da gerçekleşen gösteriler sırasında göstericilerin kullandığı bayrak, slogan ve söylemlerdeki benzerlik bir hayli dikkat çekicidir.

Bush Doktrini ile yeni ABD askeri stratejisinin hayata geçirildiği bu dönemde Avrasya olarak tabir edilen bölgede gerçekleşen halk hareketlerisonucunda diktatör olarak tanımlanan yöneticilerin yerine Batı ve ABD yanlısı yöneticilerin gelmesi bir tesadüf müdür? ABD'nin Afganistan Operasyonu ile başlattığı askeri stratejisinde kilit bir öneme sahip olan bölge ülkelerinden askeri üs ve imtiyaz elde etme politikasını da göz önüne aldığımızda bu sorunun cevabınınnevet olması pek mantıklı gelmemektedir. Renkli devrimleri ABD ile RF arasında bir bilek güreşi olarak görenler olduğu gibi eylemlerdeki dış desteği yadsınamakla birlikte protestolar sonucu ortaya çıkan durumun tamamen ABD desteğinin bir sonucu olarak görülemeyeceğini belirtenler de bulunmaktadır (Polese, 2011: 423). ABD'nin bu halk hareketlerine açık destek vererek RF'nin yakın çevresindeki bir rejim değişikliğinin aktörlerinden biri haline gelmesi elbette mümkün değildir. Bu devrimlerin arka planında George Soros tarafından finanse edilen ABD kökenli hükümet dışı örgütlerin yoğun desteğinin bulunduğu iddiaları da güçlü bir şekilde dillendirilmektedir (Holley, 2001).

Uluslararası alanda destek gören bu halk hareketlerinin düşünsel temellerinde Joseph Nye tarafından geliştirilen “*yumuşak güç*” kavramının etkisi bulunmaktadır. Nye, uluslararası ilişkilerde güç kavramının realist yaklaşımın varsayımlarınmaksine sadece askeri kapasite ile belirlenemeyeceğini; devletlerin gücünün kaynağını oluşturan unsurlardan olan coğrafya, nüfus ve hammadde gibi konuların önemini kaybetmeye başladığını ve bunların yerini teknoloji, eğitim ve ekonomik büyüme gibi unsurların aldığını ifade etmiştir (Nye, 1992: 117).Nye, bu durumun küreselleşme ile daha da baskın hale geldiğini;kültür ve fikirlerin daha fazla önem kazanmaya başladığını belirtmektedir (Nye, 2004: 5). Bu kapsamda Batılı kurumlar tarafından desteklenen renkli devrim hareketlerinin bir yumuşak güç uygulaması ve hatta ABD'nin yeni muhafazakar anlayışla dünyayı demokratikleştirme misyonunun da bir aracı olduğu düşünülmektedir. Batı ile bütünleşme isteklerini daima yüksek sesle dillendiren Gürcistan ve Ukrayna'dakirenkli devrimler sırasında göstericilerin ellerinde NATO ve AB bayrakları bulunması bu iddiaları güçlendirir niteliktedir (Lane, 2009: 115).

Pasif direniş konulu çalışmaları ile bilinen ABD'li akademisyen Gene Sharp'ın “From Dictatorship to Democracy” eseri renkli devrimlerin el kitabı haline gelmiştir. Sharp, diktatörlerle nasıl mücadele edileceğini ve dikta rejimine nasıl son verileceğini aşama aşama anlattığı bu kitapta dış yardım konusuna da yer vermiştir. Buna göre ülke içinden doğan direniş hareketi sesini uluslararası alanda

da duyurarak dikta rejiminin uluslararası alanda yaptırımlara uğraması ve yalıtılması gibi kazanımlar elde etmenin yanında uluslararası örgüt ve kuruluşlardan finansal destek de almalıdır (Sharp, 2010: 50). İran'da 2009'da gerçekleştirilen rejim muhalifi "Yeşil Hareket" gösterilerinde Sharp'ın kitabında ortaya koyduğu 198 adet pasif direniş tekniğinden 100 tanesinin uygulandığı (Arrow, 2011) göz önüne alınırsa kitabın renkli devrimler için adeta bir rehber niteliğinde olduğu daha iyi anlaşılabilir olur.

SSCB'nin dağılması Avrasya olarak tabir edilen coğrafyada insan hakları savunuculuğundan medya kuruluşlarının eğitilmesine kadar birçok alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (STK) için geniş bir çalışma alanı ortaya çıkarmıştır (Oğan, 2006: 145). Bir güç boşluğu oluşan bu coğrafyada daha kolay örgütlenip faaliyet gösteren bu STK'ların 2000'li yıllarda gösteriler sırasındaki etkinliği toplumsal hareketin başarı ile sonuçlanıp devrime dönüşmesinde son derece önemli olmuştur. Sırbistan'da "Otpor", Gürcistan'da "Kmara", Ukrayna'da "Pora" gibi daha çok genç nüfus ve öğrencilerden oluşan ve Batı destekli STK'lar tarafından desteklenen gençlik örgütleri renkli devrimlerin başarıya ulaşmasında bayrağı taşıyan aktörler olmuşlardır (Finkel ve Brudny, 2012: 16-17).

The United States Agency for International Development (USAID), the National Endowment for Democracy (NED), George Soros'un Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute), Freedom House, International Center on Nonviolent Conflict, International Republican Institute (IRI) ve National Democratic Institute (NDI) gibi hükümet destekli kuruluşların katkılarıyla şekillenen renkli devrimler gerçekleştikleri ülkelerde iktidara getirdikleri Batı yanlısı hükümetler ile ABD'nin bölgeye yönelik stratejik hedeflerine ulaşmasına katkı sağlamışlardır. Renkli devrimleri örgütleyen gurpların adı geçen bu kurumlardan; politik, finansal, teknik ve propogandaya yönelik olmak üzere dört tip dış destek aldığı görülmüştür (Sussman ve Krader, 2008: 91-95). ABD Başkanı Reagan tarafından SSCB ile mücadelede bir dış politika aracı olarak kurulan ve bütçesi ABD Kongresi tarafından onaylanan NED, SSCB dağıldıktan sonra BDT coğrafyası olarak tabir edilen bölgede faaliyetlerine devam etmiştir. Aynı şekilde George Soros tarafından finanse edilen Açık Toplum Enstitüleri'nin Avrasya coğrafyasında birçok alanda faaliyet gösterdiği, renkli devrimler sırasında oluşturulan gençlik örgütlerine birçok konuda destek verdiği bilinmektedir (Oğan, 2006: 146).

Batı medyası tarafından demokratik taleplerle harekete geçmiş halk hareketleri olarak ifade edilen bu devrimler sırasında Batılı devletlerin ve özellikle ABD'nin söylemlerinin destekleyici mahiyette olduğu görülmüştür (Sussman ve Krader, 2008: 91). ABD Başkanı Bush da 2005 yılında başkanlıktaki ikinci döneminin başlangıcı için düzenlenen törendeki konuşmasında her ulus ve kültürde gerçekleşecek bu tarz demokratik hareketleri desteklediklerini açık bir dille ifade etmiştir (Wilson ve Williams, 2005; Lane, 2009: 115). Bu kapsamda yukarıda isimleri verilen USAID ve NED gibi kurumlar demokrasiyi yayma projelerinde temel kurumsal araçlar olarak devreye sokulmuştur (Sussman ve Krader, 2008: 92). NED'in kurucularından Allen Weinstein'in "*Bugün bizim yaptığımız birçok şey bundan 25 yıl önce CIA tarafından gizlice yapılmıştı*" sözleri (Hammond, 2009) renkli devrimler olarak adlandırılan bu halk hareketlerinin o kadar da "renkli" olmadığına ilişkin iddia ve şüpheleri kuvvetlendirir niteliktedir. Tüm bu şüpheler de finansal kaynaklarını yabancı ülkelerden sağlayan bu STK'ların bir dış politika aracı haline geldiği düşüncesini kuvvetlendirmektedir (Oğan, 2006: 146).

ABD'nin renkli devrimlerdeki politik ve finansal desteği devrimler sonrası ortaya çıkan Batı yanlısı hükümet dönemlerinde de devam etmiştir. Hükümet dışı örgütlerle yapılan yardımlara ABD Başkanı Bush'da dahil olmak üzere üst düzey devlet yöneticilerinin söylemleriyle şekillenen politik destek de eklenmiştir. Bu durum, 1993'te ilan ettiği "Yakın Çevre Doktrini" ile Güney Kafkasya'yı yakın özel çıkarlarının bulunduğu bir alanlardan biri olarak tanımlayan RF için bu özel çıkarlara zarar gelmesi anlamına gelmiştir. RF'nin 1993 Askeri Doktrini'ndeki çıkar çatışmasına girmediği her ülkeyi dost olarak tanımlamasından yola çıkarsak bu dönemde ABD'nin ortaya koyduğu politika, ABD ve NATO'nun RF tarafından dost ve ortak olarak tanımlanmaması için yeterli bir sebep olarak görünmektedir. RF'nin 2000 yılı Ulusal Güvenlik Doktrini'nde ulusal güvenliğe yönelik tehditler listesinde yer alan bazı maddeler de bu anlamda dikkat çekicidir:

- RF'nin politik, ekonomik ve askeri gücünün zayıflatılması,
- NATO'nun doğu yönlü genişleme politikası üzerinden askeri-politik blok ve birliklerin güçlendirilmesi,
- Rus sınırlarına yakın noktalarda askeri üs ve birliklerin konuşlandırılması ihtimali,

- BDT içerisindeki bütünleşme sürecinin zayıflatılması (National Security Concept of RF, 2000).

Tehditler arasında öne çıkan bu maddeler ABD'nin Bush Doktrini ve Renkli Devrimler'e destek politikası sonucunda RF ile kaçınılmaz bir çıkar çatışmasına gireceğinin kanıtlarını oluşturmaktadır. Zira Bush Doktrini ile ABD askeri varlığının eski Sovyet coğrafyası da olarak ifade edilen BDT alanında giderek artması NATO'nun doğu yönlü genişlemesi için elverişli bir ortam hazırladığı gibi RF sınırlarına yakın noktalarda ABD askeri üs ve birliklerinin de konuşlanmasına olanak tanımıştır. Renkli devrimler olarak tanımlanan halk hareketleri sonrası Gürcistan'da Mihail Saakaşvili, Ukrayna'da Viktor Yuşçenko ve Kırgızistan'da Kurmanbek Bakiyev gibi Batı ve özellikle ABD yanlısı liderlerin iktidara gelmesi de RF kontrolündeki BDT içerisinde bütünleşme sürecine zarar vererek RF'nin politik, ekonomik ve askeri gücünde zayıflamaya neden olmuştur.

ABD'nin güvenlik kaygılarının bir sonucu olarak Orta Asya ve Kafkasya'da daha aktif stratejilere yöneldiği bu dönem RF'nin de ekonomik ve askeri olarak güç kazandığı bir zaman dilimi olmuştur. Putin yönetiminde 1990'ların başındaki Atlantikçi anlayıştan BDT coğrafyasını önceleyen daha Avrasyacı bir yaklaşıma geçilmiştir. 2000 yılında ortaya koyduğu doktrinler ile yakın çevresine yönelik hassasiyetini tüm dünyaya ilan eden RF yönetimi 11 Eylül Saldırıları sonrası ABD'nin yakın çevresinde artan askeri varlığı karşısında giderek artan şiddette tepkisel bir tutum takınmıştır. Bu anlamda ABD'nin 11 Eylül Saldırıları sonrasında bölgeye ve Gürcistan'a yönelik politikaları olan Bush Doktrini ve Renkli Devrimler'e destek stratejisi karşısında RF'nin aldığı pozisyonu incelemek rekabetin gözler önüne serilmesi açısından önem taşımaktadır.

2.2. RF Politikaları: Artan Merkezileşme ve Yakın Çevre'de Etkinlik

11 Eylül Saldırıları ile ABD dış politikasında ortaya çıkan dönüşüm RF üzerinde de kaçınılmaz etkiler bırakmıştır. Çeçenya'da ülke içerisindeki bir ayrılıkçı hareket ile değil tıpkı ABD gibi küresel terörizm ile savaştığını iddia eden RF yönetimi, ABD'nin küresel terörle mücadele operasyonlarında yanında olduğunu göstermiş, kendi mücadelesi için de uluslararası destek bulmaya çalışmıştır (Yapıcı, 2010: 251). Bu süreçte Putin yönetimi, ABD'nin Orta Asya'da bulunan eski Sovyet askeri üslerini kullanmasına ve Gürcistan'da ABD askeri

varlığının artmasına karşı çıkmamış, küresel terörle mücadelede ABD ile istihbarat paylaşımı yapacağına, Taliban ile mücadelede ABD ordusuna askeri yardımda bulunup gerekli durumlarda hava sahasını açabileceğine dair açıklamalarda bulunmuştur (Spechler, 2010: 36).

Küresel terörizm 2000'lerin başında ABD ve RF için ortak bir düşman haline gelerek 1941'den beri ilk kez işbirliğine bu kadar yaklaşımlarını sağlamıştır (Wines, 2001; Gaddy ve O'Hanlon, 2015: 206). Çeçenya'daki mücadeleyi küresel terör kapsamına almaya çalışan Putin yönetimi ABD ile ilişkilerini iyi tutmayı (Mankoff, 2008: 43) ve bu sayede Batı dünyasından gelen Çeçenya'ya ilişkin insan hakları ihlalleri eleştirilerini de saf dışı bırakmayı hedeflemiştir. Çeçen silahlı grup liderlerinden Şamil Basayev'in komutanları arasında Suudi Arabistan'dan gelen Vahhabi akımı temsilcilerinin bulunduğu iddiaları, Basayev'in 1999 yılında Dağıstan Cumhuriyeti'ne saldırarak Dağıstan İslam Cumhuriyeti'ni kurduğunu ilan etmesi, Şubat 1999'da Çeçenya'da Şeriat'ın ilan edilmesi, Basayev'in 2002'de Devlet Askeri Komitesi'nin başına geçmesi, Çeçenya Anayasası'nda yapılan değişiklikler ile İslam yasalarının uygulamaya konulması gibi gelişmeler (Yapıcı, 2010: 250-251) de Putin'in işini kolaylaştırmıştır.

Çeçen silahlı gruplarla mücadelede RF'nin en çok sorun yaşadığı dış aktör Gürcistan olmuştur. RF yönetimi, Gürcistan'ın RF sınırındaki Pankisi Gorge Vadisi'nde yer alan Çeçen silahlı grupları barındırdığını, bu savaşçılara destek verdiğini ve buradan RF topraklarına yapılan saldırılara göz yumduğunu iddia etmiştir. Bu durum birçok kez RF ve Gürcistan'ın karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Hatta bu süreçte Gürcistan RF'nin askeri güç tehditlerine de maruz kalmıştır. 2002'de RF Güvenlik Konseyi Sekreteri Vladimir Rushailo'nun, Gürcistan'ın Pankisi Gorge'daki Çeçen silahlı gruplara karşı gerekli önlemleri almaması durumunda RF'nin bölgeye birliklerini göndereceğini belirtmesi aynı şekilde Eylül 2002'de RF Devlet Başkanı Putin'in bu durumu BM Şartı'nın 51. maddesinde belirtilen meşru müdafaa hakkı ile ilişkilendirerek Gürcistan topraklarında gerçekleşecek olası bir Rus askeri müdahalesine yeşil ışık yakması (Kelkitli, 2008: 77) ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur.

Çeçenya'daki silahlı gruplar ile mücadelede uluslararası toplumun desteğini arayan ve bu nedenle de ABD'nin Orta Asya'da arttırdığı askeri varlığa göz yuman RF'nin (Rywkin, 2003: 10) 11 Eylül Saldırıları sonrasında temel hedefi, yoğunlaşan ABD askeri varlığının da etkisiyle, "yumuşak karnı" olan güney sınırlarının İslami aşırılıkçılardan ve uyuşturucu trafiğinden korunması olmuştur. Bunun yanında uzun süredir devam eden ekonomik çıkarların korunması, bu kapsamda doğal kaynakların geliştirilmesinde Rus firmalarının katılımının sağlanması ve bu kaynakların taşınmasında Rus boru hatlarının kullanılması stratejisinin bu dönemde de devam ettiği görülmektedir (Weitz, 2006: 156).

26 Mart 2000'de gerçekleşen başkanlık seçimleri ile göreve gelen Vladimir Putin önceki bölümde de değinildiği gibi ilk iş olarak RF'nin ulusal güvenlik, dış politika ve askeri doktrinlerinde değişikliklere giderek RF için Yeltsin döneminden çok farklı bir dönemi başlatmıştır. Yakın çevre yaklaşımının etkisinin devam ettiği 2000'lerin başında (Nation, 2007: 30) NATO'nun doğu yönlü genişlemesini ulusal çıkarlarına aykırı bir gelişme olarak gören Putin yönetimi, yakın çevresinde oluşacak muhtemel Batı yanlısı gruplaşmalara karşı politik ve ekonomik tüm araçları etkin kullanma stratejisini hayata geçirmiştir. Askeri olarak yakın çevresi içinde gördüğü Orta Asya'daki varlığını arttırmayı hedefleyen RF, Mayıs 2002'de Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Ermenistan ve Beyaz RF'nin katılımıyla Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nü (KGAÖ) hayata geçirmiştir (Weitz, 2006: 163).

Putin yönetiminin yakın çevresinde etkinlik sağlama amacıyla ortaya koyduğu politik ve ekonomik yaptırımlar genel olarak şu şekilde sıralanabilir;

- BDT kullanılarak bölge ülkeleri üzerinde politik baskı kurma,
- Batı ve özellikle ABD ile yakınlaşma eğiliminde olan BDT üyesi devletlerdeki ayrılıkçı çatışmalara destek vererek istikrarsızlığı körükleme,
- Pasaport ve vize uygulamalarını birer dış politika unsuru haline getirerek gerektiğinde yaptırım aracı olarak kullanma,
- Kontrolündeki doğal gaz boru hatlarında kesintiler yaparak enerji kartını devreye sokma,

- Yakın çevresindeki Batı yanlısı devletlerden ithal ettiği ürünlerde sınırlamalara gidip bu ülkelere ekonomik olarak zarar verme (Kelkitli, 2008: 75-79).

Yukarıda belirtilen politik ve ekonomik araçların yetersiz kaldığı durumlarda ise RF'nin Gürcistan ve Ukrayna'da olduğu gibi askeri güç kullanma tehdidine yada ileride görüleceği gibi doğrudan askeri güç kullanımına yöneldiği görülmüştür. Putin yönetimi, buna ek olarak BDT coğrafyasında gerçekleşen renkli devrimleri ulusal güvenliğine bir tehdit olarak tanımlamıştır. Putin'in danışmanlarından Sergei Yastrzhembskii'ye göre "Renkli Devrimler" RF'nin etkisini azaltmak için ABD'nin büyük stratejisinin bir manifestosudur (Nation, 2007: 24). Putin'in, bu sivil toplum hareketlerinin RF'ye sıçramasını önlemek amacıyla ülke içerisinde başlatmış olduğu "*renksiz ideoloji*" olarak tanımlanan sivil toplum hareketleri karşıtı strateji (Finkel ve Brudny, 2012: 16) iç politikada da merkezileşmenin artmasına neden olmuştur. Batı tarafından sivil topluma yönelik baskı, liberal değerlerin dışlanması, demokratik hareketlerin engellenmesi olarak görülen Putin'in yönetim anlayışı Kremlin tarafından "*egemen demokrasi*" olarak tanımlanmıştır (Averre, 2007: 180). Bu yaklaşım ile Putin yönetimi, ülke içerisinde Batı yanlısı sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine sınırlamalar getirmekle kalmamış yakın çevresi olarak tanımlanan BDT coğrafyasında yaşanan "demokrasiyi yayma" projelerini de yakından takip ederek karşı önlemler alma yoluna gitmiştir.

2.2.1. Putin ile Merkezileşme: Egemen Demokrasi

Putin dönemi RF dış politikasında daha önce görülmemiş bir dönemin kapılarını aralamıştır. 1990'ların başındaki Atlantikçi-Batıcı RF yönünü yakın çevresi olarak tanımladığı Rus Çarlığı ve SSCB dönemi sınırları içerisinde yer alan Avrasya coğrafyasına çevirmiştir. Bu değişimin temellerini daha önce belirtildiği gibi 1990'lı yıllarda RF'de yaşanan kimlik oluşturma sürecinde aramak gerekir. SSCB'nin dağılmasını önlemek için yeni yaklaşımlar getirmeye çalışan Gorbacov'un aksine Yeltsin Sovyet sisteminin kurtarılmaya değer olmadığını düşünerek (Hyland, 1999: 81) Gorbacov'dan çok farklı bir yol izlemiş ve dağılma sürecini hızlandırmıştır. Yeltsin ve yardımcıları tarafından dağılma, RF üzerindeki gereksiz finansal yükü ortadan kaldıracığı için zaruri bir durum olarak görülmüştür (Rywwin, 2003: 4). Putin ise Yeltsin'den çok farklı olarak SSCB'nin

yıkılmasını 20. Yüzyılın en büyük felaketi olarak tanımlamıştır³² (Weitz, 2006: 156). Bu durum Putin ile yaşanan dönüşümün en güzel örneğini ortaya koymaktadır.

Batı ile bütünleşip Sovyet coğrafyasındaki sorumluluklarından kurtulmaya çalışan Yeltsin yönetiminin aksine Putin yönetimi Batı ile iyi ilişkiler sürdürmenin yanı sıra özel çıkar alanı olarak tanımladığı eski Sovyet yeni BDT coğrafyası ile bağlarını kuvvetlendirme stratejisi gütmüştür. Michael Rywkin'e göre Putin'in stratejisi ve yönetim anlayışı; yurtseverlik, RF'nin büyük güç misyonu, sosyal dayanışma gibi RF'nin emperyal geçmişinden (Çarlık ve SSCB dönemleri) gelen kavramlar üzerinden şekillenmiştir (Rywkin, 2003: 9).

RF'nin yakın çevresinde etkinlik kurma stratejisinin Putin ile başladığını söyleyemek doğru değildir. Putin gibi Avrasyacı yaklaşıma yakınlığı ile bilinen Yevgeni Primakov'un Dışişleri Bakanı olduğu 1996'dan itibaren RF'nin gözle görülür şekilde yakın çevresindeki çıkarlarına vurgu yaptığı görülmüştür. Bu durumu daha önceki bölümde değinilen RF'nin 1997 Askeri Doktrini'nde görmek mümkündür. 2000'lerin başında ABD'nin Irak Operasyonu'nda adeta bir bataklığa saplanması sonucu ABD'nin askeri gücünün uluslararası alanda sorgulanmaya başlanması ve buna ek olarak küresel enerji fiyatlarında yaşanan artış ile ihracat gelirlerinin büyük bölümü enerji sektörüne dayanan RF'nin ekonomisinde yaşanan iyileşme Primakov döneminden itibaren ön plana çıkan yakın çevre hedeflerinin uygulanmasında Putin'in elini güçlendiren faktörler olmuştur. (Mankoff, 2008: 44).

2000 yılının Mart ayında gerçekleşen başkanlık seçimleri ile RF Devlet Başkanı olan Putin, başkanlık koltuğuna oturur oturmaz merkezi yönetimi güçlendiren, medya ve STK'lar üzerinde devlet otoritesini tesis edici politikalar uygulamaya başlamıştır. Çıkarılan yasalarla federe birimlerin üzerinde Kremlin'in etkisi arttırılmıştır. Putin döneminden önce bu bölgelerin ithalat-ihracat düzenlemelerinde merkezi yönetimden bağımsız hareket ettikleri görülmüştür. Bu durum ekonomik olarak bölgesel yönetimlerin gücünü arttırırken Kremlin'in bu bölgeler üzerindeki politik kontrolünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Bölgesel

³² Söz konusu tanımlamanın yer aldığı Putin'in 2005 yılı Federal Meclis açılış konuşması için bkz: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml

yönetimler üzerinde kontrol sağlamayı hedefleyen bu politikanın yanında Putin yönetiminin medya üzerinde de ciddi bir baskı oluşturduğu gözlemlenmiştir. Başkanlık seçimleri sırasında Putin'e destek vermiş olan ve Yeltsin'in danışman ekibinde de yer alan Boris Berezovski ve Vladimir Guzinski gibi etkili oligarkların seçim sonrasında Putin yönetimi tarafından birer birer tasfiye edildiği görülmüştür (Baev, 2001: 97). Ülke çapında büyük medya kuruluşlarının da patronluğunu yapan Guzinski'ye ait radyo, televizyon ve gazetelerin ya kamulaştırıldığı ya da kapatıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum Putin'in kendi medya imparatorluğunu kurarak otoriter yönetimini Rus toplumu nezdinde meşrulaştırdığı iddialarını da beraberinde getirmiştir (George, 2009b: 148-149).

RF'nin yakın çevresi olarak gördüğü alanda yer alan Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da birer yıl arayla gerçekleşen renkli devrimler RF'nin iç politikada merkezileşmesinde etkili olmuştur. Bu sivil devrimler sonrası söz konusu devletlerde Batı yanlısı rejimlerin ortaya çıkması RF'de çevrenin algısı yaratmış ve nihai hedefin RF'de de bu tarz bir sivil devrim ortaya çıkarma olduğuna dair kuşku arttırmıştır (Kukhianidze, 2009: 225; Spechler, 2010: 37; Wilson, 2010: 21). RF yönetimi, ABD'nin destek verdiği renkli devrimler ile son dönemde artan RF etkisinin zayıflatılmaya çalışıldığını ve bu durumun Moskova'nın çıkarlarını tehdit ettiğini düşünmüştür (Kuchins ve Zevelev, 2012: 155). Bu durum Putin'in ülke içerisinde merkezi kontrolü artırıcı önlemler almasına neden olmuştur. Putin yönetiminin Batı yanlısı renkli devrimlerin en önemli silahlarından biri olan gençlik örgütlenmelerini taklit ederek RF hükümeti yanlısı Naşi isimli gençlik örgütü kurarak ortaya koyduğu "*renksiz ideoloji stratejisi*" bu önlemler arasında yer almaktadır. 15 Nisan 2005'te kurulan Naşi beş federal komiserden oluşan bir konsey tarafından yönetilmekte ve Putin düşmanlığından beslendiğini iddia ettikleri iç ve dış düşmanlara karşı faaliyet göstermektedir. Gürcistan ve Ukrayna'daki renkli devrimlerde etkin rol oynayan gençlik hareketlerinde olduğu gibi (Polese, 2011: 440) Naşi'nin de gençleri ideolojik ve fiziki olarak sivil itaatsizlik eylemlerine hazırladığı görülmüştür. Tver bölgesindeki Seliger Gölü'nde düzenlenen yaz kamplarında gençler yoğun bir ideolojik eğitime tabi tutulmuştur. RF Devlet Başkanı Putin, Dışişleri Bakanı Sergey İvanov, Başbakan Dimitri Medvedev de dahil olmak üzere birçok üst düzey bürokrat ve siyasetçinin Seliger kampını ziyaret ederek Naşi'ye destek verdiği görülmüştür. RF hükümeti tarafından desteklenen Naşi hareketi ile amaçlananın

“turuncu tehditlere” karşı “turuncu teknik” olduğu ifade edilmektedir (Finkel ve Brudny, 2012: 19-21).

Putin’in iç politikada merkezileşmeyi güçlendirici önlemler alması, polis ve yargı teşkilatının etkinliğini arttırması sonucu dönüşen yönetim yapısının Stalin dönemini andırdığı iddia edilmiştir (Blank, 2002: 153). Hükümetin kontrolünde oluşturulan bu polis ve yargı gücünün medya patronu oligarklar ile mücadelede adeta bir silah olarak kullanıldığı görülmüştür. Aynı şekilde 2006 yılında RF Federal Meclisi’nin alt kanadı olan Duma’nın aldığı kararlar STK’ları kısıtlayan bir yasa yürürlüğe konmuştur. Böylece RF yönetimi STK’ların faaliyetlerini ve mali yapılarını yakından takip etme olanağının yanında bu kuruluşları ulusal güvenliğe tehdit oldukları gerekçesiyle kapatma yetkisine de kavuşmuştur (Oğan, 2006: 166-167). Bunun yanında RF’nin renkli devrimler ile mücadelede rakiplerinin stratejisini benimsediği, demokrasiyi yayma stratejisinin RF hükümetinin elinde “*demokrasi önleme stratejisi*” haline geldiği görülmüştür (Finkel ve Brudny, 2012: 16). Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da yaşanan devrimlerin RF’ye de sıçrama ihtimali gündeme gelmiştir. Muhtemel bir renkli devrim ihtimaline karşı RF yönetimi; hükümet dışı örgütlere sınırlamalar getirmiş, seçim kanununda muhalefeti güçsüzleştirecek yeniliklere gitmiş, seçim gözlemlerini kısıtlayarak muhaliflerin seçim hilesi iddialarını kamuoyuna duyurmalarının önüne geçmeye çalışmıştır. RF yönetimi, Gürcistan’daki gibi “devrim çığırtkanlığı” yapabilecek rejim kontrolü dışında bir medya ağının oluşmasına izin vermemiş, Ukrayna’daki geniş tabanlı muhalefetin aksine bölünmüş, güçsüz ve rağbet görmeyen reformcu bir muhalefet oluşturmuştur (Glasser ve Baker, 2005: 3). Tüm bunların bir sonucu olarak daha önce yarı-otoriter olarak ifade edilen RF rejimi tamamen otoriter bir yapıya kavuştuğu iddia edilmiştir (Finkel ve Brudny, 2012: 16).

Cameron Ross’un da ifade ettiği gibi Putin ile birlikte RF’de federalizm ile seçime dayalı otoriter bir anlayışın birleştirildiği yeni bir yönetim şekli oluşmuştur (Ross, 2005: 367). Putin ile birlikte geniş bir anayasal otorite ve güce kavuşan başkanlık makamı RF dış politikasının belirlenmesinde merkezi faktör haline gelmiştir. Başkanlık makamının oluşturulması sürecinde Putin’in önemli sayıda eski KGB ve ordu mensubunu Kremlin’de görevlendirdiği görülmüştür (Breslauer, 2009: 372). Gücün Kremlin’de toplanması ile iç ve dış politikada Güvenlik Konseyi, Dışişleri Bakanlığı gibi kurumların etkisi azaltılarak başkan merkezli bir karar verme süreci oluşturulmuştur (Mankoff, 2008: 43).

Yukarıda detayları verilen Putin yönetimi, Batı tarafından anti-demokratik olduğu yönünde yoğun şekilde eleştirilmiştir. Moskova'nın bu eleştirilere yanıtı ise Başkan Yardımcısı Vladislav Surkov'un ortaya koyduğu "*egemen demokrasi*" kavramı olmuştur. Buna göre RF; demokratik seçimlerin gerçekleştiği, Batı demokrasilerinin temel değerlerinin kabul edildiği fakat bunlara ek olarak güçlü devlet modelinin öngörüldüğü bir demokrasi anlayışı ile yönetilmektedir (Averre, 2007: 180).

Putin'in, Çeçenya "zaferi" ile ülke içinde otoriter yönetimini meşrulaştırıp halkın gözünde de adeta bir kahraman konumuna gelmesi BDT merkezli, aktif bir dış politika uygulaması için de kendisine cesaret vermiştir (Blank, 2002: 151). Bu durumlar da 1993'te Yeltsin-Kozirev ikilisinin ilan ettiği Yakın Çevre Doktrini'nin uygulamaya konulması için gereken zeminin oluşmasında etkili olmuştur.

2.2.2. Putin'in Aktif Dış Politika Yaklaşımı: Yakın Çevre ile "Yakınlaşma" Politikası

Stephen J. Blank Putin ile başlayan 2000'li yılların ilk dönemini RF dış ve savunma politikasının askerileştiği bir dönem olarak ifade etmiştir (Blank, 2002: 150). Bu anlamda Putin'in selefi Yeltsin'den ve perestroykanın mimarı Gorbaçov'dan ayrıldığı görülmektedir. Gorbaçov ve Yeltsin SSCB ve RF'nin "zayıflığından" hareketle Batı ile ilişkilerini geliştirme, Avro-Atlantik kurumlarla bütünleşme stratejisine yönelirken; Putin, RF'nin "güçlülüğü" anlayışı ile yola çıkmış zaman zaman Batı'ya meydan okuyan bir RF'nin temellerini atmıştır. 1998 Ekonomik Krizi sonrası RF sanayisinde görülen ithalattan kaçınma ve küresel enerji fiyatlarındaki artış ile ihracatta yaşanan artış RF'de politik ve ekonomik istikrarı da beraberinde getirmiştir. Putin'in başkanlığı boyunca RF ekonomisinde görülen %7 oranında büyüme iç politikadaki merkezileşmeyi desteklerken dış politikada da yukarıda bahsedilen meydan okumaya olanak sağlamıştır (Breslauer, 2009: 370-372).

Merkezi otoritenin arttığı Putin'li RF'de dış politikada da Yeltsin dönemine nazaran daha tutarlı ve aktif bir dönemin başladığı görülmüştür (Baev, 2001: 96). Putin ABD ile ilişkilerinde pragmatik bir tavır sergilemiş, ABD ile ilişkilerini iyi tutarak uluslararası gelişmelerde söz sahibi olma ya da en azından ABD tarafından dikkate alınan bir aktör konumuna gelerek kendisine rağmen bazı gelişmelerin ortaya çıkmasını önleme gayretinde olmuştur. Putin'in, Bush

yönetiminin 13 Temmuz 2002’de 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Antlaşması’ndan çekildiğini duyurmasına, NATO’nun doğu yönlü genişlemesine, Kosova’nın NATO müdahalesi ile bağımsızlığını kazanmasına ve bunlar gibi RF’yi provoke edecek gelişmelere karşı ABD’yi açıkça karşısına almamaya dikkat etmesi bu pragmatik yaklaşımı gözler önüne sermektedir (Mankoff, 2008: 43). Özellikle Kosova müdahalesi sonrası ortaya konulan doktrinler ile çok kutuplu dünya düzenine yapılan vurgu ve BM’yi saf dışı bırakarak uluslararası sorunlara yönelik çözüm arayışlarından duyulan rahatsızlık RF yönetiminin ABD ile ilişkilerini iyi tutmanın yanında dış politikada daha aktif bir rol oynamaya başlayacağını kanıtları olarak görülebilir.

Daha önce de ifade edildiği gibi 2000 yılında ortaya koyduğu doktrinler ile ulusal çıkarların yeniden tanımlandığı (Baev, 2001: 96)yeni bir döneme giren RF yönetimi, 11 Eylül Saldırıları sonrası ABD’nin küresel terörle mücadele kampanyasını desteklemiş, yabancı ülkelerde yürütülen askeri operasyonlar Rus güçlerinin katılması RF Anayasası’na aykırı olduğu için Afganistan’daki askeri operasyonlara katılmama da söz konusu operasyonları politik, ekonomik ve eğitim gibi alanlarda destek vermiştir (Wilhelmsen ve Flikke, 2005: 392).Kremlin’deki güvenlik danışmanları ABD’yi en az İslami radikalizm kadar RF güvenliğine tehdit olarak gördüklerini ifade etmelerine rağmen 2001’de ABD’nin Taliban ile mücadelesi için Orta Asya’da konuşlanmasına en çok destek veren Putin olmuştur (Mankoff, 2008: 43). ABD’nin Orta Asya’da artan askeri hareketliliğini İslami terörizm ve uyuşturucu trafiği ile mücadelede olumlu bir gelişme olarak gören Putin, Çeçenya’daki silahlı gruplar ile mücadelesini meşrulaştırma noktasında da ABD’ye dayanmıştır.

11 Eylül sonrası ABD-RF arasında oluşan işbirliği havası ilk olarak Orta-Asya’da görülmüştür. ABD’nin bölgede kurduğu askeri üslere RF’nin yeşil ışık yaktığı gözlemlenmiştir (Rywkin, 2003: 10). 2005 yılında RF Savunma Bakanı Sergey İvanov’un, Kırgızistan’daki Rus ve Amerikan askeri üslerinin birbirlerini rahatsız etmediği şeklindeki açıklaması (Weitz, 2006: 162) RF’nin olumlu yaklaşımını gözler önüne sermektedir. Fakat RF’nin İslami terörizm üzerinden ABD ile yakınlaştığı dönem çok uzun sürmemiştir. İlk başta ABD’nin askeri varlığını kabul eden bir tutum içerisinde olan Moskova’nın, Soğuk Savaş boyunca Sovyet müttefiki olarak bilinen Irak’ın 2003’te işgali ve ardından Orta Asya ve Kafkasya’da başlayan Renkli Devrimler sonucu ABD askeri varlığı hakkındaki

fikirlerinde değişimler olmuştur. Öyle ki RF yönetimi bu varlığı bölgede istikrarsızlığın temel sebebi olarak nitelemeye başlamıştır (Weitz, 2006: 158).

Putin'in Eylül 2003'te Almanya Şansölyesi Gerhard Schröder ve Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac ile yaptığı görüşmeler sonrasında bu üçlünün Irak'ta çatışmanın sonlandırılması, barışçıl çözüm yollarının üretilmesi ve BM'nin rolünün arttırılmasına yönelik ortak bir deklarasyon yayınladıkları görülmüştür (Kremlin, 2003; Spechler, 2010: 37). Bu durum AB içerisinde ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik sert güç uygulamalarından rahatsız olduğu bilinen Almanya ve Fransa ile yakınlaşan Putin yönetiminin 2000'lerin başındaki ABD'yi destekleme tutumunun değiştığının de bir göstergesidir. Bu tarihten itibaren Irak'taki işgali destekleyen ABD ve İngiltere'ye karşı Almanya ve Fransa'nın yanında yer alan Putin yönetiminin, çok kutuplu dünya vurgusuna da daha fazla başvurduğu gözlemlenmiştir (Haas, 2010: 157).

11 Eylül sonrası ABD'nin Orta Asya'daki askeri yapılanmasına göz yuman RF, Afganistan Operasyonu bitmesine karşın ABD'nin Kırgızistan ve Özbekistan'daki üsleri boşaltmaması üzerine söz konusu coğrafyadaki askeri varlığını arttırmaya yönelmiştir. Putin'in Yeltsin'den farklı olarak Orta Asya coğrafyasına yönelik politikalarında BDT'yi kullanmak yerine ikili anlaşmalara yöneldiği görülmüştür (Baev, 2001: 100). Bu kapsamda RF'nin Soğuk Savaş sonrasında kurduğu ilk bölgesel askeri üs ABD'nin Ganci'deki üsünden sadece 30 km uzakta olan Kırgızistan'ın Kant şehrinde konuşlanmıştır. Ekim 2003'te kurulan bu üsse ek olarak Ekim 2004'te Tacikistan'da Duşanbe yakınlarında RF 201. Motorize Piyade Tümeni'nin daimi üssü kurulmuş ve hemen 1 yıl sonra Duşanbe yakınlarında 6000 Rus askerine ev sahipliği yapacak bir hava üssünün kurulmasına karar verilmiştir (Weitz, 2006: 157).

RF'nin yakın çevresinde başta askeri olmak üzere politik ve ekonomik etkisini arttırıcı stratejilere yönelmesinin bölge ülkelerinin 2000'lerin başındaki ABD yanlısı yaklaşımlardan uzaklaşmalarında etkili olduğu görülmüştür. Ocak 2005'te Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akaev, "*Tanrı ve coğrafya Rusya'ya temel stratejik ortağımız yapmıştır*" diyerek RF'yi Kırgızistan dış politikasında bir numaralı ortak konumuna yerleştirmiştir. Yine 2005 yılında gerçekleştirilen Rus-Özbek ortak askeri tatbikatının ardından RF ile Özbekistan arasında bir ittifak antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmaya göre taraflar herhangi bir saldırı durumunda karşılıklı yardım vaadinde bulunmuşlardır (Weitz, 2006: 156-158).

Putin, yönetiminin ekonomik yaptırımları arasında ise yakın çevresinde yer alan ve enerji açısından RF'ye bağımlı konumda olan ülkelere uyguladığı politikalar dikkat çekmektedir. Bu noktada Batı yanlısı bir dış politika yürüten Gürcistan diğer bölge ülkeleri arasında öne çıkmaktadır. RF üzerinden aldığı doğal gaz fiyatlarında yaşanan artışlar, kışın en sert geçtiği dönemde yaşanan kesintiler Gürcistan üzerindeki RF baskısını arttırmıştır. Bunlara ek olarak Eylül 2006'da Tiflis'te dört Rus askeri personelinin casusluk suçlaması ile tutuklanması sonrası RF yönetiminin Gürcistan vatandaşlarının vize başvurularını kabul etmeyeceğini açıklaması ve bununla da yetinmeyerek Gürcistan ile arasındaki tüm ulaşım ve iletişim bağlantılarını koparması da RF'nin ekonomik yaptırımları arasında yer almıştır. Aynı dönemde RF yargısının 700'e yakın Gürcü'yü göçmenlik yasasını ihlalden sınır dışı ettiği de görülmüştür (Averre, 2007: 179, Kelkitli, 2008: 78-79).

Putin'in ikinci başkanlık dönemi olan 2004-2008 döneminde yukarıda da görüldüğü gibi RF'nin dış politikada daha aktif bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. ABD'nin Afganistan Operasyonu sonrasında da RF'nin yakın çevresindeki askeri varlığını devam ettirmesi, 2003'te Irak'ın işgali, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan gibi RF için yakın çevresinde kritik öneme sahip ülkelerde yaşanan ABD yanlısı renkli devrimler gibi durumların bir araya gelmesinin RF'nin bu yeni tutumunu tetiklediğini söylemek mümkündür (Haas, 2010: 157).

ABD'nin yenimuhafazakar bir anlayış ile ortaya koyduğu Bush Doktrini ile askeri varlığını pekiştirdiği eski SSCB coğrafyasında "Renkli Devrimler" sonucu politik bir etkinlik de kazanması, Putin yönetimindeki RF'yi bu politikaları dengeleyecek şekilde içerde otoriter bir merkezileşmeye yöneltirken dış politikada da "Yakın Çevre Doktrini'nin" bir gereği olarak ulusal çıkarlarını garanti altına alacak bir "Rus etki sahası" yaratmaya itmiştir. Bu dönemde hem ABD hem de RF'nin tektaraflı eylemlere önceki dönemlere göre çok daha fazla eğilim gösterdiği görülmüştür (Breslauer, 2009: 373). RF'ye olan bağımlılığını azaltmak ve SSCB'nin dağılması ile çıktığı söz konusu etki sahasına tekrar dönmek amacıyla dış politikada NATO üyeliğini hedef haline getiren Gürcistan için ABD ve RF'nin aldığı pozisyonların doğal sonucu ise çatışma olmuştur. Bu çatışma literatüre "Ağustos 2008 Savaşı", "Rus-Gürcü Savaşı" ya da "Beş Gün Savaşı" şeklinde geçmiştir. Sonraki bölümde detaylarından bahsedilecek olan bu savaş ile Gürcistan'daki askeri ve politik dengelerin değiştiği görülmüştür. Yukarıda bahsedilen 2001-2008 dönemi ABD ve RF politikalarının Gürcistan dış

politikası üzerindeki etkisine bakmak bu savaşa giden süreci de gözler önüne serecektir.

2.3. ABD-RF Rekabetinin Gürcistan Üzerindeki Etkileri

11 Eylül Saldırıları sonucu ABD'nin aldığı yeni pozisyon ve uluslararası ilişkilerdeki değişim şüphesiz Gürcistan dış politikasında da önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi ABD'nin yeni tehdit algılamaları yeni strateji ve hedefleri gerektirirken Gürcistan gibi stratejik olarak önemli bir coğrafi konuma sahip ülkelerin de ABD dış politikasındaki öneminin arttığı görülmüştür.

ABD'nin 1990'lar boyunca ticari kaygılarla yaklaştığı ve ekonomik araçları kullandığı bölgeye 11 Eylül Saldırıları sonrası güvenlik perspektifinden yaklaşması bölgeye yönelik ABD yardımlarının da giderek artmasına neden olmuştur. Bu noktada Gürcistan'a yapılan yardımların Gürcistan'ın ABD dış politikasındaki öneminin arttığını kanıtlar nitelikte artış gösterdiğini söyleyebiliriz. USAID verilerine göre 1990'lı yıllarda ABD tarafından bölgeye yapılan yardımlarda Ermenistan'ın gerisinde kalan Gürcistan'ın, 2001-2008 arası bu dönemde Azerbaycan'nın üç katı tutarında ve Ermenistan'dan %50 daha fazla yardım aldığı görülmüştür. Tablo 2.1.'de de görüldüğü gibi bu dönemde Gürcistan'a yapılan toplam yardım tutarı 1.262.611.558,00 doları bulmuştur.

Tablo 2.1. 2001-2008 Güney Kafkasya'ya Yönelik ABD Yardımları

2001-2008 ABD Yardımları			
	Azerbaycan	Ermenistan	Gürcistan
2001	36.065.467,00	101.498.213,00	101.534.963,00
2002	55.912.965,00	85.420.662,00	202.754.599,00
2003	63.881.397,00	84.403.840,00	96.086.855,00
2004	61.993.169,00	75.008.945,00	123.802.976,00
2005	66.925.489,00	77.760.895,00	108.894.594,00
2006	57.047.441,00	318.485.482,00	410.743.846,00
2007	58.648.157,00	77.875.161,00	99.692.764,00
2008	41.689.377,00	69.871.141,00	119.100.961,00
Toplam	442.163.462,00	890.324.339,00	1.262.611.558,00

Kaynak: USAID Data Query. (25.11.2015). <https://explorer.usaid.gov/query>

RF'nin 2000'li yıllarla birlikte ortaya koyduğu yeni doktrin ve ulusal güvenlik stratejileri ile yeni ulusal çıkar ve tehdit tanımlamaları Gürcistan'ın RF dış politikası açısından en kritik ülkelerden biri haline gelmesine (Baev, 2001:100) neden olmuştur. Bu doktrinler ile yakın çevresinde özel bir “Rus etki sahası” (*Russian sphere of influence*) olduğunu iddia eden RF yönetimi Gürcistan'ı bu etki sahası içerisinde merkezi bir yerde konumlandırmıştır. Gerek Çeçenya'daki silahlı gruplar ile savaşında Gürcistan'ın Çeçen silahlı gruplara destek verdiği iddiaları gerekse Gürcistan yönetiminin 1990'ların ortalarından itibaren NATO ve AB üyelik talepleri ile şekillendirdiği dış politikası RF'nin bu konumlandırmayı yapmasında etkili olmuştur.

2.3.1. 11 Eylül Sonrası Gürcistan: Şevardnadze'nin ABD-RF Arasında Denge Arayışı

2000'li yılların başında Gürcistan'ın Şevardnadze yönetiminde yakaladığı kısmi istikrarın dış politika alanında devam etmesine karşın ülke içinde bozulmaya yüz tuttuğu görülmüştür. Her ne kadar Şevardnadze selefi Gamsahurdiya'dan adeta enkaz ve savaş alanı şeklinde devraldığı ülkede RF ile ilişkilerini düzelterek sivil çatışma ve krizlerin önüne geçebilse de (George, 2009b: 134; Mitchell, 2009b: 25), ülke içinde giderek artan yolsuzluk ve suç oranı Gürcü halkında Şevardnadze yönetimine olan desteğin azalmasına neden olmuştur. Ülke içerisindeki yolsuzluk o kadar ileri safhalara ulaşmıştır ki polis teşkilatından eğitim ve sağlık kurumlarına kadar her alanda rüşvet kaçınılmaz bir durum halini almıştır. Uluslararası Yolsuzluk Algısı Endeksi'nin yapmış olduğu çalışmaların sonuçları durumun vahametini gözler önüne sermektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre Gürcistan 1999'da 99 ülke arasında en çok yolsuzluğun bulunduğu 84. ülke olurken; 2002'de 102 ülke arasında 85. ve 2003'te 133 ülke arasında 124. olmuştur³³ (Mitchell, 2009b: 26).

Lincoln Mitchell'in “ne demokrat ne de otoriter” olarak tanımladığı (Mitchell, 2009b: 40) Şevardnadze yönetiminin dış politikadaki en önemli sorunu RF'nin Çeçen silahlı gruplarla mücadelesinde Gürcistan'ı suçlayan bir pozisyon alması olmuştur. 1999 yılında başlayan II. Çeçen Savaşı'ndan RF'nin güçlenerek çıkması sonrasında Çeçen grupların siviller de dahil olmak üzere RF sınırları

³³ Endekse ait daha detaylı sonuçlara ulaşmak için bkz. Transparency International: The Global Coalition Against Corruption. Corruption Perceptions Index 1999. (20.10.2015). http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_1999/0/

içerisinde düzenlediği silahlı saldırılar RF dış ve güvenlik politikası açısından öncelikli sorun haline gelmişti. 23 Ekim 2002’de Çeçen liderlerden Movsar Barayev öncülüğünde Moskova’da gerçekleştirilen “*Dubrovka Tiyatro Baskını*” ve Eylül 2004 yılında Kuzey Osetya’nın Beslan kasabasında gerçekleştirilen “RF’nin 11 Eylülü” olaraktanımlanan “*Beslan Okul Baskını*” sadece RF’de değil tüm dünya basınında da ses getiren gelişmeler olmuştu. Beslan saldırısının RF’nin 11 Eylülü olarak tanımlanmasında RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Savunma Bakanı Sergey Ivanov da dahil olmak üzere birçok Rus asker ve politikacısının ABD’nin Afganistan ve Irak operasyonlarını işaret ederek RF’nin önalıcı vuruş stratejisi kullanabileceğini, bunun altyapısının 2000 yılı Askeri Doktrini ile oluşturulduğunu iddia etmeleri etkili olmuştur. 2004 sonrası dönemde RF yönetiminin, ABD’nin terörle nerede olursa olsun mücadele retorliğini ve teröre destek verdiğini iddia ettiği ve haydut devlet olarak tanımladığı devletlerin düşman olarak tanımlandığı anlayışı kopyaladığı görülmüştür. Bu noktada RF’nin Gürcistan’ı bir haydut devlet olarak değil başarısız devlet (failed state) kategorisine aldığı, Gürcistan’ın kendi sınırları içerisindeki Çeçen silahlı gruplarla mücadele edemediği için RF’nin terörist saldırılara maruz kaldığını ifade ettiği görülmüştür. Bu nedenle RF özsavunma hakkını kullanmak adına Gürcistan sınırları dahilinde askeri operasyonlar yapabileceği iddiasında bulunmuştu (Wilhelmsen ve Flikke, 2005: 398-400).

Çeçen silahlı grupların Gürcistan’ın kuzey sınırına yakın Pankisi Gorge bölgesinde konuşlandığını iddia eden RF ile sorunlar yaşayan Şevardnadze, RF’nin Gürcistan’ın Çeçenlere destek verdiği ya da göz yumduğu iddialarını kesin bir dille reddetmesine karşın (Devdariani, 2001) Gürcistan sınırları içersine düşen RF bombalarına engel olamamıştır. Ağustos 1999’da Çeçen silahlı gruplara yönelik operasyonlar sırasında RF güçlerine ait olduğu iddia edilen iki uçak tarafından Gürcistan’ın Zemo Omalo köyüne Sovyet yapımı bombalar atılmış, RF Hava Kuvvetleri uçakların kendilerine ait olmadığını iddia etse de bu durum Gürcistan tarafından şiddetli bir biçimde protesto edilmiştir (New York Times, 1999).

RF baskısı altındaki Şevardnadze yönetimi Batı dünyası ile ilişkilerini geliştirmek istediğini gizlememiş, NATO üyelik hedefi açısından 11 Eylül Saldırıları sonrası ABD’nin Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde askeri varlığını arttırıcı politikalara yönelmesini önemli bir fırsat olarak görmüştür. Batı ile bütünleşme isteği nedeniyle RF ile sorunlar yaşayan Gürcistan 11 Eylül sonrasında ABD’nin Afganistan harekati için lojistik merkez konumuna gelmiştir

(Wilhemlsen ve Flikke, 2005: 400). Bu kapsamda 11 Eylül'ün hemen ertesinde ABD ve Gürcistan arasında karşılıklı askeri işbirliği başlatılmıştır (Nation, 2007: 25). 2002'de başlayan 64 milyon dolar bütçeli (George, 2009b: 141) Gürcistan Eğitim ve Donat Programı (*Georgia Train and Equip Program*), ABD'nin küresel terörle mücadele kampanyası kapsamında Gürcistan'ın kuzeyinde yer alan Pankisi Vadisi'nde konuşlandığı düşünülen Çeçen silahlı gruplara karşı Gürcistan Ordusu'nun eğitimi ve gerekli askeri malzemenin teminini hedeflemiştir (Berman, 2004: 62; Nichol, 2010a: 113).22 Aralık 2009'da ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi'ne sunulan rapora göre bu program ile Gürcistan ordusunun askeri kapasitesinin artırılması ve bu sayede daha önce Çeçen isyancılarla mücadele argümanı ile zaman zaman Gürcistan sınırlarını ihlal eden Rus kuvvetlerin bu eylemlerinin sonlandırılması hedeflenmektedir (U.S. Government, 2009: 5). Buna ek olarak bu program çerçevesinde eğitim gören Gürcü kuvvetler daha sonra ABD'nin Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirdiği Sürekli Özgürlük Operasyonları'nda da (Operations Enduring Freedom) görev almıştır.

Şevardnadze yönetiminin NATO üyelik hedefi bu dönemde daha da belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi Çeçen silahlı gruplarla mücadeleyi öne süren RF'nin Gürcü sınırları içerisinde askeri operasyon yapma talebinin Şevardnadze tarafından geri çevrilmesi RF'nin Gürcistan'ı İslami aşırılıklara yardım ve yataklık ile suçlamasına neden olurken (Gordadze, 2009: 41), RF'nin askeri müdahalesinden çekinen Gürcistan'ı ABD'ye daha çok yaklaştırmıştır. 1994'te NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programı'na dahil olan Gürcistan'da, Şevardnadze yönetimi 2002 NATO Prag Zirvesi'nde NATO ile ilişkilerinde hedefinin kesin üyelik olduğunu ilan etmiştir (Nichol, 2010b: 125).

Göreve geldiği ilk günden itibaren Gürcistan'da belki de en fazla ihtiyaç duyulan kavram olan istikrarın peşinden koşan Şevardnadze, önceleri toprak bütünlüğünü tehdit eden Gamsahurdiya destekçileri Zviadist gruplarla mücadele etmiştir. Hem bu mücadelesinde hem de Abhazya ve Güney Osetya sorunlarında elini kuvvetlendirmek için RF ile yakınlaşmış (Kukhianidze, 2009: 220) ve hatta RF'nin desteğini alabilmek için BDT'ye katılımı dahi onaylamıştır. Abhazya ve Güney Osetya'daki sorunları çözememekle birlikte silahlı çatışmalara son verilmesini sağlayan Şevardnadze yönetimi özellikle 1999'da başlayan II. Çeçenya Savaşı sonrasında RF'nin Gürcistan ile ilişkilerinde askeri güç kullanımı anlayışına tekrar dönmesi (Wilhemlsen ve Flikke, 2005: 397) ile RF'yi dengeleme politikasına yönelmiştir. 11 Eylül Saldırıları ile yönünü Orta Asya ve Kafkasya'ya

çeviren ABD, Gürcistan'ın 2000 yılında yayınladığı ilk Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi'nde RF ile ilişkiler bölümünde vurguladığı dengeyi sağlayacak yegane güç olarak ortaya çıkmıştır.

2.3.2. Saakaşvili'nin İlk Dönemi: Gül Devrimi ile ABD Etkisinde Dış Politika

Şevardnadze döneminde yaygın olarak görülen insan hakları ihlalleri, işkence, yasadışı tutuklamalar, yolsuzluk, rüşvet gibi durumlar merkezi otoritenin başta azınlıklar olmak üzere Gürcistan vatandaşlarında devlete olan güvenin azalmasına, ekonomik ve sosyal yaşamın bozulmasına neden olmuştur. Bu dönemde askeri personel de dahil olmak üzere emniyet ve savunma güçlerinin maaşlarının aylarca ödenenemesi, askerlerin gıda ihtiyaçlarının dahi karşılanamaması devleti zayıf kılan gelişmeler arasında yer almıştır (George, 2009a: 14). RF'nin ayrılıkçı bölgelere yapmış olduğu desteklerle ülkede toprak bütünlüğünü de sağlayamayan Şevardnadze yönetimine karşı ülke içinde ciddi bir muhalif kesimin ortaya çıktığı görülmüştür. Birçok Gürcistan vatandaşı için Şevardnadze ülkedeki ekonomik ve politik sorunların temel sorumlusu olarak görülmüştür (Mitchell, 2009b: 32).

Halkın kendisine olan güven ve desteğini kaybetmeye başlayan Şevardnadze'ye karşı parlamentoda da muhalif bir kesim oluşmaya başlamıştır. Şevardnadze'nin 1995'te kurduğu Gürcistan Vatandaşlar Birliği Partisi (GVBP), ile adeta tek parti yönetimine dönüştürdüğü Gürcistan politik yaşamı 2000'lerle birlikte dönüşmeye başlamıştır. ABD'de avukatlık yaparken Gürcistan'a dönerek Şevardnadze'nin ekibine katılan, reformcu kimliği ile bilinen Mikheil Saakaşvili önce Adalet Bakanlığı görevinden ardından da GVBP'den ayrılıp Ekim 2001'de Ulusal Hareket (UH) adında yeni bir parti kurmuştur. Saakaşvili'nin hemen ardından Gürcistan Parlamentosu sözcüsü, Şevardnadze'nin oğlu olarak gördüğünü ifade ettiği Zurab Zhvanya'nın da GVBP'den ayrılarak Birleşik Demokratlar Partisi'ni (BDP) kurması, kendisinden sonraki Parlamento sözcüsü ve etkili politikacıardan Nino Buryanadze'yi de yanına çekip Buryanadze Demokratları (BD) hareketini başlatması Şevardnadze'ye karşı oluşan muhalefeti daha da güçlendirmiştir (Mitchell, 2009b: 36-37)

2 Kasım 2003'te gerçekleştirilen Parlamento Seçimleri Şevardnadze için sonun başlangıcı olmuştur. 12 üyeli Merkezi Seçim Komitesi'nde 4'ü doğrudan hükümet mensubu 4'ü de hükümete yakın partilerin mensuplarından olmak üzere 8 koltuğuna sahip olan Şevardnadze yönetiminin seçim sonuçlarında hile yaptığı iddia edilmiştir. 3 Kasım'da Merkezi Seçim Komitesi'nin ilan ettiği resmi seçim sonuçları ile seçim boyunca çalışmalar yürüten Adil Seçimler ve Demokrasi İçin Uluslararası Toplum (International Society for Fair Elections and Democracy-ISFED), Gürcistan Genç Avukatlar Birliği (Georgian Young Lawyers Association-GGYLA) gibi kuruluşların ellerindeki sonuçların çok farklı olduğu görülmüştür. AGİT'in seçim sonrası hazırlamış olduğu rapora göre Paralel Oy Çizelgesi (Parallel Vote Tabulation-PVT), adı verilen bir sistem ile ülke çapında elde edilen veriler Saakaşvili'nin Ulusal Hareketi'nin seçimleri % 26,60 oy ile birinci sırada tamamladığını göstermektedir (bkz. Tablo 2.1). Oysa resmi açıklama Saakaşvili'nin partisini üçüncü sırada gösterirken Şevardnadze kontrolündeki GVBP'nin oy oranı az olan diğer partiler ile birleşerek oluşturduğu Yeni Gürcistan adlı bloğun % 21,32 ile birinci sırada olduğunu iddia etmiştir (OSCE/ODIHR Election Observation Mission, 2003: 5)

Başta Saakaşvili ve destekçileri olmak üzere tüm muhalefet seçimlerde hile olduğunu, hükümet ve hükümet yanlılarının oyları çalarak Yeni Gürcistan Bloğu'nu birinci sırada gösterdiğini iddia etmiştir. Muhalefetin bu iddiaları Gürcü halkında da yankı bulmuş ve binlerce kişi Tiflis'te yer alan Özgürlük Meydanı'nı doldurmuş ve Devlet Başkanı Şevardnadze'nin istifası için gösteriler³⁴ yapmışlardır. Kasım ayının ortalarında başlayan gösterilerde halkın sivil itaatsizlik eylemi gerçekleştirdiği ve şiddetten uzak durduğu görülmüştür. Ülkenin dört bir yanından Özgürlük Meydanı'na gelen binlerce insan, 2000 yılında Sırbistan'da Miloşeviç karşıtı eylemlerde öne çıkan sivil itaatsizlik eylem ve söylemlerinin neredeyse aynısını uygulamıştır. Sırbistan'da Otpor'un gerçekleştirdiği binlerce insanı hükümet güçlerine karşı örgütlenme misyonunu Gürcistan'da "Kmara" adlı gençlik örgütünün üstlendiği görülmüştür. Saakaşvili'nin partisini olan Ulusal Hareket'in Kmara'nın etkin desteğiyle oluşturduğu gösteri ve protestolarda öne çıkan "Şevardnadze'siz Tiflis" sloganı kamuoyunda Şevardnadze'ye karşı oluşan muhalefetin artmasında etkili olmuştur (Mitchell, 2009b: 43).

³⁴ Söz konusu gösterilerle ilgili görüntülere ulaşmak için bkz. Republic of Georgia / Kmara - Enough/ The Rose Revolution <https://www.youtube.com/watch?v=KMclVtn2aoc>

Tablo 2.2. AGİT Kasım 2003 Parlamento Seçim Sonuçları

Parti/Blok	Resmi Sonuçlar %	Sıralama	PVT %	Sıralama
Yeni Gürcistan (YG)	21,32%	1	18,92%	2
Demokratik Diriliş Birliği (DDB)	18,84%	2	8,13%	5
Ulusal Hareket (UH)	18,08%	3	26,60%	1
İşçi Partisi (İP)	12,04%	4	17,36%	3
Buryanadze Demokratları (BD)	8,79%	5	10,15%	4
Yeni Haklar (YH)	7,35%	6	7,79%	6
%7 Seçim Barajı				
Sanayi Gürcistan'ı Kurtaracak (SGK)	6,17%	7	5,20%	7

Kaynak: OSCE/ODIHR Election Observation Mission. (2003). Georgia, Parliamentary Elections 2003.

(19.11.2015).<http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/17822?download=true>

Gösteriler Parlamento'nun açılış tarihi olan 23 Kasım'da doruk noktasına ulaşmıştır. Göstericilerin taleplerini kabul etmeyen ve dağılmalarını isteyen Şevardnadze'nin Parlamento'da yaptığı konuşma sırasında Saakaşvili ve destekçilerinin içeri girmesi ile olayların fitili ateşlenmiştir. Saakaşvili taraftarlarının Parlamento'ya girerken ellerinde bulundurdıkları güllerden dolayı "Gül Devrimi" adını alan ve ABD'nin destekleriyle ortaya çıktığı iddia edilen bu sivil direniş hareketi, ABD tarafından henüz birkaç yıl öncesine kadar rağbet gören, desteklenen Şevardnadze'nin görevden ayrılması ile sonuçlanmıştır (Sussman ve Krader, 2008: 94).

Gül Devrimi ile politik, ekonomik ve askeri reformlara girişilen ve adeta bir dönüşüm yaşayan Gürcistan'da (George, 2009b: 168) iç politik dönüşümün dış politika üzerinde ciddi bir etkiye sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira Batı dünyası tarafından desteklenen ve ABD' de eğitim alıp ABD yanlısı bir söylem kullanan Mikheil Saakaşvili, Zurab Zhvania ve Nino Buryanadze'nin önderliğinde gerçekleşen rejim değişikliği ABD için Güney Kafkasya satranç tahtasında önemli bir hamle olarak karşımıza çıkmaktadır. Şevardnadze döneminin ABD ile RF

arasında denge arayan dış politika anlayışı, Gül Devrimi ile yönünü büyük ölçüde ABD ve Batı'ya çevirmiştir.

Gül Devrimi ile iktidara gelen Saakaşvili yönetiminin ilk ve temel hedefi Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının çözülerek Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün sağlanması olmuştur (International Crisis Group, 2004b: 7; George, 2009b: 178; Kantarcı, 2011: 261). Bağımsızlığını kazandığı andan itibaren toprak bütünlüğünü sağlama yolunda önündeki en büyük engel olan RF'ye karşı tüm Gürcü hükümetlerinin tek çözüm yolu olarak gördüğü (Kasım, 2011: 78) NATO üyelik stratejisi, Saakaşvili yönetimi tarafından da benimsenmiştir. Hatta Saakaşvili yönetimi için NATO ile bütünleşme her zaman birinci planda olmuştur. AB ile ilişkilerde de gelişme kaydedilmekle birlikte, Orta Avrupa ülkeleri Ukrayna ve Moldova gibi esas olarak AB üyeliğini hedefleyen bir politikanın takip edildiğini söylemek zordur. Bunun yerine ABD ile işbirliğinin geliştirildiği ve NATO üyeliğinin sağlandığı bir durum Gürcistan için asıl hedef olarak görülmektedir (Nation, 2007: 25). Şüphesiz bu durumda Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlama noktasında AB gibi “yumuşak güç” (soft power) kullanımı ile politikalar oluşturan bir bütünleşme modelinden çok NATO gibi kolektif savunma örgütüne duyduğu ihtiyacın etkisi büyüktür.

Şevardnadze döneminde de gündemde olan NATO üyelik hedefi Batı ve özellikle ABD tarafından desteklendiği düşünülen (Mitchell, 2006: 671) Gül Devrimi sonrası ABD'de eğitim almış, Batı yanlısı Mikheil Saakaşvili'nin iktidara gelmesi ile yeni bir ivme kazanmıştır (Kakachia, 2013: 2). Gürcistan, Barış İçin Ortaklık Programı'nın bir ileri aşaması olarak görülen ve nihai hedefi NATO'ya üyelik olan devletlerin NATO ile ilişkilerini derinleştirmeleri, diyalogu arttırmaları amacıyla oluşturulan Ortaklık Bireysel Eylem Planı'nın (OBEP) sunuş belgesini tamamlayarak Mart 2004'te NATO'ya teslim eden ilk ülke olmuştur. OBEP, ortak ülkelerin ülke içi reformlar, güvenlik ve savunma konularında NATO'dan görüş aldıkları bir araç olarak görülmektedir (Pond, 2004). Saakaşvili'nin partisi olan Birleşik Ulusal Hareket'in (*United National Movement-UNM*) Tiflis sokaklarındaki reklam panolarına İngilizce olarak yerleştirdiği “Dış Politika Önceliğimiz NATO'ya Katılımdır” sloganı 1990'larla başlayan Avro-Atlantik dünya ile bütünleşme politikalarının doruk noktaya ulaştığının en ciddi göstergelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (bkz. Fotoğraf 2.1).

Fotoğraf 2.1. Birleşik Ulusal Hareket Partisi'nin Tiflis Sokaklarındaki Sloganı

Kaynak: Steves, R. (2011). National Security or a Police State. (14.10.2015). http://www.huffingtonpost.com/rick-steves/national-security-or-a-po_b_1144553.html

Saakaşvili yönetiminde Gürcistan'ın NATO'nun yanında AB ile de ilişkilerini geliştirdiği, yönünü tam anlamıyla Batı'ya döndüğü görülmüştür. 2004 yılında Güney Kafkasya ülkeleri AB tarafından ortaya konulan “Avrupa Komşuluk Politikası'nın (AKP)” birer öznesi haline getirilmişler ve bu sayede oluşturulan “Eylem Planları” üzerinden AB ile görüşmelere başlamışlardır (Nation, 2007: 5).

1999 yılında AGİT İstanbul Zirvesi'nde Yeltsin ile Şevardnadze arasında imzalanan anlaşmanın bir gereği olarak Gürcistan'da yer alan RF kullanımındaki 4 askeri üssün (Vaziani, Gudauta, Ahılkelek, Batum) kapatılmasına karar verilmişti. Fakat RF'nin Vaziani ve Gudauta üslerini kısa sürede boşaltmasına karşın Ahılkelek ve Batum'da yer alan üslerden çekilme konusundaki finansal yükün ağırlığını öne sürmesi ve işi ağırdan alması iki ülke ilişkilerinin de gerilmesine neden olmuştu. Gürcistan iki üssün boşaltılması için 3 yıllık bir süre öngörürken, RF yönetimi bu sürenin neredeyse 15 yılı bulacağını iddia etmekte ve çekilmenin maliyetinin de yaklaşık 500 milyon dolar olacağını öngörmekteydi (Sokov, 2005: 3). 2005 yılında Saakaşvili yönetiminin RF ile Gürcistan'da kalan iki askeri üssün daha kapatılması konusunda anlaşmaya varması Gürcistan diplomasisinin uzun süredir devam eden hedeflerinden birisinin gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Birçok Gürcü vatandaşı için bu durum RF ile Gürcistan arasındaki sorunların çözümü, Güney Osetya ve Abhazya'da devam eden ayrılıkçı anlayışın sona erdirilmesi ve aynı zamanda Gürcistan'ın NATO'ya üyelik hedefi için olumlu bir gelişme olarak görülmüştür (Freese, 2005).

Bir diğer olumlu gelişme de Acara bölgesinde 13 yıldır devam eden Aslan Abaşidze yönetiminin sonlandırılması ve Abaşidze'nin Moskova'ya kaçması sonucu Acara'nın merkezi otoritenin kontrolü altına girmesi olmuştur (Nation, 2007: 26). 23 Kasım'da Gül Devrimi ile oluşan Saakaşvili yönetimini tanımadığını ilan eden ve Acara'nın Gürcistan ile olan tüm iletişimini kesen Abaşidze, 14 Mart 2004'te Devlet Başkanı Saakaşvili'nin, Acara Özerk Bölgesi'ne girişini engellemiştir. Ülke Saakaşvili ve Abaşidze arasında yaşanan gerilim ile yeni bir sivil savaşın eşiğine gelmiştir. 28 Mart 2004'te yapılan genel seçimlerde Abaşidze'nin "Diriliş" partisinin %7 seçim barajının altında kalarak Parlamento'ya girememesi sonucunda Abaşidze'nin seçim sonuçlarını tanımadığını ilan etmesi ile merkezi yönetim ve Abaşidze arasındaki gerilim tırmanmaya devam etmiştir. Mayıs ayında Acara Özerk Cumhuriyeti içerisinde oluşan Abaşidze karşıtı gösterilerde 15 bin kişiye yakın gösterici Abaşidze'nin istifasını talep etmiştir. Bu durum İkinci Gül Devrimi olarak da adlandırılmıştır. Abaşidze ve yakınlarının RF Dışişleri Bakanı Sergey İvanov ile de görüşükten sonra Moskova'ya sığınmaları yeni göreve gelen Saakaşvili için büyük bir başarı olarak görülmüştür. Neredeyse bağımsızlıktan beri merkezi kontrol dışında kalan Acara, Saakaşvili yönetimi ile tekrar kontrol altına alınmıştır (International Crisis

Grouop, 2004: 3-5).Bu durum Saakaşvili yönetimine ileride görüleceği gibi Güney Osetya'da da aynı başarının sağlanabileceği konusunda yanlış bir cesaret vermiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi NATO ve AB ile kurulan yakın ilişkilere karşın Saakaşvili, görev süresinin başında açıkça RF karşıtı bir görüntü vermekten kaçınmıştır. Bu durum Acara örneğinde olduğu gibi RF'nin de Saakaşvili'ye karşı ılımlı bir tavır almasına neden olmuştur. Bu bağlamda Saakaşvili'nin göreve geldikten sonra yaptığı “ Demokratik Gürcistan, RF ile ABD arasında bir savaş sahasına dönüşmeyecektir.” açıklaması dikkate değerdir (Nation, 2007: 25).

Görev süresinin başındaki ılımlı söylemlerine rağmen NATO üyeliği konusunda selefi Şevardnadze'den daha cesur adımlar atan Saakaşvili'nin RF ile ilişkilerindeki gerginlik de yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle 2004 yılında Güney Osetya'da tekrar başlayan çatışmalarda her ne kadar ABD, enerji hatlarının güvenliğini göz önüne alarak Gürcistan'ı açıktan desteklemese de (Nation, 2007: 27) RF yönetimi bölgedeki etkinliğini kaybetmeye başladığı düşüncesine kapılmaktan kurtulamamıştır. Bu kapsamda Gürcistan, RF'nin 2003 yılından itibaren yakın çevresindeki ABD etkisinden rahatsız olarak oluşturduğu dış politikanın en belirgin halde ortaya çıktığı ülkelerden biri olmuştur. ABD ile giderek artan bir işbirliği politikası gütmesine rağmen RF ile de ilişkilerini iyi tutmaya çalışarak iki büyük güç arasında bir denge oyunu oynayan Şevardnadze'nin, Batı yanlısı olduğu iddia edilen bir sivil halk hareketi ile yerini Saakaşvili'ye bırakması Gürcistan'a yönelik RF dış politikasının önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur. Gül Devrimi'nin ardından birer yıl arayla Ukrayna ve Kırgızistan'da gerçekleşen renkli devrimler RF'nin bu devletlere karşı daha baskıcı bir dış politikaya yönelmesine neden olmuştur.

Saakaşvili yönetiminin, Avro-Atlantik dünya ile bütünleşme hedeflerine ek olarak seçim kampanyası boyunca sıklıkla dillendirdiği ve Güney Osetya ve Abhazy'nın tekrar Gürcistan merkezi hükümetinin kontrolü altına alınacağı ve bu sayede Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün tekrar sağlanacağına ilişkin ifadeler de Gürcistan-RF ilişkilerinde tansiyonun artmasına neden olan gelişmelerdendir. Şubat 2004'te yapılan anayasa değişikliği ile Saakaşvili'nin yetkilerini arttırarak parlamento karşısında önemli bir üstünlük elde etmesi (Papava, 2009: 200, Khelashvili, 2010: 2) Saakaşvili'nin toprak bütünlüğüne yönelik ortaya koyduğu politikalara da hız vermesine neden olmuştur.

Saakaşvili ve ekibi, 2004 başlarında Acara'da sağladıkları başarı ile yönlerini Güney Osetya'ya çevirmişlerdir. Tiflis yönetiminin stratejisi karaborsa ve kaçakçılık üzerinden sağladığı kontrolle bölgeye hakim olduğunu düşündükleri fiili Başkan Eduard Kokoiti'nin etkinliğinin azaltılması ve bu sayede Güney Osetya halkının yönünü Şinvali'den Tiflis'e dönmesi olmuştur. Bu kapsamda Saakaşvili yönetimi kaçakçılık, karaborsa ve diğer yasadışı faaliyetlerle mücadele politikasını uygulamaya koymuştur. Saakaşvili Aralık 2003'te yaptığı bir konuşmada bu stratejisini açıkça ifade etmiştir:

“Toprak bütünlüğünü tekrar sağlamak için askeri güç kullanmak istemiyoruz. Bunun dışındaki tek yol ise ekonomik güçtür. ... Eminim Abhaz ve Güney Osetyalılar Gürcistan'da artan ekonomik gelişmeyi gördükleri zaman bize geleceklerdir. Ekonomik fırsatlarla onların ilgisini çekmeliyiz.” (Freizer, 2004).

Saakaşvili, Mayıs 2004'te Financial Times'a vermiş olduğu röportajda Gül Devrimi öncesinde Şinvali'ye yapmış olduğu ziyarette *“insanların üzerine atladığını, ona sarılıp öptüklerini”* söylemiş, *“Sovyet dönemi sınırların iki yıl içerisinde sağlanacağını, bunun Güney Osetya'da daha kısa bir sürede gerçekleşebileceğini”* belirtmiştir (George, 2004b: 179). Bu durumun sağlanması için yukarıda da belirtildiği gibi ekonomik araçlara başvuran Saakaşvili, bölgede kaçakçılığın önlenmesi sonrasında bozulacak ekonomik durumun Kokoiti'ya olan halk desteğini azaltacağını düşünmüştür. Bu noktada devreye girmeyi planlayan Tiflis yönetimi; bölge halkına sağlayacağı ücretsiz gübre, emekli maaşı, Oset dilinde yayın yapan televizyon kanalı, Şinvali demiryolunun tekrar inşası gibi hamlelerle halk desteğini arkasına almayı hedeflemiştir (International Crisis Group, 2004b: 12).

Saakaşvili yönetimi yukardaki stratejisi doğrultusunda Kokoiti yönetiminin finansal gücünü sağlayan kaçakçılık faaliyetleri ile mücadeleye girişmiştir. Bu kapsamda Güney Osetya'da kaçakçılık faaliyetlerinin merkezi olan Ergneti pazarını kapatma kararı almıştır. Saakaşvili'ye göre yasadışı faaliyetler sayesinde iktidarda durabilen Kokoiti, bu faaliyetlerin engellenmesi ile halktan aldığı desteği de kaybedecekti. Fakat sonuç böyle olmadı. Saakaşvili yönetiminin Ergneti pazarını kapatması ile Güney Osetya halkı sadece ucuz ürünlere ulaşım imkanını kaybetmemiştir. Ergneti pazarı bölge halkı için aynı zamanda önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktaydı ve Saakaşvili yönetiminin bu kararı fakir bölge halkının

temel gelir kaynağının da ortadan kalkmasına sebep olmuştur (George, 2009a: 149). Kokoiti'nın bu durumu Saakaşvili yönetimi aleyhine kullanması ise kendisine olan desteğin artmasına yani Saakaşvili'nin stratejisinin adeta geri tepmesine sebep olmuştur (Aydın, 2010: 5).

Saakaşvili yönetiminin kaçakçılıkla mücadele politikalarını kullanarak Güney Osetya halkından aldığı desteği arttıran Kokoiti 15 Eylül 2004'te Moskova'da yaptığı konuşmada Gürcistan ile tekrar birleşme konusundaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir :

“Osetya'yı Kuzey ve Güney olarak ikiye ayırmaya son vermek için en uygun zaman gelmiştir. Sadece bir tane büyük Osetya vardır. ... Gürcistan ile tekrar bütünleşme söz konusu değildir.” (International Crisis Group, 2004b: 8).

Gürcistan'ın ekonomi politikalarının Güney Osetya'da beklenen sonucu vermemesi, Kokoiti yönetiminin RF sınırları içerisinde yer alan Kuzey Osetya ile bütünleşme istekleri Gürcistan ile Güney Osetya yönetimleri arasındaki gerilimin artmasına neden olmuştur. Ergneti pazarının Haziran 2004'te kapatılması, hemen ardından kaçakçılıkla mücadele için oluşturulan kontrol noktalarının güvenliğini sağlamak için bölgeye İçişleri Bakanlığı'na bağlı özel kuvvetlerin gönderilmesi ve bu kuvvetlerin Şinvali çevresindeki etnik Gürcülerin yaşadığı Tkviai, Pkvenisi, Nikozi ve Eredvi gibi yerleşim yerleri civarında konuşlandırılmaları Güney Osetya yönetimi tarafından bir askeri operasyon hazırlığı olarak algılanmıştır (International Crisis Group, 2004b: 12).

Haziran 2004'ten itibaren Tiflis yönetiminin RF'yi Kuzey Osetya üzerinden Güney Osetya'ya silah taşımakla ve Oset militanları silahlandırmakla suçlamaya başladığı görülmüştür. 11 Haziran'da Uyuşmazlık Çözümünden Sorumlu Devlet Bakanı Goga Khaindrava'nın 160-170 civarında silah yüklü kamyonun Kuzey Osetya'dan ülkeye giriş yaptığı iddialarının üzerinden bir ay geçmeden Gürcistan İçişleri Bakanlığı'na bağlı güçlerce RF Barışgücü'ne ait 2 kamyon helikopter mühimmatına el koyulmuştur. Hemen ertesi gün Oset milis güçleri tarafından Gürcü nüfuslu Vanati köyünde üniformalı 50 Gürcü polisinin gözaltına alınıp Şinvali meydanında silah zoruyla diz çöktürülüp video kaydına alınıp serbest bırakılmaları (International Crisis Group, 2004b: 14) çatışmaların fitilini ateşleyen gelişme olmuştur.

Bölgede yaşanan çatışma bir Gürcü-Oset çatışması gibi görünse de arkaplanda RF'nin etkisi şüphe götürmez bir niteliktedir. RF'nin Güney Osetya'ya yönelik ortaya koyduğu ekonomik politikalar, Güney Osetyalıların Tiflis yerine Moskova'yı merkez olarak görmelerine neden olmaktadır. SSCB döneminde de Gürcistan Komünist Partisi (GKP) içerisinde yer almayıp Moskova'daki parti ile ilişki kuran Güney Osetyalıların tarih boyunca Gürcistan ile ortak bir kadere sahip olma isteğinin daima düşük olmasına (Broers, 2009: 105), RF'nin bu ekonomi politikaları da eklenince Gürcü-Oset anlaşmazlığı çözülemez bir hal almıştır. RF yönetiminin, bölge halkına emekli maaşı bağlaması, daha önce de değinildiği gibi pasaport politikası yürüterek vatandaşlık vermesi, barışgüçleri de dahil olmak üzere RF güvenlik güçlerinin bölgedeki varlığının bölge halkının güvenlik kaygılarını ortadan kaldırması (Freese, 2004) gibi nedenler Güney Osetya için Gürcistan merkezi otoritesi dışında kalmanın zeminini hazırlamıştır. Bu durum aynı zamanda RF-Gürcistan ilişkilerinin de gerilmesine neden olmuştur. Saakaşvili yönetiminin 2004 sonlarında Güney Osetya'da silahlı güç kullanımına geçişi ile RF'nin Gürcistan'a yönelik baskı kurma politikasına ve bu kapsamda çeşitli yaptırımlara yöneldiği görülmüştür.

RF'nin Gürcistan politikasında baskı unsuru olarak kullandığı unsurların başında ekonomik araçlar gelmiştir. Gürcistan'a sattığı gaz ve elektrik fiyatlarında fahiş oranda artışa giden RF yönetiminin (Wilhelmsen ve Flikke, 2005: 397), daha önce de belirtildiği gibi kış ortasında gaz kesintisi dahi yaptığı görülmüştür. Moskova'nın aynı dönemde Gürcistan'ın temel ihraç kalemlerinden biri olan şarabın ithalatına da ambargo koyması Gürcistan'ın uzun dönem ekonomik istikrarını olumsuz etkilemiştir (Nation, 2007). RF'nin Gürcistan'a yönelik uyguladığı vize rejiminde değişikliğe giderek Gürcü vatandaşlarının RF'ye girişlerinde zorluk çıkarmasına karşın Gürcistan içerisinde yer alan Güney Osetya ve Abhazya halklarının yeni vize rejiminden muaf tutuldukları görülmüştür (Baev, 2001: 101). RF'nin enerji, ihracat/ithalat gibi ekonomik araçları ve vize rejimi gibi politik konuları Gürcistan aleyhinde bir diplomatik araç mahiyetinde kullanarak Gürcistan yönetimi üzerinde bir baskı oluşturmaya çalıştığı; ABD yanlısı Saakaşvili'yi RF'nin ulusal çıkarlarına karşı hareket etmekten uzaklaştırmak istediği görülmüştür.

Yukarıdaki gelişmelere ek olarak Gürcistan'ın önde gelen üç bankasından biri olan Birleşik Gürcistan Bankası'nın %51 hissesi 2005 yılında RF'nin devlet kontrollü bankalarından biri olan Vneştorbank tarafından satın alınmıştır. Bu satış

sonrası RF'nin Gürcistan finans sektöründe kazandığı etki de göz önüne alınırsa Gürcistan'ın RF'ye rağmen bir dış politika oluşturma girişimlerinin sonuçlarına dair de fikir sahibi olunabilir. Aynı şekilde Gürcistan ekonomisinde önemli bir yeri olan RF ile karşılıklı ticari ilişkilerin de 2005 yılında RF tarafından Gürcü mallarına yönelik uygulanan ambargo ile bozulduğu görülmüştür. RF, ambargonun nedenini Gürcü mallarının yeterli kalite standartlarında olmamasına bağlarken Gürcistan yönetimi ambargonun ardında yatan asıl nedenin Gürcistan'ın RF'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyeliğine olan muhalefeti olduğunu belirtmiştir (Kelkitli, 2008: 82).

Güney Osetya politikaları nedeniyle RF ile ilişkileri bozulan Saakaşvili yönetimi 2005 yılında bir Ulusal Güvenlik Doktrini yayınlamıştır. 2005 Ulusal Güvenlik Doktrini'ne göre RF politikaları Gürcistan'ın güvenliğine birinci derecede tehdit olarak tanımlanmıştır. Bu tehdit ile mücadele için Gürcistan'ın NATO'yla ilişkilerini kuvvetlendirme yoluna gittiği, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) ve Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) projelerinin güvenliği konusunda ortak çıkarları bulunan Türkiye ile askeri işbirliğini genişletmeye yöneldiği görülmüştür (Nation, 2007: 26).

9-10 Mayıs 2005'te Gürcistan-RF ilişkilerinin gerildiği bir dönemde gerçekleşen ABD Başkanı George W. Bush'un Tiflis'i ziyareti, Saakaşvili yönetimi açısından son derece önemli bir gelişme olarak görülmüştür. Saakaşvili bu ziyareti "*büyük bir politik zafer*" olarak tanımlarken (Corso, 2005), Başkan Bush da Saakaşvili yönetimindeki Gürcistan'ı "özgürlüğün işaretçisi" olarak tanımlamıştır. Bush; Gül Devrimi olmasaydı, Ukrayna'da Turuncu Devrim'in, Lübnan'da Sedir Devrimi'nin gerçekleşmeyeceğini belirtmiş bu anlamda Gürcistan'ın bölgeye ve tüm dünyaya ilham kaynağı olduğunu vurgulamıştır (The Guardian, 2005). Bush'un bu açıklamaları ABD'nin renkli devrimlere ve bir renkli devrimle iktidara gelen Saakaşvili yönetimine olan desteğinin birinci ağızdan en açık ifadesi olarak tarihe geçmiştir.

ABD yönetiminin dış politika öncelikleri sıralamasında 11 Eylül Saldırıları sonrası stratejik coğrafi konumu nedeniyle hızla yükselen Gürcistan'ın ABD yanlısı "demokratik" bir rejime kavuşturulması Batı dünyası için tabii ki tek amaç değildi. Başta ABD olmak üzere tüm Batı dünyası doğu ile batının, Hazar ve Orta Asya ile Batı Avrupa'nın birleştiği noktada yer alan Gürcistan üzerinden Karadeniz'e ve oradan da Avrupa'ya ulaşacak, RF kontrolü dışında bir enerji

hattının ne kadar önemli olduğunun farkındaydı (German, 2009: 345). Bu sayede 1997 yılında faaliyete geçen Bakü-Novorosiysk hatına ve 1999 yılında faaliyete geçen Bakü-Supsa hattına alternatif bir hat oluşturulacak ve RF'nin petrol boru hatları üzerindeki tekелci konumu (Cornell vd., 2005: 18) ortadan kalkacaktı. RF'nin kontrolündeki Bakü-Novorosiysk ve Gürcistan'da yer almasına karşın kapasite açısından yetersiz durumda olan Bakü-Supsa hatlarının uluslararası pazara Türk Boğazları'ndan geçişinin de bazı coğrafi engellerden dolayı belirli sınırlamalar dahilinde yapılması alternatif bir hattın önemini daha da arttırıyordu (Papava, 2005: 86). Bu hatlara alternatif olacak ve aynı zamanda NATO üyesi Türkiye üzerinden gerçekleşecek bir sevkiyat Avrupa'nın RF'ye olan bağımlılığını azalatacak ve dolayısıyla ABD'nin dış politikada RF karşısında elinin güçlenmesine neden olacaktı.

1990'ların başında gündeme gelen, Hazar enerji kaynaklarının Azerbaycan'dan Türkiye'ye ve buradan da Batı pazarlarına sevkiyatı fikri 1990'lar boyunca Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasındaki görüşmelerin temel konusu olmuştur. 1998'de imzalanan Ankara Deklarasyonu ile hız kazanan projenin³⁵ Nisan 2003'te inşasına başlanmış ve nihayet 25 Mayıs 2005'te Bakü'nün 45 km güneyinde yer alan Sengeçal terminalinde gerçekleştirilen açılış ile Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı faaliyete geçmiştir. 1768 km uzunluğundaki BTC Petrol Boru Hattı (Elkind, 2005: 56) ile Hazar enerji kaynaklarının ABD ile yakın ilişki içerisinde olan Gürcistan ve NATO üyesi Türkiye üzerinden Batı pazarlarına ulaştırılması en başta RF'nin ekonomik ve politik gücüne zarar veren bir gelişme olmuştur (Weitz, 2006: 157). BTC Petrol Boru Hattı, Azerbaycan ve Gürcistan ekonomilerine katkı sağlayıp bu ülkelerin RF'ye olan bağımlılıklarını azaltmanın yanı sıra RF'nin AB ülkelerine petrol ve gaz sağlama konusundaki tekелci konumuna da darbe vurmuştur. 13 Temmuz 2006'da petrolün BTC'nin son ayağı olan Ceyhan'dan dünya pazarlarına gönderilmesi üzerine gerçekleştirilen törende (bkz. Fotoğraf 2.2). RF'nin etki alanı olarak tanımladığı bölgelerin başında gelen Güney Kafkasya'nın iki önemli devleti Azerbaycan ve Gürcistan'ın NATO üyesi Türkiye ile aynı karede yer almaları ekonomik bir işbirliğinden öte RF'ye bir meydan okuma olarak görülmüştür (Papava, 2005: 97).

³⁵ Proje ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Bakü-Tiflis-Ceyhan HPBH Proje Direktörlüğü <http://www.btc.com.tr/proje.html>

Fotoğraf 2.2. 13 Temmuz 2006 Ceyhan BTC Töreni

Kaynak: Bayatli, T. (2006). BP Developments: Tankers Finally Leave Ceyhan Port for World Markets. *Azerbaijan International*. 14 (3), 92-95.

BTC'nin hayata geçirilmesi, Güney Kafkasya ülkeleri açısından ekonomik ve politik olarak en çok Gürcistan'a fayda sağlamaktadır. Zira zengin petrol ve gaz kaynaklarına sahip olmayan Gürcistan SSCB'nin dağılması sonrasında yaşadığı iç savaş ve çatışmalar ile gündün güne ekonomik bir bunalım içerisine girmiştir. Daha önce de değinildiği gibi 1990'ların sonlarına gelindiğinde silahlı kuvvetler ve emniyet güçleri de dahil olmak üzere birçok kamu görevlisinin maaşlarını dahi ödeyemez durumda olan Gürcistan Hükümeti, enerji konusunda ise kuzeydeki komşusu RF'ye bağımlı haldedir. BTC ile Hazar enerji kaynaklarının Batı'ya taşınmasında köprü vazifesi görerek ciddi bir ekonomik kazanç sağlayan Gürcistan'ın, bu hat ile RF'ye olan bağımlılığı da nispeten azalmıştır. 2005 yılında yapılan araştırmalar, BTC'nin Gürcistan ekonomisine yıllık katkısının 62,5 milyon dolar olacağını saptamaktadır (Papava, 2005: 87; German, 2009: 350).

Bölgede “çoklu petrol boru hattı” anlayışını savunan ABD'nin (Cornell vd., 2005: 18; Papava, 2005: 97) destekleriyle hayata geçen BTC hattı Gürcistan'a ekonomik katkı yapmanın yanında RF karşısında da önemli bir politik güç kazandırmıştır. 2004'ten itibaren Güney Osetya sorunu nedeniyle RF ile ilişkilerinde sorunlar yaşayan Saakaşvili yönetiminin başta ABD Başkanı Bush

olmak üzere Batı dünyasından aldığı destek ve BTC'nin inşası ve faaliyete geçmesi ile kazanılan ekonomik ve politik güç, bu devletin RF'yi daha fazla karşısına alacak politikalara yönelmesine neden olmuştur.

Ocak 2006'da Kuzey Osetya'da yer alan doğal gaz boru hatlarında gerçekleşen patlamalar sonrası RF üzerinden Gürcistan'a giden doğal gaz akımında kesinti olmuştur. Saakaşvili yönetimi, RF'nin terör saldırıları iddiasına şüphelerle yaklaşmış ve RF'yi doğal gaz kesintisi ile Gürcistan üzerinde politik baskı oluşturma çabasında olmakla suçlamıştır. RF yönetimi bu iddiaları reddetse de olayların hemen ardından Gürcistan'a giden elektrikte de kesintilerin olması şüpheleri arttırıcı bir gelişme olarak görülmüştür (CNN International, 2006). Şubat 2006'da Gürcistan Parlamentosu Güney Osetya'daki RF Barış Gücü'nün daha uluslararası nitelikte kuvvetlerle değiştirilmesini kararlaştırmıştır. Güney Osetya bölgesinde RF Barış Gücü Kuvvetleri ile Tiflis'e bağlı emniyet güçleri arasında zaman zaman gerginlik ve çatışmaların yaşandığı görülmüştür (Eurasianet.org, 2006). Bunlara ek olarak Mayıs 2006'da Devlet Başkanı Saakaşvili'nin katılımıyla Gürcistan Ulusal Müzesi içerisinde *Sovyet İşgali Müzesi'nin* açılışı yapılmıştır. SSCB yönetimi altında yaklaşık 880.000 Gürcü'nün öldürüldüğü yada sürgün edildiği iddialarının dile getirildiği açılıшта Saakaşvili'nin şu sözleri bu dönemdeki Gürcistan-RF ilişkilerinin seyrini görmek açısından önemlidir:

“Birçok engeli aştık ve bir devlet olduk. Bu şu anlama geliyor: bundan sonra kimse bize 1921'deki gibi diz çöktürmeye çalışmasın.” (Corso, 2006).

Eylül 2006'da Tiflis'te 5 Rus subayının ajanlık faaliyetinde buldukları gerekçesiyle Gürcistan Hükümeti tarafından tutuklanmaları iki ülke arasındaki ilişkilerin iyice gerilmesine neden olmuştur. Tutuklamalar üzerine Tiflis Büyükelçisi'ni geri çağıran RF'de Savunma Bakanı Sergey Ivanov şu sözlerle Gürcistan'ı suçlamıştır:

“Eğer Gürcistan tarafı askerlerimizi gökyüzünden güneşi çalmakla suçlarsa şaşırmayacağım. ... Tüm bunların amacı durumu provoke edip gerilimi tırmandırarak dikkati Gürcistan'da var olan sorunlardan başka yönlere çevirmektir.” (Mainville, 2006).

RF ile gerilen ilişkilerin yanı sıra Saakaşvili'nin ülke içerisinde de popülaritesinin azalmaya başladığı görülmüştür. 2007'den itibaren Gül Devrimi ile

oluşan olumlu havanın hayal kırıklığına dönüştüğü (Sumbadze, 2009: 196), Saakaşvili'nin demokrasiyi zaman zaman göz ardı eden ve demokratik toplumun oluşturulması için verdiği sözleri unutan bir portre çizdiği görülmüştür. Kasım 2007'de başlayan Saakaşvili karşıtı gösterilerde binlerce insan Gül Devrimi'nin dördüncü yılı dolmadan meydanlara inmiştir. Muhalefetin de Saakaşvili yönetimi karşısında bir blok oluşturduğu gösteriler hükümet güçlerince güç kullanılarak bastırılmıştır (Harding, 2007). Saakaşvili yapmış olduğu açıklamada demokratik protesto hakkına saygı duyduğunu fakat gösterilerin arkasında Moskova'nın bulunduğunu belirtmiş ve krizin büyümesinde RF'nin parmağı olduğunu iddia etmiştir (Corso, 2007). 2004 yılında gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde % 94 oy alan Saakaşvili'nin 5 Ocak 2008'de gerçekleşen devlet başkanlığı seçimlerinde resmi sonuçlara göre %53,47 oranında oy alması (OSCE/ODIHR, Election Observation Mission, 2007: 29) halkta Saakaşvili'ye olan güvenin önemli ölçüde azaldığını göstermesi açısından önemlidir.

Saakaşvili, Şevardnadze döneminin baskıcı anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkan hareketin lideri olsa da kısa sürede Şevardnadze'den de daha baskıcı bir anlayış ortaya koymaya başlamıştır (Sussman ve Krader, 2008: 94). Bu nedenle arkasındaki halk desteği gözle görülür şekilde azalmıştır. Saakaşvili, Gül Devrimi'ndeki seçim kampanyasının da temelini oluşturan Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü tekrar sağlama hedefine yeniden sıkı sıkıya tutunur hale gelmiştir. Bu kapsamda Saakaşvili'nin dış politikada askerileşen bir anlayışa doğru kaydığı görülmüştür. Saakaşvili'nin bu anlayışında NATO üyeliği hedefinin de etkisi vardır. Saakaşvili 2003'te göreve geldiğinde 50 milyon dolar olan askeri bütçe, 2007'de 600 milyon dolara çıkarılmış (Cheterian, 2009: 158) aynı dönemde orduyu yeniden yapılandırmak amacıyla gerçekleştirilen toplam savunma harcamaları ise 30 milyon dolardan 490 milyon dolara yükselmiştir (Mitchell, 2009a: 175-176).

Nisan 2008'den itibaren bölgedeki Oset Barış Gücü Kuvvetleri ile Gürcü kuvvetler arasında yaşanan düşük yoğunluklu çatışmalar adeta savaşın habercisi olmuştur. RF ve Güney Osetya'nın Ağustos ayına yaklaşırken bölgedeki asker sayısını hukuka aykırı bir şekilde 530'dan 850'ye çıkarması, muhtemel savaş alanı olarak görülen bölgedeki yaklaşık 20.000 Oset'in yerlerini terk ederek Kuzey Osetya'ya kaçması, Rus gazetelerinde sıklıkla savaş olasılığına ilişkin haberler yapılması gibi gelişmeler Tiflis'te gerginliğin artmasına neden olmuştur.

Saakaşvili yönetiminin, Güney Osetya'da sınır ihlalleri yaşandığı iddiasıyla 7 Ağustos 2008'de bölgeye yönelik başlatmış olduğu askeri operasyon ise bardağı taşıran son damla olmuştur. Gürcü birliklerinin kısa sürede Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'de kontrolü sağladığı bu operasyon mikro düzeyde Gürcistan-RF ilişkileri için, makro düzeyde de tüm Güney Kafkasya ve hatta Avrasya coğrafyası için dönüm noktası sayılabilecek bir savaşın fitilini ateşlemiştir. Zira RF yönetimi Gürcistan'ın bu hareketine çok sert tepki göstermiş ve silahlı kuvvetlerini Güney Osetya'ya yönlendirmiştir. Putin, yaptığı açıklamada *“saldırgan Gürcistan'ın Güney Osetya'daki eylemlerine RF'nin yanıt vereceğini”* ifade etmiştir (Hürriyet, 2008). Gelişmeler Putin'in ifadesindeki gibi seyretmiş, RF çok sert bir yanıt vermiş, önce tüm Güney Osetya'da kontrolü sağlamış ardından da Gürcistan içlerine doğru ilerlemeye başlamıştır. Rus kuvvetleri Gürcistan'ın ABD ve Türkiye'nin yardımlarıyla geliştirilen askeri altyapısını tahrip etmiş (USAK Raporu,2008: 14), 10 Ağustos'ta ise Tiflis Uluslararası Havaalanı'nın radarlarını bombalamışlardır (Kasım, 2011: 214; Dailymail, 2008).

RF'nin saldırıları sonrasında açıklama yapan ABD Dışişleri Bakanı Condoleeza Rice, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklediklerine dair mesaj verirken Rus mevkidaşı Lavrov ise *“Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü unuttun. Bu ölü bir konu.”* şeklindeki açıklamasıyla (USAK, 2008: 16) Güney Osetya'nın adeta geri dönmeksizin Gürcistan'dan ayrıldığını ilan etmiştir. Nitekim RF Devlet Başkanı Dmitry Medmedev, 26 Ağustos 2008'de RF'nin Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız birer devlet olarak tanıdığını ilan etmiştir (Kremlin, 2008a).

Batı medyası tarafından RF'nin bu tavrı işgalcilik ile ilişkilendirilirken, Saakaşvili'nin Güney Osetya hareketi ise hesapsızlık, acelecilik olarak görülmüştür. İç politikada güç kaybeden Saakaşvili yönetiminin Güney Osetya hareketinde Acara başarısının benzeri bir sonuç elde ederek politik gücünü tekrar arttırma umudu hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır. Saakaşvili'nin Acara örneğinden cesaret alarak Güney Osetya'yı merkezi hükümetin kontrolü altına almaya çalışması birçok açıdan hatalı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Öncelikle Acara SSCB'nin dağılması ile bağımsızlığını kazanan Gürcistan merkezi hükümeti ile hiç silahlı çatışmaya girmemiş tek özerk bölge durumundadır. 1991'den itibaren hiçbir zaman Acara'da bir bağımsızlık söylemi ya da mücadelesi görülmemiştir. Bunun yerine Acara'da merkezi hükümet ile güç paylaşımına gitmiş bir tek adam yönetimi (Aslan Abaşidze ve ailesi) varolagelmiştir. Bu nedenle Acara'yı Güney Osetya'dan ayıran ilk özellik bağımsızlık talebinin

bulunmamasıdır. İkinci olarak Acara’da yaşayan halkın büyük çoğunluğunu etnik Gürcüler oluşturmaktadır. Yani Güney Osetya’da olduğu gibi merkezi yönetim ile bir kimlik çatışması görülmemektedir. Üçüncü ve son olarak RF’den yardım alma konusunda Acara, Güney Osetya ve Abhazy’a dan farklılaşmaktadır. RF içerisinde akraba toplulukları bulunan Güney Osetya ve Abhazy’a’nın, Gürcistan merkezi yönetimi ile girmiş olduğu silahlı çatışmalarda RF’nin zaman zaman taraflara desteği veya duruma müdahalesi görülürken, Acara’nın aynı desteği almadığı görülmüştür (International Crisis Group, 2004a: 1).

Sonuç olarak 11 Eylül Saldırıları ile ABD’nin Orta Asya ve Kafkasya’ya yönelik politikalarındaki askeri güç kullanımının artışı 1990’lar boyunca sürdürdüğü “yumuşak güç” üzerinden demokrasiyi yayma projelerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu tarihten itibaren George W. Bush başkanlığındaki ABD yönetiminin “sert güç uygulamaları” olarak görülen askeri ve ekonomik araçları devreye soktuğu, küresel terörle mücadele söylemi kapsamında Orta Asya’daki askeri varlığını artırma yoluna giderken Güney Kafkasya bölgesini ileri hareketleri için bir lojistik merkez olarak kullandığı görülmüştür. Bu noktada bölgedeki ABD varlığına meydan okuyabilecek en önemli aktör olan RF ile sınır sorunları başta olmak üzere birçok konuda anlaşmazlık içinde olan Gürcistan, ABD’nin bölgesel müttefiki olarak ön plana çıkmıştır. Gürcistan’da iktidarda olacak ABD yanlısı bir yönetimin ABD’nin Orta Asya ve hatta daha sonra Ortadoğu politikaları için önemli bir kazanım olacağı açıktır.

Gül Devrimi ile Mikheil Saakaşvili’nin iktidara gelmesi Gürcistan’ın ABD’nin Orta Asya ve Ortadoğu politikaları için sadık bir müttefike dönüşmesinde son derece etkili olmuştur. Bu kapsamda daha önce de değinildiği gibi 2001-2008 döneminde ABD politikalarının Gürcistan dış politikası üzerinde önemli etkileri olmuştur. Ülke içerisindeki ayrılıkçı bölgelerle yaşadığı sorunların da etkisiyle NATO ve AB ile bütünleşme hedefleri ekseninde şekillenen Gürcistan dış politikasının Şevardnadze dönemindeki ABD-RF arasındaki denge arayışının Saakaşvili yönetimi ile ortadan kalktığı, ibrenin tam anlamıyla Batı’ya döndüğü görülmüştür. 2000’lerin başlarında GTEP kapsamında başlayan ABD-Gürcistan askeri işbirliğinin Saakaşvili yönetimi ile daha da yoğunlaşması, 2005 yılında Bush’un Tiflis’i ziyaret eden ilk ABD Başkanı olması, Hazar enerjisinin Batı pazarlarına taşınmasında RF’nin tekeli konumunu ortadan kaldıran Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı’nın 2006 yılında faaliyete girmesi gibi durumlar

Gürcistan-ABD ilişkilerinin daha önce hiç olmadığı kadar olumlu bir seyir izlenmesine neden olmuştur.

Gürcistan dış politikasında ABD ile ilişkilerde ortaya çıkan bu yakınlaşmaya karşın özellikle Gül Devrimi sonrası dönemde RF ile ilişkilerde giderek bozulduğu görülmüştür. Putin'in ikinci başkanlık dönemi olan 2004-2008 arası dönemde RF dış politikasında Gürcistan ile ilişkiler merkezi bir konuma yerleşmiştir. ABD ile yakınlaşarak RF'nin 2000 yılı doktrinleri ile tüm dünyaya ilen ettiği "Rus etki sahası" ve bu sahadaki RF çıkarlarına zarar veren bir dış politikaya yönelen Gürcistan'ın da dış politikada en çok sorun yaşadığı devlet RF olmuştur. Putin yönetimi Gürcistan ile yakın ilişkiler kuran Batı ve özellikle ABD'nin Rus etki sahasını daraltmaya ve RF'nin uluslararası alanda artan gücünü sınırlamaya çalıştığını düşünmüştür (Haas, 2010: 146).

Gül Devrimi'ne giden süreçte Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlayacağına dair seçim vaatlerinde bulunan Saakaşvili Acara başarısından da güç alarak Güney Osetya'ya yönelmiştir. "Donmuş çatışma" olarak tanımlanan Güney Osetya sornunun tekrar silahlı çatışmaya dönüşmesi, Güney Osetya'ya destek veren en önemli aktör konumundaki RF'nin Gürcistan politikasına yön veren bir gelişme olmuştur. 2004'te tekrar başlayan Gürcü-Oset gerilimi sırasında daha önce ifade edildiği gibi Gürcistan Hükümeti'nin Rus Barış Gücü Askerleri ile sorunlar yaşamaları RF'nin bu tarihten itibaren Gürcistan üzerinde baskı unsuru olarak kullanabileceği bazı araçları devreye sokmasına neden olmuştur. Vize rejiminden, ithalat-ihracat ambargosuna, ulaşım ve iletişimden enerji arzına kadar birçok konuda önlem alan Putin yönetimi bu yolla Gürcistan ekonomisine zarar vererek Gürcistan dış politikasının RF çıkarlarına uygun olarak şekillenmesini hedeflemiştir.

Bu dönemde hem ABD hem de RF'nin yumuşak ve sert güç araçlarını kullanarak Gürcistan'da ortaya koydukları etkinlik kurma stratejisi Gürcistan üzerinde yoğun bir rekabetin oluşması ile sonuçlanmıştır. Önceki dönemlerden farklı olarak arkasındaki ABD desteğini daha fazla hisseden Gürcistan yönetimi ise toprak bütünlüğünü sağlamak için askeri önlemler almaya yönelmiştir. ABD ve Batı dünyası ile kurmuş olduğu iyi ilişkiler sonucu ekonomik olarak önemli gelişmeler gösteren Saakaşvili yönetimindeki Gürcistan'ın bu dönemde dikkate değer biçimde artan askeri kapasitesini Güney Osetya sorununun çözümünde devreye sokma stratejisi ise Gürcistan üzerindeki ABD-RF rekabetinin doruk

noktaya ulaşmasına neden olmuştur. 7-12 Ağustos 2008 tarihleri arasında yaşanan RF-Gürcistan Savaşı ya da uluslararası medyada bilinen adıyla “Beş Gün Savaşı” bu rekabetin en önemli kırılma noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu savaş sırasında Gürcistan’ın RF karşısında ABD ve NATO’dan umduğu desteği bulamadığı, Saakaşvili yönetimi ile hız kazanan askeri kapasite ve altyapısının önemli ölçüde zarar gördüğü görülmüştür. Savaş sonrasında RF’nin bölgedeki etkinliğinin arttığı, Batı ve ABD tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmesine karşın RF yönetiminin Gürcistan stratejisinde geri adım atmadığı gözlemlenmiştir. Bu tarihten sonra Gürcistan üzerindeki ABD-RF rekabetindeki dengenin değiştiği, rekabetin doruk noktaya ulaştığı bu savaş sonrasında RF’nin etkinliğinin arttığı yeni bir dönemin başladığı görülmüştür.

3. 2008-2012 DÖNEMİ: DENGELİ REKABET

Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli çatışmalarından biri olan 2008 RF-Gürcistan Savaşı'nı ABD'nin hatalarının bir sonucu olarak görenler olduğu gibi (Nation, 2010: 5), RF'nin yeni-sömürgeci (*neo-imperial*) yaklaşım ile ilişkilendirenler (Suchkov, 2011: 135) de vardır. Savaşı ortaya çıkaran nedenler ne olursa olsun 2008 RF-Gürcistan Savaşı'nın sonuçları itibariyle hem ABD-RF ilişkilerini (Macfarlane, 2011: 107) hem de bu iki devletin mikro düzeyde Gürcistan, makro düzeyde de Güney Kafkasya ve Avrasya coğrafyası üzerindeki rekabetini önemli ölçüde etkilediğini söyleyebiliriz.

RF'nin Gürcistan sınırını geçerek Tiflis yakınlarına kadar ilerlemesi, Gürcistan'ın ekonomik ve askeri altyapısını tahrip etmesi, Gürcistan üzerinde yaşanan ABD-RF rekabetinin geleceği açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Birçok Batılı yorumcu tarafından RF'nin eylemleri "*işgal*" olarak nitelenmiştir³⁶. Yeni muhafazakar grupta yer aldığı bilinen Robert Kagan savaşın Gürcistan Devlet Başkanı Saakaşvili'nin yanlış hesaplamaları ve aceleci yaklaşımı sonucu meydana geldiği iddialarına karşı çıkmış ve suçlu olarak Çarlık Rusyası'na özenerek Avrasya'da tekrar hegemon güç olma düşüncesinde olan RF'yi suçlamıştır. Kagan'a göre SSCB'nin dağılmasını yüzyılın felaketi olarak tanımlayan Putin yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda doğru zamanda hamlesini yapmak için beklemiş ve zamanı geldiğinde bu hamleyi Gürcistan'da gerçekleştirmiştir (Kagan, 2008). Başkan Bush'un 11 Ağustos 2008'de RF-Gürcistan Savaşı ile ilgili yapmış olduğu açıklamada "*RF, egemen bir komşu devleti işgal etmiş ve bu devletin halk tarafından seçilmiş demokratik hükümetini tehdit etmiştir.*" diyerek RF'yi işgalci gören anlayışı kabullendiği görülmüştür (Government Printing Office, 2008).

Bush yönetimi, RF-Gürcistan arasındaki sorunla ilgili olarak Gürcistan'ın yanında yer aldığını açıkça ifade etmiş, Saakaşvili yönetimine politik ve ekonomik

³⁶ İşgal tanımlaması yapan yorumcular için bkz. Nichol, J. (2009). Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests. Congressional Research Service Report for Congress. (25.11.2015). <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>, Cornell, S. E. (2010). The Caucasus and the Obama Administration's Foreign Policy. Russia and Eurasia: A Realistic Policy Agenda for the Obama Administration. Washington: The Heritage Foundation, Haas, M. (2010). Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century: Putin, Medvedev, and Beyond. New York: Routledge, Cornell S. E., Starr, S. F. ve Tseretli, M. (2015). A Western Strategy for the South Caucasus. Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program. Stockholm: Central Asia-Caucasus Institute.

destek vermekten geri durmamıştır. Bush çatışmaya ilişkin ilk değerlendirmesini³⁷ 9 Ağustos'ta Olimpiyatlar için bulunduğu Pekin'de yapmıştır:

“Gürcistan, egemen uludur ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı duyulmalıdır. ... RF'nin bombalamalarını sonlandırması için çağrı yapıyoruz”

Bush'un yanı sıra Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı James Jeffrey ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Matthew Bryza'dan da Gürcistan'ı destekleyen ve RF'nin orantısız eylemlerinin uzun vadede ABD-RF ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğini vurgulayan açıklamalar gelmiştir (Nichol, 2009: 24). Bush'un ABD-RF arasında 6 Mayıs 2008'de imzalanan ve onaylanması için ABD Kongresi'ne gönderilen Sivil Nükleer İşbirliği Antlaşması'nı 8 Eylül 2008'de askıya alması (Nikitin, 2011: 1), RF-Gürcistan Savaşı sonrasında Gürcistan'a verdiği politik desteğin en dikkat çeken örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Bush yönetiminin, Gürcistan'a ekonomik anlamda da destek verdiği görülmüştür. 3 Eylül 2008'de Dışişleri Bakanı Condoleezza savaş sonrasında zarar gören Gürcistan ekonomisini ve altyapısını onarmak amacıyla ABD tarafından 1 milyar dolarlık bir yardımın planlandığını ifade etmiştir. Söz konusu yardımın altyapının geliştirilmesinin yanı sıra Güney Osetya'da yaşanan çatışmalar sonucunda yerinden edilmiş on binlerce Gürcü vatandaşının ihtiyaçları için de kullanılması planlanmıştır (Nichol, 2013: 30). Bu yönüyle insani yardım niteliği de taşımaktadır. ABD tarafından (özel ve devlet dahil tüm kuruluşlar) 1992-2010 yılları arasında Gürcistan'a yapılan toplam yardım tutarının 3,37 milyar dolar olduğu (Nichol, 2013: 29) düşünülecek olursa 1 milyar dolar tutarında bir yardım ile ABD'nin savaş sonrası Gürcistan'a verdiği desteğin boyutu daha iyi anlaşılmış olur.

Başkan Bush'un görevden ayrılmasına çok kısa bir süre kala 9 Ocak 2009'da ABD-Gürcistan Stratejik Ortaklık Anlaşması³⁸ imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ABD, Gürcistan'a olan desteğini yinelemiş, Nisan 2008'de gerçekleşen NATO Bükreş Zirvesi'nde kesin bir tarih verilmeksizin Gürcistan'ın NATO üyelik

³⁷ Açıklamaya dair görüntü kaydı için bkz: President Bush's Speech Regarding the Georgia-Russia War https://www.youtube.com/watch?v=cCxOkh-D_DA

³⁸ Anlaşmanın tam metnine ulaşmak için bkz. <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/121029.htm>

talebinin NATO üyesi devletlerce olumlu karşılandığı vurgusu yapılmıştır. Gürcistan'ın NATO üyelik sürecinin NATO-Gürcistan Komisyonu³⁹ zemininde derinleştirilmesinin karşılıklı öncelik olduğu belirtilmiştir (Nichol, 2009: 28).

Gürcistan'a olan desteğini yukarıda da belirtildiği gibi ekonomik ve politik olarak gösteren ABD'nin, RF'nin askeri müdahalesine caydırıcı nitelikte bir pozisyon aldığını söylemek zordur. ABD'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü korumaya yönelik politikalarının söylem ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Buna ek olarak 2008 RF-Gürcistan Savaşı'nda süreci yönetemeyen ve söylemleri ile müttefiki olan ABD'yi zor durumda bırakan Saakaşvili'ye olan güvenin sarsılması da (Caşın, 2010: 370) ABD yönetiminin desteğinin sınırlı kalmasında etkili olmuştur. Bu durum ABD'nin hem Gürcistan hem de Güney Kafkasya nezdinde itibarını olumsuz yönde etkilemiştir (Macfarlane, 2011: 119).

3.1. ABD Politikaları: Obama ile Yeniden Başlama (Reset) Politikası ve Akıllı Güç

4 Kasım 2008 tarihinde yapılan Başkanlık Seçimleri'ni kazanan Demokrat Parti adayı Barack Hussein Obama, ABD'nin 44. Başkanı olmuş ve 20 Ocak 2009'da görevi George W. Bush'tan devralmıştır. Seçim kampanyası boyunca vaatlerini "*değişim*" sloganı çerçevesinde şekillendiren Obama'nın dış politikada savaş karşıtı, diyaloga ve işbirliğine açık bir yaklaşım sergilediği görülmüştür (CNN International, 2008).

Obama başkanlık seçimleri sırasında, RF-Gürcistan Savaşı'nı Gürcistan'ın işgali olarak tanımlayan ve hatta RF politikalarını yeni-sömürgeci nitelikte olmakla suçlayan yenimuhafazakar anlayıştaki Cumhuriyetçi rakibi Senatör John McCain'in (Suchkov, 2011: 135) etkisiyle RF'ye yönelik daha sert bir dil kullanmıştır. RF'nin müdahalesini işgal olarak tanımlamaktan kaçınsa da Gürcistan'ın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün yok sayılmasını kınadığını belirtmiştir (Öztürk, 2010: 9-10).

³⁹ Komisyon, Gürcistan'ın NATO üyelik hedefine ulaşmasında politik destek ve işbirliğinin sağlanması için bir platform oluşturma amacıyla 15 Eylül 2008'de Tiflis'te kurulmuştur. 2008 RF-Gürcistan Savaşı sonrası dönemde Gürcistan ekonomisinin ve altyapısının iyileştirilmesini desteklemeyi de amaçlamaktadır. Detaylı bilgi için bkz. NATO. (2012). NATO-Georgia Commission. (01.12.2015). http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52131.htm

Obama'nın dış politikaya ilişkin vaatleri arasında en dikkat çekici olanı RF ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi anlayışı olmuştur. Obama'nın başkanlık seçimleri boyunca dile getirdiği dış politikada daha liberal, çoğulcu ve açık bir yaklaşım sergileme vaadi ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'in ilan ettiği "*sil baştan politikası*" (reset policy) ile hayat bulmuştur. Biden Şubat 2009'da Münih Güvenlik Konferansı'ndayapmış olduğu konuşmada RF ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir (The White House, 2009b):

"ABD; NATO'nun kazancınının RF'nin kaybı ya da RF'nin güç kazanmasının NATO'nun zayıflaması anlamına geldiği yönündeki anlayışı kabul etmemektedir. Son birkaç yıldır RF ile NATO üyeleri arasındaki ilişkilerin tehlikeli bir yönde ilerlediğini görüyoruz. Artık zaman, sil baştan (reset) tuşuna basma ve RF ile işbirliği yapmamız gereken birçok alanı tekrar değerlendirme zamanıdır."

Yukarıdaki konuşmada vurgulanan yeni yaklaşım, Bush dönemi boyunca ABD'nin RF ve Gürcistan'a yönelik izlemiş olduğu dış politika anlayışının radikal bir şekilde değişmesine neden olmuştur (Deyermond, 2012: 67). Böylece Bush yönetiminin son dönemlerinde bozulma belirtileri gösteren RF ile ilişkilerin iyileştirilmesi onarılması ve hatta bir anlamda sil baştan başlatılması öncelik kazanan bir gelişme olmuş, ABD'nin eski Sovyet cumhuriyetlerine ilişkin politikalarının merkezine yerleştirilmiştir (Öztürk, 2010: 8).

Deyermond'a göre Obama yönetiminin yeniden başlama politikasının üç temel amacı bulunmaktadır (Deyermond, 2012: 69):

1- George Bush'un son dönemleri ve Putin'in başkanlığı süresince ABD-RF ilişkilerinde görülen bozulma ile oluşan "Yeni Soğuk Savaş" tartışmalarının ortadan kaldırılması,

2- İlk amaca bağlı olarak silahlanma kontrolü, Afganistan ve İran gibi bazı öncelikli konularda işbirliğinin sağlanması,

3- İkili ilişkileri, ABD-RF ilişkilerini daha istikrarlı ve tahmin edilebilir kılacak kalıcı bir kurumsal temel üzerine inşa etmek.

Obama yönetiminin yukarıda genel hatları ile ifade edilen yeniden başlama politikasının ABD-RF ilişkilerinin gelişimine olumlu bir katkı sağladığını

söyleyebiliriz. Özellikle Bush döneminin sonlarına doğru iyice gerginleşen ilişkilerin Obama yönetiminin ortaya koyduğu politikaların etkisiyle düzelmeye başladığı görülmüştür. 2009'da ABD Ordusu'nun Afganistan'a kara ve hava geçişlerinin RF toprakları üzerinden sağlanması, yeni⁴⁰ Stratejik Silahların Azaltılması Anlaşması'nın (Strategic Arms Reduction Treaty- START) Nisan 2010'da imzalanması, yine 2010'da İran'a yönelik yaptırımlar konusunda BMGK'da RF'nin desteğinin de alınması ve özellikle SSCB sonrası dönem boyunca sürekli gündemde olan RF'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımının gerçekleşmesi (Deyermond, 2012: 69-70, Stent, 2012: 127) bu düzelmelerin kanıtları arasında görülebilir.

Başkan Obama, 7 Temmuz 2009'da yapmış olduğu Moskova ziyaretinde, ABD'nin Bush döneminden farklı olarak tek taraflı bir dış ve güvenlik politikası yaklaşımında bulunmayacağını gösteren ifadeler kullanmıştır (The White House: 2009a):

“ABD Başkanı olarak yorulmadan ABD'nin güvenliğini ve çıkarlarını koruyacağım. Fakat hiçbir ulus 21. yüzyıl sorunları ile tek başına karşılaşamaz ya da kendi değerlerini dünyaya dikte edemez.”

Bu konuşmanın devamında ABD'nin amacının uluslararası alanda çıkarlarını barışçıl yollardan korumak olduğunu belirten Obama'nın Bush döneminde ortaya konulan “önalıcı vuruş” stratejisinden ya da Bush'un “teröre karşı ya bizimlesiniz ya da karşımızda” anlayışından çok uzakta olduğu görülmektedir. Obama yönetiminin böylece Bush döneminin temel yaklaşımı olan tektarafılıktan uzaklaşarak 1990'lı yılların çoktarafılı yaklaşımını yeniden sahiplendiği görülmektedir. Öyle ki Obama, 9 Ekim 2009'da dünyanın en prestijli ödüllerinden biri olan Nobel Barış Ödülü'ne laik görülmüştür. Nobel Barış Ödülü'nün dünyanın farklı bölgelerinde askeri operasyonlar düzenleyen bir devletin liderine verilmesi bunun politik bir karar olduğu şüphelerini arttırsa da

⁴⁰Yeni START olarak bilinen bu anlaşma, 1967-1979 yılları arasında ABD ve SSCB arasında görülen Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (Strategic Arms Limitation Talks) ile başlamış, 1991'de START I ve 1993'te START II ile devam etmiştir. ABD ve RF'nin nükleer silahların yayılmasını önlemeye ilişkin iradelerini ortaya koymaları açısından önem arz etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Evans G. ve Newnham J. (2007). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü (Çev. H. A. Utku). İstanbul: Bilimevi Yayınları.573-574.

Norveç Nobel Komitesi'nin ödül sahibini açıklarken yapmış olduğu açıklama⁴¹ çalışma konumuz açısından dikkate değerdir:

“Başkan Barack Obama uluslararası diplomasi ve halklar arası işbirliğini güçlendirmek için ortaya koyduğu olağanüstü çabasından dolayı 2009 Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. ... Obama, uluslararası politikada yeni bir iklim yaratmış, BM ve diğer uluslararası örgütlere yapmış olduğu vurgu ile çoktarafli diplomasinin tekrar merkezi bir konum kazanmasını sağlamıştır.”

Obama yönetimi, çoktarafli diplomasi yaklaşımının bir sonucu olarak RF ile işbirliğini geliştirmenin yanında AB'nin daha aktif politikalar yürütmesini desteklemiştir. Bu yolla hem bölgedeki yükünü AB ile paylaşmaya hem de Bush döneminde bozulan ABD-RF ilişkilerinin onarılmasına engel olabilecek riskleri minimize etmeye çalışmıştır (Macfarlane, 2011: 121).

Obama'nın Başkanlığa geldikten sonra RF'nin Gürcistan politikasına yönelik eleştirilerinin yumuşamaya başladığı görülmüştür. Başkan Bush tarafından Eylül 2008'de askıya alınan Nükleer İşbirliği Antlaşması'nı tekrar gündeme alması ve hatta Gürcistan'daki mevcut durumun bu antlaşmasının onaylanması için engel teşkil etmediğini belirtmesi (BBC Türkçe, 2010), Obama'nın yeniden başlama politikasının da öngördüğü şekilde eski Sovyet coğrafyasında önceliği RF'ye verdiğini kanıtlar niteliktedir.

ABD'nin Avrupa ve Avrasya İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Philip Gordon Haziran 2009'daki Güney Kafkasya ziyareti sonrası yaptığı açıklamada ABD dış politikasının bölgeye yönelik temel hedeflerini şu şekilde sıralamıştır (Suchkov, 2011: 137):

- 1- Enerji ithalat güzergahlarının ve boru hatlarının çeşitlendirilmesi,
- 2- Karabağ Sorunu herhangi bir ön koşul olmaksızın çözümü konusunda Türkiye-Ermenistan uzlaşmasının cesaretlendirilmesi,
- 3- Gürcistan ile sivil ve askeri işbirliği kapsamında kurulacak stratejik ortaklığın geliştirilmesi.

⁴¹ Açıklamanın tam metnine ulaşmak için bkz. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2009/press.html

Gordon Gürcistan ile stratejik ortaklık açıklaması yapsa da açıklamanın sonuna bunun herhangi bir askeri harekate destek anlamına gelmediğini eklemesi de dikkat çekicidir. Böylece Obama yönetimi, Bush yönetiminin yaptığı hatadan ders alarak, 2008 RF-Gürcistan Savaşı'nın çıkmasında etkili olan Saakaşvili'nin aceleci askeri yöntemlerine destek veren bir imaj sergilemekten kaçınmıştır (Suchkov, 2011: 137).

ABD'nin 1990'larla başlayan ve Bush yönetimi ile hız kazanan enerji politikasında da Obama döneminde değişimler gözlemlenmiştir. ABD'nin enerji politikasında önemli bir yer tutan “*çoklu petrol boru hatları*” oluşturma yoluyla ile RF'nin tekelci rolünü ortadan kaldırma stratejisinin 2000'lerin ortalarından itibaren doğal gaz alanına da taşındığı görülmüştür. Ekim 2002'de imzalanan bir anlaşma ile temelleri atılan Hazar gazının Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye, Bulgaristan, Romanya ve Macaristan üzerinden Avusturya'ya ulaştırılması için tasarlanmış olan ve 2008'de yapım çalışmalarına başlanması planlanan Nabucco Projesi⁴² RF-Gürcistan Savaşı sonrasında ertelenmiştir. Projenin ertelenmesinde gaz sevkiyatı konusunda tekel durumunda olan RF'nin Gürcistan ile yaşadığı çatışma sonrası bölgede daha agresif bir tutum almasının projenin tamamlanması noktasında önemli bir engel oluşturması etkili olmuştur (German, 2009: 353).

Obama döneminde ABD dış politikası baştan stratejisine ek olarak sert güç (hard power) ile yumuşak güç (soft power) araçlarının birleştirilmesi ile ortaya çıkarılan ve “akıllı güç” (smart power) olarak bilinen yaklaşım ile ilişkilendirilmiştir. Bush döneminin sonlarına doğru Bush Doktrini üzerinden şekillenen ABD dış ve güvenlik politikasının yoğun şekilde eleştirildiği, Bush'un politikalarının birçok açıdan akılsızca ve ABD'nin uluslararası alandaki imaj ve etkinliğine zarar veren nitelikte olduğuna ilişkin görüşlerin ortaya çıktığı görülmüştür (Wilson, 2008: 111). Bush yönetiminin Savunma Bakanı Robert Gates de daha fazla diplomasi, ekonomik yardım ve iletişim araçları ile güçlendirilmiş bir yumuşak güç anlayışının gerekli olduğunu çünkü sert güç araçlarının tek başına ABD'nin çıkarlarını korumaya yetmediğini ifade etmiştir (Nye, 2011: 2). Bunun yanında ABD'nin Afganistan ve Irak Operasyonları ile

⁴² ABD ve AB tarafından desteklenen Kazak ve Türkmen gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması ile RF üzerinden gerçekleştirilen sevkiyata bir alternatif oluşturmak ve böylece AB'nin RF'ye olan bağımlılığını azaltmak için ortaya atılmış olan boru hattı taşımacılığı projesidir. Detaylı bilgi için bkz. Rowley, M. (2009). The Nabucco Pipeline Project: Gas Bridge to Europe? Pipeline and Gas Journal. 236 (9).

dünyanın farklı bölgelerinde önalıcı vuruş stratejisi kapsamında ortaya koyduğu askeri gücün demokrasi ve insan hakları kavramları ile çeliştiği görülmüştür.

3.2. RF Politikaları: Medvedev ile Güvenlik Politikası'nda Süreklilik, Dış Politika'da ABD ile İşbirliği

2008 Mayıs ayında başkanlığa gelen Dmitri Medvedev, Putin gibi KGB geçmişi olmayan ve reformcu bir politikacı olarak Batı ile iyi ilişkiler kurabilecek bir görüntüye sahipti (IISS, 2012: 1). Bush'un önalıcı vuruş ve önleyici savaşı yaklaşımı ile Putin'in önce içeride otokratikleşen ve ardından yakın çevrede etkinlik kurmayı amaçlayan dış politika anlayışlarının bir sonucu olarak bozulan ABD-RF ilişkilerinin onarımı için Obama ve Medvedev'in dış politikada atacakları adımlar son derece önemliydi. Bu nedenle değişim sloganı ile göreve gelen Obama'nın ortaya koyduğu sil baştan politikasının Medvedev cephesinden nasıl bir karşılık bulacağı ilişkilerin seyri açısından son derece önemli bir konu haline gelmişti.

Medvedev'in, ABD tarafından başlatılan sil baştan politikasına olumlu yaklaştığı görülmüştür. Putin ve Bush döneminde görülmeyen sıklıkta Obama-Medvedev arasında görüşmeler yapıldığı görülmüştür. Nisan 2010 yılında imzalanan yeni Stratejik Silahların Azaltılması Anlaşması'nın (START) imzalanması, Kasım 2010'da yapılan NATO Lizbon Zirvesi'nde Avrupa'ya kurulacak füze savunma kalkani konusunda NATO-RF işbirliğine ilişkin konuların tartışılması (IISS, 2012: 2) bu olumlu yaklaşımı ispatlar nitelikteki gelişmelerdendir. Bunlara ek olarak Bush döneminde Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne kurulması planlanan füze savunma sistemlerinin Obama yönetimi ile değişikliğe uğraması, Ukrayna ve Kırgızistan'da Bush döneminde gerçekleşen Batı yanlısı renkli devrimlerle iktidara gelen Yulya Timoşenko ve Kurmanbek Bakiyev'in Obama döneminde iktidarı RF yanlısı olarak bilinen rakiplerine karşı kaybetmeleri ve bu durumun ABD tarafından tepkisiz bir şekilde karşılanması gibi gelişmeler Medvedev yönetiminin, ABD ile yakınlaşmasında etkili olmuştur (Kuchins ve Zevelev, 2012: 157).

Medvedev'in başkanlığı boyunca RF'nin G8 ve diğer uluslararası örgütlerdeki rolünü kuvvetlendirmeye çalıştığı görülmektedir. G20 üyesi Brezilya, RF, Hindistan ve Çin'in bir araya gelmesiyle oluşturulan BRIC grubunun politik

bir örgütlenmeye dönüştürülmesinde de çaba sarfeden (IISS, 2012: 2) Medvedev çoktarafli bir uluslararası ortamın oluşturulmasına önem vermiştir.

1990'lar ortaya konulan Yakın Çevre Doktrini ile başlayan ve ardından Putin döneminde görölen “özel çıkar alanı” anlayışının Medvedev döneminde de devam ettiği söylenebilir. Medvedev'in 2008 RF-Gürcistan Savaşı sırasında kullandığı “*ayrıcalıklı çıkar alanı*” ifadesi (Trenin, 2011) buna kanıt olarak gösterilebilir. Bu kapsamda eski Sovyet coğrafyasında özel çıkarları bulunduğunu iddia eden Medvedev yönetimi bölgede RF çıkarlarına aykırı olacak gelişmeler konusunda kayıtsız kalmayacağının en ‘güzel’ kanıtını Güney Osetya’da göstermiştir.

Medvedev yönetiminin Gürcistan’a müdahalenin yanında diğer Güney Kafkasya devletleri olan Azerbaycan ve Ermenistan’a yönelik politikalarında da yukarıdaki anlayışın etkileri görölmektedir. Gazprom'un, Ekim 2009’da Azerbaycan petrol şirketi SOCAR ile yıllık 17,7 milyar metreküplük yeni bir gaz anlaşması imzalaması, Medmedev yönetiminin 2010 yılında hali hazırda kullandığı Sovyet döneminden kalma Gyumri Üssü'nün RF askeri güçlerince kullanım süresinin 2044’e uzatılması konusunda Ermenistan ile anlaşması gibi gelişmeler Güney Kafkasya’da RF'nin askeri ve ekonomik olarak etkinliğini arttırmasına neden olmuştur (Suchkov, 2011: 136).

Medvedev ile RF'nin Putin döneminde geri planda kalan askeri reform ve modernleşme politikalarına yöneldiği görölmüştür (Haas, 2010: 158). Batı medyası tarafından otoriter ve merkezileşme yanlısı Putin'in aksine reformcu ve liberal bir devlet adamı olarak bilinen Medvedev (Aslund, 2009), göreve gelir gelmez RF'nin temel güvenlik ve dış politika yaklaşımını şekillendiren belgeler yayınlanmıştır. Henüz RF-Gürcistan Savaşı gerçekleşmeden Temmuz 2008’de yayınlanan “*Dış Politika Doktrini*⁴³” belgesini, ardından Mayıs 2009’da “*2020'ye Kadar RF Ulusal Güvenlik Stratejisi*” takip etmiştir. Bu belgelere ek olarak RF Devlet Başkanı Dmitri Medvedev, RF-Gürcistan Savaşı sornrasında 31 Ağustos 2008’de katıldığı bir televizyon programında⁴⁴ RF'nin dış ve güvenlik politikasına

⁴³ Belgenin İngilizce tam metni için bkz. <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>

⁴⁴ Medvedev'in programda yapmış olduğu konuşmanın İngilizce tam metni için bkz. http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml

ilişkin beş temel ilkesinin bulunduğunu belirtmiş ve bu ilkeleri şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Uluslararası hukuka öncelik verilmeli,
- 2- Dünya tek kutbun ve ABD hakimiyeti gibi bir durumun olmadığı çok kutuplu bir yapıda olmalı,
- 3- RF'nin kendini yalnız bırakmak gibi bir niyeti yok, Batı ile dahi dostça ilişkiler kurmayı hedeflemekte,
- 4- Rus vatandaşlarını nerede olurlarsa olsunlar korumak öncelik durumunda,
- 5- RF'nin bazı bölgelerde ayrıcalıklı çıkarları bulunmakta (Haas, 2010: 85).

Medvedev döneminde ortaya konulan yeni Dış Politika Doktrini, yukarıdaki beş temel ilke üzerinden şekillenmiştir. Her ne kadar Medvedev yönetiminin Dış Politika Doktrini'nin ilanından yaklaşık bir ay sonra Gürcistan sınırlarını geçerek Gürcistan'ın egemenlik haklarına zarar veren eylemlerde bulunması uluslararası hukuk ve dolayısıyla yukarıda belirtilen birinci ilke ile çelişse de, dış politikada diğer dört maddeye uygun bir anlayışın benimsendiği söylenebilir. Bu anlamda Güney Osetya'da yaşayan RF vatandaşlarının güvenliğini sağladığını iddia eden RF yönetiminin Gürcistan müdahalesinin de kendi içinde tutarlı olduğu söylenebilir.

Medvedev yönetiminin ortaya koyduğu bir diğer önemli belge de Mayıs 2009'da yayımlanan 2020'ye Kadar RF Ulusal Güvenlik Stratejisi'dir. Söz konusu belgenin temellerinin Putin döneminde atıldığını söyleyebiliriz. Şubat 2008'de yapmış olduğu konuşmada sık sık 2020 yılına atıf yapan Devlet Başkanı Putin, başkanlığa geldiği 2000 yılından itibaren ilk 10 yıllık süreç içerisinde ekonomik ve politik açıdan önemli gelişmeler kaydettiklerini ve artık gözlerini yeni ufuklara dikmeleri gerektiğini belirtmiştir. Putin, bu hedef için ise 2020 yılını işaret etmiş, ulusal güvenliğin sağlanması ve RF'nin ulusal çıkarlarının korunması için 2020 yılına kadar yeni stratejiler izlenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Kremlin, 2008b).

2000 yılında Putin yönetimi tarafından ilan edilen Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin yerine gelen 2009 Ulusal Güvenlik Stratejisi ile RF'nin Putin dönemindeki ulusal güvenlik anlayışını büyük ölçüde devam ettirdiği görülmektedir. Belge incelendiğinde Medvedev yönetiminin politikalarının aşağıdaki unsurlar çerçevesinde şekilleneceği açıkça görülmektedir:

1- RF, bölgesel bir güç olmanın ötesine geçerek küresel bir aktör niteliği kazanmalıdır,

2- NATO'nun RF sınırlarına doğru genişlemesi ve Avrupa'da kurulması planlanan ABD füze kalkını projesi durdurulmalıdır,

3- RF'nin yakın çevresinde yaşayan RF vatandaşlarının hakları korunmalıdır (Haas, 2010: 87).

Yukarıda da görüldüğü gibi Medvedev'in Putin'den devraldığı başkanlık koltuğunda Putin'in özellikle ikinci dönemi ile başlayan aktif dış politika anlayışına karşı bir tutum sergilemeyeceği ilk başta belli olmuştu. Enerji ihracatına dayanan güçlü bir ekonomiye dönüşen RF ekonomisinin de etkisiyle Medvedev yönetimi dış politikada daha aktif bir yaklaşımı benimsemiştir. Küresel bir güç olma hedefini açıkça ifade eden Medvedev yönetimi Ağustos 2008'de gerçekleşen RF-Gürcistan savaşındaki eylemlerini de 2009 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde belirttiği yakın çevredeki RF vatandaşlarının korunması politikası ile meşrulaştırma yoluna gitmiştir (Haas, 2010: 87).

Strateji belgesinin ikinci bölümünde RF yönetimi, ekonomik büyüklük ve politik etki açısından yeni güç merkezlerinin ortaya çıkışının bir sonucu olarak yeni bir jeopolitik durumun oluştuğunu ve bu nedenle var olan sorunların çözümünde ve kriz yönetiminde bölgesel zeminde bölge dışı aktörlerin katılımı olmaksızın sonuç arama eğiliminin giderek arttığını ifade etmiştir (Russia's National Security Strategy, 2009: 2). Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi RF yönetimi, başlıca bölge dışı aktörler olan AB ve ABD'nin bölgesel sorunlara müdahil olmasını RF'nin çıkarlarına aykırı görmekte ve bu sorunlarda tek başına söz hakkı olduğunu düşünmektedir. Bu kapsamda RF yönetiminin bölgesel sorunları; BDT, KGAÖ ve Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi bölgesel örgütler üzerinden ve kendisine merkezi bir konum elde ederek çözmeye çalıştığı görülmüştür (Averre, 2007: 178). 2008 RF-Gürcistan Savaşı sonrasında ABD'de dahil olmak üzere Batı

dünyasından söylemsel düzeyin dışında ciddi bir tepki ile karşılaşmayan RF yönetiminde yukarıda ifade edilen anlayışın pekiştiği ve Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne de yansdığı görülmektedir.

Medvedev dönemi yukarıda da görüldüğü gibi Putin'in güvenlik politikasının büyük ölçüde devamlılığının görüldüğü bir süreci ifade etmektedir. Putin dönemi ortaya konulan dış politika ve güvenlik doktrinlerinin geliştirilerek bu dönemde de yayınladığı görülmüştür. Hatta birçok açıdan Putin dönemi doktrinlerinde vurgulanan hususlar 2009 yılındaki belgelerde de tekrar edilmiştir. Batı'nın, özellikle NATO ve dolayısıyla ABD'nin RF'nin yakın çevresindeki varlığı Medvedev yönetimi tarafından da ulusal güvenliğe tehdit olarak tanımlanmıştır. Aynı şekilde ekonominin geliştirilmesi, güçlü bir askeri kuvvetin sağlanıp muhafaza edilmesi, Kosova örneğine de atıfla uluslararası alanda tek taraflı eylemlerin sınırlandırılması, RF toprakları dışında bulunan RF vatandaşlarının korunması da vurgulanan hususlar arasında yer almıştır (Haas, 2010: 159). Buna karşın Putin döneminde söylem düzeyinde kalan yakın çevredeki özel çıkarların korunması stratejisinin, Medvedev yönetiminin Gürcistan topraklarına düzenlediği askeri müdahale ile uygulamaya geçirildiği görülmüştür. Bu durumun bölgede RF'nin elini güçlendiren bir gelişme olduğu da söylenebilir:

Güvenlik politikasında yaşanan sürekliliğin, dış politikada birebir görüldüğünü söylemek ise zordur. Medvedev'in başkanlığının ilk yılı dolmadan ABD'de başkanlık koltuğuna oturan Obama'nın ilişkileri sil baştan başlatma isteği Medvedev kanadında olumlu bir yanıt bulmuş ve Bush-Putin ikilisinin geliştiremediği diyalog yoğunluğunun Obama-Medvedev arasında yaşandığı görülmüştür. RF'nin yakın çevresindeki hassasiyetine Bush yönetiminden farklı olarak anlayışla yaklaşan Obama yönetiminin, önceliği RF'ye vererek bozulan ilişkileri tamir etmeye çalışması bölgede RF'nin etkinliğini arttıran bir gelişme olmuştur.

3.3. ABD-RF Rekabetinin Gürcistan Üzerindeki Etkileri

2008 RF-Gürcistan Savaşı'nı Gürcistan üzerinde yaşanan ABD-RF rekabetinin hem bir sonucu hem de kırılma noktası olarak görmek mümkündür. Gül Devrimi sonrası ABD ile yakın ilişki kuran Batı yanlısı Saakaşvili yönetiminin NATO ve AB'ye katılım mesajları Batı dünyası tarafından olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi Gürcistan'a Gül

Devrimi sonrası başlayan ABD desteği giderek artmış, Saakaşvili yönetimi ABD'den aldığı ekonomik ve politik destekle ülkenin askeri gücünü arttırmaya yönelmiştir. Saakaşvili ABD desteğine öyle güvenmiştir ki daha önce de belirtildiği gibi Kızıl Ordu'nun Tiflis'i işgaline atıfta bulunarak *"kimse bizi 1921'deki gibi bir daha diz çöktürmeye çalışmasın"* diyecek kadar Moskova'yı karşısına almaya cesaret etmiştir. ABD Başkanı Bush'un, önceki ABD yönetimlerinin aksine RF'nin kırmızı çizgilerini hiçe sayarcasına Saakaşvili yönetimine destek vermesi Putin'in yakın çevrede etkinlik hedefleyen politikaları ile karşılaştığında rekabetin en üst düzeye ulaştığı görülmüştür. İşte 2008 RF-Gürcistan Savaşı bu rekabetin önemli bir sonucu olmuştur.

RF-Gürcistan Savaşı'nın ABD-RF rekabetinin bir kırılma noktasını oluşturması ise savaş sonrası gelişmelerle kendini göstermiştir. Nitekim savaş sonrası ABD'de yaşanan başkanlık seçimlerinden galip olarak çıkan Obama'nın RF'yi önceleyen sil baştan politikasının Medvedev tarafında olumlu karşılık bulması Gürcistan'ın ABD nezdinde ikinci planda kalmasına neden olmuştur (Öztürk, 2010: 8). Söylemleri ile hala Gürcistan'ın egemenliği ve toprak bütünlüğünün arkasında olduğunu belirten Obama yönetiminin Bush'un aksine bölgesel sorunlarda RF'yi dikkate alarak politika geliştirmesi, Bush yönetiminin sert güce başvuran anlayışının aksine diplomasiyi ön plana alan akıllı güç araçlarını kullanmaya yönelmesi Gürcistan üzerindeki ABD-RF rekabetini sona erdirmemekle birlikte yeni bir döneme taşımıştır. Bu yeni dönemde ABD'nin 2008 NATO Bükreş Zirvesi'nde açık kapı bıraktığı, Eylül 2008'de kurulan NATO-Gürcistan Komisyonu zemininde yürütülen ilişkilerin Gürcistan'ın NATO'ya üyeliği ile sonuçlanma ihtimalinin bulunduğu görülmüş, buna karşın Gürcistan'a üyelik için kesin bir tarih vermekten kaçınılmıştır. RF'de Medvedev yönetiminin ise Putin'den devraldığı yakın çevrede etkinlik kurmayı hedefleyen güvenlik politikasının büyük ölçüde devam ettiği görülmüştür. Bu durum Gürcistan üzerindeki ABD-RF rekabetinin çatışmacı niteliğinin yerini dengeli bir rekabet dönemine bırakmasına neden olmuştur.

2008 RF-Gürcistan Savaşı Gürcistan iç politikasında RF karşısında yaşanan bir hezimet, bir mağlubiyet olarak görülmüştür. Bu durum Saakaşvili'nin ülke çapında ve dünyadaki güçlü lider görüntüsüne adeta darbe vuran bir gelişme olmuştur. Acara'da elde ettiği başarıdan cesaret alan Saakaşvili yönetiminin Güney Osetya'da gerçekleştirdiği operasyonun RF güçleri tarafından sert bir şekilde karşılanması ve ardından RF'nin Gürcistan içlerine askeri müdahalede bulunması

Saakaşvili'ye karşı ülke içinde oluşan muhalefetin güçlenmesine neden olmuştur. Saakaşvili'nin Güney Osetya'yı askeri güç ile kontrol altına alma girişimi "yanlış hesap" olarak tanımlanmış (International Crisis Group, 2008: 1) ve RF gibi Gürcistan ile kıyaslanmayacak oranda askeri kapasiteye sahip bir güce karşı yapılan bu yanlış hamlenin sonuçlarının ağır olduğu ifade edilmiştir. Savaşın Gürcistan'a maliyeti yaklaşık 400 milyon dolar değerinde askeri ekipman kaybı ile sınırlı kalmamıştır, yerlerinden edilen 130 binden fazla Gürcistan vatandaşının ekonomik yükü de Tiflis Hükümeti'ne yüklenmiştir (Gahrton, 2010: 196-197).

Saakaşvili'ye karşı mevcut muhalefete ek olarak Saakaşvili yönetiminde yer almış Parlamento sözcüsü Nino Burjanadze ve BM Büyükelçisi Irakli Alasania gibi etkili politik figürler de 2008 yenilgisi sonrası Saakaşvili'nin anti-demokratik yaklaşımını eleştirerek muhalefet saflarına katılmışlardır (Aydın, 2010: 7).⁹ Nisan 2009'da muhalefet partilerinin de katılımıyla Rustaveli Bulvarı'nda toplanan yaklaşık 30 bin protestocu Saakaşvili'nin istifası ve başkanlık seçimlerinin erkene alınması talepleri ile gösteriler düzenlemişlerdir (Gahrton, 2010: 197). Ülke içinde desteği azalan Saakaşvili uluslararası alanda da prestij kaybı yaşamıştır. Batı tarafından en yoğun şekilde dillendirilen eleştiri Saakaşvili'nin krizi yönetmede başarısız olup Gürcistan'ı kazanamayacağı bir savaşa sürüklemesi olmuştur (Aydın, 2010: 14).

Savaş sonrası Saakaşvili eleştirisi ile muhalefet safına geçen Irakli Alasania, Batı yanlısı bir politikacı olarak bilinmesine ve Gürcistan için Avro-Atlantik ittifaka katılımın çok önemli olduğunu vurgulamasına karşın, Saakaşvili yönetiminin RF ile girmiş olduğu savaşı eleştirmiş, RF ile ilişkilerin pragmatik ve ilkeli diplomatik adımlarla düzeltilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Mikhelidze, 2009: 29).

Saakaşvili yönetimi Batı tarafından eleştirilse de ülke içerisinde Saakaşvili karşısında örgütlenen muhalefetin RF ile yakın temas kurduğu iddiaları, Saakaşvili'ye olan ABD ve AB desteğinin devam etmesine neden olmuştur. ABD Başkanı Obama başta olmak üzere, ABD'li üst düzey yetkililer her fırsatta Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini ifade ederek, RF'nin hem Gürcistan hem de Güney Osetya ve Abhazya topraklarındaki askerlerini ateşkes öncesi duruma geri çekmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Khelashvili ve Macfarlane, 2010: 121).

Obama yönetiminin Gürcistan'a toprak bütünlüğüne saygı, demokrasi ve insan haklarının gelişmesine verilen destek söylemleri dışında en önemli somut desteği 14 Temmuz 2009'da ABD 6. Filosu'na ait USS Stout gemisinin ortak deniz tatbikatı için Batum limanına demirlemesi olmuştur (Georgia U.S. Embassy, 2008; Öztürk, 2010: 10). Fakat daha önce de ifade edildiği gibi ABD, Gürcistan ile ilişkilerinde RF'nin hassasiyetlerini de dikkate alarak RF'yi tehdit edecek şekilde bir askeri işbirliğine girişmekten kaçınmıştır (Khelashvili ve Macfarlane, 2010: 121).

Saakashvili yönetimi ise savaş sonrası dönemde de Batı dünyası ile ilişkilerini geliştirme anlayışına devam etmiş, NATO üyelik hedefinden vazgeçmediğini açıkça göstermiştir. NATO-Gürcistan işbirliğinin bu dönemde de artarak devam ettiği görülmüştür. Gürcistan, Obama yönetimi ile yönünü Afganistan'a dönen ABD'ye en fazla destek veren devletlerin başında gelmiştir (Macfarlane, 2013: 88). Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın Gürcistan'ın Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik ve Yardım Gücü'ne (International Security and Assistance Force-ISAF) ek 1000 asker göndererek nüfusuna oranla en fazla katkıyı yapan NATO dışı devlet olduğunu belirtmiştir (Doughtery ve Labott, 2009). Saakashvili The Telegraph gazetesine yazmış olduğu köşe yazısında Clinton'ın bu açıklamasının altını çizerek "*Gürcistan NATO üyesi olmasa da –ki üyelik için yolumuzun uzun olduğunun farkındayız- kendimizi ABD ve transatlantik toplumun amaç ve değerleri ile sıkı sıkıya bağlı görüyoruz.*" ifadesinde bulunmuştur (Saakashvili, 2009).

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Temmuz 2010'da yapmış olduğu Tiflis ziyareti sırasında Gürcistan yönetimini "*RF'ye yeni mazaratlar verecek hareketlerden kaçınma*" konusunda uyarılmış bunun yerine Gürcistan'ın iç politikada ekonomiyi ve sosyal refahı artırıcı politikalara yönelmesi, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi için yeni stratejiler geliştirmesi gerektiğini ifade etmiştir (Nichol, 2013: 27). Buradan da anlaşıldığı üzere ABD yönetimine göre savaş sonrası dönemde Gürcistan'a düşen görev RF ile yeni krizler yaşamaması ve ABD ile RF'yi karşı karşıya getirmemesi için dış politikada daha pasif bir döneme geçmesi olmuştur.

Sonuç olarak Gürcistan'ın Batı merkezli dış politika anlayışının 2008 RF-Gürcistan Savaşı sonrasında değiştiğini söylemek mümkün görünmemektedir. Savaş sonrası RF'nin Güney Osetya ve Abhazya bölgelerini bağımsız birer devlet

olarak tanınması ile Gürcistan yönetiminin, Şevardnadze döneminde de facto olarak kontrolü kaybettiği Güney Osetya ve Abhazya bölgelerindeki varlığı tamamen ortadan kalkmıştır. Saakaşvili yönetiminin ekonomik ve sosyal reformlar ile merkezi yönetimin kontrolü altına almaya çalıştığı Güney Osetya bölgesine yönelik stratejisini askeri kuvvet kullanımı yönünde değiştirmesi RF tarafından daha önce de değinildiği gibi sert bir tepki ile karşılaşmıştır. RF'nin Gürcistan topraklarına yönelik askeri müdahalesi Batı dünyası ve özellikle ABD'de işgal olarak tanımlanıp, söylem bazında sert eleştirilere maruz kalsa da kriz sürecinde ve sonrasında Batı'nın RF'ye karşı zorlayıcı bir baskı oluşturduğunu söylemek mümkün değildir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Soğuk Savaş boyunca iki süper güç arasında yaşanan ve 1991’de SSCB’nin dağılması ile bittiği iddia edilen rekabet, 2000’lerle birlikte eski Sovyet coğrafyasında farklı bir biçimde kendini göstermiştir. ABD’nin küresel terörle mücadele söylemi ile etkinliğini arttırmaya yöneldiği coğrafyada RF, tarihsel ve kültürel bağlarını da vurgulayarak özel çıkar tanımlamalarında bulunmuştur. ABD’nin hegemonya arayışının RF’nin özel çıkarlarına zarar vermesi, bölge devletleri üzerinde taraflarının ABD ve RF olduğu yenilenmiş bir Büyük Oyun’un oynandığı düşüncelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu rekabetin en açık şekilde görüldüğü devletlerin başında ise Gürcistan gelmiştir. SSCB’nin dağılmasının ardından yıllar boyu süren politik istikrarsızlıklar, iç savaşlar, ekonomik bunalımlarla çalkalanan Gürcistan bölgede RF’nin etki sahasına girmemek için dış politikada RF’yi dengeleyecek bir güce yaklaşma eğiliminde olmuştur. Bu dengeleyici gücü ABD olarak gören Gürcistan Hükümeti, 11 Eylül Saldırıları sonrasında ABD’nin dış politikada Gürcistan’ın da içinde bulunduğu coğrafi alana öncelik vermeye başlaması ile yoğunlaşan ABD-Gürcistan ilişkileri çalışma konusu olan ABD-RF rekabetini tetikleyici bir unsur olmuştur.

ABD’nin Gürcistan ile ilişkilerinde belirleyici unsurlar; askeri, politik konular ile enerji transferine yönelik çıkarları olmuştur. Bu çıkarları doğrultusunda ABD’nin Soğuk Savaş’ın sona erdiği dönemden itibaren birbirinden farklı, tutarlılıktan uzak politikalar ortaya koyduğu görülmüştür. ABD’nin Güney Kafkasya ve Gürcistan politikası, ABD başkanlarının ortaya koyduğu doktrinlerin, RF yöneticilerinin ve uluslararası sistemde yaşanan değişikliklerin etkisiyle dönem dönem farklılaşmış ve bu yönüyle “*alakart*” politika olarak tanımlanan bir nitelik göstermiştir (Khelashvili ve Macfarlane, 2010: 122).

RF’nin Gürcistan ile ilişkilerinde ise enerji belirleyici bir unsur olmakla birlikte, ABD’den farklı olarak Moskova’nın bölge ile tarihsel ve kültürel bağlarının olması RF-Gürcistan ilişkileri açısından son derece önemli olmuştur. Gürcistan’ın RF sınırlarının bir kısmını oluşturan Güney Osetya ve Abhazya’nın RF sınırları içerisindeki bazı halklara akraba topluluk olmaları, 1990’ların ortalarından itibaren RF’nin Güney Osetya ve Abhazya’ya yönelik başlatmış olduğu pasaport politikasının bir sonucu olarak bölgede sonradan RF vatandaşlığını kazanmış nüfusun oluşması gibi durumlar RF-Gürcistan ilişkilerini derinden etkilemiştir. Putin’in iktidara gelmesi ile yakın çevresine yönelmesi

Gürcistan'ın Moskova'dan bağımsız bir şekilde oluşturmaya çalıştığı dış politikada en çok sorun yaşadığı devletin RF olmasına neden olmuştur.

ABD ve RF'nin Gürcistan ile ilişkilerinde yukarıda kısaca bahsedildiği gibi farklı çıkar tanımlamaları yapmaları ve bu tanımlamalar üzerinden politikalar inşa etmeleri bir rekabet ortamının oluşmasına neden olmuştur. Gürcistan üzerinde Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan ABD-RF rekabetine ilişkin detaylı bir incelemenin yapıldığıbu çalışmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- Soğuk Savaş sonrası dönemde Gürcistan üzerinde yaşanan ABD-RF rekabetinin kırılma noktaları nelerdir?

- Rekabetin kırılma noktaları sonrasında tarafların politikalarında ne gibi değişimler yaşanmıştır?

- Yaşanan değişimlerin sonuçları itibariyle Gürcistan üzerindeki etkisi nasıl olmuştur?

Tablo 4.1: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Gürcistan'da ABD-RF Rekabeti

		SSCB'nin Dağılması		11 Eylül Saldırıları		2008 RF-Gürcistan Savaşı		2008-2012	
ABD	Doktrin/Temel Yaklaşım	Clinton Doktrini	Bush Doktrini	Bush Doktrini	Obama Doktrini				
	Strateji	demokratik genişleme (democratic enlargement)	önalıcı vuruş (preemptive strike)	önalıcı vuruş (preemptive strike)	sil baştan politikası (reset policy)				
	Yöntem	yumuşak güç demokrasiyi yayma ekonomik yardım	yumuşak+sert güç demokrasiyi yayma askeri yapılanma renkli devrimler yenimuhafazakar anlayış	yumuşak+sert güç demokrasiyi yayma askeri yapılanma renkli devrimler yenimuhafazakar anlayış	akıllı güç geri çekiliş politik destek				
RF	Doktrin/Temel Yaklaşım	Atlantikçi-Avrasyacı	Egemen Demokrasi	Egemen Demokrasi	Pragmatik Yaklaşım				
	Strateji	Batı ile iyi ilişkiler	Batı Karşısı Avrasyacı Söylem	Batı Karşısı Avrasyacı Söylem	Pragmatik Yaklaşım				
	Yöntem	Doğu-Batı kimlik arayışı Küresel ekonomi ile bütünleşme	yumuşak+sert güç pragmatik dış politika enerji kartı ithalat kısıtlamaları askeri güç tehdidi	yumuşak+sert güç pragmatik dış politika enerji kartı ithalat kısıtlamaları askeri güç tehdidi	güvenlik politikasında süreklilik enerji kartı Batı ile diyalog				
Sonuç		işbirliği	çatışma	çatışma	dengeli rekabet				

Öncelikle çalışmada rekabetin kırılma noktaları olarak 1991’de SSCB’nin dağılması, 11 Eylül Saldırıları ve 2008 RF-Gürcistan Savaşı tespit edilmiştir. RF’nin ve Gürcistan’ın bağımsız bir aktör olarak uluslararası alana çıkmasına neden olduğu için SSCB’nin dağılması ilk kırılma noktası olarak görülmüştür. İkinci kırılma noktası ise ABD’nin Orta Asya ve Kafkasya politikasında tam bir dönüşüme sebep olarak ABD ve RF’yi karşı karşıya getiren bir gelişme olan 11 Eylül Saldırıları olmuştur. Üçüncü ve son kırılma noktası ise RF’nin etkinliğinin artmasına ve ABD’nin adeta bir geri çekiliş sürecine girmesine neden olduğu için 2008 RF-Gürcistan Savaşı olarak belirlenmiştir. Söz konusu gelişmelerin kırılma noktaları olarak belirlenmesinde öne çıkan temel kriter gelişmenin mümkünse iki taraf için de bir dönüştürücü etki yaratarak tarafların Gürcistan politikalarını etkilemesi ya da bir taraf için yarattığı dönüştürücü etkinin diğer tarafın politikaları ile karşılaştığında ortaya çıkan durumun Gürcistan üzerinde etki doğuracak nitelikte olması olmuştur. Kırılma noktaları olarak belirlenen bu gelişmeler aynı zamanda bölümlerin başlangıç ve bitiş sınırlarını da çizmektedir.

Rekabetin ilerleyiş şeklini Tablo 3.1. üzerinden anlatmak konuya daha anlaşılır bir nitelik kazandıracaktır. SSCB’nin dağılması ile Soğuk Savaş sona ermiş ve iki kutuplu sistemin yerini tek kutuplu/çok kutuplu tartışmalarının ortaya çıktığı yeni bir dönem almıştır. Bu dönemde ABD’nin Güney Kafkasya ve Gürcistan’a yönelik politikaları Clinton Doktrini olarak adlandırılan anlayış çerçevesinde şekillenmiştir. Demokratik Genişleme stratejisinden beslenen bu anlayış ABD’nin bölgeye yönelik politikalarının yumuşak güç araçları ile şekillenmesine neden olmuştur. Clinton yönetiminin bölgeye yönelik çıkar tanımlamasının temelini enerji konusu oluşturmuştur. ABD yönetimi, Hazar Havzası’nda keşfedilen petrol ve gaz rezervleri sonrası giderek önemi artan eski Sovyet Cumhuriyetlerinin serbest piyasa ve demokratik yönetimlere geçiş sürecine destek vermek ve bu sayede istikrarlı ticaret ortakları yaratmak istemiştir. Bu amaçla bölge ülkelerine tarımdan altyapıya, savunmadan sağlık ve eğitim sektörlerine kadar geniş kapsamlı ekonomik yardımlarda bulunan ABD’nin on yıllık süreçte Gürcistan’a yaptığı yardım tutarı 680 milyon doları geçmiştir.

RF için ise bu dönem tam bir politik istikrarsızlık ve kargaşa sürecini ifade etmektedir. SSCB’nin dağılması ile ortaya çıkan RF’de Boris Yeltsin yönetimi serbest piyasaya geçiş ve küresel ekonomi ile bütünleşme çabasına girmiştir. ABD yardımlarından faydalanarak ve Batı ile işbirliği içerisine girerek ekonomik gelişmeyi sağlamayı hedefleyen Atlantikçi grup ile RF’nin çıkarlarının Batı yerine

Avrasya coğrafyasında olduğunu iddia eden Avrasyacı topluluk arasında yaşanan tartışma ülkenin bir kimlik arayışında olduğunu da kanıtıdır. Bu dönemde ekonomik bunalımlar, iç istikrarsızlıklar ve dış politikada tutarsızlıklar gösteren RF yönetiminin Batı ile işbirliği yapmak dışında pek fazla alternatifinin olmaması Gürcistan üzerinden değerlendirilecek ABD-RF ilişkisinin rekabetten çok işbirliği niteliğine sahip olmasına neden olmuştur.

11 Eylül 2001'de Washington'daki İkiz Kuleler'e yapılan terör saldırıları hem ABD dış ve güvenlik politikası hem de Gürcistan üzerindeki rekabet açısından yeni bir dönemin kapılarını açmıştır. Söz konusu terörist saldırılar sonucu dönemin ABD Başkanı George W. Bush'un küresel terörle mücadele söylemi üzerinden şekillenen Bush Doktrini, ABD'nin Orta Asya ve Kafkasya bölgesindeki askeri varlığını arttırmasına neden olmuştur. Bush'un savaşı düşmana götürme ve saldırıya geçmeden önce terörist unsurları konuşlandıkları yerde bulup yok etme anlayışı olarak ifade edilen önalıcı vuruş stratejisi, ABD'nin sert güç unsurlarını harekete geçirmesini gerektirmiştir. Başkan Bush'un yenimuhafazakar düşünceye sahip yönetici ekibinin de etkisiyle ortaya çıkan bu anlayış ABD'nin bölgede Clinton'dan beri devam eden demokrasiyi yayma projesine devam edip demokratik hareketleri politik ve ekonomik olarak desteklerken askeri olarak da gücünü arttırması gerektiğini öne sürmüştür. Bu kapsamda Bush yönetiminin 2000'lerin başında ortaya çıkan ve renkli devrimler olarak adlandırılan halk hareketlerine destek verdiği görülmüştür. ABD-Gürcistan ilişkileri açısından önemli bir dönüşüm olarak görülen 2003 Gül Devrimi (Macfarlane, 2013: 87) sonrasında iktidara gelen Mikheil Saakaşvili'ye yönelik Bush yönetiminin desteği bu düşünceleri doğrular niteliktedir.

Şevardnadze dönemi boyunca NATO üyeliğini hedefleyen ve bu nedenle başta ABD olmak üzere Batı dünyası ile yakın ilişkiler kuran Gürcistan yönetiminin, Saakaşvili iktidarı ile bu hedeflere yönelik çabalarını yoğunlaştırdığı görülmüştür. NATO'ya üyelik için toprak bütünlüğünün sağlanmasını olmazsa olmaz bir konu olarak gören Saakaşvili'nin henüz ilk yılı dolmadan Acara'da kontrolü sağlaması Güney Osetya ve Abhazya'ya yönelik olası hareketler için kendisine cesaret vermiştir. Saakaşvili'nin Acara'da kontrolü kansız bir şekilde, silaha başvurmadan sağlaması Batı nezdinde prestijinin de artmasına neden olmuştur. Arkasındaki ABD desteğine de güvenen Saakaşvili'nin 2008 Güney Osetya müdahalesi ise adeta bir fiyasko ile sonuçlanmıştır. RF'nin karşı

müdahalesi ile Güney Osetya ve Abhazya'nın kontrolünü kaybeden Saakaşvili yönetimi hem iç politikada hem de uluslararası alanda çok zor durumda kalmıştır.

RF'nin 2001-2008 dönemi genel durumunu değerlendirmek bu dönemdeki ABD-RF rekabetinin Gürcistan etkilerini anlamak açısından yararlı olacaktır. 1998 Ekonomik Krizi ile sarsılan RF'de 2000 yılında başkanlığa Vladimir Putin'in gelmesi büyük bir dönüşümün başlangıcı olmuştur. Başkanlığa geldikten sonra ortaya koyduğu doktrinler ile tüm dünyaya RF'nin çıkar ve tehdit tanımlamalarını ilan eden Putin, uluslararası alanda etkili bir aktör olabilmek için öncelikle RF içindeki politik istikrarsızlık ve bölünmüşlüğün ortadan kaldırılması gerektiğini düşünmüştür. Bu amaçla "egemen demokrasi" olarak adlandırılan bir yönetim anlayışını benimsemiş, federal birimlerin merkezi otorite kontrolü altına girmesine, oligark olarak adlandırılan zengin işadamlarının karar verme sürecindeki etkinliğinin ortadan kaldırılmasına, medya ve sivil toplum kuruluşlarının kontrol altına alınmasına yönelik politikalar izlemiştir. İç politikada merkezleşmenin yanında dış politikada da 1990'ların ortalarından itibaren gündemde olan Yakın Çevre Doktrini'ni uygulamaya geçirecek adımlar atmıştır. Bu sayede 1990'lar boyunca Atlantikçi-Avrasyacı yaklaşımlar arasında gidip gelen RF dış politikası Putin ile yönünü Avrasya'ya dönmüştür. Tabi ki bu dönüş Batı ile ilişkilerin koparılması anlamına gelmemektedir. Batı ile işbirliğinin RF ekonomisi için uzun vadedeki önemini farkında olan Putin yönetimi pragmatik bir dış politika anlayışı benimsemiştir. Özellikle ABD'nin küresel terörle mücadele olarak adlandırdığı süreçte ABD-RF işbirliği dikkat çekmiştir. ABD'nin 2003'te Irak'ı işgali ve ardından Gürcistan'da yaşanan Batı yanlısı renkli devrime verdiği destekler RF'nin bu tavrının bir süre sonra değişmesinde etkili olmuştur. Etrafında gerçekleşen Batı yanlısı renkli devrimlerin RF'ye de sıçramasından endişe eden Putin yönetiminin, renkli devrimlerle mücadele için renksiz ideoloji olarak tanımlanan bir politikaya yöneldiği görülmüştür. Bu kapsamda RF içerisinde Kremlin kontrolünde Naşi isimli bir gençlik örgütü kurularak, Batı karşıtı bir örgütlenmenin temelleri atılmıştır.

2004 yılından başlayarak 2008 RF-Gürcistan Savaşı'na kadar geçen sürede ABD'den aldığı destek ile hareket eden Saakaşvili yönetiminin Moskova ile sık sık sorun yaşadığı görülmüştür. 2000'li yıllarda ilan ettiği doktrin ve strateji belgeleri ile eski Sovyet coğrafyasında özel çıkarları olduğunu belirten Moskova, Gürcistan'ın RF pasaportuna sahip Oset ve Abhazların bulunduğu ayrılıkçı bölgelere yönelik politikalarını bu çıkarlara zarar verici nitelikte görmüştür. Bu

nedenle Gürcistan ve ABD'nin bu politikalarından vazgeçmesi için yumuşak ve sert güç araçlarını devreye sokmuş ve bu süreçte özellikle doğal gaz transferi üzerindeki tekeli konumunu bir dış politika aracı olarak kullanmıştır. Gürcistan'a yönelik enerji fiyatlarını arttıran Moskova, 2004 yılından itibaren dönem dönem Gürcistan'a yönelik doğal gaz kesintisi, vize rejiminde değişiklik, ulaşım ve iletişimin engellenmesi gibi önlemler almaya başlamıştır. Bu önlemlerin yetersiz kaldığı durumlarda da askeri güç tehditlerinde bulunan RF yönetiminin bu tehdidi 7 Ağustos 2008'de gerçek olmuş ve RF-Gürcistan Savaşı patlak vermiştir. Savaşan taraflar her ne kadar RF ve Gürcistan olarak görülse de çatışma literatürde ABD ve RF arasında yenilenen bir Büyük Oyun'un sonucu şeklinde tanımlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son kırılma noktasını oluşturan RF-Gürcistan Savaşı Bush başkanlığındaki ABD'nin artan hegemonya arayışı ve Putin başkanlığındaki RF'nin Rus etki sahası olarak tanımladığı bölgedeki çıkarlarını koruma refleksinin karşı karşıya gelmesinin bir sonucu olarak görülebilir. Savaş sonrası dönemde ABD'de gerçekleşen başkanlık seçimleri ile yeni muhafazakar anlayıştaki Bush yönetiminden Demokrat Parti mensubu Obama yönetimine geçiş, ABD-RF rekabetinin niteliğini önemli ölçüde etkilemiştir. Değişim sloganı ile seçim kampanyasını yürüten Obama göreve gelir gelmez Bush döneminde bir hayli bozulan ABD-RF ilişkilerini yeniden formüle etmeyi amaçlamış ve bu kapsamda sil baştan (*reset*) politikası adı verilen girişimi başlatmıştır. Başkan Yardımcısı Joe Biden'ın ilan ettiği bu yaklaşım Obama Doktrini olarak da anılmış ve bu yaklaşım ile Gürcistan'ın da içinde bulunduğu eski Sovyet coğrafyasına yönelik politikalarda öncelik, RF'nin hassasiyetlerine verilmeye başlanmıştır.

RF'de 2008 yılı ortalarında gerçekleşen başkanlık seçimleri ise RF Anayasası'nın üst üste üç kez başkanlığa izin vermemesi sebebiyle Putin'in başbakan, Dmitri Medvedev'in ise başkan olduğu yeni bir dönemi başlatmıştır. Putin Planı olarak tanımlanan bu dönemde Medvedev yönetiminin başta güvenlik olmak üzere birçok konuda Putin dönemindeki uygulamaları sürdürdüğü, Putin'in dış politikada yakın çevreye verdiği önemi devam ettirdiği görülmüştür. 2008 RF-Gürcistan Savaşı ile kendisini iyice gösteren bu yaklaşım, Medvedev'in Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız birer devlet olarak tanımasıyla doruk noktaya ulaşmıştır. RF'nin Gürcistan'a yönelik sert politikasından geri adım atmadığının görüldüğü bu dönemde dış politikada Obama'nın başlatmış olduğu sil baştan politikası ise olumlu bir yanıt bulmuştur. Yoğun şekilde gerçekleşen Obama-Medvedev görüşmeleri iki tarafın uluslararası alandaki Bush'un tektaraflı

yaklaşımının aksine çoktarafli politikalar üreterek çok kutuplu bir dünyanın yaratılması yönünde fikir birliğine varmış olduklarını ortaya koymuştur.

ABD ve RF'nin yukarıda değinilen yaklaşımları 2008-2012 döneminde Gürcistan üzerinde çatışmacı rekabetten daha istikrarlı ve dengeli bir rekabete geçişe neden olmuştur. Bu dönemde ABD ve Batı dünyasının söylem bazında Gürcistan'a vermiş olduğu desteğin uygulamada aynı oranda görülmediği aşikardır. Buna rağmen NATO ile işbirliğine devam eden, Afganistan'daki uluslararası koalisyona destek veren ve RF'yi Güney Osetya ve Abhazya'daki faaliyetlerinden dolayı işgalci olarak tanımlayan Saakaşvili yönetiminin ülke içinde ve dışında güç ve prestij kaybettiği görülmüştür. Bu durum Saakaşvili karşıtı grupların güç kazanmasına neden olmuş ve nitekim Ekim 2012'de gerçekleşen parlamento seçimlerinde 9 yıldır parlamentoda üstünlüğü sağlayan Saakaşvili'nin partisi olan Birleşik Ulusal Hareket, muhalefet partilerinin koalisyonu ile oluşmuş Gürcistan Rüyası'na (*Georgian Dream*) karşı seçimleri kaybetmiştir. Gürcistan Rüyası'nın başında yer alan ülkenin en zengin işadamlarından Bdzina İvanişvili'nin servetinin büyük bir kısmı RF'de kazanmış olup yatırımlarının RF sınırları içinde yer alması Gürcistan'ın yeni hükümetinin RF ile yakın ilişki içerisinde olacağına dair iddiaları ortaya atmıştır. Çalışma İvanişvili'nin seçimi kazanması ile sona erdirilmiştir. Zira, Gürcistan'da İvanişvili sonrası oluşan durumun değerlendirilebilmesi için öncelikle bu dönemin sonlanmasını beklemek gerekmektedir. Her ne kadar Kasım 2013'te İvanişvili kendi isteği ile istifa edip yerine İvanişvili'nin İçişleri Bakanı olarak görev yapmış olan Irakli Garibaşvili gelmiş olsa da İvanişvili yönetiminde oluşturulan Gürcistan yönetim anlayışının halen devam ettiği görülmektedir. Ekim 2013'te yapılan ve Gürcistan Anayasası gereği Saakaşvili'nin katılmadığı Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Giorgi Margvelaşvili'de tıpkı Garibaşvili gibi İvanişvili'nin kabinesinde görev yapmış bir politikacıdır. Bu nedenle de Gürcistan'da 2012'de başlayan İvanişvili etkisinin halen devam ettiğini söylemek mümkündür.

Çalışmada da görüldüğü üzere ABD ve RF arasındaki rekabette işbirliği ortamının oluştuğu 1991-2001 dönemi ile RF'nin öne çıktığı 2008-2012 döneminde Gürcistan, ABD'den yeterli politik ve askeri destek göremediği için ikinci planda kalmıştır. 2001-2008 döneminde ise bölgesel bir güç olan RF'nin etki alanında artan ABD varlığının Gürcistan'ı RF'den bağımsız politikalar izleme yönünde cesaretlendirdiği görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi çatışmacı bir rekabet ortamının oluştuğu yedi yıllık bu süreç 2008 RF-Gürcistan savaşı ile yerini dengeli bir rekabete bırakmıştır.

KAYNAKLAR

- Abushov, K. (2009). Policing the Near Abroad: Russian Foreign Policy in the South Caucasus. *Australian Journal of International Affairs*. 63 (2), 187-212.
- Adıbelli, B. (2008). *Avrasya Jeopolitiğinde Büyük Oyun*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ağacan, K. (2011). Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü. Velekli C. ve Aslanlı A. (Ed.). *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Ağır, B. S. (2006). Bush Doktrini: Küresel Bir Hegemonik İstikrar Arayışı mı? *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 3 (12), 71-100.
- Akarşlan, M. (1994). *Değişen Dünya Dengeleri: Rusya Federasyonu: Yakın Çevre Politikası ve Türk Cumhuriyetleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Alksnis, V. (1991). Suffering from Self-Determination. *Washingtonpost Newsweek Interactive, LLC*. 61-71.
- Arı, T. (2008). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arı, T. ve Pirinççi, F. (2010). 11 Eylül Gölgesinde Orta Asya'ya Yönelik Amerikan Politikası. Arı, T. (der.), *Orta Asya ve Kafkasya: Rekabetten İşbirliğine*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arrow, R. (2011). Gene Sharp: Author of the Nonviolent Revolution Rulebook. BBC News. (03.11.2015). <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12522848>
- Aslund, A. (2009). Take the R out of BRIC. *Foreign Policy*. (26.11.2015). <http://foreignpolicy.com/2009/12/02/take-the-r-out-of-bric/>
- Ataöv, T. (2001). 11 Eylül ve Sonrası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 56 (3), 179-190.
- Averre, D. (2007). "Sovereign Democracy" and Russia's Relations With the European Union. *Demokratizatsiya*. 15 (2), 173-190.

- Axelrod, R. ve Keohane, R. (1993). Baldwin, D. (der). Achieving Cooperation Under Anarchy: Strategies and Institutions. *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Aydın, G. (2010). Güney Osetya Yenilgisi Sonrası Gürcistan İç Siyaseti: Saakaşvili'nin Ayakta Kalma Başarısı. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*.5 (10), 1-21.
- Aydın, M. (2004). Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 1 (1), 33-60.
- Baban I. ve Shiriyev Z. (2010). The U.S. South Caucasus Strategy and Azerbaijan. *Turkish Policy*. 9 (2), 94-103.
- Badalyan, L. (2011). Interlinked Energy Supply and Security Challenges in the South Caucasus. *Caucasus Analytical Digest*. No:33.
- Baev, P. (2001). Russia's Policies in the South Caucasus and the Caspian Area. *European Security*. 10 (2), 95-110.
- Baldwin, D. (1993). Neoliberalism, Neorealism, And World Politics. Baldwin, D. (Ed). *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation. (1993). (08.10.2015). <http://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html>
- Bayatli, T. (2006). BP Developments: Tankers Finally Leave Ceyhan Port for World Markets. *Azerbaijan International*. 14 (3), 92-95.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler*. 5 (18), 69-85.
- Beaumont, P. (2000). Masked Men Killed the Butcher of Bosnia. *The Guardian*. (11.10.2015). <http://www.theguardian.com/world/2000/jan/16/balkans>
- Berman, I. (2004). The New Battleground: Central Asia and the Caucasus. *The Washington Quarterly*. 28 (1), 59-69.
- Bershidsky, L. (2014). Why Putin Doesn't Trust the West?. (10.10.2015) . <http://www.bloombergview.com/articles/2014-11-24/why-putin-doesnt-trust-the-west>

- Blades, M. (2008). Blast from the Past: PNAC's 1998 Letter to Clinton. (30.10.2015). <http://www.globalresearch.ca/articles/NAC304A.html>
- Blank, S. J. (2002). Putin's Twelve-Step Program. *The Washington Quarterly*. 25 (1), 147-160.
- Bondarevsky, G. L. (2002). *The Great Game A Russian Perspective*. Hastings: Christiebooks.
- Bozkurt, G. S. (2006). Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da Kadife Devrimler. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*.9, 151-167.
- Breslauer, G. W. (2009). Observations on Russia's Foreign Relations Under Putin. *Post-Soviet Affairs*. 25 (4), 370-376.
- Brinkley ,D. (1997). Democratic Enlargement: Clinton Doctrine. *Foreign Policy*. No 1 06, 110-127.
- British Petroleum. Natural Gas Production. (30.07.2015). <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/energy-economics/statistical-review-of-world-energy/review-by-energy-type/natural-gas/natural-gas-production.html>
- Broers, L. (2009). 'David and Goliath' and 'Georgians in the Kremlin': A Post-Colonial Perspective on Conflict in Post-Soviet Georgia. *Central Asian Survey*, 28 (2), 99-118.
- Brzezinski, Z. (2015). *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit, C. ve True, J. (2014). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. (Çev. M. Ağcan ve A. Aslan). İstanbul: Küre Yayınları.
- Çaşın, M. H. (2010). ABD'nin Kafkasya Politikasında Rusya ile Ortaklık ve Rekabet Paradoksunun Olası Gelişmelerini Anlamak. Arı, T. (der.), *Orta Asya ve Kafkasya: Rekabetten İşbirliğine*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Champion, M. (1993). Georgia, Joining CIS, Looking to Yeltsin. (19.10.2015). <http://www.themoscowtimes.com/sitemap/free/1993/10/article/georgia-joining-cis-looks-to-yeltsin/217005.html>
- Cheterian, V. (2009). The August 2008 War in Georgia: From Ethnic Conflict to Border Wars. *Central Asian Survey*. 28 (2), 155-170.

- CNN International. (2001). The text of Bush's address Tuesday night, after terrorist attacks on New York and Washington. (11.08.2001).
<http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/bush.speech.text/>
- CNN International. (2008). Obama Spells out Plans for Change. (22.11.2008).
<http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/08/29/obama.promises/index.html?iref=mpstoryview>
- CNN International. (2006). Blasts Cut Georgia Gas, Electricity Supplies. (12.11.2006).
<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/europe/01/22/russia.gas/>
- Cohen, A. (1997). U.S. Policy in the Caucasus and Central Asia: Building a New 'Silk Road' to Economic Prosperity. *The Cultural Policy Studies Project*. No: 1132. Washington: The Heritage Foundation.
- Cornell, S. E. (2001). *Small Nations and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*. London: Curzon Press.
- Cornell, S. E. (2004). The United States and Central Asia: In the Steppes to Stay? *Cambridge Review of International Affairs*. 17 (2), 239-254.
- Cornell, S. E. (2005). US Engagement in the Caucasus: Changing Gears. *Helsinki Monitor*. 16 (2), 111-119.
- Cornell, S. E. (2010). The Caucasus and the Obama Administration's Foreign Policy. *Russia and Eurasia: A Realistic Policy Agenda for the Obama Administration*. Washington: The Heritage Foundation.
- Cornell, S. E., Starr S. F. ve Tseretli, M. (2015). *A Western Strategy for the South Caucasus*. Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program. Stockholm: Central Asia-Caucasus Institute.
- Cornell, S. E., Tseretli, M. ve Socor, V. (2005). Geostrategic Implications of the Baku-Tblisi-Ceyhan Pipeline. Starr, F. S. ve Cornell, S. E. (der.). *The Baku-Tblisi-Ceyhan Pipeline: Oil Window to the West*. Washington-Uppsala: Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program.
- Corso, M. (2005). Bush Visit to Georgia is a Great Political Victory—Saakashvili. Eurasianet.org. (20.11.2005).
<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav051105.shtml>

- Corso, M. (2006). Georgia Opens Museum of Soviet Repression. Eurasianet.org. (20.11.2015).
<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav060201.shtml>
- Corso, M. (2007). Government Uses Force to Restore Orders, Pulls Plug on TV Broadcaster. Eurasianet.org. (20.11.2015).
<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav110707.shtml>
- Çelikpala, M. (2012). Başarısız Devlet-Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 7 (14), 1-35.
- Dailymail. (2008). Georgia 'Overrun' by Russian Troops as Full-Scale Ground Invasion Begins. (20.11.2015). <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1043236/Georgia-overrun-Russian-troops-scale-ground-invasion-begins.html>
- Demirağ, Y. (2005). Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 2 (7), 125-155.
- Demirağ, Y. (2006). "Büyük Oyun": 19. Yüzyılda Rusya ve İngiltere'nin Orta Asya'da Rekabeti. Demirağ, Y. ve Karadeli, C. (der.). *Geçmişten Günümüze Değişen Orta Asya ve Kafkasya*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Desai, P. (2005). Russian Retrospectives on Reforms from Yeltsin to Putin. *Journal of Economic Perspectives*. 19 (1), 87-106.
- Devdariani, J. (2001). Georgia Fears Russia's Anti-Terrorism Drive. Euroasianet.org. (17.11.2015).
<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav100101.shtml>
- Deyermond, R. (2012). The Republican Challenge to Obama's Russia Policy. *Survival*. 54 (5), 67-92.
- Doughtery, J. ve Labott, E. (2009). NATO to Send More Troops to Afghanistan. CNN International. (02.12.2015).
<http://edition.cnn.com/2009/WORLD/asiapcf/12/04/afghan.nato.troops/index.html?iref=24hours>
- Dugin, A. (2005). Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım (5. Baskı). (Çev. Vügar İmanov). İstanbul: Küre Yayınları.

- Edwards, M. (2003). The New Great Game and the New Great Gamers: Disciples of Kipling and Mackinder. *Central Asian Survey*. 22 (1), 83-102.
- Elkind, J. (2005). Economic Implications of the Baku-Tblisi-Ceyhan Pipeline. Starr, F. S. ve Cornell, S. E. (der.). *The Baku-Tblisi-Ceyhan Pipeline: Oil Window to the West*. Washington-Uppsala: Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program.
- Ercan, Ö. (1998). Kosova Ağlıyor. *Milliyet Gazetesi*. (11.10.2015). <http://www.milliyet.com.tr/1998/08/03/haber/hab01.html>
- Eurasianet.org. (2006). Georgian Parliament Votes to Boot Russian Peacekeepers from South Ossetia. (20.11.2015). <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav021506.shtml>
- Evans G. ve Newnham J. (2007). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü (Çev. H. A. Utku). İstanbul: Bilimevi Yayınları. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı.).
- FBI National Press Office. (2001). FBI Announces List of 19 Hijackers. (21.10.2015). <https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-announces-list-of-19-hijackers>
- Finkel E. ve Brudny Y. M. (2012). Russia and the Colour Revolutions. *Democratization*. 19 (1), 15-36.
- Freese, T. (2004). The Calm Before the Storm? Georgians Ready for War But Calling for Peace. CACI Analyst. <http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/9165-analytical-articles-caci-analyst-2004-7-14-art-9165.html?tmpl=component&print=1>
- Freese, T. (2005). Russias Troop Withdrawal From Georgia: The Start of a New Friendship? Eurasianet.org. (19.11.2015). <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav081005.shtml>
- Freizer, S. (2004). The Pillars of Georgia’s Political Transition. Opendemocracy: Free Thinking for the World. (19.11.2015). https://www.opendemocracy.net/democracy-caucasus/article_1732.jsp
- Gaddy, C. ve O’Hanlon M. (2015). Toward a “Reaganov” Russia: Russian Security Policy After Putin. *The Washington Quarterly*. 38 (2), 205-221.

- Gahrton, P. (2010). *Georgia: Pawn in the New Great Game*. New York: Pluto Press.
- George, J. A. (2009a). The Dangers of Reform: State Building and National Minorities in Georgia. *Central Asian Survey*. 28 (2), 135-154.
- George, J. A. (2009b). *The Politics of Ethnic Separatism in Russia and Georgia*. New York: Palgrave Macmillan.
- Georgia and the World: A Vision and Strategy for the Future. (2000). Georgian Parliament. (21.10.2015).
http://www.parliament.ge/files/1_886_192675_nato_vision.pdf
- Georgia U.S. Embassy. (2008). USS Stout to Make Port Call in Batumi. (25.11.2015). <http://georgia.usembassy.gov/latest-news/2009-press-releases/uss-stout-to-make-port-call-in-batumi-july-14.html>
- German, T. C. (2009). Pipeline Politics: Georgia and Energy Security. *Small Wars & Insurgencies*. 20 (2), 344-362).
- Glasser, S. B. ve Baker, P. (2005). What Comes After Rose, Orange and Tulip? *The Washington Post*. Page B03. (05.11.2015).
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A20448-2005Apr2.html>
- Gogolashvili, K. (2001). South Caucasus: 20 Years of Independence. Friedrich-Ebert Stiftung. 173-193.
- Gordadze, T. (2009). Georgian-Russian Relations in the 1990s. Cornell, S. E. ve Starr S. F. (der.), *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*. New York: M. E. Sharpe.
- Government Printing Office. (2008). Remarks on the Situation in Georgia. (22.11.2015). <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PPP-2008-book2/html/PPP-2008-book2-doc-pg1137.htm>
- Haas, M. (2010). *Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century: Putin, Medvedev, and Beyond*. New York: Routledge.
- Halatçı, Ü. (2006). 11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu'nun Bir Değerlendirmesi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*. 2 (7), 80-98.

- Hammond, J. R. (2009). Has the U.S. Played a Role in Fomenting Unrest During Iran's Election. *Foreign Policy Journal*. (4.11.2015).
<http://www.foreignpolicyjournal.com/2009/06/23/has-the-u-s-played-a-role-in-fomenting-unrest-during-irans-election/>
- Harding, L. (2007). State of Emergency in Georgia as Street Protests Turn Violent. *The Guardian World News*. (20.11.2015).
<http://www.theguardian.com/world/2007/nov/08/russia.georgia>
- Hastings, A. (1998). The Butcher of the Balkans. *The Tablet: The International Catholic News Weekly*. (11.10.2015).
<http://archive.thetablet.co.uk/article/10th-october-1998/4/the-butcher-of-the-balkans>
- Heisbourg F. (2003). A Work in Progress: The Bush Doctrine and its Consequences. *The Washington Quarterly*. 26 (2), 73-88.
- Holley, D. (2001). The Seed Money for Democracy. *Los Angeles Times*. (01.11.2015). <http://articles.latimes.com/2001/jan/26/news/mn-17288>
- Hopkins, A. D. (2008). *The Making of Modern Afghanistan*. New York: Palgrave Macmillan
<https://www.whitehouse.gov/1600/presidents/woodrowwilson>
- Huntington, S. P. (1991). *Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Hürriyet. (2008). Rusya Gürcistan'a Girdi. (20.11.2015).
<http://www.hurriyet.com.tr/rusya-gurcistana-girdi-9611495>
- Hyland, W. G. (1999). *Clinton's World: Remaking the American Foreign Policy*. Westport: Greenwood Publishing Group, Inc.
- IISS. (2012). Assessing Russian Foreign Policy Under Medvedev. *Strategic Comments*. 18 (4),
- International Crisis Group. (2004a). Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia? ICG Europe Briefing. (20.11.2015).
<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/south-caucasus/georgia/b034-saakashvilis-ajara-success-repeatable-elsewhere-in-georgia.aspx>

- International Crisis Group. (2004b). Georgia: Avoiding War in South Ossetia. ICG Europe Report No: 159. (20.11.2015) .
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/159_georgia_avoiding_war_in_south_ossetia
- International Crisis Group. (2008). Russia vs Georgia: The Fallout. Europe Report No: 195. (30.11.2015).
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/195_russia_vs_georgia_the_fallout.pdf
- İşyar, Ö. G. (2009). *Karşılaştırmalı Dış Politikalar: Yöntemler, Modeller, Örnekler ve Karşılaştırmalı Türk Dış Politikası*. Bursa: Dora Yayınları.
- İşyar, Ö. G. (2010). *Avrasya ve Avrasyacılık*. Bursa: Dora Yayınları.
- Jervis, R. (2003). Understanding the Bush Doctrine. *Political Science Quarterly*. 118 (3), 365-388.
- Jones, S. (2003). The Role of Cultural Paradigms in Georgian Foreign Policy. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 19 (3), 83-110.
- Jones, S. (2009). Introduction: Georgia's Domestic Front. *Central Asian Survey*, 28 (2), 93-98.
- Kagan, R. (2008). Putin Makes His Move. The Washington Post. (26.11.2015).
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/10/AR2008081001871.html>
- Kakachia, K. K. (2013). Georgia: Identity, Foreign Policy and the Politics of a "Euro-Atlantic Orientation". *NOREF Policy Brief*. 1-3.
- Kantarıcı, Ş. (2011). Kafkasya'da Etnik Çatışmalar Ekseninde 'Güney Osetya' Sorunu. Veliev C. ve Arslanlı A. (der.), *Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Karabayram, F. (2011). *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya Gerçeği*. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık.
- Karumidze, Z. ve Wertsch, J. V. (2009). "Enough!" The Rose Revolution in the Republic of Georgia 2003. Monson, G. C. (der.). *Georgia After the Rose Revolution*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Kasım, K. (2006). 11 Eylül Sürecinde Kafkasya'da Güvenlik Politikaları. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 1 (1), 19-40.

- Kasım, K. (2011). *Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya* (2. Baskı). Ankara: USAK Yayınları.
- Kaufman, S. J. (1997). The Fragmentation and Consolidation of International Systems. *International Organization*. 51 (2), 173-208.
- Kauzlarich, R. D. (2001). *Time for Change? U.S. Policy in the Transcaucasus*. Massachusetts: A Century Foundation Report.
- Kaya, S. (2010). Sovyet Sonrası Dönem Rus Dış Politikasında Avrasyacılığın Etkisi. İşyar Ö. G. (Ed.), *Avrasya ve Avrasyacılık*. Bursa: Dora Yayınları.
- Ker-Lindsay, J. (2009). *Kosovo: The Path to Contested Statehood in the Balkans*. New York: I.B. Tauris&Co Ltd.
- Khelashvili, G. (2010). External Forces, Nationalism, And The Stagnation Of Democratization In Georgia. *PONARS Policy Memo*. No 104.
- Khelashvili, G. ve Macfarlane, S. N. (2010). The Evolution of US Policy towards Southern Caucasus. *Uluslararası İlişkiler*. 7 (26), 105-124.
- King, C. (2008). 'The Five Day War – Managing Moscow After the Georgia Crisis'. (05.01.2015).
<http://www.foreignaffairs.com/articles/64602/charles-king/the-five-day-war>
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi* (2. Baskı). (Çev. İ. H. Kurt). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 1994'te New York'ta yayımlandı).
- Kremlin. (2003). President Vladimir Putin met with French President Jacques Chirac and German Chancellor Gerhard Schroeder. (07.11.20015).
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/29415>
- Kremlin. (2005). Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation. (12.11.2015).
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml
- Kremlin. (2008a). Statement by President of Russia Dmitry Medvedev. (26.11.2015).
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/26/1543_type82912_205752.shtml

- Kremlin. (2008b). Statements on Major Issues: Speech at Expanded Meeting of the State Council on Russia's Development Strategy Through to 2020. (26.11.2015).
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/02/08/1137_type82912type82913_159643.shtml
- Kuchins, A. C. ve Zevelev, I. A. (2012). Russian Foreign Policy: Continuity in Change. *The Washington Quarterly*. 35 (1), 147-161.
- Kukhianidze, A. (2009). Corruption and Organized Crime in Georgia Before and After the 'Rose Revolution'. *Central Asian Survey*. 28 (2), 215-234.
- Lane, D. (2009). 'Coloured Revolution' as a Political Phenomenon. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 25 (2-3), 113-135.
- Lipson, C. (1993). International Cooperation in Economic and Security Affairs. Baldwin, D. (der.), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Litera, B. (1994). The Kozyrev Doctrine : A Russian Variation on the Monroe Doctrine. *Perspectives*. No:4. 45-52.
- Macfarlane, S. N. (2011). The Evolution of US Policy Towards the Southern Caucasus. Aydin, M. (der.). *Non-Traditional Security Threats and Regional Cooperation in the Southern Caucasus*. Amsterdam: IOS Press.
- Macfarlane, S. N. (2013). The Reluctant Patron: Georgia-U.S. Relations. Kakachia, K. ve Cecire, M. (der.), *Georgian Foreign Policy: The Quest for Sustainable Security*. Tblisi: Konrad Adenauer Stiftung.
- Mainville, M. (2006). Russia Recalls Ambassador from Georgia. *The Guardian World News*. (20.11.2015) .
<http://www.theguardian.com/world/2006/sep/28/georgia.russia>
- Mankoff, J. (2008). Russian Foreign Policy and the United States After Putin. *Problems of Post-Communism*. 55 (4), 42-51.
- Marangos, J. (2004). Was Shock Therapy Consistent With Democracy? *Review of Social Economy*. 62 (2), 221-243.
- Mau, V. (1995). Perestroika: Theoretical and Political Problems of Economic Reforms in USSR. *Europe-Asia Studies*. 47 (3), 387-411.

- Mert, O. (2004). *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık.
- Metreveli, E. ve Hakobyan, E. (2001). The Political Underpinnings of U.S. Bilateral Aid to the Countries of Transcaucasus. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*. 9 (3), 367-381.
- Mikhelidze, N. (2009). After the 2008 Russia-Georgia War: Implications for the Wider Caucasus. *The International Spectator*. 44 (3), 27-42.
- Mitchell, L. A. (2006). Democracy in Georgia Since the Rose Revolution. *Orbis*. 50 (4), 669-676.
- Mitchell, L. A. (2009a). Compromising Democracy: State Building in Saakashvili's Georgia. *Central Asian Survey*. 28 (2), 171-183.
- Mitchell, L. A. (2009b). *Uncertain Democracy: U.S. Foreign Policy and Georgia's Rose Revolution*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations*. New York: Alfred A. Knopf Inc.
- Nation, C. (2007). Russia, The United States and The Caucasus. Strategic Studies Institute Report. (21.10.2015).
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB764.pdf>
- National Security Concept of Russian Federation. (2000). (11.10.2015).
<http://archive.mid.ru/ns-osndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/36aba64ac09f737fc32575d9002bbf31?OpenDocument>
- National Security Strategy of the United States of America. (1991). Washington D.C. : The White House
- NATO. (2012). NATO-Georgia Commission. (01.12.2015).
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52131.htm
- Natoli, K. (2010). Weaponizing Nationality: An Analysis of Russia's Passport Policy in Georgia. *Boston University International Law Journal*. 28, 389-417.
- New York Times. (1999). Bombing of Georgian Village is Confirmed. (17.11.2015).
<http://www.nytimes.com/1999/08/15/world/bombing-of-georgian-village-is-confirmed.html>

- Nichol, J. (2009). Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests. *Congressional Research Service Report for Congress*. (25.11.2015). <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>
- Nichol, J. (2010a). Georgia (Republic): Recent Developments and U.S. Interests. Haro, F. W. (der.). *Georgia and the Caucasus Region*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Nichol, J. (2010b). Georgia (Republic) and NATO Enlargement: Issues and Implications. Haro, F. W. (der.). *Georgia and the Caucasus Region*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Nichol, J. (2013). Georgia (Republic): Recent Developments and U.S. Interests. *Congressional Research Service Report for Congress*. (25.11.2015). <https://www.fas.org/sgp/crs/row/97-727.pdf>
- Nikitin, M. B. (2011). U.S.-Russian Civilian Nuclear Cooperation Agreement: Issues for Congress. *Congressional Research Service Report for Congress*. (25.11.2015). <https://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL34655.pdf>
- Nye J. S. (1992). The Changing Nature of World Power. Charles W. Kegley, Jr. ve Eugene R. Wittkopf (der.), *The Global Agenda: Issues and Perspectives*, New York: McGraw-Hill.
- Nye, J. S. (2004). *Power in the Global Information Age: from Realism to Globalisation*. New York: Routledge.
- Nye, J. S. (2011). The War on Soft Power. *Foreign Policy*. 1-6. (25.11.2015). <http://foreignpolicy.com/2011/04/12/the-war-on-soft-power/>
- Oğan, S. (2006). Yeni Muhafazakarların Avrasya Politikası ve Sivil Devrimler. Özen, Ç. ve Taşdemir, H. (der.). *Yeni Muhafazakar Amerikan Dış Politikası ve Türkiye*. Ankara: Odak Yayın ve Dağıtım.
- OSCE/ODIHR Election Observation Mission. (2003). Georgia, Parliamentary Elections 2003. (19.11.2015). <http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/17822?download=true>
- OSCE/ODIHR Election Observation Mission. (2008). Georgia, Extraordinary Presidential Election 2008. (20.11.2015). <http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/30959?download=true>

- Öztürk, A. (2010). Obama Yönetiminin Gürcistan Politikası: 2008-2010. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 5 (9), 1-26.
- Öztürk, O. M. (2001). *Rusya Federasyonu Askeri Doktrini*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Papava, V. (2005). The Baku-Tblisi-Ceyhan Pipeline: Implications for Georgia. Starr, F. S. ve Cornell, S. E. (der.). *The Baku-Tblisi-Ceyhan Pipeline: Oil Window to the West*. Washington-Uppsala: Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program.
- Papava, V. (2009). Georgia's Economy: Post-Revolutionary Development and Post-War Difficulties. *Central Asian Survey*. 28 (2), 199-213.
- Polese, A. (2011). Russia, the US, "the Others" and the "101 Things to Do to Win a (Colour) Revolution": Reflections on Georgia and Ukraine. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. 19 (1-2), 421-451.
- Pond, S. (2004). BİO'nun Alet Çantası. *NATO Dergisi*. (21.10.2015). http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/art2_pr.html
- Project for the New American Century (PNAC). (2003). "Lead the Victory": Is this the "Roadmap" that Bush and Blair keep talking about? (30.10.2015). <http://www.globalresearch.ca/articles/NAC304A.html>
- Rogov, S. (2003). The Bush Doctrine: Outlines of U.S. Strategy in the Twenty-First Century. *Russian Social Science Review*. 44 (3), 4-28.
- Ross, C. (2005). Federalism and Electoral Authoritarianism under Putin. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*. 13 (3), 347-371.
- Rowley, M. (2009). The Nabucco Pipeline Project: Gas Bridge to Europe? *Pipeline and Gas Journal*. 236 (9).
- Russia's Military Doctrine. (2000). Arms Control Association. (14.10.2015). https://www.armscontrol.org/act/2000_05/dc3ma00
- Russia's National Security Strategy to 2020. (2009). Rustrans: Useful Translations. (26.11.2015). <http://rustrans.wikidot.com/russia-s-national-security-strategy-to-2020>
- Rywkin, M. (2003). Russia and the Near Abroad Under Putin. *American Foreign Policy Interests*. 25 (1), 3-12.

- Saakashvili, M. (2009). Why Georgia Send Troops to Afghanistan. *The Telegraph*. (02.12.2015).
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/6809222/Why-Georgia-sends-troops-to-Afghanistan.html>
- Sancaktar, C. (2014). NATO'nun Kosova Müdahalesi. (11.10.2015).
<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-133-2014090914guvenlik-9.pdf>
- Sander, O. (2008). *Siyasi Tarih 1918-1984* (17. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi
- Sapmaz, A. (2008). *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Schmidt, B. C. ve Willams, M. C. (2008). The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists. *Security Studies*. 17 (2), 191-220.
- Sharp, G. (2010). *From Dictatorship to Democratization: A Conceptual Framework for Liberation*. Boston: Albert Einstein Institution.
- Silitski, V. (2005). A Year After the Color Revolutions: Preemptive Authoritarianism and Challenges for Democratization in the Former Soviet Union. *PONARS Policy Memo*. No: 376.
- Siroky D. ve Aprasidze D. (2011). Guns, Roses and Democratization: Huntington's Secret Admirer in the Caucasus. *Democratization*. 18 (6), 1227-1245.
- Sokov, N. (2005). The Withdrawal of Russian Military Bases from Georgia: Not Solving Anything. *PONARS Policy Memo* 363. 1-8.
- Spechler, D. R. (2010). Russian Foreign Policy During the Putin Presidency. *Problems of Post-Communism*. 57 (5), 35-50.
- Stent, A. (2012). US-Russia Relations in the Second Obama Administration. *Survival*. 54 (6), 123-138.
- Steves, R. (2011). National Security or a Police State. (19.11.2015).
http://www.huffingtonpost.com/rick-steves/national-security-or-a-po_b_1144553.html
- Suchkov, M. A. (2011). Re-Engaging the Caucasus: New Approaches of U.S. Foreign Policy in the Region and Their Implications for U.S.-Russia Relations. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 6 (11), 134-152.

- Sussman, G. ve Krader, S. (2008). Template Revolutions: Marketing U.S. Regime Change in Eastern Europe. *Westminster Papers in Communication and Culture*. 5 (3), 91-112.
- Tarnoff, C. (2007). U.S. Assistance to Former Soviet Union. Congressional Research Service Report for Congress. (10.09.2015). <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32866.pdf>
- Tchantouridze, L. (2011). American Foreign Policy and Great Power Rivalry in the Caspian Basin. Bradley, R. (Ed.), *The Caucasus Region: Economic and Political Developments* (60-68). New York: Nova Science Publishers Inc.
- Tellal, E. (2005). Türk Dış Politikası'nda Avrasya Seçeneği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 2 (5), 49-70.
- Tellal, E. (2010). Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 65 (3), 189-236.
- Text of Bush's Speech at West Point (2002). New York Times. (30.10.2015). <http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/02PTEX-WEB.html?pagewanted=all>
- The Guardian. (2005). Bush Hails Georgia as 'Beacon of Liberty'. (20.11.2015). <http://www.theguardian.com/world/2005/may/10/georgia.usa>
- The National Security Strategy of the United States of America. (11.08.2015). <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>
- The White House. (2009a). Remarks by the President at the New Economic School Graduation. Office of the Press Secretary. (25.11.2015). <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-new-economic-school-graduation>
- The White House. (2009b). Remarks by Vice President at 45th Munich Conference on Security Policy. Office of the Vice President. (25.11.2015). <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-vice-president-biden-45th-munich-conference-security-policy>
- Tim Judah's Kosova: Picture Story. (2007). European Stability Initiative. (11.10.2015). http://www.esiweb.org/pdf/esi_picture_story_-_tim_judah's_kosovo_-_september_2007.pdf

- Transparency International. (1999). Corruption Perceptions Index 1999. http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_1999/0/
- Trenin, D. (2001). Üçüncü Kuşak: 21. Yüzyıla Girerken Rus-Amerikan İlişkileri. *Avrasya Dosyası*. 6, (4). 283-295.
- Trenin, D. (2011). What Russian Empire? *The New York Times*. (26.11.2015). http://www.nytimes.com/2011/08/24/opinion/24iht-edtrenin24.html?_r=0
- U.S. Embassy (2012). Freedom Support Act 20th Anniversary. (10.09.2015). <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/pamphlet/2012/09/20120927136741.html#axzz3ns8rmouR>
- U.S. Government Printing Office. (2009). Striking the Balance: U.S. Policy and Stability in Georgia. (21.10.2015). <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CPRT-111SPRT53985/pdf/CPRT-111SPRT53985.pdf>
- U.S.-Georgia Military Cooperation Plan Signed (1998). Jamestown Foundation. Volume: 4. Issue: 59. (19.10.2015). http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=13147&tx_ttnews%5BbackPid%5D=212&no_cache=1#.ViihmdLhBdg
- Uçarol, R. (2013). *Siyasi Tarih 1789-2012* (9. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- USAK. (2008). *Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu*. Ankara: USAK Yayınları
- Vernadsky, G. (2011). *Rusya Tarihi* (2. Baskı). (Çev. D. Mızrak ve E. Ç. Mızrak). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Viotti, P. R. ve Kauppi, M. V. (2010). *International Relations Theory*. Pearson Education Inc.
- Weitz, R. (2006). Averting a New Great Game in Central Asia. *The Washington Quarterly*. 29 (3), 155-167.
- Wheatley, J. (2009). Managing Ethnic Diversity in Georgia: One Step Forward, Two Steps Back. *Central Asian Survey*. 28 (2), 119-134.
- White House. Woodrow Wilson. (20.08.2015).
- Wilhelmsen J. ve Flikke G. (2005). Evidence of Russia's Bush Doctrine in the CIS. *European Security*. 14 (3), 387-417.
- Wilson, E. J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy*. 616, 110-124.

- Wilson, J. L. (2010). The Legacy of the Color Revolutions for Russian Politics and Foreign Policy. *Problems of Post-Communism*. 57 (2), 21-36.
- Wilson, S. ve Williams, D. (2005). A New Power Rises Across Mideast: Advocates for Democracy Begin to Taste Success After Years of Fruitless Effort. The Washington Post. (04.11.2015). <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A58609-2005Apr16.html>
- Wines, M. (2001). An Act of Terror Reshapes the Globe. The New York Times. (04.11.2015). <http://www.nytimes.com/2001/09/30/weekinreview/30WINE.html?pagewanted=all>
- Yapıcı U. (2008). Gürcistan Savaşı: Öncesi ve Sonrası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 63 (3), 185-190.
- Yapıcı, M. (2007). Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya. *Orta Aya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 2 (3), 71-104.
- Yapıcı, M. (2010). *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkiler*. Ankara: USAK Yayınları.
- Yapıcı, U. (2006). Uluslararası Hukukta Teröre Karşı Kuvvet Kullanımı Sorunu. *Uluslararası Hukuk ve Politika*. 2 (7), 21-40.
- Zarifian, J. (2015). U.S. Foreign Policy in the 1990s and 2000s, and the Case of the South Caucasus (Armenia, Azerbaijan, Georgia). *European Journal of American Studies*. 10 (2), 1-14.
- Zürcher, C. (2007). *The Post Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict, and Nationhood in the Caucasus*. New York: New York University Press.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Bilal Alper TORUN
Doğum Yeri ve Tarihi : Bursa, 02.08.1988

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Uludağ Üniversitesi İİBF 2006-2011
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :
-Diğer :
Bildiriler :
-Uluslararası :
-Ulusal :
Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Ziraat Finansal Kiralama A.Ş. Mayıs 2013- Aralık
2013

İLETİŞİM

E-posta Adresi : alper.torun@adu.edu.tr
Telefon : 0256 347 70 11/224
Tarih : 14.01.2015